

Nivalan lukion opetussuunnitelma 2021

1.8.2023 lukien

Sisällys

1. Opetussuunnitelman laatiminen ja sisältö	6
1.1 Opetussuunnitelman laatiminen	6
1.2 Opetussuunnitelman sisältö	7
2. Lukiokoulutuksen tehtävä ja arvoperusta	9
2.1 Lukiokoulutuksen tehtävä	9
2.2 Arvoperusta	9
3. Opetuksen toteuttaminen	11
3.1 Opintojen rakenne	11
3.1.1 Nivalan lukion tuntijako	12
3.1.2 Kieliohjelma	13
3.1.3 Opiskelijaksiotto	13
3.2. Oppimiskäsitys	13
3.3 Opiskeluympäristöt ja -menetelmät	14
3.4 Toimintakulttuuri	16
3.5 Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö	19
3.6 Korkeakoulut, työelämä ja kansainvälisyys	20
4. Opiskelijan ohjaus ja tukeminen	24
4.1 Ohjaus	24
4.2 Erityisopetus ja muu oppimisen tuki	31
4.3 Opiskeluhoolto	35
4.3.1 Opiskeluhoollon keskeiset periaatteet	36
4.3.2 Opiskeluhoollon suunnitelmat ja niiden laatiminen	39

4.4 Kurinpitotoimet	63
4.5 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä kysymyksiä	68
5. Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi	71
5.1 Arvioinnin tavoitteet ja tehtävät lukiokoulutuksessa	71
5.2 Opintojakson arviointi.....	73
5.2.1 Numeroarvosanat ja suoritusmerkinnät	73
5.2.2 Itsenäisesti suoritettavat opinnot.....	74
5.2.3 Suullisen kielitaidon arviointi.....	74
5.2.4 Opinnoissa edistymisen seuranta yhteistyössä huoltajien kanssa	75
5.2.5 Osaamisen tunnustaminen ja opintojen hyväksilukeminen	75
5.2.6 Laaja-alaisen osaamisen arviointi.....	77
5.3 Oppiaineen oppimäärän arviointi.....	78
5.4 Lukion oppimäärän suoritus	79
5.5 Muutoksenhaku arviointia koskevaan päätökseen ja oppimäärän suorittamiseen liittyvä oikaisuvaatimus	80
5.6 Todistukset ja niihin merkittävät tiedot	81
5.7 Arviointiin liittyvät paikallisesti päätettävät asiat	84
6. Oppimistavoitteet ja opetuksen keskeiset sisällöt	86
6.1 Opetuksen yleiset tavoitteet	86
6.2 Laaja-alainen osaaminen	87
7. Oppiaineet	93
7.1 Äidinkieli ja kirjallisuus (AI)	93
7.2 Toinen kotimainen kieli, ruotsi B1-oppimäärä (RUB1)	111
7.3 Vieraat kielet.....	129

7.3.1 Vieraat kielet, englanti, A-oppimäärä (ENA)	136
7.3.2 Vieraat kielet, B3-oppimäärä (VKB3)	148
7.4 Matematiikka (MA)	156
7.4.1 Matematiikan yhteinen opintokokonaisuus (MAY)	159
7.4.2 Matematiikan lyhyt oppimäärä (MAB)	161
7.4.3 Matematiikan pitkä oppimäärä (MAA)	173
7.5 Biologia (BI)	187
7.6 Maantiede (GE)	203
7.7 Fysiikka (FY)	216
7.8 Kemia (KE)	232
7.9 Filosofia (FI)	248
7.10 Psykologia (PS)	257
7.11 Historia (HI)	273
7.12 Yhteiskuntaoppi (YH)	287
7.13 Uskonto (UE)	299
7.14 Terveystieto (TE)	311
7.15 Liikunta (LI)	321
7.16 Musiikki (MU)	330
7.17 Kuvataide (KU)	342
7.18 Opinto-ohjaus (OP)	356
7.19 Temaattiset opinnot (TO)	364
7.19.1 Yrittäjyyskasvatus (YR)	364
7.19.2 Biologiaa ja kemiaa kokeellisesti (TO1)	368
7.19.3 Energiaa ja hyvää mieltä (TO2)	369
7.19.4 Liikennekasvatus (TO3)	370
7.19.5 Työelämän taitoja (TO4)	370
7.19.6 Kansainvälisyys (TO5)	372
7.19.7 Korkeakoulujen orientoivat opinnot (TO6)	373

7.19.8 Mun Taidot – harrasteakatemia (HA)	374
7.20 Lukiodiplomit (LD)	375
7.20.1 Kuvataiteen lukiodiplomi (KULD2)	377
7.20.2 Liikunnan lukiodiplomi (LILD4)	377
7.20.3 Musiikin lukiodiplomi (MULD6)	378
8. LIITTEET	379
Liite 1. Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta	379
Liite 2. Kehittyvän kielitaidon tasojen kuvausasteikko	380

1. Opetussuunnitelman laatiminen ja sisältö

1.1 Opetussuunnitelman laatiminen

Lukiokoulutuksen opetussuunnitelmajärjestelmän osia ovat

- lukiolaki (714/2018)
- valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta (810/2018)
- Opetushallituksen määräys lukion opetussuunnitelman perusteista
- koulutuksen järjestäjän hyväksymä opetussuunnitelma
- vuosittain laadittava opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma.

Kaikki nuorten lukiokoulutuksen järjestäjät laativat paikallisen opetussuunnitelman näiden lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan, jollei opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämästä järjestämisluvasta muuta johdu. Jos lukiokoulutuksen järjestämislupaan liittyy erityinen koulutustehtävä, siihen liittyvät määräykset otetaan huomioon opetussuunnitelmaa laadittaessa. Lukiokoulutus on kokonaisuus, jossa eri toimintojen tavoitteet ja sisällöt liittyvät yhteen ja muodostavat opetuksen ja toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi lukion opetussuunnitelman perusteet sisältävät tavoitteita, keskeisiä sisältöjä ja opiskelijan oppimisen arviointia koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Tekstin muodosta ilmenee, onko kyseessä velvoittava määräys vai sitä tarkentava tai selittävä teksti.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään lukion opetus- ja kasvatustyöstä. Koulutuksen järjestäjä laatii vuosittain hyväksymänsä opetussuunnitelmaan perustuvan suunnitelman opetuksen käytännön järjestämisestä. Opiskelija laatii oppilaitoksen opetus- ja ohjaushenkilöstön tuella henkilökohtaisen opintosuunnitelman, joka sisältää opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman.

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon muiden oppilaitosten opetustarjonta sekä lukion toimintaympäristö, paikalliset osaamisvahvuudet ja erityisresurssit. Lukiopaikkakunnan tai -alueen luonto ja ympäristö, historia, kieliolosuhteet sekä elinkeino- ja kulttuurielämä tuovat opetussuunnitelmaan paikallisuutta. Käytännön yhteistyö eri alojen asiantuntijoiden kanssa lisää opiskelun elämänläheisyyttä ja syvällisyyttä. Opetussuunnitelmaa laadittaessa myös ajankohtaistetaan lukion opetussuunnitelman perusteissa määrättyjä asioita.

Koulutuksen järjestäjä hyväksyy paikallisen opetussuunnitelman ennen sen käyttöönottoa erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä ja tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten.

Lukiolain (714/2018) 13 §:n mukaan opiskelijan mahdollisuus suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärään sisältyvät opinnot kolmessa vuodessa on turvattava järjestämällä opintojen eteneminen joustavasti ja tarjoamalla tarvittava oppimisen ja opiskelun tuki. Paikallinen opetussuunnitelma tulee laatia siten, että se antaa opiskelijalle mahdollisuuden yksilöllisiin opintoihin ja valintoihin omassa oppilaitoksessaan sekä halutessaan myös muissa oppilaitoksissa ja korkeakouluissa.

Koulutuksen järjestäjä päättää, miten paikallinen opetussuunnitelma laaditaan lukion opetussuunnitelman perusteiden pohjalta. Paikallinen opetussuunnitelma laaditaan yhteistyössä lukion henkilöstön, opiskelijoiden, opettajien ja huoltajien sekä säännösten edellyttämiltä osin lisäksi kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Yhteistyötä opetussuunnitelman laatimisessa voidaan tehdä myös muiden koulutuksen järjestäjien ja eri sidosryhmien kanssa. Kaikilla opiskelijoiden huoltajilla tulee olla mahdollisuus tutustua opetussuunnitelmaan. Ennen opetussuunnitelman hyväksymistä koulutuksen järjestäjän tulee kuulla lukion opiskelijakuntaa ja henkilöstöä sekä varata lukion kaikille opiskelijoille mahdollisuus ilmaista mielipiteensä siitä. Yhteistyöllä eri tahojen kanssa pyritään varmistamaan lukiokoulutuksen korkeatasoisuus, yhteiskunnallinen merkittävyys sekä koko yhteisön sitoutuminen yhdessä määriteltyihin tavoitteisiin ja toimintatapoihin.

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa pyritään ratkaisuihin, jotka kehittävät lukion toimintakulttuuria, tukevat opiskelijoiden hyvinvointia, jaksamista ja osallisuutta sekä monipuolistavat vuorovaikutusta lukion sisällä ja ympäröivän yhteiskunnan kanssa.

1.2 Opetussuunnitelman sisältö

Paikallinen opetussuunnitelma sisältää seuraavat osat:

- lukion toiminta-ajatus ja arvopainotukset
- oppimiskäsitys, opiskeluympäristöt ja -menetelmät
- lukion toimintakulttuurin pääpiirteet
- koulutuksen järjestäjän hyväksymä lukion tuntijako
- lukion kieliohjelma
- itsenäisen opiskelun periaatteet
- laaja-alaisen osaamisen osa-alueet
- oppiaineen tehtävä, oppiaineen opetuksen yleiset tavoitteet ja arviointi
- opintojaksojen tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutuminen ja arviointi opintojaksoittain
- kodin ja oppilaitoksen yhteistyön toteuttaminen
- ohjaussuunnitelma

- oppimisen ja opiskelun tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetus
- kieli- ja kulttuuriryhmien opetus
- yhteistyö muiden lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten kanssa
- yhteistyö yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja muiden oppilaitosten sekä muiden tahojen kanssa
- kansainvälinen yhteistyö
- työelämäyhteistyö
- opiskeluhuolto
- opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi
- toiminnan jatkuva kehittäminen ja arviointi.

Mikäli lukio järjestää vieraskielistä opetusta tai mahdollisuuden suorittaa lukiodiplomeita, se tulee määritellä opetussuunnitelmassa.

Lukiolain (714/2018) 33 §:ssä säädetään opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksien turvaamisesta ja opiskelijakunnasta. Pykälässä tarkoitettu toiminta tulee suunnitella paikallisen opetussuunnitelman ja muiden siihen perustuvien suunnitelmien osana tai yhteydessä.

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 13 § [muutettu lailla 1501/2016] 1 mom.). Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 13 §:n mukaan suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä on kirjattava oppilaitoskohtaiseen opiskeluhuoltosuunnitelmaan.

Lukiolain (714/2018) 40 §:n 3 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulee laatia ja ohjeistaa paikallisen opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista.

Sukupuolten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986, muutettu lailla 1329/2014) 5 a §:n mukaan koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Vuosittaisen tarkastelun sijasta suunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Tasa-arvosuunnitelma voidaan sisällyttää osaksi paikallista opetussuunnitelmaa tai muuta lukion suunnitelmaa.

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 6 §:n 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Yhdenvertaisuussuunnitelma voi sisältyä paikalliseen opetussuunnitelmaan.

2. Lukiokoulutuksen tehtävä ja arvoperusta

2.1 Lukiokoulutuksen tehtävä

Lukiokoulutuksen tehtävänä on laaja-alaisen yleissivistyksen vahvistaminen. Lukiokoulutuksessa yleissivistys koostuu arvoista, tiedoista, taidoista, asenteista ja tahdosta, joiden avulla kriittiseen ja itsenäiseen ajatteluun pystyvät yksilöt osaavat toimia vastuullisesti, myötätuntoisesti, yhteisöllisesti ja itseään kehittäen.

Lukioaikana opiskelija kartuttaa ihmistä, kulttuureja, ympäristöä ja yhteiskuntaa koskevaa olennaista tietoa, osaamista ja toimijuutta. Lukio-opetus valmistaa opiskelijaa ymmärtämään elämässä ja maailmassa vallitsevia monitahoisia keskinäisriippuvuuksia sekä jäsentämään laaja-alaisia ilmiöitä.

Lukiokoulutuksella on opetus- ja kasvatustehtävä. Lukiokoulutuksessa otetaan huomioon alle 18-vuotiaita opiskelijoita koskien lapsen edun ensisijaisuus opetusta ja koulutusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä (lukiolaki 714/2018, 2 § 2 mom, muutettu lailla 165/2022). Lukiokoulutuksen aikana opiskelija rakentaa identiteettiään, ihmiskäsitystään, maailmankuvaansa ja -katsomustaan sekä paikkaansa maailmassa. Samalla opiskelija kehittää suhdettaan menneisyyteen ja suuntautuu tulevaisuuteen. Lukiokoulutus syventää opiskelijan kiinnostusta tieteiden ja taiteiden maailmaan sekä kehittää valmiuksia elämönhallintaan ja työelämään.

Lukiokoulutus rakentuu perusopetuksen oppimäärälle. Se antaa yleiset ja monipuoliset jatko-opintovalmiudet yliopistoihin, ammattikorkeakouluihin ja lukion oppimäärään perustuvaan ammatilliseen koulutukseen. Lukiossa hankittuja tietoja ja taitoja osoitetaan lukion päättötodistuksella, ylioppilastutkintotodistuksella, lukiodiplomeilla ja muilla näytöillä.

Lukiokoulutus ohjaa opiskelijaa tulevaisuuden suunnitelmien laadintaan, maailmankansalaisuuteen kasvamiseen ja jatkuvaan oppimiseen.

Paikalliset kirjaukset

Nivalan lukiolla on tärkeä merkitys paikallisen nuorison korkeakouluihin valmistavana yleissivistävänä oppilaitoksena.

2.2 Arvoperusta

Lukion opetussuunnitelman perusteiden arvoperusta rakentuu demokratialle ja suomalaiselle sivistysihanteelle, jonka mukaan opiskelu ja oppiminen uudistavat yhteiskuntaa ja kulttuuria. Sivistys on yksilöiden ja yhteisöjen taitoa tehdä ratkaisuja

eettisen pohdinnan, toisen asemaan asettumisen ja tietoon perustuvan harkinnan avulla. Sivistykseen kuuluu taito ja tahto käsitellä inhimillisten pyrkimysten ja vallitsevan todellisuuden välisiä ristiriitoja eettisesti, myötätuntoisesti ja ratkaisuja etsien. Sivistys ilmenee huolenpitona, avarakatseisuutena, laaja-alaisena todellisuuden hahmottamisena ja sitoutumisena toimintaan myönteisten muutosten puolesta. Lukion sivistysihanteena on pyrkimys totuuteen, hyvyyteen, kauneuteen, oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan.

Lukio-opetuksen perustana on elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen sekä ihmisarvon loukkaamattomuus. Lukio-opetus pohjautuu keskeisiin ihmisoikeussopimuksiin. Opiskelija muodostaa lukioaikanaan jäsentyneen käsityksen perus- ja ihmisoikeuksien taustalla olevista arvoista, keskeisistä perus- ja ihmisoikeusnormeista sekä näitä oikeuksia edistävästä toimintatavoista. Lukio-opetus kehittää arvo-osaamista kannustamalla omien arvojen syvälliseen pohdintaan sekä käsittelemällä julkilausuttujen arvojen ja todellisuuden välisiä jännitteitä.

Lukio-opetus edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä demokratiaa ja hyvinvointia. Lukio-opetus on opiskelijaa uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton, eikä sitä saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen välineenä. Lukio-opetus kannustaa pohtimaan suomalaisen yhteiskunnan ja kansainvälisen kehityksen mahdollisuuksia, vaihtoehtoja ja epäkohtia. Osallisuus, toimijuus ja yhteisöllisyys korostuvat kaikessa lukion toiminnassa.

Lukio-opetuksessa ymmärretään kestävän elämäntavan välttämättömyys sekä rakennetaan osaamisperustaa ympäristön ja kansalaisten hyvinvointia edistävälle taloudelle. Opiskelija ymmärtää oman toimintansa ja globaalin vastuun merkityksen luonnonvarojen kestävässä käytössä, ilmastonmuutoksen hillinnässä ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisessä. Lukio-opetus kannustaa vastuulliseen toimijuuteen sekä kansainväliseen yhteistyöhön ja maailmankansalaisuuteen YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030:n mukaisesti.

Jokainen lukio on yhteisö, jossa erilaisista taustoista tulevilla ihmisillä on mahdollisuus tunnistaa ja pohtia yhteisiä hyvän elämän arvoja ja periaatteita sekä oppia yhteistyöhön. Lukiossa kannustetaan keskinäiseen välittämiseen ja huolenpitoon. Luovuutta, aloitteellisuutta, rehellisyyttä ja sisua arvostetaan. Inhimillinen ja kulttuurinen moninaisuus nähdään rikkautena ja luovuuden lähteenä. Kulttuuriperintöjä vahvistetaan välittämällä, arvioimalla ja uudistamalla niihin liittyvää tietoa ja osaamista.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa arvoperustaa tarkennetaan oman lukion kannalta olennaisissa asioissa. Arvoperusta toteutuu lukion toimintakulttuurissa, kaikkien oppiaineiden opetuksessa ja työskentelyn organisoinnissa. Lukion

arvoperustaa konkretisoi näissä lukion opetussuunnitelman perusteissa kuvattu laaja-alainen osaaminen.

Paikalliset kirjaukset

Nivalan lukion arvoperusta rakentuu laaja-alaiselle osaamiselle ja suomalaiselle sivistysihanteelle, jonka mukaan opiskelu ja oppiminen uudistavat yhteiskuntaa ja kulttuuria. Lähtökohtana lukion toiminnassa ovat ihmisoikeuksien kansainväliset sopimukset ja suomalaisen yhteiskunnan arvoperustasta demokratia, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Opetus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitoutumatonta. Nivalan lukiossa arvostetaan rehellisyyttä, yritteliäisyyttä, työteliäisyyttä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Lukiossa kannustetaan yhteisöllisyyteen ja toiminnassa huomioidaan paikallinen kulttuuriperintö.

3. Opetuksen toteuttaminen

3.1 Opintojen rakenne

Nuorille tarkoitetun lukiokoulutuksen oppimäärän laajuus on 150 opintopistettä. Lukio-opinnot muodostuvat lukiokoulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (810/2018) liitteen 1 mukaisista pakollisista ja valtakunnallisista valinnaisista opinnoista, joita koulutuksen järjestäjän tulee tarjota opiskelijalle. Valtioneuvoston asetuksen mukaisia valtakunnallisia valinnaisia opintoja nuorille tarkoitetun lukiokoulutuksen oppimäärään tulee sisältyä vähintään 20 opintopistettä. Oppimäärään voi lisäksi sisältyä lukiodiplomeita ja muita valinnaisia opintoja koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

Opetushallitus on laatinut lukion opetussuunnitelman perusteet lukiokoulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen liitteessä 1 tarkoitettuihin pakollisiin ja valtakunnallisiin valinnaisiin opintoihin lukuun ottamatta temaattisia opintoja. Lisäksi Opetushallitus on laatinut opetussuunnitelman perusteet lukiodiplomeihin. Lukiodiplomien laajuus on kaksi opintopistettä.

Koulutuksen järjestäjä päättää, minkä laajuisina opintojaksoina opinnot tarjotaan opiskelijalle. Koulutuksen järjestäjän tulee kuitenkin tarjota opiskelijalle mahdollisuus suorittaa lukiokoulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen liitteen 1 mukaisia valtakunnallisia valinnaisia opintoja kahden opintopisteen laajuisina opintojaksoina. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään, missä järjestyksessä oppiaineen opinnot suoritetaan ja miten ne jaetaan opintojaksoihin.

3.1.1 Nivalan lukion tuntijako

Oppiaine	Pakolliset opinnot opintopisteinä	Valtakunnalliset valinnaiset opinnot opintopisteinä	Koulukohtaiset opinnot opintopisteinä
Äidinkieli ja kirjallisuus	12	6	2
Toinen kotimainen kieli ruotsi B1-oppimäärä	10	4	8
A-kieli, englanti	12	4	6
B2/B3-kieli (espanja, saksa, ranska, venäjä)		16	
Matematiikka			
Yhteinen opintokokonaisuus	2		2
lyhyt	10	4	2
pitkä	18	6	6
Biologia	4	6	6
Maantiede	2	6	4
Fysiikka	2	12	6
Kemia	2	8	2
Filosofia	4	4	
Psykologia	2	8	4
Historia	6	6	2
Yhteiskuntaoppi	6	2	2
Uskonto	4	8	
Terveystieto	2	4	2
Liikunta	4	6	2
Musiikki	2 – 4	4	6
Kuvataide	2 – 4	4	6
Opinto-ohjaus	4		6
Teemaattiset opinnot			
Yrittäjyyskasvatus			16
Biologiaa ja kemiaa kokeellisesti			2
Energiaa ja hyvää mieltä			2
Liikennekasvatus			2
Työelämän taitoja			2
Kansainvälisyys			2
Korkeakoulujen orientoivat opinnot			2
Harrasteakatemia			10
Lukiodiplomit kuvataide, liikunta musiikki		6	

3.1.2 Kieliohjelma

A1-kieli: englanti alkaa kolmannella luokalla.

B1-kieli: toinen kotimainen kieli, ruotsi alkaa kuudennella luokalla.

B2-kieli: saksa, ranska, espanja ja/tai venäjä alkaa kahdeksannella luokalla valinnaisaineena.

B3-kieli: lukiossa voi aloittaa valinnaisen kielen. B3-kieli voi olla saksa, ranska, venäjä, espanja tai joku muu (digitaalisten oppimisympäristöjen kautta tarjolla oleva kieli).

3.1.3 Opiskelijaksiotto

Lukion yleinen opiskelijaksiotto tapahtuu yhteishakujärjestelmän (Opintopolku) kautta. Muu opiskelijaksiotto tapahtuu harkinnanvaraisesti yksilöllisin perustein. Vapaita opiskelupaikkoja täytetään harkinnan mukaan. Nivalan lukion asettama keskiarvoraja, jonka alittaneita hakijoita ei hyväksytä koulutukseen, on 7.

3.2. Oppimiskäsitys

Lukion opetussuunnitelman perusteet pohjautuvat oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppiminen on seurausta opiskelijan aktiivisesta ja tavoitteellisesta toiminnasta. Oppimisprosessin aikana opiskelija tulkitsee, analysoi ja arvioi eri muodoissa esitettyä dataa, informaatiota tai tietoa aikaisempien kokemusten ja tietojen pohjalta. Hän kehittää ratkaisuja ja luo uudenlaisia kokonaisuuksia yhdistäen tietoja ja taitoja uudella tavalla. Ohjaus ja rakentava palaute vahvistavat itseluottamusta ja auttavat opiskelijaa asettamaan omia tavoitteita, kehittämään ajatteluaan ja työskentelemään tarkoituksenmukaisella tavalla tavoitteiden suuntaisesti.

Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden opiskelijoiden, opettajien, asiantuntijoiden ja yhteisöjen kanssa erilaisissa ympäristöissä. Se on monimuotoista ja sidoksissa siihen toimintaan, tilanteeseen ja kulttuuriin, jossa se tapahtuu. Myös kieli, kehollisuus ja eri aistien käyttö ovat oppimisen kannalta olennaisia. Lukio-opinnoissa opiskelijaa ohjataan havaitsemaan käsitteiden, tiedonalojen ja osaamisen välisiä yhteyksiä sekä soveltamaan aiemmin oppimaansa muuttuvissa tilanteissa. Näin kehittyvät myös jatkuvan oppimisen edellyttämät taidot. Oppimisprosessistaan tietoinen opiskelija osaa arvioida ja kehittää opiskelu- ja ajattelutaitojaan sekä toimia opinnoissaan vähitellen yhä itseohjautuvammin. Opintoihin liittyvät onnistumisen kokemukset ja rohkaiseva ohjaus vahvistavat uskoa omiin mahdollisuuksiin ja innostavat opiskeluun.

Paikalliset kirjaukset

Nivalan lukio kannustaa opiskelijoita uteliaisuuteen, rohkeuteen ja kriittisyyteen. Koulun toiminnassa korostuu opiskelijan aktiivinen rooli. Opiskelijan itsenäisyys, tavoitteellisuus ja itseohjautuvuus sekä monipuolinen yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ovat oppimisprosessin keskeisiä piirteitä. Opettajat ohjaavat opiskelijoita ja antavat rakentavaa palautetta opintojen edetessä. Tavoitteena on, että opiskelijan tiedot ja taidot kehittyvät siten, että hän kykenee käyttämään ja soveltamaan oppimaansa uusissa tilanteissa. Nivalan lukio antaa monipuolisia valmiuksia jatko-opintoihin, työelämään ja yhteiskunnalliseen toimimiseen sekä henkilökohtaiseen hyvinvointiin.

3.3 Opiskeluympäristöt ja -menetelmät

Lukion opiskeluympäristöjä ja -menetelmiä koskevien ratkaisujen lähtökohtana ovat oppimiskäsitys sekä opetukselle asetetut tavoitteet. Opiskeluympäristöjen kehittämisessä ja menetelmien valinnassa otetaan huomioon myös opiskelijoiden erilaiset lähtökohdat ja edellytykset, kiinnostuksen kohteet, näkemykset ja yksilölliset tarpeet sekä tulevaisuuden ja työelämän asettamat tarpeet.

Opiskeluympäristöt

Lukion monipuoliset, turvalliset ja viihtyisät opiskeluympäristöt edistävät opiskelumotivaatiota, rikastuttavat opiskeluun liittyviä kokemuksia ja kannustavat kestäväen kehityksen mukaiseen toimintaan. Hyvä opiskeluympäristö tukee sekä vuorovaikutusta ja yhdessä työskentelyä, että itsenäistä opiskelua. Opiskeluympäristöjen suunnittelussa kiinnitetään huomiota saavutettavuuteen ja esteettömyyteen. Opiskelijoita aktivoidaan kehittämään opiskeluympäristöjään.

Rakennettuja tiloja ja luontoa hyödynnetään opiskelussa siten, että luova ajattelu ja tutkimiseen perustuva opiskelu on mahdollista. Yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja muiden oppilaitosten, kirjastojen, liikunta- ja luontokeskusten, kansalaisjärjestöjen sekä taide- ja kulttuurilaitosten tiloja, materiaaleja ja asiantuntemusta hyödynnetään niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Oppimiseen tarjotaan tilaisuuksia myös autenttisissa työympäristöissä, kuten yrityksissä, muissa työelämän organisaatioissa tai omassa harjoitusyrityksessä. Opiskeluympäristöä laajennetaan oppilaitoksen ulkopuolelle myös tieto- ja viestintäteknologian avulla.

Opiskelijaa ohjataan hyödyntämään digitaalisia opiskeluympäristöjä, oppimateriaaleja ja työvälineitä tiedon hankintaan, käsittelyyn ja arviointiin sekä tuottamiseen ja jakamiseen. Yksilöllistä etenemistä, henkilökohtaisia oppimispolkuja

ja osaamisen kehittymistä voidaan tukea tarjoamalla opiskelijalle mahdollisuuksia suorittaa opintoja myös verkko-opiskeluna.

Itsenäistä opiskelua järjestettäessä otetaan huomion opiskelijan edellytykset suorittaa opintoja opetukseen osallistumatta sekä hänen ohjauksen ja tuen tarpeensa.

Opiskelumenetelmät

Lukiossa käytetään monipuolisia opetus-, ohjaus- ja opiskelumenetelmiä, joilla on yhteys oppiaineissa edellytettyyn tiedonalan käsitteelliseen ja menetelmälliseen osaamiseen. Opetusta koskevilla ratkaisuilla rakennetaan myös kokonaisuuksien hallintaa ja oppiainerajat ylittävää osaamista. Tutkimiseen, kokeilemiseen ja ongelmanratkaisuun perustuvat opiskelumenetelmät edistävät oppimaan oppimista ja kehittävät kriittistä ja luovaa ajattelua.

Merkitykselliset oppimiskokemukset sitouttavat ja innostavat opiskeluun. Opiskelijalle tarjotaan mahdollisuuksia työskentelyyn, joka kytkee opiskeltavat tiedot ja taidot sekä hänen kokemuksiinsa että ympäristössä ja yhteiskunnassa esiintyviin ilmiöihin. Opiskelijaa rohkaistetaan ja ohjataan ratkomaan avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä, havaitsemaan ongelmia sekä esittämään kysymyksiä ja etsimään vastauksia.

Lukion opetuksen ja opiskelumenetelmien tarkoituksena on edistää opiskelijan aktiivista työskentelyä ja yhteistyötaitojen kehittymistä. Opiskelijaa ohjataan suunnittelemaan opiskeluaan, arvioimaan toiminta- ja työskentelytaitojaan sekä ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan. Opiskelija käyttää monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa sekä itsenäisessä että yhteisöllisessä työskentelyssä.

Opiskelumenetelmien valinnassa ja työskentelyn ohjauksessa kiinnitetään huomiota yhdenvertaisiin opiskelumahdollisuuksiin sekä sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen.

Paikalliset kirjaukset

Nivalan lukio tarjoaa opiskelijoilleen turvallisen ja viihtyisän opiskeluympäristön. Nykyaikaiset opetusvälineet ja digitaaliset opiskeluympäristöt sekä niiden monipuolinen käyttö antavat mahdollisuuden erilaisten oppijoiden ja oppimistyylien huomioonottamiseen opetuksessa.

Toteuttaessaan opetussuunnitelman mukaista oppimiskäsitystä Nivalan lukio tekee yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa, kuten Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutti, Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä (JEDU), Centria ammattikorkeakoulu

ja Oulun ammattikorkeakoulun (OAMK) Highway opinnot. Tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat myös paikalliset yritykset, julkiset toimijat, seurakunta, järjestöt, Keskipiste-Leader ja valtakunnallinen YES-verkosto.

Erityisen tiivistä Nivalan lukion yhteistyö on JEDUn Nivalan yksikön kanssa. Ammattiopiston opiskelijat suorittavat lukio-opintoja ja osallistuvat ylioppilastutkinnon kokeisiin lukiolla. Koulut voivat järjestää myös yhteisesti toteutettavia opintoja, kuten Harrasteakatemia.

Nivalan lukio tekee tarvittaessa yhteistyötä muiden digitaalisia lukio-opintoja tarjoavien tahojen kanssa. Tällainen tarjonta mahdollistaa päivälukion opiskelijoille joustavan etenemisen opinnoissaan, samalla se tukee heidän yksilöllisiä tarpeitaan. Lisäksi koulu tekee monipuolista yhteistyötä alueen muiden lukioiden kanssa (Eleven+).

3.4 Toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on käytännön tulkinta lukion opetus- ja kasvatustehtävästä. Se tulee näkyväksi yhteisön kaikessa toiminnassa ja sen jäsenten tavassa kohdata toinen toisensa. Lukio on oma koulutusmuotonsa, ja jokaisella lukiolla on omanlaisensa toimintakulttuuri. Paikallisen opetussuunnitelman eri osat konkretisoituvat lukion toimintakulttuurissa. Toimintakulttuuri sisältää sekä tiedostettuja että tiedostamattomia tekijöitä, jotka heijastuvat oppilaitoksen toimintaan.

Toimintakulttuurin tulee tukea opiskelijan omaa aktiivisuutta ja yhteisöllistä toimintaa. Sen tulee edistää jokaisen opiskelijan mahdollisuuksia osallistua lukion opiskeluympäristön ja yhteisöllisen toimintakulttuurin kehittämiseen. Lukion opetussuunnitelman perusteissa korostetaan toimintakulttuuria, joka luo myönteistä asennetta, innostaa oppimiseen ja edistää kestäväää tulevaisuutta. Toimintakulttuuria kehitetään yhdessä opiskelijoiden, huoltajien, lukion koko henkilöstön ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Toimintakulttuurin kehittämisen ja arvioinnin periaatteet, erityiset koulutustehtävät sekä mahdolliset paikalliset painotukset kuvataan paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana ovat seuraavat teemat.

Oppiva yhteisö

Lukio on oppiva yhteisö, joka edistää kaikkien jäsentensä oppimista ja haastaa tavoitteelliseen työskentelyyn. Yhteisön rakentuminen edellyttää, että jokainen osallistuu välittämisen ilmapiiriin luomiseen. Yhteisöllistä ja yksilöllistä oppimista

vahvistavia käytäntöjä kehitetään suunnitelmallisesti. Toiminta on opiskelijalähtöistä, ja se vahvistaa opiskelijan omaa kehitystä ja hyvinvointia sekä oppimista ja jaksamista. Myönteinen asenne oppimiseen luo perustaa tulevaisuuden taidoille ja myöhemmälle oppimiselle.

Oppiva yhteisö luo toimintatapoja vuorovaikutukselle niin oppilaitoksen sisällä kuin ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Tämä edellyttää yhteistyötä huoltajien, muiden oppilaitosten ja koulutusasteiden, kulttuuri- ja tutkimuslaitosten, kansalaisjärjestöjen sekä työ- ja elinkeinoelämän toimijoiden kanssa. Digitalisaatio tuo mahdollisuuksia yhteisölliseen oppimiseen ja tiedon luomiseen sekä erilaisten opiskelu- ja tietoympäristöjen hyödyntämiseen. Opiskelijaa ohjataan toimimaan verkostoituneessa ja globalisoituneessa maailmassa.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Osallisuus ja demokraattinen toiminta luovat perustaa opiskelijan kasvuksi aktiiviseen kansalaisuuteen. Lukiossa edistetään jokaisen opiskelijan osallisuutta ja luodaan monipuolisia mahdollisuuksia osallistua opiskeluympäristön ja toimintakulttuurin kehittämiseen sekä opiskelijaan itseensä vaikuttavien päätösten valmisteluun. Opiskelijan osallisuudesta yhteisön toiminnan ja hyvinvoinnin rakentamisessa huolehditaan. Opiskelijaa rohkaistaan ilmaisemaan mielipiteensä, osallistumaan yhteisistä asioista päättämiseen sekä toimimaan vastuullisesti yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Häntä kannustetaan aktiivisuuteen ja osallistumiseen muun muassa opiskelijakunnan ja tutortoiminnan avulla.

Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä rakentavia menettelytapoja kehitetään suunnitelmallisesti yhteisön ja yhteistyökumppaneiden välisessä vuorovaikutuksessa. Opetuksessa hyödynnetään yhteistoiminnallisuutta ja tuetaan ryhmän sosiaalisten suhteiden muotoutumista. Yhteisöllisiin toimintatapoihin harjaannuttaminen esimerkiksi ryhmänohjauksen avulla korostuu lukio-opintojen alkuvaiheessa.

Hyvinvointi ja kestävä tulevaisuus

Lukiokoulutus vahvistaa opiskelijan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia sekä antaa valmiuksia niiden ylläpitämiselle elämän eri vaiheissa. Vaikutukset opiskelijan hyvinvointiin otetaan huomioon kaikessa lukion suunnittelu- ja kehittämistyössä, johon osallistetaan myös opiskelijat. Hyvinvoinnin näkökulmat ohjaavat kaikkea lukion toimintaa ja jokaisen työtä niin arkisissa kohtaamisissa kuin osana opetusta.

Liikunnallinen toimintakulttuuri lisää motivaatiota elämänmittaiseen liikunnallisuuteen ja luo rakenteita liikkumiseen lukion arjessa. Samalla se vähentää paikallaan oloa ja stressin kokemuksia sekä edistää oppimista. Riittävästä levosta huolehtiminen ja opiskelupäivän aikaiset tauot tukevat jaksamista ja palautumista.

Ruokailu on osa opiskelijoiden hyvinvointia edistävää toimintakulttuuria. Yhteisöllisyyttä, turvallista ilmapäiriä ja mielen hyvinvointia edistävät toimintatavat ovat osa jokaista koulupäivää. Opiskelijaa ohjataan tunnistamaan oma ainutlaatuisuutensa, luomaan ja ylläpitämään ihmissuhteita sekä arvostamaan itseään ja muita.

Opiskelijaa rohkaistaan toimimaan oikeudenmukaisen ja kestävän tulevaisuuden puolesta. Vastuullinen suhtautuminen ympäristöön heijastuu oppilaitoksen arjen valintoihin ja toimintatapoihin. Toimintatavat ja käytännöt tukevat opiskelijan ja yhteisön hyvinvointia sekä ilmapäiriin kiireettömyyttä ja turvallisuutta. Yhteisön vuorovaikutuksessa korostuvat avoimuus, välittäminen ja keskinäinen arvostus. Nämä näkökulmat ulottuvat kaikkeen oppilaitoksen toimintaan ja ohjaavat jokaisen työskentelyä. Ohjaus ja opiskeluhuolto ovat oppilaitoksessa yhteinen tehtävä. Opiskelijalla on oikeus saada säännösten mukaista ohjausta ja tukea hänen yksilöllisyytensä ja erityistarpeensa huomioon ottaen.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Lukio edistää kaikessa toiminnassaan yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Yhteisön jäsenet tulevat kuulluiksi, kohdatuiksi ja kohdelluiksi samanarvoisina. Oikeudenmukaisuuden, turvallisuuden ja hyväksytyksi tulemisen kokemukset luovat luottamusta ja edistävät työrauhaa. Kiusaamista, häirintää, väkivaltaa, rasismia tai syrjintää ei hyväksytä, vaan niitä ennaltaehkäistään ja niihin puututaan.

Yhdenvertainen kohtelu edellyttää sekä perusoikeuksien ja osallistumisen mahdollisuuksien turvaamista kaikille että yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamista ja arvostamista. Opetus on sukupuolitietoista ja jokaisen yksilöllisyyttä kunnioittavaa. Oppiva yhteisö rohkaisee opiskelijaa tunnistamaan omat arvonsa, asenteensa ja voimavaransa. Opiskelijaa ohjataan suhtautumaan eri oppiaineisiin ja valintoihin ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja sekä suuntautumaan tulevaisuuteensa ja omiin päämääriinsä avoimin mielin.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Lukiossa arvostetaan kulttuurista ja kielellistä moninaisuutta. Eri kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään. Oppiva yhteisö hyödyntää maan kulttuuriperintöä, kansallis- ja vähemmistökieliä sekä omaa ja ympäristön kulttuurista, kielellistä, uskonnollista ja katsomuksellista moninaisuutta. Yhteisössä ymmärretään kielten keskeinen merkitys oppimisessa ja vuorovaikutuksessa sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa. Jokaisella oppiaineella on tapansa käyttää kieltä, oma käsitteistönsä ja omat tekstikäytäntönsä, jotka avaavat käsiteltäviin ilmiöihin eri näkökulmia. Kielitietoisessa lukiossa kehitetään opiskelijan monikielistä osaamista,

joka koostuu tieteenalojen kielten, äidinkielten, niiden murteiden ja rekistereiden sekä muiden kielten eritasoisesta hallinnasta. Lukiossa jokainen opettaja on myös oppiaineensa tiedonalan kielen ja monilukutaidon opettaja.

Paikalliset kirjaukset

Nivalan lukion toimintakulttuuri perustuu laajaan käsitykseen yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta. Oman persoonallisuuden kehittymistä tuetaan myönteisellä ja hyväksyvällä ilmapiirillä. Opiskelijoita rohkaistaan osallistumaan hyvinvoinnin kehittämiseen. Opiskelijat ja henkilökunta puhaltavat yhteen hiileen.

Oman kulttuurin tunteminen ja arvostaminen helpottaa kulttuurien moninaisuuden ja kielitietoisuuden ymmärtämistä. Opiskelijoita kannustetaan jatkuvaan itsensä kehittämiseen ja tiedolliseen uteliaisuuteen läpi elämän. Lukio kannustaa ja ohjaa opiskelijoita aktiivisiksi ja ympäristövastuun tunteviksi yhteiskunnan kansalaisiksi.

Nivalan lukio on vahva yleislukio, jossa opiskelijat kohdataan yksilöinä. Opetuksessa pyritään aktiiviseen yhteistyötahojen hyödyntämiseen.

3.5 Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö

Lukiolain (714/2018) 31 § edellyttää, että nuorten lukiokoulutuksessa tehdään yhteistyötä kotien kanssa. Yhteistyön lähtökohtana on avoin ja yhdenvertainen vuorovaikutus sekä keskinäinen kunnioitus. Aktiivinen yhteistyö tukee opiskelijan oppimisen edellytyksiä, tervettä kehitystä ja hyvinvointia. Yhteistyö vahvistaa opiskelijoiden ja huoltajien osallisuutta sekä oppilaitosyhteisön hyvinvointia, turvallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Yhteistyö huoltajien ja kotien kanssa kuuluu lukion toimintakulttuuriin, ja se jatkuu säännöllisenä opiskelijan koko lukio-opiskelun ajan.

Yhteistyö on monipuolista, ja sen toteuttamisen tapoja kehitetään suunnitelmallisesti. Lukiosta koulutusmuotona ja sen käytänteistä tiedotetaan huoltajia ja heitä kannustetaan tukemaan opiskelijan opintoja sekä osallistumaan oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen ja yhteistyöhön. Opiskelijan työskentelyä ja opintojen edistymistä seurataan yhdessä opiskelijan kanssa, ja niistä annetaan riittävän usein tietoa hänen huoltajilleen. Lisäksi opiskelijoille ja huoltajille annetaan tietoa ohjauksesta, yhteisöllisestä opiskeluhuollosta sekä erityisopetuksesta ja muusta oppimisen tuesta.

Opiskelijan yksilölliset edellytykset ja tarpeet ohjaavat yhteistyön toteutusta. Kodin ja oppilaitoksen yhteistyössä ja erityisesti yksilökohtaisessa opiskeluhuollosta otetaan huomioon aikuistuvan nuoren ja täysi-ikäisen opiskelijan kehittyvä itsenäisyys ja oma vastuullisuus. Yhteistyössä huomioidaan myös perheiden moninaisuus ja yksilöllisyys.

Huoltajien osaamisen hyödyntäminen oppilaitoksessa vahvistaa toimintakulttuuria. Yhteistyö korostuu koulutuksen nivelvaiheissa, opintojen suunnittelussa ja mahdollista tukea tarvitsevan opiskelijan ohjaamisessa ja tukemisessa.

Vastuu yhteistyön kehittämisestä sekä sen edellytysten ja toimintatapojen luomisesta on koulutuksen järjestäjällä. Koulutuksen järjestäjä päättää paikallisessa opetussuunnitelmassa kodin ja oppilaitoksen yhteistyön toteuttamisesta. Lukiolain (714/2018) 31 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulee määräajoin selvittää opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa näkemyksiä oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän toiminnasta.

Paikalliset kirjaukset

Nivalan lukio tekee yhteistyötä huoltajien ja kotien kanssa koko lukio-opiskelun ajan. Lukuvuosittain järjestettävissä vanhempainilloissa huoltajilla on mahdollisuus saada tietoa koulunkäyntiin liittyvistä asioista ja tavata koulun henkilökuntaa. Opiskelijan kotiväki on myös tervetullut lukion perinteisiin tilaisuuksiin kuten ylioppilasjuhliin ja vanhojen tansseihin.

Nivalan lukio on aloitteellinen kotien kanssa tehtävän yhteistyön käynnistämisessä. Lukion tavoitteena on yhdessä huoltajien kanssa tukea opiskelijaa ja hänen edistymistään opinnoissaan. Lukio-opiskelijan tulee kuitenkin ensisijaisesti itse kantaa vastuuta omasta opiskelustaan.

Tärkeimpänä yhteistyövälineenä kodin ja koulun välillä on Wilma, jonka kautta huoltajien on mahdollista seurata alaikäisen opiskelijan opintojen etenemistä ja saada tietoa lukion kuulumisista. Kodin ja koulun yhteistyön sekä opiskelijan opintojen etenemisen turvaamiseksi suositellaan, että täysi-ikäinen opiskelija antaa vanhemmilleen oikeuden seurata opintojen etenemistä Wilman kautta. Wilman ohella koulun tapahtumista ja opiskeluun liittyvistä asioista tiedotetaan esim. Pedanetin, Facebookin ja Instagramin kautta.

3.6 Korkeakoulut, työelämä ja kansainvälisyys

Nuorten lukiokoulutuksessa opiskelijalla tulee olla mahdollisuus kehittää jatko-opintovalmiuksiaan, kansainvälistä osaamistaan sekä työelämä- ja yrittäjyysosaamistaan (lukiolaki 714/2018, 15 §). Opiskelijan lukio-opintojen etenemisen sekä jatko-opintoihin ja työelämään siirtymisen tueksi opiskelija laatii itselleen henkilökohtaisen opintosuunnitelman.

Opiskelijalle järjestetään mahdollisuuksia yksilöllisiin opintoihin ja valintoihin niin, että hän voi hyödyntää korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten opetustarjontaa kotimaassa ja kansainvälisesti.

Lukio-opinnoissa hyödynnetään monipuolisesti opiskeluympäristöjä, jotka lisäävät jatko-opintojen sekä yritys- ja työelämän tuntemusta myös kansainvälisesti, tukevat opiskelijan opiskelumotivaatiota sekä auttavat häntä löytämään omat vahvuutensa (valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta 810/2018, 4 §). Lisäksi opiskelijalle avataan näkymiä tulevaisuusajatteluun ja ennakoointiin.

Koulutuksen järjestäjän on tunnustettava myös muualla hankittu opetussuunnitelman tavoitteita ja sisältöjä vastaava osaaminen (lukiolaki 714/2018, 27 §).

Lukion opintotarjontaa suunniteltaessa voidaan opintojaksoihin yhdistää kansainvälisyys- ja työelämäosaamisen osioita sekä korkeakouluopintoihin tutustumista. Paikallisessa opetussuunnitelmassa konkretisoidaan yhteistyön tavoitteet ja muodot sekä päätetään yhteistyötahoista. Jatko-opinto-, työelämä- ja kansainvälisyysvalmiuksia vahvistetaan lukion toimintakulttuurissa, laaja-alaisen osaamisen toteutuksissa ja kaikkien oppiaineiden opinnoissa.

Korkeakouluysteistyö

Lukiokoulutus antaa opiskelijalle valmiudet aloittaa korkeakoulututkintoon johtavat opinnot yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa. (Lukiolaki 714/2018, 2 § 1 mom.)

Osa lukiokoulutuksen oppimäärän opinnoista on järjestettävä yhteistyössä yhden tai useamman korkeakoulun kanssa. (Lukiolaki 714/2018, 13 § 3 mom.)

Lukion opetus ja muu toiminta järjestetään siten, että opiskelijoilla on monipuoliset mahdollisuudet saada tietoa ja kokemuksia korkeakouluopiskelusta. Keskeisenä tavoitteena on sujuvoittaa opiskelijan siirtymistä lukiosta korkea-asteen opintoihin ja edelleen työelämään.

Korkeakouluopintoja ja niihin liittyviä valmiuksia kytetään sekä laaja-alaiseen osaamiseen että eri oppiaineiden tavoitteisiin ja sisältöihin. Lukion ohjaustoiminta yhteistyössä eri oppiaineiden opetuksen kanssa motivoi opiskelijaa tutustumaan korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten opintotarjontaan sekä niiden kautta avautuviin elämänvalintoihin ja työ- ja uramahdollisuuksiin. Ohjaustoiminta tukee myös konkreettisesti opiskelijan jatko-opintosuunnitelman laatimista. Korkeakouluopintoihin tutustumiseen tähtäävät ja korkeakouluissa suoritettavat opinnot sisällytetään osaksi opiskelijan henkilökohtaista opintosuunnitelmaa.

Opiskelijaa ohjataan tutustumaan korkeakoulujen tarjontaan ennakkoluulottomasti, ilman sukupuolittuneita tai muita ennakoasenteita. Opiskelijaa ohjataan valmistautumaan jatkuvaan oppimiseen ja hankkimaan monipuolisia valmiuksia, joita tarvitaan erilaisissa korkeakouluopinnoissa ja työelämän eri aloilla. Lukiossa tutustutaan kansainvälisiin jatko-opinto- ja uranäkymiin. Yleissivistyksen, kulttuurien tuntemuksen ja kielitaidon merkitystä tuodaan esille edellytyksinä korkeakouluopinnoissa ja työelämässä menestymiselle. Korkeakouluopintoihin valmistautumisessa korostuvat laaja-alaisen osaamisen alueista monitieteinen ja luova osaaminen, vuorovaikutusosaaminen sekä globaali- ja kulttuuriosaaminen. Korkeakouluopintoihin tutustumisen konkreettiset muodot päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Työelämävalmiudet

Oppimäärän mukainen opetus on järjestettävä siten, että opiskelijalla on mahdollisuus kehittää kansainvälistä osaamistaan sekä työelämä- ja yrittäjyysosaamistaan. (Lukiolaki 714/2018, 13 § 3 mom.)

Lukion opetus ja muu toiminta järjestetään siten, että opiskelijoilla on yhtäläiset ja monipuoliset mahdollisuudet saada tietoa työelämän tarjoamista mahdollisuuksista ja kehityssuunnista oman tulevaisuutensa ja jatko-opintojensa hahmottamiseen. Opiskelijaa rohkaistaan myös tutustumaan työelämän tarjoamiin kansainvälisiin ja globaaleihin näkymiin. Opiskelija tutustuu uusiin työn, yrittäjyyden ja taloudellisen toimeliaisuuden muotoihin muodostaakseen käsityksen siitä, millaista osaamista nyt ja tulevaisuudessa tarvitaan. Opiskelijalle tarjotaan oppimiskokemuksia, jotka kannustavat ennakkoluulottomuuteen, aloitteellisuuteen, yrittäjämäiseen toimintaan, yhteistyöhön, vastuullisuuteen sekä rakentavaan ongelmanratkaisuun kestävän tulevaisuuden periaatteiden mukaisesti.

Opiskelijaa kannustetaan toimimaan luovasti, eettisesti kestävästi ja rohkeasti nopeasti muuttuvissa toimintaympäristöissä, työelämässä ja muissa elämäntilanteissa sekä tarttumaan erilaisiin mahdollisuuksiin. Häntä ohjataan tiedostamaan ja dokumentoimaan opintoihin ja työhön liittyviä kiinnostuksen kohteitaan, vahvuuksiaan ja osaamistaan. Lukio luo edellytykset sille, että opiskelijat jakavat ja reflektovat työelämään ja yrittäjyyteen liittyviä teemoja ja osaamistaan aktiivisesti, ennakkoluulottomasti ja järjestelmällisesti.

Opiskelijan yrittäjyys- ja työelämävalmiuksia syvennetään eri oppiaineissa osana opintojaksoja ja opiskelujen ohjausta sekä muissa lukion toiminnoissa kehittämällä erityisesti monipuolisia lukion ja työelämän sekä lukion, yritysten ja kolmannen sektorin välisiä yhteistyömuotoja. Oppiaineet ja laaja-alainen osaaminen sekä opintoihin hyväksi luettava lukion ulkopuolinen toiminta avaavat näkymiä merkitykselliseen elämään, jossa työ on yhtenä keskeisenä osana.

Työelämään valmentautumisessa korostuvat laaja-alaisen osaamisen alueista vuorovaikutusosaaminen, monitieteinen ja luova osaaminen, yhteiskunnallinen osaaminen sekä eettisyys ja ympäristöosaaminen. Näiden osana tai lisäksi painottuvat elämänhallinnan taidot, yhteistyö- ja tiimitaidot, kieli- ja kulttuuritaidot, motivoituminen uuden oppimiseen, joustavuus, kyky arvioida ja kehittää omaa osaamistaan sekä ymmärrys työelämään vaikuttavien muutosten vaikutuksesta oman osaamisen kehittämiseksi.

Lukio linjaa paikallisessa opetussuunnitelmassa yhteistyöstään työelämän, kuten yritysmaailman, julkisen sektorin ja kolmannen sektorin edustajien kanssa.

Kansainvälinen osaaminen

Oppimäärän mukainen opetus on järjestettävä siten, että opiskelijalla on mahdollisuus kehittää kansainvälistä osaamistaan sekä työelämä- ja yrittäjyysosaamistaan. (Lukiolaki 714/2018, 13 § 3 mom.)

Lukiokoulutuksen kansainvälisyys monipuolistaa opiskelijan kokemusmaailmaa, avartaa maailmankuvaa sekä vahvistaa valmiuksia eettisesti kestävään toimintaan globalisoituneessa haasteiden ja mahdollisuuksien maailmassa. Osaamisen kehittämisessä otetaan huomioon YK:n kestävä kehityksen ohjelma Agenda 2030 ja erityisesti sen tavoite 4.7, jossa kuvataan globaalikansalaisuuden piirteitä.

Opiskelijan kansainvälistä osaamista kartutetaan eri oppiaineiden, niiden välisen yhteistyön sekä laaja-alaisen osaamisen kautta. Huomiota kiinnitetään lukion ja koulutuksen järjestäjän monipuoliseen kieliohjelmaan ja sen ratkaisuihin sekä kulttuurien tuntemuksen syventämiseen.

Opiskelijaa ohjataan aktiiviseen ja suunnitelmalliseen kansainväliseen toimintaan hyödyntämällä kotikansainvälisyyttä ja kansainvälistä liikkuvuutta. Kotikansainvälisyys käsittää esimerkiksi kansainvälisiä vierailuja tai projekteja, jotka toteutetaan lukiossa, sen lähiympäristössä tai virtuaaliteknologian avulla. Opiskelijaa kannustetaan myös osallistumaan omaehtoisesti tai lukion tarjonnan mukaisesti tutustumis- ja opintojaksoihin tai vaihto-opiskeluun ulkomailla.

Kansainvälistä osaamista vahvistavat laaja-alaisen osaamisen alueista erityisesti vuorovaikutusosaaminen, yhteiskunnallinen osaaminen sekä globaali- ja kulttuuriosaaminen. Näiden osana tai lisäksi painottuvat globaalikansalaisen asenne, kulttuuriset ja kielitaidot, yhteistyö- ja tiimitaidot sekä avoin kiinnostus uusien ulottuvuuksien ja mahdollisuuksien kohtaamiseen ja elinikäiseen oppimiseen.

Kansainvälisen osaamisen painotukset ja lukion kansainvälisen toiminnan muodot päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Paikalliset kirjaukset

Työelämä- ja korkeakouluysteistyötä toteutetaan Nivalan lukiossa yhteistyössä paikallisten toimijoiden, kuten Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutin, Koulutuskeskus JEDU:n, Centria ammattikorkeakoulun ja Oulun ammattikorkeakoulun (OAMK) kanssa. Tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat myös paikalliset yritykset, julkiset toimijat, seurakunta, järjestöt, Keskipiste-Leader ja valtakunnallinen YES-verkosto.

Yhteistyömuotoja ovat mm. erilaiset vierailut ja vierailijat sekä korkeakoulujen lukiolaisille tarjoamat opinnot. Työelämäyhteistyö korostuu erityisesti lukion tarjoamissa monipuolisissa yrittäjyysopinnoissa.

Kansainvälisyyskasvatuksessa keskeisiä elementtejä ovat vierailujen ja vierailijoiden lisäksi kahdensuuntaiset opiskelijavaihdot ja opintomatkat. Lukiolla pyritään jatkuvasti löytämään eri tapoja toteuttaa työelämä- ja korkeakouluysteistyötä sekä kansainvälisyyskasvatuksen eri muotoja unohtamatta kotikansainvälistymistä.

4. Opiskelijan ohjaus ja tukeminen

4.1 Ohjaus

Lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavalla opiskelijalla on oikeus saada tarpeidensa mukaista henkilökohtaista ja muuta opintojen ohjausta sekä jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää ohjausta (lukiolaki 714/2018, 25 § 2 mom.). Ohjaus on lukion toiminnassa kokonaisuus, jonka tulee syventää perusopetuksessa annettua ohjausta jatkumona lukion jälkeisiin opintoihin. Ohjauksen avulla opiskelija parantaa valmiuksiaan selviytyä muuttuvissa elämäntilanteissa sekä oppii arvioimaan lukio-opintoja ja jatko-opiskelua koskevia valintojaan tulevaisuuden osaamistarpeiden näkökulmasta. Lukion laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden mukaisesti lukio-opiskelu konkretisoituu elinikäisinä työelämävalmiuksina ja -taitoina sekä laajempaan yhteiskunnallisena osaamisena.

Ohjaustoiminta tukee opiskelijan hyvinvointia, kasvua ja kehitystä, tarjoaa aineksia itsetuntemuksen ja itseohjautuvuuden lisääntymiseen sekä kannustaa aktiiviseen kansalaisuuteen. Opiskelijoiden yhteisöllisyyttä, osallisuutta, toimijuutta sekä luottamusta omaan osaamiseen kehitetään ja pidetään yllä lukio-opintojen ajan. Ohjauksen avulla edistetään koulutuksen yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä

ehkäistään syrjäytymistä. Sukupuolitietoisella ohjauksella luodaan tasavertaisia edellytyksiä eri sukupuolten sijoittumiselle jatko-opintoihin ja työelämään. Opiskelun ja hyvinvoinnin seuraamisesta ja tukemisesta huolehditaan yhteistyössä huoltajien sekä lukiokoulutuksen ja opiskelijahuoltohenkilöstön kanssa.

Ohjaus on lukiokoulutuksen henkilöstön tavoitteellisesti johdettua yhteistä työtä, johon kuuluu yhteistyö korkeakoulujen ja työelämän kanssa. Ohjausta voidaan järjestää opintojaksomuotoisena opetuksena, henkilökohtaisena ja pienryhmäohjauksena, vertaisohjauksena sekä näiden yhdistelmänä. Opiskelija on ohjauksessa aktiivinen ja osallistuva toimija, ja hänellä tulee olla mahdollisuus osallistua opintojensa aikana korkeakoulujen ja työelämän kanssa toteutettaviin opintokokonaisuuksiin. Opinto-ohjaaja vastaa oppilaitoksen opinto-ohjauksen koordinoinnista ja käytännön toteutuksesta. Ryhmäohjaaja toimii opiskelijaryhmänsä lähiohjaajana. Aineenopettaja ohjaa opiskelijaa opettamansa aineen opiskelutaidoissa ja auttaa häntä kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan. Lisäksi aineenopettaja tukee opiskelijan jatko-opintovalmiuksia ja työelämätuntemusta oman oppiaineensa osalta korkeakoulujen ja työelämän kanssa tehtävässä yhteistyössä. Aineenopettaja sisällyttää opetukseensa kokonaisuuksia, jotka sitovat opiskeltavan aineen jatko-opintoihin ja työelämään.

Ohjausta tulee eriyttää ottamalla huomioon jokaisen opiskelijan yksilölliset lähtökohdat, tarpeet, tavoitteet, harrastukset, kiinnostusten kohteet, osaamisalueet sekä elämäntilanteeseen vaikuttavat tekijät. Opiskelijan yksilöllisten tarpeiden huomioonottamista voidaan tehostaa eri asiantuntijoiden yhteistyöllä. Opiskelijan tulee saada tietoa siitä, mitkä ovat eri toimijoiden tehtävät ohjauksen kokonaisuudessa sekä missä asioissa ja miten opiskelija voi saada heiltä tukea. Paikalliseen opetussuunnitelmaan tulee sisältyä kuvaus siitä, miten siirtymävaiheen yhteistyötä toteutetaan perusopetuksen, ammatillisen koulutuksen, korkea-asteen koulutuksen sekä muiden koulutusta järjestävien tahojen kanssa. Korkea-asteen oppilaitosten kanssa tulee erikseen kehittää tapoja, jotka mahdollistavat opiskelijoille orientoivat opinnot korkea-asteella sekä vaihtoehtoiset väylät hakeutua jatko-opintoihin. Lisäksi tulee kuvata, miten alueellista monialaista yhteistyötä toteutetaan työelämän, paikallisten työ- ja elinkeinopalvelujen, sosiaali- ja terveystoimen, nuorisotoimen sekä muiden toimijoiden kanssa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan, miten ohjauksella varmistetaan opiskelijan mahdollisuus kehittää kansainvälisyys-, työelämä- ja yrittäjäyysosaamistaan.

Osaksi paikallista opetussuunnitelmaa laaditaan ohjaussuunnitelma, jossa kuvataan ohjauksen järjestäminen oppilaitoksessa. Se toimii ohjaustyön arvioinnin ja kehittämisen välineenä.

Lukion ohjaussuunnitelman tulee sisältää lukion opetussuunnitelman perusteiden pohjalta seuraavat:

- ohjauksen keskeiset käsitteet
- ohjauksen tehtävät ja tavoitteet
- ohjauksen järjestäminen
- ohjauksen toimijat ja työnjako
- ohjaus siirtymävaiheissa: yhteistyö perusopetuksen, korkea-asteen, toisen asteen ammatillisten oppilaitosten ja muiden koulutuksen järjestäjien kanssa sekä jatko-ohjauksen järjestäminen
- ohjauksen sisällöt, menetelmät ja työtavat
- ohjauksen yhteistyö työelämän ja muiden oppilaitoksen ulkopuolisten tahojen kanssa
- ohjaustoiminnan arviointi.

Ohjaussuunnitelmassa tarkastellaan myös esteettömyyttä siirtymävaiheissa. Suunnitelmassa kuvataan toimintamalleja, joiden avulla turvataan yhdenvertaisuus hakeutumisvaiheessa lukioon ja sieltä jatko-opintoihin. Lisäksi suunnitelmaan sisällytetään kuvaus toimenpiteistä, joiden avulla varmistetaan esteetön opintopolku ja oppimisympäristö.

Lukiolain (714/2018) 26 §:n 1 momentin mukaan lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava opiskelija laatii itselleen henkilökohtaisen opintosuunnitelman, joka sisältää opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman lukio-opintojen etenemisen sekä jatko-opintoihin ja työelämään siirtymisen tueksi. Lukiolain 26 §:n 2 momentin mukaan henkilökohtainen opintosuunnitelma laaditaan opintojen alussa oppilaitoksen opetus- ja ohjaushenkilöstön tuella ja sitä päivitetään säännöllisesti opintojen edetessä.

Henkilökohtainen opintosuunnitelma koostuu seuraavista osista:

1) opiskelusuunnitelma

- aikaisempi koulutus ja muu osaaminen
- suomen/ruotsin kielen taito ja muu kielitaito sekä kielenopiskeluvalmiudet
- hyväksi luettavat opinnot ja/tai oppimäärät sekä muu hyväksi luettava osaaminen
- suoritettavat opinnot; lukio-opinnoissa eteneminen, opintojaksovalinnat
- opiskeluolosuhteet, opintojen suorittamistavat ja mahdolliset erityiset opetusjärjestelyt
  - opiskeluvalmiudet ja mahdollinen tuen tarve
- korkeakouluissa ja mahdollisesti muissa oppilaitoksissa toteutettavat opiskelu- ja/tai tutustumisjaksot
- työelämän tutustumisjaksot
- arvioitu opiskeluaika

2) ylioppilastutkintosuunnitelma

3) jatko-opinto- ja urasuunnitelma.

Lukiolain (714/2018) 27 §:n 1 momentissa määrätään, että koulutuksen järjestäjän tehtävänä on opiskelijan henkilökohtaisen opintosuunnitelman laatimisen yhteydessä selvittää ja tunnistaa opiskelijan aiemmin hankkima osaaminen tämän esittämän selvityksen perusteella. Lukiolain 27 §:n 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän on tunnustettava myös muualla hankittu paikallisen opetussuunnitelman tavoitteita ja sisältöjä vastaava osaaminen. Lukiolain 27 §:n 3 momentin mukaan opiskelijan on tarvittaessa osoitettava osaamisensa koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

Ohjauksen merkitys korostuu koulutuksen nivel- ja siirtymävaiheissa. Oppilaitos antaa tietoa lukiokoulutuksesta perusopetuksen oppilaille, heidän huoltajilleen, opinto-ohjaajille ja opettajille sekä tarjoaa heille mahdollisuuksia tutustua opetukseen lukiossa. Lukio-opintonsa aloittava opiskelija perehtyy oppilaitoksen toimintaan sekä opiskelun käytänteisiin. Ohjausprosessin aikana opiskelija suunnittelee opinto-ohjelmaansa siten, että hän tunnistaa ja huomioi jatko-opintojen ja työelämän tarjoamia mahdollisuuksia. Näitä asioita käsitellään ohjauksessa koko lukio-opintojen ajan.

Opiskelijalla on oikeus saada ohjausta muihin opintoihin hakeutumisessa, jos hänen opiskeluoikeutensa lukiokoulutuksen oppimäärän suorittamiseen on päättymässä tai hän on ilmoittanut eroamisestaan (lukiolaki 714/2018, 25 § 3 mom.). Lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneella opiskelijalla, joka ei ole saanut jatko-opiskelupaikkaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa, on oikeus saada opintoihin hakeutumiseen ja urasuunnitelmiin ohjausta oppimäärän suorittamisvuotta seuraavan vuoden aikana. Ohjauksesta vastaa koulutuksen järjestäjä, jonka oppilaitoksessa opiskelija on suorittanut oppimäärän. (Lukiolaki 714/2018, 25 § 4 mom.)

Paikalliset kirjaukset

NIVALAN LUKION OPINTOJEN OHJAUSSUUNNITELMA

TYÖNJAKO

Rehtori

- luo ohjaustoiminnalle toimintamahdollisuudet
- hoitaa lukio-opintojen ja ylioppilastutkinnon suorittamiseen liittyvien sääntöjen ja määräysten tiedottamisen opiskelijoille ja huoltajille yhdessä opinto-ohjaajan kanssa
- hoitaa ylioppilaskirjoitusten järjestelyt
- osallistuu opiskelijahuoltoryhmän toimintaan
- päättää muualla suoritettujen opintojen hyväksi lukemisesta ja myöntää luvan itsenäisesti opiskeltaviin opintojaksoihin

Opinto-ohjaaja

- vastaa opinto-ohjauksen käytännön järjestämisestä sekä ohjauksen suunnittelusta ja toteuttamisesta
- ohjaa opiskelijoita oman opinto-ohjelman suunnittelussa ja seuraa opintojen etenemistä
- antaa luvan opiskelijan valintojen muutoksille
- hoitaa ylioppilaskirjoituksiin ja tentteihin liittyvän tiedottamisen ja ohjeistuksen yhdessä rehtorin kanssa
- osallistuu vanhempainiltojen valmisteluun ja järjestämiseen
- vastaa jatko-opinnoista tiedottamisesta ja opastaa hakumenettelyssä
- antaa ryhmä- ja henkilökohtaista ohjausta jatkokoulutuksen ja uranvalinnan suunnittelussa
- järjestää uravalintaan liittyviä tilaisuuksia ja opintokäyntejä
- osallistuu opiskelijahuoltoryhmän toimintaan
- auttaa ja tukee opiskelijaa ongelmatilanteissa sekä ohjaa tarvittaessa ammattiauttajalle

Ryhmänohjaaja

- toimii ryhmänsä opiskelijoiden lähiohjaajana
- perehdyttää lukion käytänteisiin
- seuraa ryhmänsä opiskelijoiden poissaoloja, opintojen etenemistä sekä puuttuu tarvittaessa ongelmiin
- tiedottaa ryhmälleen koulunkäyntiin liittyvistä asioista
- pitää yhteyttä opinto-ohjaajaan, erityisopettajaan ja huoltajiin
- valvoo ohjausryhmänsä kouluun liittyvissä tilaisuuksissa

Aineenopettaja

- huolehtii oman aineensa opiskelun ohjauksesta ja seuraa opiskelijoiden opintojen etenemistä oman aineensa näkökulmasta
- huolehtii työrauhasta ja pyrkii luomaan opiskelumyönteisen ilmapiirin
- antaa tarvittaessa tukiopetusta
- ohjaa itsenäistä opiskelua yleisesti sovittujen periaatteiden mukaan tai tapauskohtaisesti rehtorin ja opiskelijan kanssa sovitulla tavalla
- kirjaa ja seuraa poissaoloja ja myöhästymisiä, tiedottaa tarvittaessa ryhmänohjaajalle, opinto-ohjaajalle, erityisopettajalle ja rehtorille ongelmista

Erityisopettaja

- ohjaa opiskelijaa opinnoissa oppimisvaikeuksien tai muiden haasteiden kohdatessa
- suunnittelee ja kirjaa opiskelijan kanssa opiskelijan tarvitsemat tukitoimet
- ohjaa opiskelijaa hakemaan ylioppilaskokeiden erityisjärjestelyjä ja tiedottaa opiskelijoita niistä
- ottaa vastaan siirtotietoja oppimisen tukitarpeista
- tekee lukitestit ja kirjoittaa lausunnot tarvittaessa myös jatko-opintojen pääsykokeisiin

Opiskelija

- laatii lukio-opintojen alussa henkilökohtaisen opintosuunnitelman
- keskustelee ja sopii opintojaksojen muutoksista etukäteen opinto-ohjaajan kanssa
- hakee luvan itsenäisesti opiskeltaviin opintoihin sekä muualla suoritettavien opintojen hyväksi lukemisen rehtorilta
- on ensisijaisesti vastuussa henkilökohtaisesta opintosuunnitelmastaan sekä opintojen etenemisestä ja opintomenestyksestä

OHJAUKSEN TOTEUTUS

Ennen lukio-opintoja

Rehtori, opinto-ohjaaja ja tutoropiskelijat järjestävät syyslukukaudella tiedotustilaisuuden 9. luokkien oppilaille lukio-opiskelusta. Lukio on mukana yläkoulun järjestämässä 9. luokan vanhempainillassa.

Lukioon tulevien vanhempainilta järjestetään kevään yhteisvalinnan päätyttyä lukiolla.

Opiskelijat laativat opinto-ohjaajan ja tutoropiskelijoiden avustamana alustavan opintosuunnitelman ensimmäiselle lukuvuodelle kevätlukukauden aikana.

1. vuoden aikana

Opiskelijat laativat opinto-ohjaajan avustamina henkilökohtaiset opintosuunnitelmansa. Ryhmänohjaajat perehdyttävät koulun käytänteisiin. Syyslukukauden aikana järjestetään vanhempainilta.

Keväällä aloitetaan tiedottaminen ylioppilaskirjoituksista ja niiden hajauttamisesta. Opinto-ohjaaja järjestää myös henkilökohtaista ja pienryhmäohjausta, jolloin opiskelijat pohtivat valintojaan ja ylioppilaskirjoituksiaan jatko-opintojen kannalta. Opiskelijat päivittävät opintosuunnitelmansa seuraavaksi lukuvuodeksi.

2. vuoden aikana

Opinto-ohjauksen luokkatunnit samoin kuin opinto-ohjaajan antama henkilökohtainen ohjaus jatkuu. Opiskelijat voivat tarkentaa opintosuunnitelmaansa pitkin vuotta sitä mukaa, kun heidän jatkosuunnitelmansa selkiytyvät. Ylioppilaskirjoituksiin liittyvää tiedotusta ja ohjausta lisätään.

Suorittaessaan ylioppilastutkinnon hajautettuna opiskelija ilmoittautuu marraskuussa kevään ja kesäkuun alussa syksyn ylioppilaskirjoituksiin valitsemiensa aineiden kokeisiin ja laatii suunnitelman muiden kokeiden suorittamisesta.

Syyslukukauden aikana järjestetään vanhempainilta, jossa käsitellään mm. ylioppilaskirjoituksia ja niiden hajauttamista.

Ohjausta jatkokoulutuksesta ja tutustumiskäyntejä.

Opiskelijat päivittävät opintosuunnitelmansa seuraavaksi lukuvuodeksi.

3. vuoden aikana

Viimeisen opiskeluvuoden syksyllä ryhmänohjaaja yhdessä opiskelijoiden kanssa tarkistavat, että näiden valinnat vastaavat opintosuunnitelmaa. Syyslukukauden aikana järjestetään vanhempainilta, jossa aiheena ovat ylioppilaskirjoitukset ja jatko-opinnot.

Opinto-ohjaaja tiedottaa ja antaa myös henkilökohtaista ohjausta urasuunnittelusta, jatko-opintovaihtoehdoista ja hakumenettelystä.

Opiskelualojen esittely (koko koulun yhteinen) järjestetään vuodenvaihteessa, jolloin opiskelijoita eri yliopistoista ja ammattikorkeakouluista kertoo opinahjostaan ja sinne pääsystä.

Abiturienttien vierailut ja tutustumiskäynnit.

Lukio-opintojen jälkeen

Lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneella opiskelijalla, joka ei ole saanut jatko-opiskelupaikkaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa, on oikeus saada opintoihin hakeutumiseen ja urasuunnitelmiin ohjausta oppimäärän suorittamisvuotta seuraavan vuoden aikana. Ohjauksesta vastaa opinto-ohjaaja.

4.2 Erityisopetus ja muu oppimisen tuki

Lukiolain mukaan opiskelijalla, jolla on kielellisten erityisvaikeuksien tai muiden oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoriutua opinnoistaan, on oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti (lukiolaki 714/2018, 28 § 1 mom.). Erityisopetus ja muu oppimisen tuki mahdollistavat opiskelijoiden yhdenvertaisen aseman. Keskeisiä asioita ovat oppimisen esteettömyys ja saavutettavuus sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisy ja varhainen tunnistaminen. Tuen tarkoituksena on tukea opiskelijaa lukio-opintojen suorittamisessa sekä edistää hänen hyvinvointiaan ja jaksamistaan. Lisäksi tavoitteena on antaa valmiuksia jatko-opintoihin siirtymiseen.

Opiskelijalla on oikeus saada tukea riippumatta siitä, mistä syistä oppimisvaikeudet johtuvat. Oppimisvaikeudet voivat johtua esimerkiksi luku- ja kirjoitusvaikeuksista, matemaattisista tai tarkkaavuuden vaikeuksista, sairaudesta, vammasta tai elämäntilanteesta.

Lukiolain (714/2018) 28 §:n 2 momentin mukaan tuen tarvetta tulee arvioida opintojen alussa sekä säännöllisesti opintojen edetessä. Opettajat arvioivat tuen tarvetta yhdessä opiskelijan ja tarvittaessa huoltajan kanssa. Arvioinnissa voivat opiskelijan suostumuksella olla mukana myös tuen järjestämisen kannalta tarpeelliset asiantuntijat. Tuen tarpeen tunnistaminen voi perustua myös perusopetuslain (628/1998, muutettu lailla 1288/2013) 40 §:n perusteella siirrettävään koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömään tietoon tai opettajien ja muun henkilöstön havaintoihin. Lisäksi tuen tarpeen arvioinnissa voidaan käyttää erilaisia menetelmiä, kuten alkuseulontoja.

Tukitoimien suunnittelu ja toteutus aloitetaan mahdollisimman varhain. Opiskelijaa opettavat opettajat suunnittelevat tukitoimet yhdessä opiskelijan kanssa. Tukitoimet

voidaan tarvittaessa ja opiskelijan suostumuksella suunnitella yhteistyössä muiden asiantuntijoiden kanssa. Tukitoimet kirjataan opiskelijan pyynnöstä henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan (lukiolaki 714/2018, 28 § 2 mom.). Opettajat huolehtivat siitä, että opiskelijalla on tieto mahdollisuudesta saada tukitoimet kirjattua. Tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan ja arvioidaan säännöllisesti, ja mahdolliset muutokset kirjataan edellä mainitulla tavalla.

Lukiolain (714/2018) 28 §:n 1 momentin mukaan tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön yhteistyönä. Myönteinen ja kannustava palaute edistää opiskelijan käsitystä itsestään oppijana. Samalla opiskelijan itsearviointitaidot sekä kyky suunnitella tulevaisuuttaan vahvistuvat. Opettajat ohjaavat opiskelijaa oppimaan oppimisen taidoissa, kantamaan vastuuta oppimisestaan ja työskentelystään sekä käyttämään kullekin oppiaineelle ominaisia opiskelustrategioita.

Oppimisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja opiskeluympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä opiskelijan yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Oppimisen tukea voivat olla esimerkiksi opetuksen eriyttäminen, tukiopetus ja muut pedagogiset ratkaisut. Lisäksi opiskelijaa voidaan tukea yksilökohtaisesti suunnitellulla monipuolisella opinto-ohjauksella ja ryhmänohjaajan tuen avulla sekä hyödyntämällä erilaisia opintojen valintamahdollisuuksia. Opiskelijan oppimista voidaan edistää myös tarjoamalla oppimista ja hyvinvointia lisääviä lukion oppimäärään sisältyviä opintoja, jotka antavat tukea esimerkiksi opiskelutaitoihin, elämänhallintaan tai matematiikan ja muiden oppiaineiden opiskeluun.

Erityisopetus on erityisopettajan antamaa opetusta. Erityisopetus tukee aineenopetusta. Se voidaan toteuttaa yhteisopettajuutena, ryhmämuotoisena opetuksena tai yksilötukena. Erityisopetus on esimerkiksi opiskelutaitojen opettamista sekä opiskelijan ohjaamista käyttämään omia vahvuuksiaan oppimisessa. Erityisopettaja tekee yhteistyötä muiden opettajien kanssa tukea tarvitsevan opiskelijan oppimiseen ja opetukseen liittyvissä kysymyksissä.

Lukiolain (714/2018) 29 §:n mukainen opiskelun poikkeava järjestäminen voi koskea myös erityisopetusta tai muuta oppimisen tukea tarvitsevaa opiskelijaa. Opiskelun poikkeava järjestäminen tarkoittaa, että opiskelijan opiskelu voidaan järjestää osittain toisin kuin lukiolaissa ja lukiokoulutuksesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetään ja paikallisessa opetussuunnitelmassa määrätään. Poikkeavat järjestelyt tehdään vain niiltä osin kuin ne ovat välttämättömiä, ja ne kirjataan opiskelijan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan. Poikkeava järjestely voidaan tehdä opiskelijan hakemuksesta tai hänen suostumuksellaan.

Opiskelijaa ohjataan tarvittaessa hakemaan avustajapalveluita, erityisiä apuvälineitä ja muita palveluita. Opiskelijan jaksamisen ja hyvinvoinnin tukemisessa

voidaan tehdä yhteistyötä opiskeluhuollon palvelujen tai tarvittaessa muiden toimijoiden kanssa. Erityisopetuksen ja muun oppimisen tuen rinnalla opiskelijalla on oikeus saada myös yksilökohtaista opiskeluhuoltoa.

Tukea tarvitsevan opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä arvioidaan monipuolisesti. Näin turvataan tukea tarvitsevalle opiskelijalle mahdollisuus osoittaa osaamistaan eri tavoin esimerkiksi tilanteissa, joissa kirjallinen tuottaminen on haastavaa. Osaamisen osoittamisen tavat ja tilanteet suunnitellaan opiskelijan tarpeiden mukaisesti. Arvioinnissa käytettäviä yksilöllisiä järjestelyjä ovat esimerkiksi lisäajan antaminen arviointitilanteissa, pienryhmätilan käyttäminen, materiaalin kirjasinkoon suurentaminen tai mahdollisuus käyttää erillistä näyttöä. Arvioinnissa voidaan käyttää myös muita tarkoituksenmukaisia erityisjärjestelyjä.

Ylioppilastutkinnon kokeiden erityisjärjestelyistä tiedotetaan opiskelijalle heti lukio-opintojen alkaessa ja aina tarpeen mukaan. Opiskelijalle tulee antaa mahdollisuus kokeilla erityisjärjestelyjä lukio-opintojen aikana, jotta niiden tarvetta ja toimivuutta voidaan arvioida. Tarvittaessa opiskelijaa ohjataan tarvittavien lausuntojen hankkimisessa ja erityisjärjestelyjen hakemisessa ylioppilastutkinnon kokeita varten. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan tuen järjestäminen käytännössä seuraavissa asioissa:

- tukitoimista ja niitä koskevista oikeuksista tiedottaminen opiskelijoille ja huoltajille
- tukitoimien tarpeen arviointi
- tukitoimien kirjaaminen henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan
- tuen toteuttaminen
- tuen toteutumisen seuranta ja arviointi
- yhteistyö, vastuut ja työnjako edellä mainituissa asioissa.

Paikalliset kirjaukset

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan tuen järjestäminen käytännössä seuraavissa asioissa:

- Tukitoimista ja niitä koskevista oikeuksista tiedottaminen opiskelijoille ja huoltajille
  - Lukiossa tarjottavista tukitoimista ja ylioppilaskirjoitusten erityisjärjestelyistä tiedotetaan vanhempainilloissa, Wilman tiedotteissa, ryhmänohjauksessa sekä erikseen pidettävissä infoissa ja yksilöidyillä Wilma viesteillä.

- Tukitoimien tarpeen arviointi
  - Opiskelijan tuen tarvetta opinnoissa ja opiskelussa arvioidaan niveltietojen, aiemman tuen tarpeen sekä opiskelijan ja huoltajan esittämien tuen tarpeiden sekä opiskelijan omien havaintojen pohjalta yhteistyössä opettajien ja tarvittaessa opiskeluhuollon kanssa. Opintojen alussa tehdään kaikille opiskelijoille digitaalinen lukiseula.
  - Tuen tarvetta arvioi myös opiskeluhuollon henkilöstö

- Tukitoimien kirjaaminen henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan
  - Opiskelijan tukitoimet kirjataan Wilmassa olevaan tukilomakkeeseen, joka on osa opiskelijan henkilökohtaista opintosuunnitelmaa. Suunnitelmaa päivitetään säännöllisesti.
  - Tukitoimet suunnitellaan yhdessä opettajan ja opiskelijan kesken, tarvittaessa erityisopettajaa ja/tai opiskeluhuollon edustajaa konsultoiden.
  - Tukitoimet kirjaa erityisopettaja, opinto-ohjaaja, ryhmänohjaaja tai aineenopettaja

- Tuen toteuttaminen
  - Erityisopettaja tarjoaa opiskelijalle yksilöllistä pedagogista tukea, joka keskittyy opiskelijan vahvuuksien tunnistamiseen ja opiskelutaitoihin. Tarvittaessa erityisopettaja voi toimia myös samanaikaisopettajana.
  - Opetusta on mahdollista eriyttää
  - Tarjolla on lukion oppimäärään sisältyviä tukiopintojaksoja (MA, RUB, ENA ja OPO)
  - Opiskelijalla on oikeus saada aineenopettajan antamaa tukiopetusta
  - Opiskelijalle voidaan järjestää tilanteen mukaan mahdollisuus yksilöllisiin järjestelyihin kokeissa tai oppimistilanteissa, kuten lisäaikaa, erillinen koetila tai vaihtoehtoiset koejärjestelyt
  - Opiskelijalla on mahdollisuus saada käyttöönsä tarjolla olevia äänikirjoja oppimisen tueksi
  - Opiskelija voi anoa ylioppilaskirjoituksiin erityisjärjestelyjä, näitä järjestelyjä käytetään jo opintojen aikana.

- Tuen toteutumisen seuranta ja arviointi
  - Tuen toteutumista seuraavat ryhmänohjaaja, opinto-ohjaaja, erityisopettaja ja aineenopettaja.
  - Opiskelijan tuen tarvetta ja saatua tukea seurataan, ja tukilomaketta päivitetään säännöllisesti
  - Opiskelijalla on mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti, tavoista sovitaan opettajan kanssa opintojakson alussa.
  - Opettaja kirjaa tukisuunnitelmaan omassa oppiaineessaan annetut tukitoimet ja seuraa opiskelun sujumista sekä tukitoimien vaikutusta.

- Opiskelija itse seuraa tukitoimien hyödyllisyyttä omalla kohdallaan ja kertoo siitä aineenopettajalle, erityisopettajalle, ryhmänohjaajalle tai opinto-ohjaajalle.
- Yhteistyö, vastuut ja työnjako edellä mainituissa asioissa.
  - Erityisopettaja koordinoi koko oppilaitoksen erityisopetusta
  - Erityisopettajalla on päärooli tuen tarpeen kartoituksesta yhdessä ryhmänohjaajan kanssa
  - Ryhmänohjaaja ja opinto-ohjaaja seuraavat tukitoimien toteutumista yhdessä erityisopettajan kanssa
  - Aineenopettaja osallistuu tukitoimien tarpeen kartoittamiseen ja tukitoimien suunnitteluun sekä arvioi tukitoimien toimivuutta
  - Aineenopettaja arvioi opiskelijaa monipuolisesti ottaen huomioon tuen tarpeen
  - Aineenopettaja tarjoaa opiskelijalle tukiopetusta
  - Rehtori vastaa ylioppilaskokeiden erityisjärjestelyiden hakemisesta ja lähettää opiskelijan kanssa hakemukset ylioppilastutkintolautakuntaan
  - Rehtori vastaa myönnettyjen ylioppilaskokeiden erityisjärjestelyiden toteuttamisesta
  - Opiskelijan jaksamisen ja hyvinvoinnin tukemisessa opiskeluhoillon toimijoilla on keskeinen rooli

4.3 Opiskeluhoolto

Lukion opetussuunnitelman perusteissa käytetään lukiolain (714/2018) mukaisen käsitteen opiskelijahuolto sijasta oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) käsitettä opiskeluhoolto.

Lukion opiskeluhoillon tavoitteena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia ja huolehtia oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista sekä opiskeluympäristön terveellisyydestä ja turvallisuudesta. Opiskeluhoiltoa toteutetaan sekä yhteisöllisenä että yksilökohtaisena opiskeluhoiltona. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 2 ja 3 §.)

Lukion opiskeluhoillon kokonaisuuteen sisältyvät koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen opiskeluhoolto sekä opiskeluhoillon palvelut, joita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä opiskeluterveydenhuollon palvelut. Opiskeluhoillon palveluiden järjestämisestä vastaa lähtökohtaisesti oppilaitoksen sijaintikunta. Yksityinen koulutuksen järjestäjä tai valtio koulutuksen järjestäjänä voi päättää järjestää näitä palveluja kokonaan tai osittain omana toimintanaan ja omalla kustannuksellaan. Opiskelijalla on oikeus saada maksutta sellainen opiskeluhoolto, jota koulutukseen osallistuminen edellyttää, lukuun

ottamatta yli 18-vuotiaiden opiskelijoiden sairaanhoitopalveluja. Opiskelijoille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa opiskelijoiden käytettävissä olevasta opiskeluhuollosta ja opiskelijaa ohjataan hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhuollon palveluja. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3, 9 [muutettu lailla 1409/2014] ja 11 §.)

Opiskeluhuoltoa toteutetaan monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Opiskeluhuoltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhuollossa huolehditaan kaikkien opiskelijoiden mahdollisuudesta osallistua opiskeluhuollon suunnitteluun ja kehittämiseen. Opiskeluhuolto on kaikkien oppilaitoksissa työskentelevien ja opiskeluhuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu opiskeluyhteisön hyvinvoinnista on oppilaitoksen henkilökunnalla. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3, 4 ja 9 §; lukiolaki 714/2018, 33 §.)

4.3.1 Opiskeluhuollon keskeiset periaatteet

Näissä lukion opetussuunnitelman perusteissa määrätään opiskeluhuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista sekä opetussuunnitelman ja oppilaitoskohtaisen opiskeluhuoltosuunnitelman laatimisesta (lukiolaki 714/2018, 32 §; oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 13 § [muutettu lailla 1501/2016]).

Yhteisöllinen opiskeluhuolto

Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä yhteisöllisenä opiskeluhuoltona. Opiskeluhuolto on osa lukion toimintakulttuuria ja toimia, joilla edistetään opiskelijoiden osallisuutta, oppimista, hyvinvointia, terveyttä ja sosiaalista vastuullisuutta. Lisäksi edistetään ja seurataan opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3 ja 4 §.)

Yhteisöllisen opiskeluhuollon suunnittelun ja kehittämisen lähtökohtana on opiskelijan osallisuus, myönteinen vuorovaikutus sekä aikuistuvan nuoren itsenäistymisen tukeminen. Kaikilla opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus osallistua yhteisöllisen opiskeluhuollon toimintatapojen kehittämiseen ja mielipiteensä ilmaisemiseen opiskelijoita ja oppilaitosyhteisöä koskevissa asioissa (lukiolaki 714/2018, 33 §; oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 18 §).

Huoltajien mahdollisuutta osallistua yhteistyöhön tuetaan. Huoltajia kannustetaan osallistumaan yhteisöllisen opiskeluhuollon kehittämiseen ja oppilaitosyhteisön

hyvinvoinnin ja yhteistyön vahvistamiseen. Yhteistyötä tehdään myös kunnassa nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lukiolain mukaan opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön (lukiolaki 714/2018, 40 §). Siihen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on opiskelijoiden ja henkilökunnan turvallisuuden takaaminen kaikissa tilanteissa. Opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle (lukiolaki 714/2018, 40 § 7 mom, muutettu lailla 165/2022).

Opiskelijoiden osallisuus opiskeluyhteisön turvallisuuden edistämisessä tukee hyvinvointia ja tarkoituksenmukaista toimintaa turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa. Opiskelijan on käyttäydyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä (lukiolaki 714/2018 30 § 2 mom, muutettu lailla 165/2022). Turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen on osa lukion toimintakulttuuria, ja se otetaan huomioon kaikessa lukion toiminnassa.

Yksilökohtainen opiskeluhuolto

Yksilökohtaisella opiskeluhuollolla tarkoitetaan yksittäiselle opiskelijalle annettavia opiskeluhuollon palveluja, joita ovat opiskeluterveydenhuollon palvelut, opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä yksittäistä opiskelijaa koskeva monialainen yksilökohtainen opiskeluhuolto, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 5 §).

Yksilökohtaisen opiskeluhuollon tehtävänä on edistää hyvinvointia, terveyttä ja opiskelukykyä sekä tunnistaa näihin ja opiskelijan elämäntilanteeseen liittyviä yksilöllisiä tarpeita. Tavoitteena on myös varhaisessa vaiheessa ehkäistä ongelmia ja huolehtia tarvittavan tuen järjestämisestä.

Yksilökohtaista opiskeluhuoltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijan kanssa ja hänen suostumuksellaan. Opiskelijan omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä itseään koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuisissa. Lähtökohtana on opiskelijaa arvostava, hänen mielipiteitään kuunteleva ja luottamusta rakentava vuorovaikutus sekä opiskelijan itsenäinen asema opiskeluhuoltoon liittyvissä kysymyksissä. Opiskelijalle ja hänen huoltajalleen annetaan tietoa yksittäisen opiskelijan oikeuksista opiskeluhuollossa sekä asioiden käsittelyyn liittyvistä lain edellyttämistä menettelytavoista ja tietojen käsittelystä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 11 ja 18 §.)

Opiskeluhooltoryhmät monialaisessa yhteistyössä

Opiskeluhoollon monialaiseen yhteistyöhön kuuluvien opiskeluhooltoryhmien toiminta on osa opiskeluhoollon kokonaisuutta. Opiskeluhooltoryhmiä ovat 1) opiskeluhoollon ohjausryhmä, 2) oppilaitoskohtainen opiskeluhooltoryhmä sekä 3) tapauskohtaisesti koottava monialainen asiantuntijaryhmä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 14 § [muutettu lailla 1501/2016].)

Koulutuksen järjestäjä asettaa opiskeluhoollon ohjausryhmän ja oppilaitoskohtaisen opiskeluhooltoryhmän. Yksittäistä opiskelijaa koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Kaikki opiskeluhooltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa, että ryhmässä on mukana opetushenkilöstöä sekä opiskeluterveydenhuollon palveluja ja psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano.

Opiskeluhoollon ohjausryhmä vastaa koulutuksenjärjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman koulutuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla useamman koulutusmuodon yhteinen.

Oppilaitoskohtaisen opiskeluhooltoryhmän tehtävänä on vastata oppilaitoksen opiskeluhoollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Ryhmää johtaa koulutuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Koulutuksen järjestäjä ja opiskeluhoollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä sen kokoonpanosta sekä tehtäviin liittyvistä toimintatavoista. Opiskeluhooltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on oppilaitosyhteisön terveellisuuden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttaminen ja kehittäminen. Oppilaitoskohtaisen opiskeluhooltoryhmän sijasta edellä kuvattuja tehtäviä voi hoitaa opetuksen järjestäjän nimeämä muu tehtävään soveltuva monialainen oppilaitoskohtainen ryhmä (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 14 § [muutettu lailla 1501/2016]).

Monialainen asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen opiskelijan tai opiskelijaryhmän opiskeluhoollon tuen tarpeen selvittämiseksi ja palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoa se opetushenkilöstön tai opiskeluhoollon palvelujen edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Asiantuntijaryhmän tapauskohtainen kokoonpano perustuu yksilölliseen harkintaan, käsiteltävään asiaan ja siinä vaadittavaan osaamiseen. Asiantuntijaryhmään voidaan nimetä asiantuntijoita jäseneksi vain opiskelijan tai, ellei opiskelijalla poikkeuksellisesti ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa suostumuksella. Asiantuntijaryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Opiskelijan yksilöidyllä

kirjallisella suostumuksella hänen asiansa käsittelyyn voi osallistua myös muita tarvittavia opiskeluhoollon yhteistyötahoja tai opiskelijan läheisiä (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 19 §).

4.3.2 Opiskeluhoollon suunnitelmat ja niiden laatiminen

Paikallisella tasolla opiskeluhoollon suunnittelua ja toteuttamista ohjaa kolme eri suunnitelmaa. Suunnitelmat ovat 1) lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon sisältyy opiskeluhoollon koskeva osuus, 2) paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus opiskeluhoollon osasta sekä 3) oppilaitoskohtainen opiskeluhoollon suunnitelma. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 12 ja 13 § [muutettu lailla 1501/2016]; lastensuojelulaki 417/2007, 12 § [muutettu lailla 1292/2013]; lukiolaki 714/2018, 32 §; terveydenhuoltolaki 1326/2013, 17 §.)

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on kunnan tai useamman kunnan yhdessä laatima kunnan tai kuntien toimintaa koskeva suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Se hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 12 § [muutettu lailla 1292/2013].)

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon, kun valmistellaan paikallisen opetussuunnitelman opiskeluhoollon osuutta sekä oppilaitoskohtaisia opiskeluhoollon suunnitelmia.

Opiskeluhoollon opetussuunnitelmassa

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan käytännön tasolla lukion opetussuunnitelman perusteissa määrättyjen asioiden toteutus, opetussuunnitelman yhteys lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan sekä linjaukset oppilaitoskohtaisen opiskeluhoollon suunnitelman laatimiseksi.

Paikallinen opetussuunnitelma tulee opiskeluhoollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (lukiolaki 714/2018, 32 §; terveydenhuoltolaki 1326/2013, 17 §). Opetussuunnitelman laatimisessa tehdään tarvittaessa yhteistyötä myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa (lukiolaki 714/2018, 32 §).

Osa oppilaitoskohtaiseen opiskeluhoollon suunnitelmaan sisältyvistä asioista on tarkoituksenmukaista kuvata yhdenmukaisesti kaikissa koulutuksen järjestäjän oppilaitoksissa siten, että niitä täsmennetään ja täydennetään oppilaitoskohtaisesti.

Tämä tukee oppilas- ja opiskeluhuoltolaissa (1287/2013) mainittua opiskeluhuollon palvelujen yhdenvertaista laatua ja saatavuutta.

Oppilaitoskohtaisen opiskeluhuoltosuunnitelman laadinta

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma. Opiskeluhuoltosuunnitelma voi olla myös kahden tai useamman oppilaitoksen yhteinen. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaitoksen ja opiskeluhuollon henkilöstön sekä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 13 § [muutettu lailla 1501/2016].) Suunnitelmaa laadittaessa tehdään tarvittaessa yhteistyötä myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Oppilaitoksen opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvataan seuraavat asiat:

1. Opiskeluhuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat opiskeluhuoltopalvelut

Opiskeluhuoltosuunnitelmassa esitetään arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista niiden yhdenvertaisen saatavuuden varmistamiseksi ja toiminnan tarkoituksenmukaiseksi kohdentamiseksi. Opiskeluhuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevien opiskeluhuoltopalvelujen määrä ilmoitetaan sen mukaisena, mitä ne ovat suunnitelmaa valmisteltaessa. Arviota voidaan tarpeiden muuttuessa tarkistaa.

Arviossa otetaan huomioon opiskelijoiden terveyteen ja hyvinvointiin sekä opiskeluyhteisöön ja ympäristöön liittyvät tarpeet. Arviota laadittaessa hyödynnetään monipuolisesti näihin liittyviä selvityksiä ja seurantatietoja, opiskeluhuollossa muodostunutta tietoa sekä huoltajilta ja erityisesti opiskelijoilta saatavaa tietoa.

Opiskeluhuoltohuoltosuunnitelmaan sisällytetään arvio oppilaitoksen käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista, joita ovat opiskeluterveydenhuolto- sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut.

Lisäksi suunnitelmassa kuvataan

- opiskeluhuollon palveluiden järjestäminen ja sen edellyttämä työn- ja vastuunjako, palvelujen toteuttamisessa tarvittava yhteistyö sekä palveluista tiedottaminen ja niihin ohjaaminen
- opiskeluhuollon palveluiden kohdentaminen yksittäisiin opiskelijoihin, oppilaitosyhteisöön ja yhteistyöhön liittyviin tehtäviin sekä opiskeluhuollon kehittämiseen ja seurantaan.

2. Yhteisöllinen opiskeluhoito ja sen toimintatavat

Oppilaitoksen opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan yhteisöllisen opiskeluhoitojärjestämisen opiskelijan ja opiskeluyhteisön terveyden, hyvinvoinnin ja oppimisen seuraamiseksi ja edistämiseksi.

Suunnitelmassa kuvataan

- toimenpiteet yhteisöllisyyden edistämiseksi oppilaitosyhteisössä
- toimenpiteet opiskeluyhteisön sekä ympäristön terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseksi
- yhteistyö ja toimenpiteet opiskelijoiden osallisuuden vahvistamiseksi
- yhteistyö ja toimenpiteet huoltajien yhteistyön ja osallisuuden vahvistamiseksi
- oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitoryhmän tai muun tehtävään soveltuvan monialaisen ryhmän toimintatavat ja käytännöt
- opiskeluhoitojärjestämisen kokonaisuudesta tiedottaminen
- yhteistyö nuorisotoimen, lastensuojelun ja poliisin sekä muiden opiskeluhoitojärjestämisen kehittämiseen tarvittavien tahojen kanssa
- terveysneuvonnan ja terveystiedon opetuksen välinen yhteistyö
- opiskeluun osallistumisen seuranta, poissaolojen ehkäiseminen ja niihin puuttuminen
- toimenpiteet esteettömyyden ja saavutettavuuden edistämiseksi opiskeluympäristössä
- tapaturmien ehkäiseminen, ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus oppilaitoksessa
- tupakkatuotteiden, alkoholin ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen
- yhteistyö ja käytänteet oppilaitoksen terveellisyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa
- suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä
- toiminta äkillisissä kriiseissä sekä uhka- ja vaaratilanteissa.

Seuraavassa määritellään kahden viimeksi mainitun suunnitelman tarkempi sisältö:

a) Suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä laaditaan suunnitelma (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 13 § [muutettu lailla 1501/2016]). Suunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon sekä opiskelijoiden keskinäiset että opiskelijoiden ja aikuisten väliset vuorovaikutussuhteet oppilaitoksessa.

Suunnitelman tulee sisältää seuraavat kuvaukset:

- kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen ja niihin puuttuminen
- edellä mainittujen asioiden käsittely yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla

- yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta
- yhteistyö huoltajien kanssa
- yhteistyö tarvittavien viranomaisten kanssa
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, opiskelijoille, huoltajille ja yhteistyötahoille
- suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi.

b) Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Opiskeluhoitosuunnitelmassa määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa otetaan huomioon myös toimintavalmiudet ylioppilastutkinnon kokeiden aikana mahdollisesti tapahtuvassa äkillisessä uhka- ja vaaratilanteessa. Kriisisuunnitelma valmistellaan yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara- ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset, kuten pelastussuunnitelma (pelastuslaki 379/2011, 15 §; valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011, 1 ja 2 §).

Suunnitelmassa kuvataan

- kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat äkillisissä kriisitilanteissa
- johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako erilaisissa kriisitilanteissa ja niihin varautumisessa
- sisäisen ja ulkoisen sekä oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet
- psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, opiskelijoille, huoltajille ja yhteistyötahoille
- toimintavalmiuksien harjoittelu
- suunnitelman arviointi ja päivittäminen.

3. Yksilökohtaisen opiskeluhoillon järjestäminen

Opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan yksilökohtaisen opiskeluhoillon toteuttamistavat ja yhteistyö opiskelijan terveyden, hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseksi ja seuraamiseksi sekä tarvittavien yksilöllisten tukitoimien järjestämiseksi.

Suunnitelmassa kuvataan

- opiskeluterveydenhuolto- sekä kuraattori- ja psykologipalvelujen järjestäminen, keskinäinen työn- ja vastuunjako sekä palvelujen järjestämisessä tarvittava yhteistyö
- monialaisen asiantuntijaryhmän toimintatapojen ja käytäntöjen sopiminen sekä yksilöllisten tukitoimien järjestämisen periaatteet

- opiskeluhuollon yhteistyö opiskelijan opintojen ohjauksessa ja jatko-opintojen suunnittelussa
- opiskeluhoitokertomuksen laatiminen ja säilytys
- sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestämiseen liittyvä yhteistyö oppilaitoksessa
- opiskeluterveydenhuollon sairaanhoitopalveluiden järjestämistapa ja ohjaus niihin hakeutumiseksi
- tarvittava yhteistyö oppilaitoksen ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa (esimerkiksi erikoissairaanhoito, sosiaali- ja poliisi, nuorisotoimi).

4. Yhteistyö opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa

Opiskeluhoitoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa.

Suunnitelmassa kuvataan

- opiskelijan ja huoltajan osallisuus ja yhteistyö opiskeluhuollon suunnittelussa, kehittämisessä ja arvioimisessa
- opiskelijalle ja hänen huoltajalleen annettava tieto yksittäisen opiskelijan asioiden käsittelyyn liittyvistä lain edellyttämistä menettelytavoista ja tietojen käsittelystä
- opiskelijan itsenäinen asema opiskeluhuollon asiakkaana ja suostumuksen hakeminen opiskelijalta ja tarvittaessa tämän huoltajalta yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa
- käytänteet opiskelijan toiveiden huomioimisessa häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa sekä huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä
- käytänteet opiskelijan kehitystason ja edun toteutumisen arvioimiseksi opiskeluhuollon henkilöstöön kuuluvan sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilön toimesta
- menettelytavat yksittäistä opiskelijaa koskevan asian käsittelyssä monialaisessa asiantuntijaryhmässä.

5. Opiskeluhoitosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen

Koulutuksen järjestäjä vastaa opiskeluhuollon kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta yhteistyössä oppilaitoksen sijaintikunnan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen kanssa (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 26 §).

Opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan toimenpiteet opiskeluhuollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta).

Suunnitelmassa esitetään

- seurattavat asiat
- tietojen kokoamiseksi käytettävät menetelmät, seurannan aikataulu sekä vastuussa oleva taho
- seurantatietojen käsittely ja niiden hyödyntäminen opiskeluhoollon kehittämisessä
- seurannan keskeisistä tuloksista tiedottaminen opiskelijoille, huoltajille ja tarvittaville yhteistyökumppaneille.

Paikalliset kirjaukset

1. Nivalan lukion opiskeluhoollasuunnitelma

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan oppilaitoskohtainen opiskeluhoollasuunnitelma. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Suunnitelma on tarkistettava vuoden kuluessa siitä, kun oppilas- ja opiskelijahuoltolain 12 §:ssä tarkoitettu lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on tarkistettu. Koulukohtaista opiskeluhoollasuunnitelmaa laadittaessa sovitaan menettelytavoista, joilla koulun henkilöstö, lapset ja huoltajat sekä tarvittavilta osin yhteistyötahot perehdytetään suunnitelmaan.

1.1 Opiskeluhoollon suunnitelman pohjatiedot

Opiskeluhoollon kokonaistarve ja käytettävissä olevien palveluiden määrä on ilmoitettu sen mukaisena, mitä ne olivat suunnitelmaa valmisteltaessa. Kokonaistarve arvioidaan uudelleen tarpeen muuttuessa ja pidetään mahdollisimman ajantasaisena. Arvion avulla turvataan palveluiden yhdenvertainen saatavuus sekä toiminnan ja palveluiden kohdentaminen mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. Kokonaistarvearvion perusteella opiskeluhoollasuunnitelmaan kirjataan, miten käytettävissä olevat opiskeluhoollon resurssit kohdennetaan yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen opiskeluhoollotyöhön sekä opiskeluhoollon edellyttämän yhteistyön järjestämiseen.

1.1.1 Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on hyväksytty valtuustossa kesäkuussa 2019. Suunnitelman periaatteet ja tavoitteet otetaan huomioon oppilas-/opiskeluhoollotyössä. Suunnitelman keskeisiä yhdistäviä periaatteita ovat:

- Lapsilähtöisyys ja lapsen oikeus tulla kuuluksi ja osallistua häntä koskevissa asioissa.

- Sujuva arki ja hyvinvoiva yhteisö suojaavat lasta ja nuorta.
- Perhe, lapsi ja nuori ovat aktiivisesti mukana palvelujen toteuttamisessa.
- Palvelut järjestetään perheen tarpeiden mukaan moniammatillisesti.
- Tuki ja palvelut tuodaan lähelle lapsen normaaleja kasvu ympäristöjä (koti, koulu, varhaiskasvatus ja vapaa-aika).

Keskeiset tavoitteet lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahvistamiseksi:

1. Lasten ja nuorten matalan kynnyksen mielenterveyspalvelujen kehittäminen
2. Varhainen tuki ja ennaltaehkäisevän työn tehostaminen
3. Moniammatillisen työotteiden lujittaminen ja palveluohjauksen kehittäminen

Terveys ja terveystottumukset

THL:n kouluterveyskysely tehdään lukion toisen vuoden opiskelijoille joka toinen vuosi (2017, 2019). Kysely antaa suuntaviittoja tämän ikäisten nuorten hyvinvoinnista. Lisätietoja hyvinvointikertomuksesta sekä kouluterveyskyselystä. Nivalan kaupungin opiskelu huollon ohjausryhmä (NOHOR) tekee koosteet kouluterveyskyselyn tuloksista.

1.1.2 Koulu yhteisön ja ympäristön tarpeet sekä asuinalueen erityispiirteet

Joka kolmas vuosi suoritettavassa toimipaikan ja ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta koskevassa tarkastuksessa selvitetään koulu yhteisön ja ympäristön tarpeet. Tarkastuksessa todettujen puutteiden korjaamista seurataan vuosittain YHR:ssa. Lisäksi kiinnitetään huomiota asuinalueen erityispiirteisiin ja siihen, millaisia vaikutuksia niillä on oppilashuollon tarpeisiin.

1.1.3 Opiskelijoilta ja huoltajilta saatava tieto

Opiskelijoilta ja huoltajilta keskustelujen, erilaisten kyselyjen, arkiviestinnän avulla saadut olennaiset tiedot, esim. mikä on hyvin ja mikä on huolenaiheena.

1.1.4 Opetus- ja opiskelu huoltohenkilöstöltä saatava tieto

Opiskelu huoltohenkilöstöltä kerätyt olennaiset tiedot, esim. annetun tuen määrä, työrauha, kurinpito, poissaolot, huolenaiheet.

1.2 Opiskeluhuollon palveluiden järjestäminen

Opiskeluhuollon ohjausryhmä NOHOR vastaa oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, ohjaamisesta ja arvioinnista kunnan tasolla. Työryhmä kokoontuu 4 kertaa vuodessa. Tarvittaessa kutsutaan asiantuntijoita kuultavaksi.

Koulukohtainen yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä (YHR)

- vastaa yhteisöllisen hyvinvoinnin kehittämisestä ja koordinoimisesta
- vastaa koulun opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittämisestä, ohjaamisesta ja arvioinnista koulun tasolla
- laatii koulukohtaisen opiskeluhoitosuunnitelman ja valmistelee koulun lukuvuosisuunnitelman opiskeluhuollon osalta
- kerää tietoa koulun nykytilanteesta sekä suunnittelee tietojen pohjalta tulevia toimenpiteitä

Yksilökohtaisessa opiskeluhoitotyössä kootaan asiantuntijaryhmä (ATR) tarvittaessa yksittäisen opiskelijan asiassa. Ryhmä päättää keskuudessaan työn- ja vastuunjaon. Lisäksi koulun yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon kuuluvat psykososiaaliset palvelut: koulupsykologin ja koulukuraattorin palvelut sekä kouluterveydenhuollon palvelut.

1.3 Opiskeluhuollon painopisteet

Nivalan kaupungin opiskeluhuollon painopistealueet nousevat kaupungin hyvinvointikertomuksesta/-suunnitelmasta, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmasta, kouluterveyskyselyssä ja muulla tavoin esiin tulleiden huomioiden pohjalta. Opiskeluhuollon painopistealue tulee olla ennaltaehkäisevässä työssä: toimenpiteillä tulee lisätä oppilaiden hyvinvointia ja vahvistaa yhteisöllisiä toimintatapoja.

2. Yhteisöllinen opiskeluhoito ja sen toimintatavat

Yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään koulu yhteisön ja opiskelijaryhmien hyvinvointia. Sen lisäksi huolehditaan kouluympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta sekä esteettömyydestä. Yhteistyötä tehdään opiskelijoiden, hoitajien, lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien toimijoiden kanssa.

Jokainen voi vaikuttaa koulu yhteisön hyvinvointiin, turvallisuuteen ja terveellisuuteen. Hyvät tavat ja toisten huomioon ottaminen ovat yhteisöllisyyden kulmakiviä. Aikuisten käyttäytyminen on opiskelijoille malli siitä, miten yhteistyössä toimitaan. Turvallisuutta ja terveyttä voi toteuttaa jo pienillä keinoilla mm. huolehtimalla koulun tilojen asianmukaisesta käytöstä. Puutteita huomattaessaan jokaisen tulee ottaa yhteyttä ko. asiasta vastaavaan henkilöön.

Koulu yhteisöllä on oltava yhtenäiset toimintatavat eri oppimisympäristössä tapahtuvaa opetusta ja välitunteja varten. Eri oppiaineita varten laadittuja turvallisuusohjeita noudatetaan ja huolehditaan TET-jaksojen oppimisympäristöistä. Turvallisuusohjeiden toimivuutta arvioidaan kolmen vuoden välein toteutettavissa tarkastuksissa. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös koulukuljetuksia, tapaturmien ennaltaehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat.

2.1 Koulukohtaisen yhteisöllisen opiskeluhoollon kokonaisuus, toimintatavat ja käytännöt

Lukion yhteisöllisen opiskeluhooltoryhmän (YHR) kokoonpano: rehtori, kuraattori, terveydenhoitaja, opinto-ohjaaja ja opiskelijoiden edustaja. Tarvittaessa voidaan kutsua muita asiantuntijoita.

Yhteisöllisen opiskeluhooltoryhmän kokouksen puheenjohtajana toimii rehtori ja sihteerivuoro on kiertävä. Kokoontumisista laaditaan lyhyt muistio PedaNettiin.

Yhteisöllinen opiskeluhooltoryhmä kokoontuu lukuvuoden alussa rehtorin kutsusta. Ryhmä kokoontuu lukion opetusperiodin päättymisen jälkeen, tarvittaessa useamminkin. Seuraava kokoontumisaika sovitaan aina edellisessä kokouksessa.

Yhteisöllisessä opiskeluhooltoryhmässä seurataan, arvioidaan ja kehitetään koko koulu yhteisön, opiskelijaryhmien sekä henkilökunnan hyvinvointia. Lisäksi yhteisöllinen opiskeluhooltoryhmä huolehtii kouluympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Niitä koskeva laaja tarkastus tehdään joka kolmas vuosi ja sen kutsuu koolle Kallion terveysvalvonta. Vuosittainen valvonta ja esitettyjen toimenpiteiden edistymisen seuranta kuuluu yhteisölliselle opiskeluhooltoryhmälle.

Lukuvuoden alun henkilökunnan kokouksessa käydään läpi yleiset turvallisuusasiat. Henkilökunnan kanssa tehdään turvallisuuskävely. Poistumisharjoitus tehdään joka vuosi erikseen sovittuna ajankohtana. Asiakirjat päivitetään vuosittain.

2.2 Yhteistyö eri tahojen kanssa yhteisöllisen opiskeluhoollon kehittämisessä

Koulun yhteistyökumppanit ja heidän kanssaan tehtävä yhteistyö:

- koululääkäri, koulupsykologi, oppilaskunta, tutoropiskelijat, keittiö- ja siivoushenkilöstö, vahtimestarit, koulusihteerit

Koulun ulkopuolisia:

- seurakunta, nuoris- ja kulttuuritoimi, palo- ja pelastuslaitos, poliisi, muut oppilaitokset, sivistyslautakunta, koulukummi, sosiaalitoimi, terapiakeskus, yritykset

2.3 Yhteistyö opiskelijanohjauksessa ja siirtymävaiheissa

Kasvatus- ja opetushenkilöstö huolehtii siitä, että lapsen ja nuoren opinpolku muodostaa selkeän, yhtenäisen jatkumon ja oppilaan tarvitsema tuki jatkuu eri siirtymävaiheissa aukottomasti ja mahdollisimman yhtenäisenä siirtymävaiheiden yli. Perusopetuksessa ja perusopetuksesta toiselle asteelle siirryttäessä salassa pidettäviä tietoja voidaan siirtää oppilaan ja huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle opetuksen järjestäjälle. Tiedot voidaan antaa myös uuden opetuksen tai koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.

2.4 Järjestyssäännöt

Järjestyssääntöjen tarkoituksena on turvata koulun sisäinen järjestys, työrauha ja viihtyvyys sekä luoda turvallinen oppimisympäristö. Järjestyssäännöt perustuvat lakeihin ja ovat voimassa koulussa, koulumatkoilla, retkillä ja koulun järjestämissä tilaisuuksissa. Järjestyssääntöjen tavoitteena on ohjata opiskelijoita vastuullisuuteen sekä toisen ihmisen ja ympäristön huomioimiseen.

Nivalan lukion järjestyssäännöt:

Järjestyssääntöjen tarkoitus on edistää koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

Opiskelijalla on

- oikeus yhdenvertaiseen ja tasa-arvoiseen kohteluun
- oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen
- oikeus yksityiselämän suojaan

Opiskelijan tulee

- osallistua opetukseen, jollei hänelle ole myönnetty siitä vapautusta
- suorittaa tehtävänsä tunnollisesti ja rehellisesti
- käyttäytyä asiallisesti ja toisia kunnioittaen
- huolehtia omista ja koulun tavaroista
- korvata aiheuttamansa vahinko
- kouluun ei saa tuoda eikä koulussa pitää hallussa laissa kiellettyjä esineitä tai aineita, kuten alkoholilain sekä tupakkalain mukaisia tuotteita tai vahingoittamiseen tai lyömiseen soveltuvia esineitä tai aineita tai omaa tai toisen turvallisuutta vaarantavia tai omaisuuden vahingoittamiseen soveltuvia esineitä tai aineita

Järjestyssääntöjen rikkomisesta on erikseen säädetty lukiolaissa (§ 26) ja kohdassa 4.4 Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelyistä. Toimintaohjeet poissaolojen seuraamiseen ja niihin puuttumiseen, tapaturmien ehkäisemiseen sekä ensiavun järjestämiseen ja hoitoonohjaukseen, tupakkatuotteiden, alkoholin ja muiden päihteiden käytön ehkäisyyn ja käyttöön puuttumiseen sekä opiskelijoiden suojaamiseksi kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta löytyvät Opiskeluhuollon suunnitelmasta kohdista 2.5 - 2.8.

2.5 Poissaolojen seuraaminen ja niihin puuttuminen

Lukiossa seurataan tarkasti opiskelijoiden poissaoloja ja aiheettomiin poissaoloihin puututaan. Alle 18-vuotiaan opiskelijan huoltajalla on velvollisuus selvittää poissaolon syy Wilmaan.

Jos opiskelija on usein poissa koulusta ja aineenopettajalle tai ryhmänohjaajalle herää huoli hänen opintojensa etenemisestä, opettaja/ryhmänohjaaja ottaa asian puheeksi opiskelijan kanssa ja tarvittaessa on myös yhteydessä huoltajaan. Tarvittaessa kootaan yksilöllinen opiskeluhoitoryhmä selvittämään asiaa.

2.6 Tapaturmien ehkäiseminen, ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus

Tapaturman sattuessa ensiavun antaa ensimmäisenä paikalle tullut koulun aikuinen. Kouluterveydenhoitajan ollessa koululla myös hänet voidaan kutsua paikalle. Tarvittaessa opiskelija ohjataan jatkohoitoon terveyskeskukseen. Tapaturmatilanteista tulee tehdä aina vahinkoilmoitus koulun kansliassa. Tapaturmasta ilmoitetaan aina huoltajalle niin pian kuin mahdollista.

Toimipaikalla kartoitetaan vuosittain koulun henkilökunnan ensiapuvalmius ja välineistö ja ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin.

Ensiapuvastaavana lukiolla toimii kouluterveydenhoitaja.

Tapaturmia ennaltaehkäistään pitämällä työturvallisuustunnit syyslukukauden alussa eri oppiaineissa oppiaineen vaatimalla tavalla. Opiskelijoita ohjeistetaan turvalliseen toimintaan syyslukukauden alussa. Turvallisuuteen ja turvavälineisiin perehdytään myös joka syksyisellä turvallisuuskävelyllä, mikä järjestetään heti lukuvuoden alussa. Eri luokissa on aineen vaatima ensiapuvälineistö, jonka puutteiden ilmoitusvelvollisuus on opettajilla.

2.7 Tupakkatuotteiden, alkoholin ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen

Koulussa, koulualueella ja sen välittömässä läheisyydessä, kouluaikana tai koulunkäyntiin liittyvissä tilaisuuksissa ei saa tupakoida, käyttää tai hallussa pitää päihteitä tai huumeita. Päihdekasvatusta järjestetään eri oppiaineiden yhteydessä sekä koulun yhteisissä valistustilaisuuksissa.

Jos opiskelija on päihtyneenä tai huumausaineiden vaikutuksen alaisena koulussa toimitaan seuraavasti:

- opiskelija ohjataan pois luokka- ja käytävätiloista, opettaja työparin kanssa arvioi tilanteen
- opiskelija ohjataan terveydenhuoltohenkilökunnan tutkittavaksi
- koulu ilmoittaa asiasta poliisille
- tapahtuneesta ilmoitetaan huoltajalle.

Alkoholin tai huumeiden hallussapidosta tai käytöstä ilmoitetaan aina poliisille ja sosiaaliviranomaisille. Myös koulun tietoon tulleesta päihteiden kaupittelusta (tupakka, alkoholi, huumeet) ilmoitetaan aina poliisille.

2.8 Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta

Kiusaaminen

Kaikilla kouluyhteisön jäsenillä on oikeus fyysiseen ja psyykkiseen koskemattomuuteen. Jokaisella on myös oikeus turvalliseen kouluympäristöön. Kiusaamista ehkäistään päivittäisessä työskentelyssä kasvattamalla opiskelijoita erilaisuuden hyväksymiseen ja suvaitsevaisuuteen.

Häirintä (ml. seksuaalinen häirintä)

Lukion toimintamalli:

Oppitunneilla opettaja kehottaa häiritsevää opiskelijaa lopettamaan häiritsemisen. Jos opiskelija jatkaa edelleen tunnin häirintää, niin hänet poistetaan luokasta. Opiskelija voidaan poistaa jäljellä olevan oppitunnin lisäksi myös muista koulun järjestämistä tilaisuuksista, jos hän häiritsee käytöksellään tilaisuutta.

Opiskelijaa poistettaessa opettaja voi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina opiskelijan ikä ja tilanteen uhkaavuus, häirinnän vakavuus ja tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Jos häiritsevä käytös jatkuu luokasta poistamisen jälkeen, niin rehtori voi evätä opiskeluoikeuden opiskelijalta loppupäiväksi.

Opiskelijat ovat velvolliset ilmoittamaan rehtorille tai opiskeluhuollon edustajille, mikäli he kohtaavat sukupuoleensa kohdistuvaa häirintää oppilaitoksessa tai sen ulkopuolella koulun toimintaan liittyvissä tilaisuuksissa. Edellä mainittuihin tapauksiin oppilaitos puuttuu heti ja tekee häirinnästä asiaan kuuluvat ilmoitukset poliisille.

Väkivaltatilanteet

Väkivaltaa ja aggressiivista käytöstä ehkäistään tukemalla myönteistä käyttäytymistä positiivisella palautteella ja selvittämällä opiskelijoille koulun säännöt fyysisestä ja psyykkisestä koskemattomuudesta. Opiskelijoille opetetaan erilaisia sanallisia selviytymismalleja väkivalta- ja aggressiotilanteissa. Opiskelijoita kannustetaan osallistumaan sekä fyysisen että psyykkisen kouluviihtyvyyden luomiseen.

Koulussa tapahtuneesta väkivaltatilanteesta ilmoitetaan välittömästi rehtorille tai vararehtorille, joka soittaa tarvittaessa poliisille. Väkivallan kohteeksi joutunut toimitetaan kouluterveydenhoitajan tai koululääkärin tarkastettavaksi. Jos väkivallan kohteena on koulun aikuinen hänen vammansa todentaa työterveyshuolto tai päivystys.

Mikäli väkivallan tekijänä on opettaja tai muu koulun henkilökuntaan kuuluva, rehtorin on puututtava asiaan välittömästi. Tapahtumien kulku selvitetään haastatteleamalla sekä opiskelijoita että työntekijöitä. Myös huoltajia kuullaan. Tarvittaessa käytetään ulkopuolista asiantuntija-apua.

Kiusaamis- ja väkivaltatilanteissa tulee varmistaa sekä teon tekijän, että teon kohteena olevan osalta yksilöllinen tuki, tarvittava hoito ja jälkiseuranta. Ensisijaisesti ryhmänohjaaja, yksilöllinen oppilashuoltoryhmä tai esimies huolehtii jälkiseurannasta ja viranomaisyhteistyön järjestämisestä.

Väkivaltatilanteissa yhteistyö huoltajiin ja viranomaisiin tulee olla mahdollisimman ripeää ja joustavaa. Ensisijaisesti koululta ollaan yhteydessä huoltajaan puhelimitse, tarvittaessa yhteydenotto voi tapahtua myös Wilmalla.

Viranomaisyhteistyössä rehtori ja koulukohtainen opiskeluhuoltoryhmä toimivat viranomaisyhteistyön organisoijina. Nämä tahot ottavat tarvittaessa yhteyttä poliisiin, sosiaaliviranomaisiin, pelastuslaitokseen tai muihin tarpeelliseksi katsottuihin yhteistyötahoihin.

Suunnitelmasta tiedotetaan opiskelijoille ja huoltajille sekä koulun henkilökunnalle lukuvuositedotteessa, vanhempainilloissa ja ryhmänohjaajan tunneilla. Suunnitelma opiskelijoiden ja henkilökunnan suojaamiseksi kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta liitetään myös perehdytyskansioon. Suunnitelmaa päivitetään

lukuvuoden alussa johtoryhmän suunnittelukokouksessa. Asioiden kirjaamisesta ja päivittämisestä huolehtii rehtori.

2.9 Toiminta äkillisissä kriiseissä sekä uhka- ja vaaratilanteissa

Lukion yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä toimii myös koulun kriisiryhmänä vararehtorilla täydennettynä.

2.10 Nivalan lukion kriisisuunnitelma

Lukion kriisiryhmän kokoonpano:

rehtori, vararehtori, kuraattori, terveydenhoitaja, psykologi, opinto-ohjaaja

2.10.1 Kriisiryhmän tehtävät, vastuut ja tiedotus

Koulun kriisiryhmän tehtävänä on:

- Olla kriisitilanteessa rehtorin apuna
- Organisoida toiminta kriisitilanteissa
- Varmistaa tiedonsaannin oikeellisuus
- Jatko-toimenpiteiden suunnittelu ja koordinointi
- Hankkii tarvittavan ulkopuolisen avun
- Pitää kriisisuunnitelman ajan tasalla
- Ylläpitää henkilökunnan koulutautumista kriisin hallintaan
- Arvioida kriisitilanteissa toteutettuja toimia ja tehdä kriisisuunnitelmaan tarvittavat muutokset
- Rehtori johtaa ylimpänä viranomaisena kriisin alkuvaiheen hoitoa
- Rehtori luovuttaa kriisin hoidon johtovastuun pelastusviranomaisille heti heidän saavuttuansa ja asettaa kriisiorganisaation käytettäväksi sitä pyydettyäessä
- Huolehtia kriisitilanteen jälkihoidosta

Tiedotusvastuu: rehtori, varalla vararehtori

Vastuuhenkilöt itsemurhatilanteissa tai sen uhatta: kuraattori ja terveydenhoitaja

Vastuuhenkilöt kuoleman tapauksessa: Kuraattorit sekä ryhmänohjaajat, rehtori

2.10.2 Kriisiryhmän toimintaperiaatteet

Kriisiryhmä kokoontuu välittömästi, jos kouluyhteisöä tai jotakin sen jäsentä kohtaa vakava kriisi. Sellaisia voivat olla esimerkiksi väkivalta tai fyysisen vahingoittumisen uhka, vakava onnettomuus, opiskelijan tai koulun työntekijän kuolema. Kriisiryhmä on vastuussa kriisin hoitamiseen ryhtymisestä sekä tilanteen selvittelystä, joissa kriisin kaikki osapuolet otetaan huomioon.

2.10.3 Kriisityön tavoitteet

Koulun kriisityön tavoitteena on tunnistaa kriisit ja toimia niissä nopeasti, tehokkaasti ja hallitusti. Kriisisuunnitelman avulla koulu vahvistaa yhteisön ja sen jäsenten kykyä selviytyä vaikeista tilanteista ja siten myös tukee koulun henkilöstön jaksamista. Kriisin selvittäminen koulutasolla on välttämätöntä, koska koulu on aina merkittävä paikka lasten ja nuorten elämässä. Koulu yhteisö ja sen jäsenet voivat muodostaa vahvan suojaa ja turvaa antavan tuen kriisin kohdanneille.

2.10.4 Toimiminen kriisitilanteissa

Väkivalta tai fyysisen vahingoittumisen uhka

- Tilanne yritetään *rauhottaa*
- Mikäli *opettaja* katsoo voivansa siirtää uhkaavasti tai väkivaltaisesti käyttäytyvän opiskelijan rauhoittumaan, hän voi tehdä niin. Mikäli se ei ole mahdollista, kehoitetaan muita opiskelijoita poistumaan paikalta.
- Mikäli opettaja tai muu aikuinen ei pysty puhumalla tai siirtämällä opiskelijaa rauhoittamaan tilannetta, hänen tulee lähettää joku hakemaan paikalle lisää aikuisia, mahdollisuuksien mukaan kriisiryhmän jäseniä.
- *Tilannetta* johtaa ja ohjeita antaa paikalle ensimmäiseksi tuleva kriisiryhmän jäsen tai tilanteeseen ensimmäiseksi tullut aikuinen.
- Uhkaavasti tai väkivaltaisesti käyttäytyvän opiskelijan kanssa pitää olla aina vähintään *kaksi* aikuista. Muut aikuiset huolehtivat tarvittaessa useammasta ryhmästä. Tilanteissa tulee huolehtia kaikkien tilanteeseen liittyvien turvallisuudesta.
- Tutkitaan vammat. Saatellaan potilas terveydenhoitajalle, lääkäriin tai tilataan ambulanssi.
- Opiskelijan *huoltajalle* ilmoitetaan välittömästi.
- Tilanne *tulee* kirjata tarkoitukseen varatulle lomakkeelle ja paikalla olleiden aikuisten tulee keskustella jonkun kriisiryhmän jäsenen kanssa mahdollisesti tarvittavasta jälkihoidosta. Keskustelu tulee käydä mahdollisuuksien mukaan tapahtuman jälkeen.
- Koulun *ulkopuolisten* henkilöiden ollessa uhkaavia tai väkivaltaisia tulee paikalle kutsua poliisi. Uhkaavaan tilanteeseen on mahdollisuuksien mukaan kutsuttava useampia talossa työskenteleviä aikuisia ja opiskelijat on ohjattava välittömästi pois paikalta.
- Koulussa tapahtuneesta *väkivaltatilanteesta* ilmoitetaan heti rehtorille, joka tarvittaessa soittaa poliisin ja mahdollisesti ambulanssin paikalle. Lisäksi voidaan ottaa yhteyttä työsuojeluvaltuutettuun. Tarvittaessa hankitaan lääkärintodistus ja tehdään rikosilmoitus poliisille ja lastensuojeluilmoitus. Vanhemmille ilmoitetaan tapahtuneesta. Jos kyseessä on opiskelijoiden keskinäinen väkivalta, asian käsittelyä jatketaan koulussa myöhemmin

asianomaisten kesken. Väkivaltatilanteen luonteesta ja vakavuudesta riippuu, käsitelläänkö sitä koulussa muidenkin opiskelijoiden kanssa.

- Mikäli väkivallan tekijänä on koulun henkilökunnan edustaja, rehtori puuttuu asiaan välittömästi. Tapahtuneen kulku selvitetään haastattelemalla sekä opiskelijoita sekä työntekijää. Myös vanhempien näkemyksiä on kuultava. Tarvittaessa käytetään ulkopuolista asiantuntija-apua.

Onnettomuus tai tapaturma

Ensimmäisenä onnettomuuspaikalle saapunut aikuinen arvioi, mitä on tapahtunut ja minkälaista apua tarvitaan. Sen jälkeen ryhdytään tarvittaviin toimiin, esim. kutsutaan paikalle terveydenhoitaja tai soitetaan 112. Tilanteeseen tullut aikuinen on velvollinen antamaan tilanteen vaatiman ensiavun ennen terveydenhoitajan tai terveydenhuoltohenkilöstön paikalle saapumista.

Tulipalo tai vastaava

- Opettajat, opiskelijat ja henkilökunta toimivat onnettomuustilanteen hoidossa koulun *turvaohjeiden* Turvaohjeet: palo + pelastus
- *Rehtori* antaa opettajan/opettajien tehtäväksi ottaa selvää, ketkä näkivät onnettomuuden, ja kriisiryhmä pitää näistä tarvittaessa huolen.
- Rehtori huolehtii tarvittaessa tiedottamisesta ja tiedon oikeellisuudesta.
- *Ryhmänohjaajat* tiedottavat luokilleen.
- Tapahtuneesta tulee puhua avoimesti ja konkreettisesti.
- Opiskelijoiden tulee saada puhua siitä, mitä he ajattelevat ja tuntevat.
- Väärät tiedot oikaistaan.
- Opettajille ja henkilökunnalle järjestetään tarvittaessa yhteinen tilaisuus, jossa on mahdollisuus käsitellä asiaa ja purkaa siihen liittyviä tunteita.
- Jälkiseuranta: Kaikki opiskelijat eivät välttämättä reagoi heti onnettomuuteen vaan saattavat saada reaktioita myöhemmin. (Runsaat poissaolot tai vastaavat muut opiskelijan normaalista toiminnasta poikkeavat toiminnot tulee selvittää). Näissä tilanteissa kriisiryhmä voi toimia apuna.

Pommiuhka

- Pommiuhasta ilmoitetaan välittömästi poliisille. Tilanteessa toimitaan poliisin antamien ohjeiden mukaan. Pommiuhkauksiin on aina suhtauduttava vakavasti.

Suuronnettomuus

- Kriisiryhmä seuraa viranomaisohjeita ja tiedottaa muulle henkilökunnalle toimintatavoista.

Opiskelijan kuoleman kohtaaminen koulussa

- *Tiedon vastaanottanut koulun henkilöstöön kuuluva* kertoo tapahtuneesta niille henkilöille, joille asiasta on omaisten lupa tiedottaa.
- Asiasta kerrotaan omaisten lupaamat asiat.
- Tiedotettaessa on tärkeää tietojen todenmukaisuus.
- *Ryhmänohjaajat* kertovat tapahtuneesta ryhmänsä opiskelijoille.
- Tapahtuneesta tulee puhua avoimesti ja konkreettisesti.
- Opiskelijoiden tulee saada puhua siitä, mitä he ajattelevat/tuntevat.
- Väärät tiedot asiasta oikaistaan.
- *Kriisiryhmä* on valmiina toimimaan opiskelijoiden koulutoverien tukena.
- Suruliputuksesta sovitaan omaisten kanssa.
- Kuolleen opiskelijan omaisten muistaminen: Kriisiryhmä sopii suruvalittelukäynnistä omaisten luona.
- Hautajaispäivän toimista sovitaan tapauskohtaisesti.
- Opettajille ja henkilökunnalle järjestetään mahdollisuus yhdessä/erikseen käsitellä asiaa ja purkaa tilannetta.

Henkilökunnan jäsenen kuoleman kohtaaminen koulussa

- *Rehtori* kertoo tapahtuneesta henkilökunnalle.
- Asiasta kerrotaan omaisten lupaamat asiat niille, joille asiasta on sovittu omaisten kanssa kerrottavan. Omaisten kanssa sovitaan myös hiljaisen hetken pitämisestä ja suruliputuksesta.
- Tiedottamisessa on tärkeää totuuden mukaisuus.
- *Ryhmänohjaajat* kertovat tapahtuneesta. Jos kuollut on ryhmänohjaaja, rehtori yhdessä kuraattorin kanssa kertoo tapahtuneesta luokalle.
- Tapahtuneesta tulee puhua avoimesti ja konkreettisesti.
- Opiskelijoiden tulee saada puhua siitä, mitä he ajattelevat/tuntevat.
- Väärät tiedot oikaistaan.
- Kun kaikille ryhmille on kerrottu tapahtuneesta, lippu nostetaan puolitankoon.
- Koulun *kriisiryhmä* ottaa yhteyttä terveyskeskuksen kriisipalveluun, jotta henkilökunta saisi mahdollisuuden käsitellä asiaa ja purkaa tunteita.
- Omaisten muistaminen: Kriisiryhmä sopii suruvalittelu-käynnistä kuolleen omaisten luona.
- Hautajaispäivään liittyvät asiat sovitaan tapauskohtaisesti.
- Jälkiseuranta: Henkilökunnan ja mahdollisesti myös opiskelijoiden on tärkeää saada tilanteessa tarvitsemaansa tukea ja apua.

Itsemurhan tai sen uhkan käsittely koulussa

- Itsemurhauhkan tullessa esille puhu opiskelijan kanssa heti, kun havaitset tilanteen.

- Jos hän ei puhu sinulle, kerro huolesi jollekin, johon nuori luottaa (kuraattori, terveydenhoitaja tai rehtori). Kerro nuorelle, että sinun on vietävä huoli eteenpäin.
- Kuuntele, myös kysymysten esittäminen on osa aktiivista kuuntelua.
  - Kuinka kauan ajatus itsemurhasta on ollut mielessä, kuinka paljon se pyörii mielessä?
  - Onko nuori tehnyt jo konkreettisia suunnitelmia itsemurhasta?
  - Onko lähipiirissä joku tehnyt itsemurhan?
- Välitä ajatus siitä, että autat opiskelijaa. Ahdistus vähenee, kun itsemurhaan liittyvistä ajatuksista ja tunteista puhutaan.
- Kerro nuorelle, että sinun on kerrottava asiasta eteenpäin. Kysy keneen nuori toivoo sinun olevan yhteydessä (kuraattori, huoltaja, terveydenhoitaja, rehtori). Huoli on vietävä aina eteenpäin - vaitiolovelvollisuus ei sitä estä.
- Jos nuori kieltää itsemurha-ajatukset suoraan kysyttäessä, pysy tarkkaavaisena. Kerro tilanteesta kuraattorille.

Opiskelija menettää läheisensä

- *Tiedon saanut henkilökunnan jäsen tiedottaa asiasta niille henkilöille, joille huoltaja antaa luvan asiasta tiedottaa.*
- Läheisensä menettänyt opiskelija voi olla tavallista haavoittuvampi surun sokki- ja reaktiovaiheessa, joten tämä on syytä huomioida kontakteissa. Toimitaan tilanteen ja huoltajan toiveiden mukaisesti.
- Koulukuraattori ja ryhmänohjaaja keskustelevat opiskelijan kanssa ja tarjoavat hänelle tukea.
- Keskustele ryhmän kanssa tapahtuneesta.
- Kriisiryhmä sopii suruvalittelukäynnistä.

Opiskelijan reaktioihin tulee kiinnittää huomiota. Jotkut alkavat surra lähes heti saatuaan tietää tapahtuneesta. Toiset taas reagoivat vasta pitkän ajan kuluttua. Syyllisyydentunne on nuorten tavallinen reaktio. Runsaisiin poissaoloihin ja heikentyneisiin opintosuorituksiin tulisi kiinnittää huomiota. Myös käyttäytyminen voi suruprosessin myötä muuttua. Opiskelijalle annetaan hänen tarvitsemaansa tukea riittävän pitkään.

Opiskelijan tai henkilökuntaan kuuluvan vakava sairaus

- Opiskelijan ryhmälle opiskelija/ryhmänohjaaja/terveydenhoitaja kertoo asiasta opettajille ja omalle ryhmälle henkilön/huoltajan lupaamat asiat.
- Tarvittaessa vanhempi/terveydenhoitaja voi kertoa taudinkuvasta ja hoitomuodoista ja mahdollisista ensiaputoimenpiteistä
- Annetaan opiskelijoille mahdollisuus puhua asiasta.
- Pidetään yhteyttä opiskelijaan sairaala- ja hoitojaksojen aikana.

- Huomioidaan opiskelijan ystävien/henkilökuntaan kuuluvan työtovereiden tuen tarpeesta tilanteessa.

3. Yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestäminen

3.1 Yksilökohtaisen opiskeluhuollon kokonaisuus

Yksilökohtaisen opiskeluhuoltotyön tavoitteena on opiskelijan kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen seuraaminen, edistäminen ja yksilöllisen tuen toteuttaminen. Koulun ja opiskeluhuollon henkilöstöön kuuluvan, joka arvioi opiskelijan olevan tuen tarpeessa, on velvollinen yhdessä opiskelijan kanssa tai hänen luvallaan ottamaan viipymättä yhteyttä psykologiin tai kuraattoriin ja antamaan tiedossaan olevat tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot. Huoltajalle annetaan tieto yhteydenotosta, ellei siitä muualla muuta säädetä.

Opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskelijahuollon psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä sen jälkeen, kun opiskelija on tätä pyytänyt. Kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä samana tai seuraavana työpäivänä.

Yksilökohtainen opiskeluhuolto edellyttää opiskelijan ja tarpeen niin vaatiessa huoltajan suostumusta (esim. Wilma-viestin). Opiskelijan osallisuus, toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa opiskelijan iän, kehitystason ja muiden henkilökohtaisten edellytysten mukaisesti. Opiskelijan suostumuksella hänen asiansa käsittelyyn voi osallistua esim. asiantuntija tai opiskelijan läheinen.

Avoimuus, toisen kunnioittaminen sekä luottamus ovat osa yksilöllisen opiskeluhuollon vuorovaikutusta. Tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä on noudatettava.

Jos opiskelija siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä opiskelijan tai tarvittaessa hänen huoltajansa suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää kaikki opiskeluhuollon asiakasrekisterissä olevat tiedot. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle opetuksen järjestäjälle tai lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden opetuksen tai koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.

3.2 Opiskeluhuollollinen tuki

3.2.1 Opettajat ja muu koulun opetushenkilöstö

Opettajien ja muun opetushenkilöstön tehtävänä on opiskelijan kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen seuraaminen, edistäminen ja yksilöllisen tuen toteuttaminen.

3.2.2 Koulukuraattori

Koulukuraattorin tehtäviin sisältyy opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa tukeminen erilaisissa koulunkäyntiin, kasvuun tai kehitykseen liittyvissä asioissa. Työn tavoitteena on pyrkiä ehkäisemään ongelmien syntyä ja vaikeutumista varhaisella auttamisella. Työtä tehdään moniammatillisesti. Koulukuraattori työskentelee osana koulujen opiskeluhuoltoa ja kuuluu koulujen yhteisöllisiin opiskeluhoitoryhmiin ja on tarvittaessa osana monialaista asiantuntijaryhmää.

3.2.2 Koulupsykologin palvelut

Koulupsykologin tehtäviin sisältyy lapsen ja nuoren kehitykseen, oppimiseen tai koulunkäyntiin liittyvien kysymysten selvittely ja arviointi.

Psykologinen arviointi

- * neuvottelut vanhempien ja koulun henkilöstön kanssa
- * konsultaatio opettajille, kuraattoreille ja koulunkäyntiavustajille
- * tarvittaessa psykologiset tutkimukset
- * lausuntojen laatiminen
- * tukitoimien sekä opetusjärjestelyjen suunnittelu
- * yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen kanssa

Koulupsykologi antaa opiskelijoille yksilöllistä tukea ja ohjausta tunne-elämän kehitykseen, sosiaaliseen vuorovaikutukseen tai oppimiseen liittyvissä pulmissa. Koulupsykologi tukee perheitä lapsen ja nuoren kehitykseen liittyvissä kysymyksissä. Psykologi tekee yhteistyötä tarvittaessa koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Lisäksi koulupsykologi osallistuu yhteisölliseen opiskeluhoitotyöhön. Koulupsykologipalvelut järjestetään ostopalveluna.

3.3 Kouluterveydenhuollon palvelut

Kouluterveydenhuollolla tarkoitetaan terveydenhuoltolain (1326/2010) 16§:n mukaista kouluterveydenhuoltoa ja opiskeluterveydenhuollolla mainitun lain 17§:n mukaista opiskeluterveydenhuoltoa. Koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa toteuttavat terveydenhoitaja ja lääkäri.

Terveydenhuoltolain mukaisilla koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluilla:

- 1) edistetään ja seurataan opiskelijoiden tervettä kasvua ja kehitystä, hyvinvointia ja opiskelukykyä
- 2) tunnistetaan opiskelijoiden varhaisen tuen tarpeet ja järjestetään tarvittava tuki sekä ohjataan hoitoon ja tutkimuksiin.
- 3) edistetään ja seurataan oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta

Lisäksi kouluterveydenhuollossa tuetaan vanhempien ja huoltajien hyvinvointia ja kasvatustyötä.

3.4 Oppilaan sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestäminen koulussa

Kouluterveydenhuoltoon ei kuulu varsinainen sairauden hoito, paitsi ensiapu koulutapaturmissa ja ensihoito-ohjeet koulupäivän aikana sairastuneille opiskelijoille. Opiskelijoiden sairaanhoidolliset asiat hoidetaan kunnan terveyskeskuksessa, johon huoltajat varaavat tarvittaessa ajan.

Opiskelijan ilmoittama erityisruokavaliotarve tulee mennä tietoon valmistuskeittiölle, koulun keittiölle ja muille henkilöille koululla sovitun käytännön mukaisesti.

3.5 Opiskeluhuollon tuki kurinpitorangaistuksen tai opetukseen osallistumisen epäämisen yhteydessä

Kun opiskelija saa kurinpitorangaistuksen tai jos häneltä evätään opetukseen osallistuminen, arvioidaan aina opiskeluhuollollisen tuen järjestäminen ja tuesta päätetään tapauskohtaisesti.

3.6 Asiantuntijaryhmän kokoaminen, suostumuksen hankkiminen sekä ryhmän yhtenäiset menettelytavat

Kun aineopettajalla, ryhmänohjaajalla tai muulla koulun henkilökuntaan kuuluvalla herää huoli opiskelijasta, hänellä on velvollisuus ottaa huoli puheeksi opiskelijan kanssa ja tarvittaessa olla yhteydessä myös huoltajaan. Mikäli huoli jatkuu, niin asiasta keskustellaan ryhmänohjaajan kanssa. Samalla he voivat myös sopia yhteydenotosta koulun opiskeluhuollon toimijaan. Jos asia vaatii, kootaan yksittäisen opiskelijan asiaa käsittelemään monialainen asiantuntijaryhmä (ATR).

Asiantuntijaryhmään nimetään osallistujia opiskelijan ja/tai huoltajan suostumuksella. Suostumus voi olla kirjallinen suostumus esim. Wilma-viestillä tai puhelimesta saatu suostumus, joka merkitään palaverissa täytettävään

opiskeluhoitokertomukseen. Asiantuntijoina ryhmässä voi olla koulun sisäisiä ja ulkopuolisia yhteistyötahoja sekä opiskelijan/hoitajan tukihenkilö. Vastuuhenkilö kokoaa tarvittavat tiedot ennen palaveria sekä sopii henkilöstön kanssa siitä, että ketkä toimivat palaverin puheenjohtajana ja sihteerinä.

3.7 Opiskeluhoitokertomuksen laatiminen ja säilytys

Yksittäistä opiskelijaa koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan opiskeluhoitokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen opiskeluhoitokertomuksen järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot opiskeluhoitokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä.

Kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:

- yksittäisen opiskelijan nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä alaikäisen opiskelijan hoitajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- opiskelijan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot

Jos sivulliselle annetaan opiskeluhoitokertomukseen sisältyviä tietoja, on asiakirjaan kirjattava kenelle, mitä ja mistä syystä tietoja on luovutettu.

Opiskeluhoitokertomukset sekä muut opiskeluhoitokertomuksen tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä opiskelijaa koskevat asiakirjat tallennetaan opiskeluhoitokertomusrekisteriin. Opiskeluhoitokertomusrekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä opiskelijaa tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä. Kouluterveydenhuollon henkilöstö kirjaa yksilökohtaisen opiskeluhoitotyön potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Opiskeluhoitokertomuksen kuraattorit ja koulupsykologit kirjaavat asiakastiedot omiin asiakaskertomuksiinsa.

3.8 Yhteistyö koulun ulkopuolisten palveluiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa kuten nuorisotoimi, lastensuojelu, erikoissairaanhoito ja poliisi

Henkilökunta voi tarvittaessa saada konsultaatioapua koulun ulkopuolisilta yhteistyökumppaneilta kuten lastensuojelusta, perheneuvolasta, alueen nuorisopsykiatrisilta toimijoilta, poliisilta. Elleivät koulun omat tukitoimet ole riittäviä, niin opiskelijan ja huoltajan kanssa etsitään yhdessä opiskelijan tilannetta auttavia koulun ulkopuolisia palveluja.

Jokaisella henkilökuntaan kuuluvalla on lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus tehdä viipymättä lastensuojeluilmoitus/palvelutarpeen selvityspyyntö salassapidon estämättä, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta jotain, joka edellyttää lastensuojelutarpeen selvitystä.

Kun opiskelija tarvitsee erikoissairaanhoidon palveluja, koulun henkilökunta tekee yhteistyötä tapauskohtaisesti.

4. Opiskeluhuollon yhteistyön järjestäminen opiskelijoiden ja heidän huoltajien kanssa

4.1. Opiskelijan ja huoltajan osallisuus yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa

Koulukohtaisen opiskeluhuollon perusperiaatteena on, että opiskelija ja huoltaja osallistuvat aina opiskelijaa koskevien asioiden käsittelyyn.

Opiskelijan ja huoltajan osallisuus opiskeluhuoltotyössä on tärkeää. Opiskelijalla ja hänen huoltajillaan on mahdollisuus saada tietoa ja päästä vaikuttamaan itseä koskeviin asioihin ja päätöksentekoon. Opiskelijoiden osallisuutta koulutyöhön ja opiskeluhuoltoon edistetään kunkin kykyihin ja ikäkehitykseen sopivilla vastuilla.

Opiskelijat osallistuvat yhteisölliseen opiskeluhuoltotoimintaan koululla tarjottavan toiminnan mm. opiskelijakunta- ja tukioppilastoiminnan kautta. Opiskelijakunnan edustajat osallistuvat tarvittaessa opiskeluhuoltoryhmän toimintaan. Opiskelija voi arvioida opiskeluhuoltotyötä antamalla palautetta kyselyissä ja arkiviestinnässä. Opiskelijakunta järjestää opiskelijoiden viihtyvyyttä ja omaehtoista toimintaa aktiivisia tapahtumia. Opiskelijat osallistuvat koulun arkea ohjaavien järjestyssääntöjen päivittämiseen.

Huoltajien näkemyksiä kartoitetaan opettajien ja huoltajien välisissä palaverissa, luokkien vanhempainilloissa ja arkiviestinnässä. Huoltaja voi osallistua yhteisöllisen opiskeluhuoltotyön suunnitteluun ja toteuttamiseen mm. vanhempainyhdistyksen toiminnan kautta. Vanhempainyhdistyksen mielipiteitä ja näkemyksiä kysytään esim.

järjestyssääntöjä laadittaessa, opetussuunnitelmatyössä ja opiskeluhoitoa suunniteltaessa. Huoltaja voi arvioida opiskeluhoitotyötä antamalla palautetta eri opiskeluhoito-osista ja vastaamalla erilaisiin kyselyihin.

4.2. Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoito periaatteista ja menettelytavoista tiedottaminen opiskelijoille, huoltajille ja yhteistyötahoille

Opiskeluhoito periaatteista ja menettelytavoista löytyy tietoa Nivalan kaupungin lukion opetussuunnitelmasta ja opiskeluhoitosuunnitelmasta. Huoltajia tiedotetaan opiskeluhoitoasioista lukuvuositiedotteissa, vanhempainilloissa ja arkiviestinnässä. Wilmaa käytetään mm. poissaolojen kirjaamiseen, tiedon välittämiseen opiskeluhoitohenkilöstön välillä, tuen suunnitelmien kirjaamiseen sekä koulun ja kodin väliseen viestintään. Yhteistyötahoja tiedotetaan opiskeluhoito periaatteista ja menettelytavoista yhteisissä palaverissa ja sähköpostitiedottein. Yksittäisen avun tarpeen havaitessaan oppilaitoksen ja opiskeluhoito henkilökunnalla on velvollisuus ohjata opiskelijoita opiskeluhoito palvelujen piiriin.

5. Opiskeluhoito toteutuksen seuraaminen

Opetuksen järjestäjä seuraa opiskeluhoitosuunnitelmien toteutumista. Opiskeluhoitosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen on osa opetuksen järjestäjän omavalvontaa koskevaa tehtävää. Opetuksen järjestäjä vastaa yhteistyössä kasvatus- ja koulutuspalvelujen ja sosiaali- ja terveystoimen opiskeluhoitopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa opiskeluhoito kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta.

5.1 Seuranta koulussa

Koulun yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä seuraa ja arvioi koulun opiskeluhoito toteutumista koulussa. Koulu arvioi keväisin lukuvuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä myös opiskeluhoito toteutumista. Seurannassa voi käyttää hyödyksi laajoja terveystarkastuksia, terveydellisten olojen tarkastuksia, terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen kartoituksia, koulun tilastoja, kyselyitä ja arviointeja sekä riskikartoituksia. Seurantatuloksista tiedotetaan opiskeluhoito ohjausryhmälle, opiskelijoille, huoltajille ja henkilökunnalle.

5.2 Seuranta kunnassa

Opiskeluhoito ohjausryhmä kokoaa koulujen arvioinnit ja seurantatiedot ja hyödyntää niitä seuraavan lukuvuoden suunnittelussa ja painopistealueiden valinnassa. Tietoja voidaan kerätä ja julkaista esimerkiksi TEA-viisarissa. Seurantatuloksista tiedotetaan lautakuntaa ja opiskeluhoitotyössä mukana olevia yhteistyötahoja.

4.4 Kurinpitotoimet

Lukiolain (714/2018) 40 §:n 1 momentin mukaan opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Koulutuksen järjestäjän tulee suojata opiskelijaa kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. Lukiolain 30 §:n 2 momentin mukaan opiskelijan on käyttäydyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä (lukiolaki 714/2018, 30 § 2 mom, muutettu lailla 165/2022). Lukioyhteisön yhteistyö ja erilaiset pedagogiset ratkaisut luovat edellytyksiä hyvän työrauhan rakentumiselle. Lukiokoulutuksen järjestäjällä on oikeus käyttää myös lukiolain mukaisia kurinpitotoimia (lukiolaki 714/2018, 41 § 1 mom, muutettu lailla 165/2022).

Lukiolain 40 §:n 3 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulee paikallisen opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja ohjeistaa suunnitelma kurinpitotoimien käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Opetushallitus antaa määräykset suunnitelman laatimisesta lukion opetussuunnitelman perusteissa. Suunnitelman tarkoituksena on varmistaa toimintatapojen laillisuus ja yhdenmukaisuus sekä opiskelijoiden yhdenvertainen kohtelu. Suunnittelu tukee myös lukion järjestyssääntöjen toteutumista.

Suunnitelman laadinnassa on otettava huomioon, että kurinpidossa ja työrauhan turvaamisessa voidaan käyttää vain lainmukaisia keinoja ja että näitä keinoja käytettäessä noudatetaan hallinnon yleisiä oikeusturvaperiaatteita. Toimien käytön tulee perustua asiallisiin, yleisesti hyväksyttäviin ja objektiivisiin syihin. Samanlaisista teoista tulee tekijästä riippumatta määrätä samanlainen seuraamus, kuitenkin siten, että tekojen toistuminen voidaan ottaa huomioon raskauttavana tekijänä. Kurinpitoseuraamusten tulee olla oikeassa suhteessa tekoon, eikä niitä saa käyttää asiaan kuulumattomassa tarkoituksessa, kuten kostamis- tai loukkaamistarkoituksessa. Koulutuksen järjestäjän tulee kurinpitotoimea harkitessaan ottaa huomioon myös teon laatu sekä opiskelijan ikä ja kehitystaso. Opiskelijaa ja huoltajaa on kuultava ennen kurinpitotoimesta päättämistä. (lukiolaki 714/2018, 42 § 1 mom, muutettu lailla 165/2022).

Laissa säädetyt kurinpitotoimet:

- Opetusta häiritsevä opiskelija voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka oppilaitoksen järjestämästä tilaisuudesta
- Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka

opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Opetuksen epäämisen aikana opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskelijahuollon psykologin tai kuraattorin kanssa.

- Opiskelijalle, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan antaa kirjallinen varoitus.
- Jos rikkomus on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi, sekä erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi. Oppivelvollinen voidaan erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi.

Kurinpito toimien käyttämisestä ja menettelyjä koskevan suunnitelman sisältö

Koulutuksen järjestäjä laatii suunnitelman kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista yhteistyössä lukion henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Ennen suunnitelman hyväksymistä tai sen päivittämistä koulutuksen järjestäjän tulee kuulla opiskelijakuntaa ja lukion henkilöstöä sekä varata lukion kaikille opiskelijoille mahdollisuus ilmaista mielipiteensä siitä. Yhteistyö opiskelijoiden huoltajien sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja muiden tarvittavien viranomaistahojen kanssa tukee suunnitelman laatimista ja toteuttamista.

Suunnitelman kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista tulee sisältää seuraavat asiakokonaisuudet:

- menettelytavat rike- ja häiriötilanteissa, asioiden selvittämismenettelyt, työnjako sekä kuulemis- ja kirjaamismenettelyt
- suunnitelman tekeminen opiskelijan tuesta opetuksen epäämistilanteissa epäämisen aikana ja opetukseen palatessa (lukiolaki 714/2018, 41 § 3 mom, muutettu lailla 165/2022)
- periaatteet hallinnon yleisten oikeusturvaperiaatteiden noudattamiseen kurinpitokeinoja käytettäessä
- henkilökunnan perehdyttäminen ja osaamisen varmistaminen kurinpidollisten toimivaltuuksien käyttämisessä
- suunnitelmasta, järjestyssäännöistä ja laissa säädetyistä kurinpitokeinoista tiedottaminen eri tahoille
- yhteistyö eri viranomaistahojen ja huoltajien kanssa
- menettelytavat suunnitelman seurantaan sekä sen toteutumisen ja vaikuttavuuden arviointia varten.

Suunnitelma voi sisältyä paikalliseen opetussuunnitelmaan, tai se voi olla erillinen.

Paikalliset kirjaukset

NIVALAN LUKION SUUNNITELMA KURINPITOKEINOJEN KÄYTTÄMISESTÄ JA NIIHIN LIITTYVISTÄ TOIMENPITEISTÄ

OPISKELIJAN / HUOLTAJAN KUULEMINEN JA HUOLTAJALLE ILMOITTAMINEN

Kurinpitotoimenpiteet alkavat aina opiskelijan kuulemisella. Opiskelijalla on silloin mahdollisuus selittää toimintaansa, oikaista mahdollinen väärinkäsitys tms. Kuuleminen tehdään aina mahdollisimman pian ja yleensä vasta sen jälkeen asiasta ilmoitetaan kaikille asiaan liittyvien opiskelijoiden huoltajille.

Kurinpitotoimista on ilmoitettava huoltajille. Kurinpitorangeistuksissa (kirjallisessa varoituksessa ja määräaikaisessa erottamisessa) on huoltajille varattava mahdollisuus tulla kuulluksi ennen rangaistuksen määräämistä.

Koulu käyttää lakisääteistä julkista valtaa. Huoltajan lupaa kurinpitotoimiin ei tarvita, eikä opiskelijan kuulemisessa ole huoltajalla oikeutta vaatia olla läsnä. Huoltajat eivät voi myöskään mitätöidä koulun antamaa rangaistusta.

Jos huoltaja haluaa selvittää rangaistuksen syitä, tulee hänen olla ensisijaisesti yhteydessä rangaistuksen määränneeseen opettajaan ja tarvittaessa rehtoriin.

VAARALLISET JA HÄIRITSEVÄT ESINEET JA AINEET

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Kouluun ei saa tuoda eikä koulussa pitää hallussa laissa kiellettyjä esineitä tai aineita, kuten alkoholilain sekä tupakkalain mukaisia tuotteita tai vahingoittamiseen tai lyömiseen soveltuvia esineitä tai aineita tai omaa tai toisen turvallisuutta vaarantavia tai omaisuuden vahingoittamiseen soveltuvia esineitä tai aineita.

Opettajalla ja rehtorilla on oikeus ottaa haltuunsa kielletty esine tai aine, sellainen esine tai aine, jolla opiskelija häiritsee opetusta tai oppimista tai vaarallinen esine tai aine. Jos opiskelija ei kehotuksesta huolimatta luovuta kyseistä esinettä tai ainetta, opettajalla on oikeus vaarallisen esineen ollessa kyseessä käyttää välttämättömiä voimakeinoja.

Koulun opettajalla ja rehtorilla on oikeus tarkastaa opiskelijan mukana olevat tavarat, opiskelijan hallinnassa olevat koulun säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa. Tarkastaminen koskee esineitä ja aineita, jotka vaarantavat opiskelijan oman tai muiden turvallisuuden. Tarkastaminen edellyttää epäilyä tai havaintoa. Läsnä tulee olla kaksi aikuista, joista toisen opiskelija voi valita, mikäli mahdollista. Tarkastamisessa ja esineiden haltuun ottamisessa on noudatettava

hienotunteisuutta ja kunnioitettava henkilökohtaista koskemattomuutta ja yksityisyyttä mahdollisimman pitkälle.

Opettajan tai rehtorin haltuun ottama häirintään käytetty esine tai aine tulee luovuttaa opiskelijalle oppitunnin tai koulun tilaisuuden päättymisen jälkeen tai viimeistään työpäivän päättyessä. Kielletyt esineet ja aineet luovutetaan opiskelijan huoltajalle tai tarvittaessa poliisille. Jos huoltaja ei kolmen kuukauden kuluessa ilmoituksesta nouda esinettä tai ainetta, se voidaan todisteellisesti hävittää.

Tarkastuksista ja haltuunotoista ilmoitetaan huoltajille ja ne kirjataan opiskelijaluettelon (Wilma/Primus) Kurinpitotoimet-rekisteriin.

VAHINKOJEN KORVAAMINEN

Opiskelijan velvollisuudesta korvata aiheuttamansa vahinko säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

OPIKELIJAN POISTAMINEN OPPITUNNILTA TAI KOULUN JÄRJESTÄMÄSTÄ TILAISUUDESTA

Jos opiskelija jatkaa kehotuksesta huolimatta häiritsemistä, voidaan hänet määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokahuoneesta tai muusta opetustilasta taikka koulun järjestämästä tilaisuudesta (esim. juhlat, retket ja teemapäivät).

Luokasta poistamisen voi määrätä opettaja, koulun tilaisuudesta poistamisen voi määrätä opettaja tai rehtori.

VOIMAKEINOJEN KÄYTTÖ

Jos poistettava opiskelija vastustaa poistamista, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää opiskelijan poistamiseksi sellaisia välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä, tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.

Oikeus käyttää voimakeinoja koskee myös otettaessa haltuun vastusteleavan opiskelijan omaa tai muiden turvallisuutta vaarantavia esineitä tai aineita sekä esineitä tai aineita, joita käytetään oppimisen tai opetuksen häiritsemiseen.

Voimakeinojen käytöstä annetaan vapaamuotoinen kirjallinen selvitys rehtorille välittömästi ja viimeistään viikon kuluessa tapahtuneesta.

PLAGIOINTI TAI MUU VILPILLINEN TOIMINTA

Vilpillisen toiminnan seurauksena opiskelijan yksittäinen suoritus tai opintojakso voidaan hylätä.

OPISKELIJAN OPETUKSEN EPÄÄMINEN LOPPUTYÖPÄIVÄN AJAKSI

Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Opetuksen epäämisen aikana opiskelijalle järjestetään mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskelijahuollon psykologin tai kuraattorin kanssa. Lisäksi opiskelijalle järjestetään hänen tarvitsemansa muu tuki epäämisen aikana ja hänen palatessaan opetukseen. Opiskelijalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi. Suunnitelmien teosta vastaa ryhmänohjaaja yhdessä koulun muun opiskelijahuoltohenkilöstön kanssa.

Opiskelijan opetukseen osallistumisen epäää rehtori. Tapahtuneesta ilmoitetaan alaikäisen huoltajalle.

KIRJALLINEN VAROITUS

Kirjallisen varoituksen antaa rehtori viranhaltijapäätöksellä. Päätöksessä yksilöidään varoitukseen johtaneet syyt. Tämän lisäksi teko tai laiminlyönti kuvataan vielä tarkemmin ja selvitetään tekoon liittyvä kurinpitohistoria.

Ennen toimenpidettä rehtorin on hankittava myös muu tarpeellinen selvitys ja varattava huoltajalle ja opiskelijalle tilaisuus tulla kuulluksi.

Kopio päätöksestä toimitetaan huoltajalle, jolla on 14 päivän sisällä oikeus muutoksenhakuun hallinto-oikeudelta. Päätös lähetetään tiedoksi myös sivistysjohtajalle.

MÄÄRÄAIKAINEN EROTTAMINEN

Määräaikaisesta erottamisesta päättää opetuslautakunta. Rehtori tekee päätöstä varten tarpeellisen selvityksen.

Päätökseen kirjataan

- määräaikaiseen erottamiseen johtava yksilöity teko tai laiminlyönti
- erottamisen alkamisajankohta

- pannaanko päätös voimaan heti eli valitusaikaa ja lainvoimaisuutta odottamatta
- muutoksenhakuohjeet: muutosta voidaan hakea 14 vuorokauden sisällä hallinto-oikeudelta

Ennen erottamista sivistysjohtajan on kuultava opiskelijaa sekä varattava huoltajalle mahdollisuus tulla kuulluksi.

Määräaikaisen erottamisen yhteydessä tehdään yleensä yhteistyötä lastensuojelun työntekijän kanssa.

4.5 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä kysymyksiä

Kaikkien opiskelijoiden opetuksessa noudatetaan yhteisiä, lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaisia tavoitteita ja periaatteita. Opiskelijan kielelliset valmiudet sekä kulttuuritausta otetaan lukio-opetuksessa huomioon. Jokaisen opiskelijan kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan monipuolisesti. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään ja kunnioittamaan perustuslain mukaista oikeutta jokaisen omaan kieleen ja kulttuuriin. Opiskelijaa ohjataan tiedostamaan omat kielelliset ja kulttuuriset oikeutensa eri tilanteissa.

Tavoitteena on ohjata kaikkia opiskelijoita arvostamaan kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta sekä edistää kaksi- ja monikielisyttä ja siten vahvistaa jokaisen opiskelijan kielellistä tietoisuutta ja metakielellisiä taitoja. Lukio-opiskeluun voi sisältyä monikielisiä opetustilanteita.

Lukiokoulutuksessa oppilaitoksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetuksesta voidaan lukiolain (714/2018) 14 §:n 1 momentin mukaisesti antaa muulla kuin edellä mainitulla opiskelijan omalla kielellä. Paikalliseen opetussuunnitelmaan tulee tällöin kirjata, missä oppiaineissa, minkä verran ja millä tavoin edellä mainittuja kieliä käytetään opetuksessa tai opiskelussa.

Saamelaiset ja saamenkieliset

Saamelaisopiskelijoiden opetuksessa otetaan huomioon, että saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jolla on oma kieli ja kulttuuri. Saamelaisopiskelijoiden lukio-opetuksen erityisenä tavoitteena on, että nuoret voivat kasvaa omaan kieleensä, kulttuuriinsa ja yhteisöönsä sekä rakentaa omaa identiteettiään. Lukio-opetus voi tukea myös menetetyn alkuperäiskielen uudelleen oppimista ja kielen elvyttämistä. Lukio-opetus edistää oman historian, kulttuurin ja usean valtion alueelle ulottuvan saamelaisyhteisön tuntemusta sekä tietoisuutta saamelaisista yhtenä maailman alkuperäiskansoista ja antaa mahdollisuuksia perinteisen tiedon oppimiseen. Lukio-

opetus edistää opiskelijoiden mahdollisuuksia saamen kielen ja saamenkielisiin korkea-asteen opintoihin Suomessa ja naapurimaissa.

Suomessa puhuttuja saamen kieliä – inarinsaamea, koltansaamea ja pohjoissaamea – voidaan opettaa lukiossa lukiolain (714/2018) 15 §:n mukaan äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä. Saamen kieltä voidaan opettaa myös vieraan kielen eripituisina oppimäärinä tai lukiokoulutusta täydentävänä opetuksena. Saamen kieltä voidaan opettaa äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä, vaikka lukio ei antaisikaan opetusta saamen kielellä. Saamea äidinkielenä opiskeleville opiskelijoille opetetaan suomen kieltä tai ruotsin kieltä joko erillisen saamenkielisille tarkoitetun oppimäärän tai suomen kieli ja kirjallisuus- tai ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan. Saamelaisille opiskelijoille, joilla ei ole ollut mahdollisuutta oppia saamea omassa ympäristössään, voidaan tarjota saame vieraana kielenä -opetusta. Opetusta voidaan järjestää myös yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa ja etäopetuksena.

Saamen kieli voi olla lukio-opetuksen opetuskieli, ja perusopetuksessa saamenkielistä opetusta saaneille opiskelijoille pyritään turvaamaan saamenkielisen opetuksen jatkuminen myös lukiossa. Saamenkielisen opetuksen erityisenä tavoitteena on opiskelijoiden tukeminen heidän kasvamisessaan kaksikielisyyteen. Opetus tukee myös saamelaisten yhdenvertaisia opiskelu- ja toimintamahdollisuuksia sekä saamen- että suomenkielisessä yhteisössä. Saamenkielisessä opetuksessa eri oppiaineiden opetus ja opiskelu tukevat saamen kielen taitojen kehittymistä. Saamenkielisessä opetuksessa noudatetaan lukion opetussuunnitelman perusteita ottaen huomioon saamelaisen kulttuurin erityispiirteitä. Opetuksessa painotetaan saamelaisten oman historian sekä saamelaisyhteisön perinteisten elinkeinojen, perinteisen tiedon, saamelaisalueen luonnon sekä saamelaisen musiikki-, kertoma- ja käsityöperinteen tuntemusta. Opetuksen resursseina käytetään lähiympäristöä, sukuyhteisöä, saamenkielistä mediaa ja aktiivisia yhteyksiä muille saamelaisalueille. Saamen opiskelijoita on tiedotettava heidän oikeuksistaan ylioppilastutkinnossa.

Romanit

Romaniopiskelijoiden opetuksessa tulee ottaa huomioon Suomen romanien asema etnisenä ja kulttuurisena vähemmistönä. Lukio-opiskelun erityisenä tavoitteena on, että nuoret voivat kasvaa omaan kieleensä, kulttuuriinsa ja yhteisöönsä sekä rakentaa yhteiskunnallista osallisuuttaan ja omaa identiteettiään. Tavoitteena on lisäksi edistää romaniopiskelijoiden siirtymistä jatko-opintoihin.

Romanikieltä voidaan opettaa lukiossa lukiolain (714/2018) 15 §:n mukaisesti äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä. Romanikieltä voidaan opettaa myös lukiokoulutusta täydentävänä opetuksena. Romanikielen lukio-opetus edistää opiskelijoiden mahdollisuuksia sekä kielen elvyttämiseen että romanikielen korkea-asteen opintoihin. Romanikielen opetus lukiossa vahvistaa romaniopiskelijoiden

identiteettiä ja antaa heille mahdollisuuksia käyttää kieltään ja ilmaista itseään siten, että huomioidaan heidän kotoaan, yhteisöstään ja perusopetuksesta saamansa taidot ja tiedot sekä heidän oma halunsa ilmaista identiteettiään. Opetus edistää romaniopiskelijoiden oman historian ja kielen tuntemusta sekä tietoisuutta romaneista Suomessa ja muissa maissa. Romanikielen opetusta voidaan järjestää myös yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa ja etäopetuksena. Opiskelussa voidaan hyödyntää lähiympäristöä, romaniyhteisöä ja romanikielistä mediaa.

Viittomakieliset

Viittomakielisten lukiokoulutuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden viittomakielistä identiteettiä sekä opettaa heitä arvostamaan omaa kieltään ja kulttuuriaan tasa-arvoisena enemmistökielen ja -kulttuurin rinnalla. Viittomakieltä käyttävät opiskelijat voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia.

Viittomakielisten opetuksessa ja opiskelussa noudatetaan lukion yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita soveltaen niitä viittomakieliseen kulttuuriin ja viestintään. Opetuskielenä voi olla suomalainen tai suomenruotsalainen viittomakieli, jolloin suomea tai ruotsia käytetään luku- ja kirjoituskielenä. Viittomakieliä tai niistä johdettuja kommunikaatiomenetelmiä voidaan käyttää myös suomen- tai ruotsinkielisen opetuksen rinnalla. Opiskelijoita ohjataan hyödyntämään viittomakielisiä tulkki- ja yhteiskuntapalveluja. Tavoitteena on myös viittomakielisestä kulttuurista ja toimintatavoista poikkeavan äänimaailman sekä kuulevien kulttuurin ja toimintatapojen tiedostaminen ja oppiminen niin, että joustava toimiminen kahden tai useamman kulttuurin piirissä on mahdollista. Viittomakieltä voidaan opettaa äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä, vaikka lukio ei antaisikaan opetusta viittomakielellä. Viittomakieltä äidinkielenä opiskeleville opiskelijoille opetetaan suomen tai ruotsin kieltä joko erillisen viittomakielisille tarkoitetun oppimäärän mukaan tai suomen kieli ja kirjallisuus- tai ruotsin kieli ja kirjallisuus - oppimäärän mukaan.

Koska suomalainen viittomakieli ja suomenruotsalainen viittomakieli ovat vähemmistökieliä, opetuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota mahdollisimman rikkaan viittomakielisen opiskeluympäristön luomiseen. Viittomakielestä ei ole olemassa yleisesti käytössä olevaa kirjoitusjärjestelmää, joten henkilökohtaisen kielellisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu. Opetuksessa hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia viittomakieliseen viestintään ja tiedonsaantiin. Opetusta voidaan järjestää myös yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa ja etäopetuksena.

Viittomakielisiä opiskelijoita on tiedotettava heidän oikeuksistaan ylioppilastutkinnossa.

Muut monikieliset opiskelijat

Muiden monikielisten opiskelijoiden opetuksessa ja opiskelussa noudatetaan yhteisiä, lukion opetussuunnitelman perusteiden ja paikallisen opetussuunnitelman mukaisia tavoitteita ja periaatteita huomioiden opiskelijoiden taustat ja lähtökohdat, kuten suomen/ruotsin kielen taito, äidinkieli, suomalaisen lukiokoulutuksen ja opiskelukulttuurin tuntemus sekä aikaisempi koulunkäynti. Opetus ja opiskelu lukiossa tukevat opiskelijan opetuskielen hallintaa, monikielistä identiteettiä, oman kieli- ja kulttuuritaustan arvostusta sekä kasvua kulttuurisesti monimuotoisen yhteiskunnan aktiiviseksi ja tasapainoiseksi jäseneksi.

Opiskelijalle, jonka äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame, voidaan opettaa äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaine suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan. Suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä on opiskelijalle tarkoituksenmukainen, mikäli hänen suomen tai ruotsin kielen peruskielitaidossaan on puutteita jollakin kielitaidon osa-alueella, jolloin opiskelijan suomen/ruotsin kielen taito ei anna riittäviä edellytyksiä suomen/ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun. Opiskelijan omaa äidinkieltä voidaan opettaa lukiokoulutusta täydentävänä opetuksena. Opiskelijan omaa äidinkieltä voidaan myös opettaa äidinkieli ja kirjallisuus -oppimääränä lukiolain (714/2018) 15 §:n mukaan. Koulutuksen järjestäjä päättää, miten suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetus, omakielinen opetus ja opiskelijan oman äidinkielen opetus järjestetään ja milloin sitä on tarkoituksenmukaista toteuttaa useiden oppilaitosten yhteistyönä.

Opiskelijoita on informoitava heidän opiskelumahdollisuuksistaan ja tukijärjestelyistä lukiossa sekä heidän oikeuksistaan ylioppilastutkinnossa.

Jos opiskelija on suorittanut lukiokoulutuksen opintoja maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävässä lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa, ne voidaan lukea hyväksi lukio-opintoihin.

5. Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi

5.1 Arvioinnin tavoitteet ja tehtävät lukiokoulutuksessa

Opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä tulee arvioida monipuolisesti. Opiskelijan arvioinnilla pyritään ohjaamaan ja kannustamaan opiskelua sekä kehittämään opiskelijan edellytyksiä itsearviointiin. Opiskelijalla on oikeus saada tieto arvioinnissa käytettävistä arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta häneen. Opiskelijalle on lukio-opintojen aikana annettava mahdollisuus itsearviointiin. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 1 mom.)

Arviointi on aina sidoksissa tavoitteisiin ja kulloiseenkin tilanteeseen.

Lukiokoulutuksessa arvioinnilla on kaksi keskeistä tehtävää:

1. Oppimisen tukeminen ja ohjaaminen. Tätä tehtävää toteuttaa opintojakson aikana annettava palaute, formatiivinen arviointi. Palautteella kuvataan opiskelijan edistymistä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Se on tärkeä osa opiskelijan ja opettajan vuorovaikutusta. Opintojakson aikainen palaute sekä lukio-opintojen aikainen, opettajan tuella tehty itsearviointi ja vertaisarviointi auttavat opiskelijaa ymmärtämään omaa oppimistaan, tunnistamaan vahvuuksiaan, korjaamaan virheitään ja kehittämään työskentelyään niin, että oppimiselle asetetut tavoitteet voivat toteutua.
2. Osaamiselle ja oppimiselle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen näkyväksi tekeminen. Tätä tehtävää toteuttaa osaamisen ja opitun arviointi, summatiivinen arviointi. Osaamisen arviointi perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet. Opintojakson arvosana määräytyy oppiaineen tavoitteiden, keskeisten sisältöjen, oppiaineessa määriteltyjen laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden sekä arviointiperusteiden mukaan.

Sekä formatiiviseen että summatiiviseen arviointiin kuuluu opiskelijan työskentelyn arviointi, joka perustuu oppiaineissa määriteltyihin työskentelyn tavoitteisiin ja niiden saavuttamiseen.

Arvioinnin tulee olla monipuolista ja tarkoituksenmukaisin menetelmin toteutettua. Opiskelijalla on oltava opintojakson aikana erilaisia mahdollisuuksia, tilaisuuksia ja tapoja osoittaa oppimistaan ja osaamistaan. Arvioinnilla saatu tieto auttaa opettajia suuntaamaan opetustaan opiskelijoiden tarpeiden mukaisesti.

Yleisten arviointiperusteiden lisäksi kunkin opintojakson tavoitteet ja arviointiperusteet on selvitettävä opiskelijalle opintojakson alussa, jolloin niistä keskustellaan opiskelijoiden kanssa ja tuetaan heidän opintojensa suunnittelua. Opiskelijan tulee saada tietää, mitä hänen on tarkoitus oppia ja miten hänen edistymistään arvioidaan. Arviointiperusteilla parannetaan arvioinnin läpinäkyvyyttä.

Arvioinnin tavoitteet ja tehtävät kiteytyvät lukion arviointikulttuurissa, joka on osa oppilaitoksen toimintakulttuuria. Arviointikulttuurilla tarkoitetaan niitä arvoja, normeja ja käytänteitä, joita sovelletaan yhteisessä arviointityöskentelyssä. Arviointikulttuurin näkyväksi tekeminen ja kehittäminen edellyttävät, että lukiossa on kirjattu yhtenäisiä arviointiin liittyviä periaatteita ja käytänteitä, joiden toteutumista seurataan.

5.2 Opintojakson arviointi

Opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä tulee arvioida opetussuunnitelman mukaisen opintojakson suorittamisen aikana suhteessa opintojaksolle asetettuihin tavoitteisiin. Opiskelijan tulee saada palautetta oppimisensa kehittymisestä. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 2 mom.)

Opetussuunnitelman mukainen opintojakso arvioidaan sen suorittamisen päätteeksi. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 3 mom.)

Opiskelijan oppimista arvioidaan opintojakson aikana antamalla hänelle arviointipalautetta opintojakson tavoitteiden saavuttamisesta. Oppimista tukevaa palautetta tulee antaa riittävän aikaisessa vaiheessa opintojaksoa, jotta opiskelijalla on mahdollisuus kehittää sen perusteella opiskeluaan ja työskentelyään.

Opiskelijan opintosuorituksista annetaan arvosana tai suorituserkin opintojakson päätyttyä. Jos opintojakso koostuu useammasta saman oppimäärän moduulista, annetaan siitä yksi arvosana. Jos kyse on usean oppiaineen yhteisestä opintojaksosta, arvosanat annetaan oppiaineittain. Arvosanojen tulee perustua monipuoliseen oppimisen, osaamisen ja opitun näyttöön opintojakson tavoitteiden saavuttamisesta. Arvioinnin kohteina ovat opiskelijan tiedot, taidot ja työskentely. Arviointi ei kohdistu opiskelijan arvoihin, asenteisiin tai henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Arvioinnin toteuttamisesta päätetään tarkemmin paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Oppimisen tuen tarpeet, kuten sairaudesta tai vammasta johtuvat haasteet, lukemisen tai kirjoittamisen erityisvaikeus, maahanmuuttajien kielelliset vaikeudet sekä muut syyt, jotka vaikeuttavat osaamisen osoittamista, tulee ottaa arvioinnissa huomioon siten, että opiskelijalla on mahdollisuus erityisjärjestelyihin ja vaihtoehtoisin tapoihin osoittaa osaamisensa.

5.2.1 Numeroarvosanat ja suorituserkin

Numeroin annettavassa arvostelussa käytetään asteikkoa 4–10. Arvosana 5 osoittaa välttäviä, 6 kohtalaisia, 7 tyydyttäviä, 8 hyviä, 9 kiitettäviä ja 10 erinomaisia tietoja ja taitoja. Hylätty suoritus merkitään arvosanalla 4. Opintojakso tai oppiaine, jota ei arvostella numeroin, arvioidaan suoritetuksi tai hylätyksi. (Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta 810/2018, 17 §.)

Opiskelija saa arvosanan opintojaksoihin sisällyvistä opinnoista. Opintojaksoihin sisällyvistä pakollisista opinnoista ja valtakunnallisista valinnaisista opinnoista annetaan numeroarvosanat lukuun ottamatta opinto-ohjauksen opintojaksoja,

joista annetaan suoritusmerkintä (S = suoritettu, H = hylätty). Muista valinnaisista opinnoista voidaan antaa arvosanaksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla numeroarvosana tai suoritusmerkintä.

Arvosanaa voidaan täydentää ja täsmentää kirjallisesti annetulla sanallisella arvioinnilla tai arviointikeskustelussa annetulla palautteella. Kesken olevan opintojakson merkintätavasta ja suorituksen täydentämiskäytännöistä päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Lukiolain (714/2018) 37 §:n 3 momentin mukaan opiskelijalle tulee varata mahdollisuus osoittaa saavuttaneensa opintojaksolla edellytetyt tiedot ja taidot, mikäli hän ei ole suorittanut opintojaksoa hyväksytysti.

Opiskelijalla on oikeus korottaa sekä hyväksytyä että hylättyä arvosanaa siten, että hän voi osoittaa osaamistaan opintojakson keskeisissä tiedoissa ja taidoissa. Uusimisen käytännöistä määritellään tarkemmin paikallisessa opetussuunnitelmassa. Arvioinnin tulee tällöinkin olla monipuolista. Lopulliseksi arvosanaksi tulee eri uusimiskertojen arvosanoista paras.

5.2.2 Itsenäisesti suoritettavat opinnot

Osa lukiokoulutuksen oppimäärään sisältyvistä opinnoista voidaan edellyttää opiskeltavaksi itsenäisesti, jos se ei vaaranna koulutukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista ja opiskelijan edellytyksiä oppimäärän ja ylioppilastutkinnon suorittamiseen. Opiskelijalle voidaan vastaavin edellytyksin myös hakemuksesta myöntää lupa suorittaa opintoja itsenäisesti. (Lukiolaki 714/2018, 25 §.)

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään opinnoista, jotka voidaan edellyttää itsenäisesti opiskeltaviksi tai joita toisaalta ei voi itsenäisesti suorittaa. Itsenäisesti opiskellun opintojakson opinnoista edellytetään hyväksyty arvosana.

Jos opiskelija opiskelee opintojakson kokonaan tai osittain itsenäisesti, noudatetaan soveltuvin osin edellä mainittuja arviointiperiaatteita. Tavoitteiden saavuttamista ja niiden suuntaista edistymistä on myös tällöin arvioitava riittävän laajasti ja monipuolisesti.

5.2.3 Suullisen kielitaidon arviointi

Kielten opetuksessa opiskelijalta arvioidaan kielitaidon muiden osa-alueiden lisäksi suullinen kielitaito. Suullista kielitaitoa voidaan arvioida erillisellä kokeella. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 4 mom.)

Toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten opintojen aikana arvioidaan myös opiskelijan suullista kielitaitoa.

Opetushallituksen tuottaman suullisen kielitaidon kokeen käytöstä tai Opetushallituksen tuottaman erillisen ohjeistuksen mukaisista näytöistä määrätään erikseen kyseisiä oppiaineita koskevissa luvuissa lukion opetussuunnitelman perusteissa. Todistus valinnaisiin opintoihin kuuluvasta suullisen kielitaidon kokeesta annetaan päättötodistuksen liitteenä.

5.2.4 Opintoissa edistymisen seuranta yhteistyössä huoltajien kanssa

Nuorille tarkoitettuun lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvia opintoja järjestettäessä koulutuksen järjestäjän tulee olla yhteistyössä opiskelijoiden huoltajien kanssa. Huoltajille on annettava riittävän usein tietoa opiskelijan työskentelystä ja opintojen edistymisestä. Koulutuksen järjestäjän tulee määräajoin selvittää opiskelijoiden huoltajien näkemyksiä oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän toiminnasta. (Lukiolaki 714/2018, 31 § 1 mom.)

Opetus- ja ohjaushenkilöstön tulee seurata opiskelijan opintojen etenemistä. Opintojen etenemiseen liittyvistä käytännöistä päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa. Opintojen etenemisen määrittelyllä ei voida kuitenkaan tiukentaa näissä lukion opetussuunnitelman perusteissa määrättyä oppiaineen oppimäärän suoritusvaatimusta.

Sen varmistamiseksi, että huoltajat saavat tiedon opiskelijan työskentelystä ja opintojen edistymisestä, lukio voi edellyttää huoltajan allekirjoitusta tai vastaavaa sähköistä kuittausta todistuksiin tai tiedotteisiin, jos opiskelija ei ole täysi-ikäinen.

5.2.5 Osaamisen tunnustaminen ja opintojen hyväksilukeminen

Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on opiskelijan henkilökohtaisen opintosuunnitelman laatimisen yhteydessä selvittää ja tunnistaa opiskelijan aiemmin hankkima osaaminen tämän esittämän selvityksen perusteella. Koulutuksen järjestäjän on tunnustettava toisessa [lukio]lain mukaista koulutusta antavassa oppilaitoksessa suoritettujen 11 §:ssä tarkoitettujen opintojen hyväksi lukemalla ne osaksi lukiokoulutuksen oppimäärää. Koulutuksen järjestäjän on tunnustettava myös muualla hankittu opetussuunnitelman tavoitteita ja sisältöjä vastaava osaaminen. Opiskelijan osaamisen tunnustamisesta noudatetaan, mitä 37 ja 38 §:ssä säädetään opiskelijan arvioinnista ja siitä päättämisestä. Tarvittaessa osaaminen on osoitettava koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Päätös osaamisen tunnustamisesta

tehdään sitä erikseen pyydettyä ennen opintojen tai hyväksi luettavaa osaamista koskevan opintokokonaisuuden alkamista. Opetushallitus antaa tarkempia määräyksiä osaamisen tunnustamisesta ja sitä koskevasta menettelystä. (Lukiolaki 714/2018, 27 §.)

Sen lisäksi, mitä lukiolaissa säädetään, tulee opintojen hyväksilukemisella ja muutoin hankitun osaamisen tunnustamisella välttää opintojen päällekkäisyyttä ja lyhentää opiskeluaikaa.

Opiskelija osoittaa lukion rehtorille hakemuksen muualla suorittamiensa opintojen tai muutoin hankkimansa osaamisen tunnustamiseksi. Opiskelijan tulee esittää luotettava selvitys opinnoistaan tai osaamisestaan. Tunnustamista varten lukio voi pyytää opiskelijaa täydentämään näyttöään suhteessa lukiokoulutuksen tavoitteisiin. Lukion rehtorin tulee varmistaa, että muualla suoritettujen opintojen sisällöt ja laajuus tai muutoin hankittu osaaminen vastaavat lukio-opetuksen tavoitteita. Opiskelijalle annetaan tietoa osaamisen tunnustamisen käytännöistä.

Muualla suoritettuja opintoja tai muutoin hankittua osaamista voidaan lukea hyväksi vahvistamalla ne osaksi lukion oppimäärää. Mikäli opinnot tai muutoin hankittu osaaminen luetaan hyväksi lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan numerolla arvioitaviin opintoihin, tulee opinnoista antaa numeroarvosana. Arvosanan määrittelyn tueksi voidaan edellyttää opiskelijalta lisänäyttöä. Muualla hankitun osaamisen arvioinnissa menetellään, kuten lukion opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisessa opetussuunnitelmassa opintojaksojen ja oppimäärän arvioinnista määrätään.

Luettaessa opiskelijalle hyväksi opintoja muista oppilaitoksista pitäydytään suoritusoppilaitoksen antamassa arvioinnissa. Jos kyseessä ovat paikallisessa opetussuunnitelmassa numeroin arvioitavat opinnot, arvosanat muutetaan lukion arvosana-asteikolle seuraavan vastaavuusasteikon mukaisesti:

asteikko 1–5	lukioasteikko	asteikko 1–3
1 (tyytyttävä)	5 (välttävä)	1
2 (tyytyttävä)	6 (kohtalainen)	1
3 (hyvä)	7 (tyytyttävä)	2
4 (hyvä)	8 (hyvä)	2
5 (kiitettävä)	9 (kiitettävä), 10 (erinomainen)	3

Tapauksissa, joissa lukio ei voi päätellä, kumpaa lukion arvosanaa toisessa oppilaitoksessa suoritettut opinnot vastaavat, ylempää vai alempaa, on vastaavuus määriteltävä opiskelijan eduksi. Ulkomailla suoritettujen opintojen

hyväksilukemisessa ja osaamisen tunnustamisessa noudatetaan samoja periaatteita kuin kotimaassa suoritetuissa opinnoissa.

Opiskelijalla voi olla päättötodistuksessaan oppiaineesta vain yhden laajuinen oppimäärä. Opiskelijan siirtyessä oppiaineen pitkästä oppimäärästä lyhyempään hänen suorittamansa pitkän oppimäärän opinnot luetaan hyväksi lyhyemmässä oppimäärässä siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Pitkän oppimäärän opintojen arvosanat siirtyvät suoraan lyhyen oppimäärän opintojen arvosanoiksi, jollei opiskelija anna korkeampaan arvosanaan oikeuttavaa lisänäyttöä. Jos opiskelija pyytää, tulee hänelle järjestää mahdollisuus lisänäyttöihin osaamistason toteutukseksi. Muut pitkän oppimäärän mukaiset hyväksytysti suoritetut opinnot tai opintojen osat voivat olla lyhyen oppimäärän valinnaisia opintoja paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Opiskelijan siirtyessä kesken oppimäärän lyhyemmästä pidempään oppimäärään menetellään edellä olevien periaatteiden mukaisesti. Tällöin voidaan edellyttää täydentäviä opintoja, ja tässä yhteydessä myös jo suoritettujen opintojen arvosanat harkitaan uudelleen.

Jos opiskelijan äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimääränä on suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus (jäljempänä S2/SV2-oppimäärä), häntä arvioidaan tämän oppimäärän mukaan huolimatta siitä, onko hänelle järjestetty erillistä S2/SV2-oppimäärän mukaista opetusta tai onko lukio voinut tarjota vain osan S2/SV2-oppimäärän opintojaksoista. Suomen/ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppiaineen mukaisesti suoritetut opinnot luetaan hyväksi täysimääräisesti S2/SV2-oppimäärän opintoihin, ja niistä saatu arvosana siirtyy S2/SV2-opintojen arvosanaksi. S2/SV2-opinnot korvaavat suomen/ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppiaineen opinnot siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Opiskelijalla voi olla todistuksessaan arvosana vain joko suomen/ruotsin kielen ja kirjallisuuden oppimäärästä tai suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppiaineestä, mutta ei molemmista.

5.2.6 Laaja-alaisen osaamisen arviointi

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet muodostavat oppiaineiden yhteiset tavoitteet. Osa-alueet ovat 1) hyvinvointiosaaminen, 2) vuorovaikutusosaaminen, 3) monitieteinen ja luova osaaminen, 4) yhteiskunnallinen osaaminen, 5) eettisyys ja ympäristöosaaminen sekä 6) globaali- ja kulttuuriosaaminen.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa on kuvattu kaikissa oppiaineissa, miten laaja-alaisen osaamisen osa-alueet sisältyvät oppiaineen opintoihin. Ne on otettu huomioon myös oppiaineiden tavoitteissa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellään, miten laaja-alaisen osaamisen tavoitteita ja osa-alueita toteutetaan

eri opintojaksoissa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana kunkin opintojakson formatiivista ja summatiivista arviointia.

5.3 Oppiaineen oppimäärän arviointi

Kun lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvat opinnot tulevat suoritetuiksi, annetaan jokaisen oppiaineen oppimäärästä päättöarviointina arvosana. Opiskelijalle, joka ei ole tullut hyväksytyksi jossakin oppiaineessa tai joka haluaa korottaa saamaansa arvosanaa, on järjestettävä mahdollisuus suorittaa oppiaineen oppimäärä hyväksytysti tai korottaa arvosanaansa. [Lukiolain] 28 §:ssä tarkoitetut tukitoimet ja 29 §:ssä tarkoitetut opiskelun poikkeavat järjestämistavat voidaan ottaa huomioon opintojakson arvioinnissa ja päättöarvioinnissa. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 3 mom.)

Kunkin opintojakson arvioinnista päättää opiskelijan opettaja tai, jos opettajia on useita, opettajat yhdessä. Oppiaineen päättöarvioinnista päättävät rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä. (Lukiolaki 714/2018, 38 §.)

Oppiaineen oppimäärä muodostuu opiskelijan henkilökohtaisen opintosuunnitelman mukaisesti opiskelemista opinnoista. Opiskelijan opintosuunnitelma tarkentuu lukio-opintojen aikana. Sen laatiminen ja seuranta ohjaavat opiskelijaa tarkoituksenmukaisiin ja tavoitteellisiin opintojaksojen valintoihin. Samassa oppiaineessa eri opiskelijoilla voi olla erilaajuiset oppimäärät.

Eri oppiaineiden pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opinnot on kuvattu lukion opetussuunnitelman perusteissa. Matematiikan yhteinen moduuli luetaan opiskelijan valitsemaan matematiikan oppimäärään. Jälkikäteen ei voi poistaa opiskelijan opiskelemissa pakollisia opintoja eikä hyväksytysti suoritettuja valtakunnallisia valinnaisia opintoja. Muiden valinnaisten opintojen ja temaattisten opintojen mahdollisesta kuulumisesta jonkin oppiaineen oppimäärään määrätään paikallisessa opetussuunnitelmassa. Niistä luetaan oppiaineen oppimäärään vain opiskelijan hyväksytysti suorittamat opinnot.

Saadakseen oppiaineen oppimäärän hyväksytysti suoritetuksi opiskelijan on suoritettava pääosa oppiaineen opinnoista hyväksytysti. Hylättyjä arvosanoja saa olla pakollisissa ja valtakunnallisissa valinnaisissa opinnoissa enintään seuraavasti:

Opiskelijan opiskelemissa pakollisia ja valinnaisia opintoja,	joista voi olla hylättyjä opintoja enintään
2–5 opintopistettä	0 opintopistettä
6–11 opintopistettä	2 opintopistettä
12–17 opintopistettä	4 opintopistettä
18 opintopistettä tai enemmän	6 opintopistettä

Oppiaineen oppimäärän arvosana määräytyy opiskelijan opiskelemien pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten opintojen arvosanojen opintopisteiden mukaan painotettuna aritmeettisena keskiarvona.

Mikäli opiskelija osoittaa erillisessä kuulustelussa suurempaa kypsyttä ja parempaa oppiaineen hallintaa kuin opintojaksojen arvosanoista määräytyvä oppiaineen arvosana edellyttää, tulee arvosanaa korottaa. Lisäksi arvosanaa voidaan korottaa, jos opiskelijan arvioinnista vastaavat päättävät, että opiskelijan tiedot ja taidot ovat hänen antamiensa näyttöjen perusteella oppiaineen päättövaiheessa opintojaksojen arvosanojen perusteella määräytyvää arvosanaa paremmat.

Pakollisten oppiaineiden ja valinnaisten vieraiden kielten oppimäärästä annetaan lukiokoulutusta koskevan valtioneuvoston asetuksen (810/2018) mukainen numeroarvosana. Opinto-ohjauksesta annetaan suoritusmerkintä. Mikäli opiskelija pyytää, hän on oikeutettu saamaan suoritusmerkinnän liikunnasta ja sellaisista oppiaineista, joissa opiskelijan suorittama oppimäärä käsittää vain kaksi opintopistettä, sekä valinnaisista vieraista kielistä, mikäli opiskelijan suorittama oppimäärä niissä käsittää korkeintaan neljä opintopistettä.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellyt muut lukion tehtävään soveltuvat opinnot arvioidaan siten kuin opetussuunnitelmassa määrätään.

5.4 Lukion oppimäärän suoritus

Nuorille tarkoitettun lukiokoulutuksen oppimäärän laajuus on 150 opintopistettä – – . (Lukiolaki 714/2018, 10 § 3 mom.)

Lukiokoulutuksen oppimäärä sisältää äidinkielen ja kirjallisuuden, toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten opintoja, matemaattis-luonnontieteellisiä opintoja, humanistis-yhteiskunnallisia ja uskonnon tai elämäntietämisen opintoja ja taitoja ja taideaineiden opintoja (oppiaineryhmät) sekä opinto-ohjausta. – – Lukiokoulutuksen oppimäärä voi sisältää laaja-alaista osaamista kehittäviä temaattisia opintoja. Lukiokoulutuksen oppimäärä voi sisältää myös eri oppiaineryhmissä tai oppiaineissa suoritettavia erityistä osaamista ja harrastuneisuutta osoittavan näytön sisältäviä opintokokonaisuuksia (lukiodiplomi). (Lukiolaki 714/2018, 11 § 1 ja 2 mom.)

Lukiokoulutuksen ja lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimääriin sisältyy [valtioneuvoston] asetuksen liitteen 1–3 mukaisesti pakollisia ja valtakunnallisia valinnaisia opintoja, joita koulutuksen järjestäjän tulee tarjota opiskelijoille. Oppimääriin voi lisäksi sisältyä lukiodiplomeita ja muita valinnaisia opintoja

koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla. (Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta 810/2018, 12 §.)

Lukiokoulutuksen oppimäärä tai lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärä tulee suoritetuksi, kun oppimäärään kuuluvat opinnot on suoritettu siten kuin 11 §:n 4 momentissa tarkoitettussa valtioneuvoston asetuksessa säädetään ottaen lisäksi huomioon mahdollinen 6 §:ssä tarkoitettu erityinen koulutustehtävä tai 18 §:ssä tarkoitettu kokeilulupa. (Lukiolaki 714/2018, 36 § 1 mom.)

Opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän silloin, kun hän on suorittanut oppiaineiden oppimäärät hyväksytysti ja lukio-opintojen vähimmäismäärä 150 opintopistettä täyttyy. Lukion oppimäärän tulee sisältää vähintään 20 opintopistettä valtakunnallisia valinnaisia opintoja. Muista kuin pakollisista ja valtakunnallisista valinnaisista opinnoista voidaan lukea mukaan lukion oppimäärään vain opiskelijan hyväksytysti suorittamat opinnot.

Opiskelijan opiskelu voidaan opiskelijan hakemuksesta tai suostumuksella järjestää osittain toisin kuin [lukio]laissa ja sen nojalla säädetään ja määrätään, jos:

1. opiskelijalla katsotaan joltakin osin ennestään olevan lukiokoulutuksen oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot;
2. lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaminen olisi opiskelijalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta;
3. se on perusteltua opiskelijan sairauteen, vammaan tai muuhun terveydentilaan liittyvistä syistä. (Lukiolaki 714/2018, 29 §.)

Jos opiskelijan opiskelu järjestetään toisin kuin lainsäädännön nojalla määrätään, säädetyn opintopisteiden vähimmäismäärän 150 on joka tapauksessa täytyttävä.

5.5 Muutoksenhaku arviointia koskevaan päätökseen ja oppimäärän suorittamiseen liittyvä oikaisuvaatimus

Opiskelijan arviointia koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Opiskelija voi pyytää rehtorilta opinnoissa etenemistä koskevan päätöksen tai päättöarvioinnin uusimista kahden kuukauden kuluessa tiedon saamisesta. Uudesta arvioinnista päättävät koulun rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä. Opiskelija saa vaatia oikaisua pyynnöstä tehtyyn uuteen arviointiin tai ratkaisuun, jolla pyyntö on hylätty, aluehallintovirastolta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista siten kuin hallintolaissa säädetään. Otettuaan oikaisuvaatimuksen tutkittavakseen aluehallintovirasto voi muuttaa hallintopäätöstä, kumota päätöksen, hylätä oikaisuvaatimuksen tai palauttaa asian rehtorille uudelleen käsiteltäväksi. (Lukiolaki 714/2018, 53 §.)

Lukiokoulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa opiskelijoille arvioinnin uusimis- ja oikaisumahdollisuudesta.

[Lukio]laissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta siten kuin hallintolaissa säädetään, jos päätös koskee:

1. opiskelijaksi ottamista
2. 23 §:n 2 momentissa tarkoitettua lisäajan myöntämistä tai 24 §:ssä tarkoitettua opiskeluoikeuden päättymistä
3. suoritettujen opintojen hyväksi lukemista
4. opiskelun poikkeavaa järjestämistä
5. oikeutta saada uskonnon tai elämäntiedon opetusta. (Lukiolaki 714/2018, 49 §.)

[Lukiolain] 49 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä. (Lukiolaki 714/2018, 50 § 2 mom.)
Jollei [lukio]laissa toisin säädetä, hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. (Lukiolaki 714/2018, 52 §.)

Hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu 49 §:ssä tarkoitettua asiaa koskeva valitus, ja aluehallintoviraston päätökseen, jolla on ratkaistu 53 §:ssä tarkoitettua asiaa koskeva oikaisuvaatimus, ei saa hakea muutosta valittamalla. (Lukiolaki 714/2018, 54 § 2 mom.)

Kun opetusta järjestetään ulkomailla, toimivaltainen hallinto-oikeus on Helsingin hallinto-oikeus ja toimivaltainen aluehallintoviranomainen on Etelä-Suomen aluehallintovirasto. (Lukiolaki 714/2018, 55 §.)

5.6 Todistukset ja niihin merkittävät tiedot

Lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus. Lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärän suorittamisesta annetaan todistus. Opiskelijalle, jonka opiskeluoikeus on päättynyt kesken lukiokoulutuksen tai lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärän suorittamisen, annetaan todistus suoritetuista opinnoista. Aineopiskelijalle ja lukion oppimäärän erityisessä tutkinnossa osittain suorittaneelle annetaan todistus suoritetuista oppiaineiden oppimääristä ja muista opinnoista. [Lukiolain 39 §:n] 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen todistusten liitteenä annetaan lisäksi erillinen todistus lukiodiplomin ja suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta. Opetushallitus määrää opetussuunnitelman

perusteissa todistuksiin merkittävistä tiedoista ja muista kuin 3 momentissa mainituista todistusten liitteistä. (Lukiolaki 714/2018, 39 §.)

Lukiossa käytetään seuraavia todistuksia:

1. Lukion päättötodistus annetaan opiskelijalle, joka on suorittanut lukion koko oppimäärän. Lisäksi päättötodistuksen liitteenä annetaan erillinen todistus lukiodiplomin ja suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta.
2. Todistus oppimäärän suorittamisesta annetaan, kun opiskelija on suorittanut yhden tai useamman lukion oppiaineen oppimäärän.
3. Todistus lukiosta eroamisesta (erotodistus) annetaan opiskelijalle, joka eroaa lukiosta ennen lukion koko oppimäärän suorittamista.

Lukion todistusten tulee sisältää seuraavat tiedot:

- todistuksen nimi
- koulutuksen järjestäjän nimi
- opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän lukiokoulutuksen järjestämisluvan päivämäärä
- oppilaitoksen nimi
- opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- suoritettut opinnot
- paikkakunta, todistuksen antamispäivämäärä ja rehtorin allekirjoitus
- arvosana-asteikko
- selvitys kielten oppimäärästä

S2/SV2 = äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä

A = perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 alkaneen A-kielen oppimäärä

B1 = perusopetuksessa alkaneen B1-kielen oppimäärä

B2 = perusopetuksessa alkaneen valinnaisen B2-kielen oppimäärä

B3 = lukiossa alkaneen valinnaisen B3-kielen oppimäärä

ÄO/M = äidinkielenomainen oppimäärä toisessa kotimaisessa kielessä (ruotsi/suomi)

- merkintä, että todistus on Opetushallituksen päättämien lukion opetussuunnitelman perusteiden 2019 mukainen.

Lukion päättötodistukseen merkitään: "Lukion oppimäärä sijoittuu tasolle neljä kansallisessa tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksessä ja eurooppalaisessa tutkintojen viitekehyksessä."

Uskonnon ja elämäkatsomustiedon arvosana merkitään todistuksissa merkinnällä "uskonto/elämäkatsomustieto" erittelemättä, mihin opetukseen opiskelija on osallistunut.

Suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus merkitään todistuksessa Äidinkieli ja kirjallisuus -kohtaan.

Lukion päättötodistukseen ja todistukseen oppimäärän suorittamisesta merkitään opiskelijan opiskelemat oppiaineet, niissä suoritettujen opintopisteiden määrä sekä kunkin oppiaineen arvosana sanallisesti ja numeroin (esimerkiksi kiitettävä 9) tai merkintä oppiaineen hyväksytystä suorittamisesta (suoritettu S).

Temaattiset opinnot merkitään suoritusmerkinnällä. Temaattisten opintojen opintojaksojen nimet eritellään liitteeseen.

Päättötodistukseen ja todistukseen oppimäärän suorittamisesta kuuluu myös kohta Lisätietoja. Tähän kohtaan merkitään päättötodistuksen liitteenä annettavat ja sitä täydentävät todistukset lukio-opintoihin liittyvistä näytöistä, kuten suoritettut lukiodiplomit, suullisen kielitaidon kokeet sekä erittely temaattisista opinnoista ja sellaisista muista lukion oppimäärään kuuluneista opinnoista, jotka eivät sisälly oppiaineiden oppimääriin.

Mikäli opiskelija on opiskellut yli puolet oppiaineen oppimäärän opinnoista muulla kuin koulun varsinaisella opetuskielellä, tulee siitä tehdä merkintä todistuksen lisätietoihin.

Lukion erotodistukseen merkitään oppiaineet, niissä suoritettut opinnot ja opintopistemäärät sekä muut opiskelijan suorittamat lukio-opinnot ja niistä saadut arvosanat joko numeroina tai suoritusmerkintänä (S = suoritettu, H = hylätty).

Lukiossa pidetään opiskelijan opinnoista rekisteriä, josta ilmenevät suoritettut opinnot ja niiden arvosanat.

Lukion koko oppimäärän suorittamisesta ei anneta yhteistä arvosanaa oppiaineiden arvosanojen keskiarvona eikä muullakaan tavalla.

Todistukseen merkitään opiskelijan suorittamien opintojen määrä opintopisteinä. Kokonaismäärään lasketaan hylättyjä opintoja vain pakollisissa ja valtakunnallisissa valinnaisissa opinnoissa.

Lukiokoulutuksen järjestäjä päättää todistusten ulkoasusta.

Todistus suullisen kielitaidon kokeesta ja lukiodiplomitodistus annetaan lukion päättötodistuksen liitteinä.

Suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta annettavaan todistukseen merkitään seuraavat tiedot:

- todistuksen nimi
- koulutuksen järjestäjän nimi
- opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän lukiokoulutuksen järjestämisluvan päivämäärä
- oppilaitoksen nimi
- opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- kokeessa suoritettu kieli ja sen oppimäärä sekä kokeesta saatu arvosana
- paikkakunta, todistuksen antamispäivämäärä (lukion päättötodistuksen päivämäärä) ja rehtorin allekirjoitus
- arvosana-asteikko.

Lukiodiplomitodistus on lukion päättötodistuksen liite, ja se merkitään Lisätietoja-kohtaan. Lukiodiplomitodistukseen merkitään seuraavat tiedot:

- todistuksen nimi
- koulutuksen järjestäjän nimi
- opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän lukiokoulutuksen järjestämisluvan päivämäärä
- oppilaitoksen nimi
- opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- oppiaine tai vastaava, jonka lukiodiplomitodistuksesta on kyse
- arvosana
- lukiodiplomiaineessa suoritettujen opintojen opintopisteiden määrä mukaan lukien lukiodiplomiopintojakso
- paikkakunta, todistuksen päivämäärä (lukion päättötodistuksen päivämäärä) ja rehtorin allekirjoitus
- arvosana-asteikko.

5.7 Arviointiin liittyvät paikallisesti päätettävät asiat

Lukion opetussuunnitelman perusteiden arviointiluvun perusteella keskeiset paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävät asiat ovat seuraavat:

- opintojaksoittain päätettävät asiat: opintojakson tavoitteet, keskeiset sisällöt, laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden ja osa-alueiden toteutuminen opintojaksossa ja opintojakson arviointi
- oppilaitoksen arviointikulttuurin periaatteet ja yhteiset arviointiin liittyvät käytänteet

- arvioinnin toteuttaminen ja siihen kuuluvat erilaiset arviointipalautteen antamisen käytänteet
- arviointiin liittyvien yhteisten periaatteiden ja käytänteiden toteutumisen seuraaminen
- kesken olevan opintojakson merkintätapa ja suorituksen täydentämiskäytännöt
- hyväksytyjen ja hylättyjen arvosanojen uusimisen periaatteet ja uusimiskertojen määrä
- opinnot, jotka on mahdollista edellyttää opiskeltavaksi itsenäisesti
- opintojen mahdollisten etenemistapojen määrittely
- todistusten ulkoasu

Paikalliset kirjaukset

Opintosuoritukset merkitään Wilmaan joko numeroin tai suoritusmerkinnöin noin viikon kuluessa periodin päättymisestä. Opettajan on mahdollista antaa arviointiin liittyvää palautetta sekä kirjallisesti että suullisesti.

Merkintä T (=täydennettävää) tarkoittaa opiskelijalta kesken jäänyttä opintojaksoa, josta hän saa suorituksen hoidettuaan puutteet määräajassa. Merkintä K (=keskeyttänyt) tarkoittaa opiskelijalta kesken jäänyttä opintojaksoa. Tällöin hänen on opiskeltava koko opintojakso tai puuttuva osa uudelleen, joko lähiopetukseen osallistuen tai itsenäisesti suorittaen.

Opiskelijalla, joka on saanut hylätyn (=4) arvosanan tai joka on ollut hyväksyttävästä syystä poissa niin, ettei hänen tietojaan ja taitojaan ole voitu arvioida, on oikeus ennen seuraavan lukukauden päättymistä osallistua kerran opintojakson tai sen osan uusintakuulusteluun. Mikäli opiskelija saa uusintakuulustelussa hyväksytyn arvosanan, merkitään se uudeksi arvosanaksi.

Uusintakuulusteluun on ilmoittauduttava etukäteen. Kokeen peruuttaminen on tehtävä viimeistään edellisenä työpäivänä. Peruuttamaton ilmoittautuminen on käytetty kerta.

Hyväksytyä arvosanaa opiskelija voi korottaa vain kerran erikseen ilmoitettavassa korotuskuulustelussa, joita järjestetään kerran lukukaudessa, yksi syksyllä ja yksi keväällä. Korotuskuulustelu kestää pääsääntöisesti kolme tuntia. Lopulliseksi opintojakson arvosanaksi tulee kyseisistä suorituksista parempi. Korotuskuulusteluun on osallistuttava viimeistään opintojakson suoritusta seuraavan lukukauden aikana.

Ellei opintojaksoon liittyviä tehtäviä ole jätetty viimeistään opettajan antamaan määräpäivään mennessä, suoritus mitätöityy kaikilta osin ja opintojakso tai sen osa

on käytävä uudelleen. Samoin menetellään myös silloin, jos opiskelija ei ole selvittänyt poissaolojaan.

ITSENÄISESTI SUORITETTAVAT OPINNOT

Oppiaineen jokin opintojakso tai sen osa voidaan opiskella myös itsenäisesti. Luvan itsenäiseen opiskeluun myöntää rehtori kuultuaan ao. aineen opettajaa. Itsenäiseen opiskeluun kuuluva koe suoritetaan joko arviointiviikolla tai uusintakuulustelussa. Yleisohjeena on, että jokaisen opiskelijan on syytä harkita tarkoin, onko hänellä aikaa, taitoa, tahtoa ja tarvetta opintojakson itsenäiseen opiskeluun.

Opettajalta saa kunkin opintojakson itsenäiseen opiskeluun yksityiskohtaiset ohjeet ja työsuunnitelma kirjataan kansliasta saatavaan itsenäisen opiskelun kaavakkeeseen.

Itsenäisen suorituksen vaihtoehtona on suorittaa opintojakso jonkin muun digitaalisia lukio-opintoja tarjoavan tahon kautta.

6. Oppimistavoitteet ja opetuksen keskeiset sisällöt

6.1 Opetuksen yleiset tavoitteet

Lukion opetus ja muu toiminta järjestetään lukiokoulutusta koskevassa valtioneuvoston asetuksessa (810/2018) määriteltujen lukiokoulutuksen yleisten valtakunnallisten tavoitteiden mukaan siten, että opiskelijalla on mahdollisuus kasvaa sivistyneeksi yhteiskunnan jäseneksi, hankkia muuttuvan toimintaympäristön edellyttämiä tietoja ja taitoja sekä kartuttaa jatkuvan oppimisen taitoja. Tavoitteet korostavat laaja-alaisen yleissivistyksen ja kokonaisuuksien ymmärtämisen merkitystä sekä kannustavat eettisesti vastuulliseen ja aktiiviseen toimijuuteen osana paikallista, kansallista, eurooppalaista ja globaalia yhteisöä.

Lukio-opetus lujittaa opiskelijan identiteettiä ja ohjaa oman ainutlaatuisuuden ymmärtämiseen ja arvostamiseen. Sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuden ymmärtäminen luo edellytyksiä sukupuolitietoiselle opetukselle.

Lukio-opetus vahvistaa opiskelijan ymmärrystä ihmisen toiminnan vaikutuksista ympäristön tilaan ja ohjaa häntä toimimaan kestävän elämäntavan hyväksi tavoitteellisesti, tietoperustaisesti ja monipuolisessa yhteistyössä. Opetus kannustaa opiskelijaa tunnistamaan ja käsittelemään eettisiä kysymyksiä, ristiriitoja ja jännitteitä monista näkökulmista. Se rohkaisee opiskelijaa vaikuttamaan ja toimimaan nykyistä oikeudenmukaisemman, kestävämmän ja ihmisoikeuksia paremmin kunnioittavan yhteiskunnan ja maailman puolesta.

Lukioaikana opiskelija saa monipuolisia kokemuksia uuden tiedon ja osaamisen rakentamisesta laaja-alaisesti ja oppiainerajat ylittäen. Opiskelija kehittää tiedonhankinta- ja soveltamistaitojaan sekä ongelmanratkaisutaitojaan. Hän saa kokemuksia tutkivasta oppimisesta sekä osallisuudesta tieteen ja tutkimuksen tekoon. Opetus vahvistaa opiskelijan monilukutaitoa niin, että hän ymmärtää tieteen- ja taiteenaloille ominaista kieltä sekä motivoituu erilaisten tekstien tutkimisesta, tulkitsemisesta ja tuottamisesta. Opiskelija tottuu arvioimaan tekstien ja tiedon luotettavuutta. Lukio-opetuksessa arvostetaan ja tuodaan näkyväksi kieliä monipuolisesti. Opiskelija oppii toimimaan sekä molemmilla kotimaisilla kielillä että koko kielivarantoaan käyttäen. Opetus ohjaa opiskelijaa syventämään ymmärrystään tieto- ja viestintäteknologiasta sekä käyttämään sitä tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja turvallisesti niin itsenäisessä kuin yhteisöllisessä työskentelyssä.

Lukio-opetus rakentaa yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja hyvinvointia vahvistamalla vuorovaikutus-, yhteistyö- ja ilmaisutaitoja. Opiskelussa saadaan kokemuksia tavoitteellisesta toiminnasta ja vertaisoppimisesta tiimeissä ja projekteissa. Lukio-opetus kannustaa opiskelijoita eri taiteenaloille ominaiseen ilmaisuun ja toimintaan sekä taide- ja kulttuurielämäänsä osallistumiseen. Fyysinen aktiivisuus ja terveelliset elämäntavat ymmärretään terveyden ja hyvinvoinnin perusedellytyksiksi.

Lukioaikana opiskelijan oppimaan oppimisen taidot kehittyvät ja monipuolistuvat. Opiskelija oppii tuntemaan vahvuuksiaan ja kehittymistarpeitaan oppijana sekä luottamaan mahdollisuuksiinsa oppia. Opiskelija ymmärtää sitoutumisen merkityksen oppimiselleen, mikä vahvistaa hänen itseohjautuvuuttaan. Lukio-opetus auttaa opiskelijaa tunnistamaan hänelle sopivia opiskelustrategioita ja kehittymään niissä taitavaksi. Lukioaikana opiskelijalle muodostuu vankka jatkuvan ja uudistuvan oppimisen taito ja tahto.

Opetus antaa opiskelijalle koulutusmahdollisuuksista, yhteiskunnasta ja työelämästä tietoja ja kokemuksia, joiden avulla hän osaa suunnitella omaa tulevaisuuttaan, jatkokoulutustaan ja tulevaa työelämää kotimaassa ja kansainvälisesti. Opetus vahvistaa opiskelijoiden yhdenvertaisia ja tasa-arvoisia mahdollisuuksia kehittää osaamistaan sekä tehdä opiskeluaikaisia ja tulevaisuutta koskevia valintoja.

6.2 Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisella osaamisella on lukiokoulutusta eheyttävä tehtävä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet muodostavat lukion oppiaineiden yhteiset tavoitteet. Laaja-alaisen osaamisen kokonaisuus on kuvattu alla olevassa kuviossa.

Laaja-alainen osaaminen lukiossa

#LOPS2021

Tavoitteina

- hyvä yleissivistys
- kestävän tulevaisuuden rakentaminen
- vahvat jatko-opinto-, työelämä- ja kansainvälisyysvalmiudet

Lukion opetussuunnitelman perusteissa kuvatut oppiaineiden oppimäärät muodostavat lukiokoulutuksessa saavutettavan osaamisen perustan. Lukiokoulutuksen tehtävän mukainen yleissivistys rakentuu oppiaineissa määritellystä tiedonalakohtaisesta osaamisesta, jota laaja-alainen osaaminen tukee ja syventää. Laaja-alainen osaaminen käsittää opiskelijan hyvään yleissivistykseen ja hyväksi ihmiseksi kasvamiseen, kestävän tulevaisuuden rakentamiseen sekä jatko-opinto-, työelämä- ja kansainvälisyysvalmiuksiin tarvittavien tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostaman kokonaisuuden.

Lukiokoulutuksen arvoperusta, oppimiskäsitys ja toimintakulttuuri luovat perustan laaja-alaisen osaamisen kehittymiselle. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden tavoitteisiin pyritään kaikissa lukio-opinnoissa. Kukin oppiaine lähestyy laaja-alaista osaamista oman tiedon- ja tieteenalansa lähtökohdista. Laaja-alainen osaaminen on keskeinen osa sekä oppiainekohtaisia että oppiaineita yhdistäviä opintoja.

Laaja-alaista osaamista kehittävässä opinnoissa opiskelija syventää osaamistaan tarkastelemalla monitahoisia kulttuurisia ja yhteiskunnallisia ilmiöitä sekä niiden yhteyksiä ja keskinäisriippuvuuksia. Opiskelija oppii soveltamaan aiemmin oppimaansa sekä hakemaan, tulkitsemaan, arvottamaan, jakamaan ja tuottamaan tietoa eri muodoissa, ympäristöissä ja erilaisissa yhteisöissä sekä erilaisten välineiden avulla. Kehittyvä laaja-alainen osaaminen tukee opiskelijoiden kriittisen ajattelun, yhteistyötaitojen, luovan ongelmanratkaisun, oppimaan oppimisen ja elinikäisen oppimisen taitojen kehittymistä.

Edellä esitetyn kuvion mukaisesti kaikille lukioille yhteisiä laaja-alaisen osaamisen osa-alueita on kuusi. Ne muodostavat toisiaan täydentävän ja yhdistävän kokonaisuuden.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet ovat

- hyvinvointiosaaminen
- vuorovaikutusosaaminen
- monitieteinen ja luova osaaminen
- yhteiskunnallinen osaaminen
- eettisyys ja ympäristöosaaminen
- globaali- ja kulttuuriosaaminen.

Kaikkia osa-alueita opiskeltaessa on tarkoitus, että opiskelija

- havainnoi ja analysoi nykyajan ilmiöitä ja toimintaympäristöjä sekä oppii etsimään hyvän tulevaisuuden rakentamisen elementtejä
- osaa esittää perusteltuja käsityksiä toivottavista muutoksista ja rohkaistuu toimimaan eettisesti kestävien ratkaisujen puolesta sekä oman arjen että yhteiskunnan tasolla
- saa mahdollisuuksia oman mukavuusalueen haastamiseen, osaamisen jakamiseen ja vertaisoppimiseen sekä ratkaisujen yhdessä ideointiin ja tuottamiseen.

Laaja-alaista osaamista täydennetään ja konkretisoidaan paikallisessa opetussuunnitelmassa kunkin oppiaineen kohdalla sekä jokaisen opintojakson kuvauksessa. Laaja-alainen osaaminen otetaan huomioon lukion toimintakulttuurissa. Sen toteutusta täydennetään opetussuunnitelmaan sisällytettävissä korkeakouluopintoihin ja työelämään tutustumisen sekä kansainvälisen osaamisen järjestelyjen kuvauksissa. Temaattisten opintojen sisältöjä voidaan valita laaja-alaisen osaamisen osa-alueista.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden yksityiskohtaisemmat tavoitteet ovat seuraavat. Osa-alueet ja niiden tavoitteet etenevät yksilöllisestä näkökulmasta laajempiin yhteyksiin.

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija rakentaa identiteettiään tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan sekä syventämällä osaamistaan lisääntyvän itsetuntemuksen pohjalta. Lukio-opinnot kehittävät opiskelijan epävarmuuden sietokykyä, sinnikkyyttä ja luottamusta tulevaisuuteen.

Opiskelija ymmärtää terveyden ja terveellisten elämäntapojen merkityksen sekä vaalii fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyään ja hyvinvointiaan. Opiskelija omaksuu hyvinvointiaan tukevia ja iloa tuottavia toimintatapoja sekä tunnistaa niitä edistäviä yhteisöjä. Riittävä fyysinen aktiivisuus, uni, opiskelupäivän aikaiset tauot ja terveellinen ravinto tukevat oppimista sekä opiskelijan jaksamista ja palautumista. Opiskelija vahvistaa myös elämäntapoja, joissa korostuvat itselle merkityksellinen kulttuuri, teknologian vastuullinen käyttö ja eettisyys.

Opiskelija toimii aktiivisesti oman ja toisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden hyväksi. Lukio-opinnot kehittävät opiskelijan valmiuksia tunnistaa myös hyvinvointia ja turvallisuutta heikentäviä tekijöitä, kuten uupumusta, kiusaamista ja häirintää, ja osallistua niiden ehkäisemiseen. Opiskelija saa valmiuksia hakeutua itse tai ohjata muita hakeutumaan palvelujärjestelmien piiriin ongelma- ja poikkeustilanteissa.

Lukio-opinnoissa tutustutaan yhteiskunnallisiin, kulttuurisiin ja globaaleihin keinoihin, joiden avulla edistetään yhteisöjen ja ekosysteemien hyvinvointia. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus toimia ja oppia yhdessä sekä löytää tapoja kohdata muuttuvan maailman epävarmuutta.

Vuorovaikutusosaaminen

Hyvän vuorovaikutuksen lähtökohta on myötätunto, joka mahdollistaa merkityksellisyyden kokemisen. Opiskelija saa kokea kuuluvansa lukioyhteisöön, ja hän tulee kuulluksi omana itsenään. Opiskelija kehittää vuorovaikutusosaamistaan tunnistamalla, käsittelemällä ja säätelemällä tunteitaan. Hän oppii myös kuuntelemaan, kunnioittamaan ja ennakoimaan toisten tunteita ja näkemyksiä sekä niiden ilmaisuja. Hän oppii käyttämään tunteita voimavarana vuorovaikutuksessa.

Vuorovaikutusta opitaan yhdessä ja yhteistyössä sekä erilaisissa ympäristöissä. Samalla opiskelijat kehittävät kielitietoisuuttaan ja monilukutaitoaan. He ymmärtävät niiden keskeisen merkityksen tiedon tuottamisessa ja tulkinnassa sekä ratkaisujen etsimisessä. Vuorovaikutusosaaminen tukee opiskelijoita heidän asettaessaan tavoitteita opiskelulle ja muulle toiminnalleen.

Lukio-opinnot antavat opiskelijalle valmiuksia rakentavaan vuorovaikutukseen. Hän syventää kykyään käsitellä ristiriitoja ja konflikteja rakentavasti ja myös sovittelun keinoin. Opiskelija saa kokemuksia toiminnasta viestien ja merkitysten välittäjänä myös kieli- ja kulttuurirajoja ylittävässä vuorovaikutuksessa.

Vuorovaikutusosaamisen kehittämisessä pohditaan sananvapauden merkitystä, sen vastuullista käyttöä sekä tiedonkäsityksen ja tiedonvälityksen muuttumista eri näkökulmista. Opiskelija hahmottaa rakentavan vuorovaikutuksen ja

kulttuurienvälisen ymmärryksen merkityksen kestäväälle tulevaisuudelle, demokratialle ja rauhalle.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Monitieteinen osaaminen tukee opiskelijan ajattelun, näkemysten ja toiminnan eettisten, esteettisten ja ekologisten arvolähtökohtien pohdintaa. Hän tutustuu erilaisiin tiedonhankinnan ja -esittämisen tapoihin ja harjaantuu käyttämään niitä. Samalla hän vahvistaa kykyään arvioida tiedon luotettavuutta. Opiskelija tottuu arvioimaan erilaisen tiedon tarpeellisuutta ja merkittävyttä elämönhallinnan, opiskelun ja työ- ja jatko-opintosuunnitelmiansa sekä eri yhteisöjensä kannalta. Tätä konkretisoidaan tutustumalla korkeakouluopiskelun ja työssä oppimisen tapoihin rakentaa tietoa ja hyödyntää osaamista. Samalla opiskelija vahvistaa oppimaan oppimisen taitojaan sekä valmiuksiaan jatko-opintoihin ja muita elämänvaiheita varten.

Opiskelijan monilukutaitoa syvennetään tavoitteellisesti. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä. Lukio-opinnot vahvistavat opiskelijan uteliaisuutta ja taitoa löytää, tulkita ja tuottaa monenlaisia tekstejä vaativuusastetta, näkökulmia ja konteksteja vaihdellen. Lukio-opinnoissa pohditaan, miten teknologia ja digitalisaatio tukevat yksilöiden ja yhteisöjen kyvykkyyksiä. Opiskelija tutkii mahdollisuuksia ratkaista monimutkaisia ongelmia.

Opiskelija pohtii tulevaisuuden kannalta kestäviä ratkaisuja, joissa otetaan huomioon ympäristön, talouden, teknologian ja politiikan yhteyksiä, ja oppii tekemään ja arvioimaan vaihtoehtoisia tulevaisuusskenaarioita yksilön, yhteisöjen ja ekosysteemien näkökulmasta.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelijan monimuotoiset osallistumis-, vaikuttamis- ja työkokemukset sekä niiden reflektointi ovat yhteiskunnallisen osaamisen lähtökohtana. Opinnot syventävät opiskelijan ymmärrystä omasta roolistaan, vastuustaan ja mahdollisuuksistaan tukea demokratian monimuotoista toteutumista ympäröivässä yhteiskunnassa ja yhteistyössä muiden kanssa.

Yhteiskunnallinen osaaminen tukee opiskelijaa hänen suuntautuessaan jatko-opintoihin, työelämään ja kansalaistoimintaan. Yhteiskunnallisen osaamisen myötä opiskelija sisäistää yritteliään ja uudistumishenkisen asenteen eri elämänalueilla. Hän harjaantuu suunnittelemaan tulevaisuuttaan avarakatseisesti sekä rohkaistuu ottamaan perusteltuja riskejä ja sietämään epävarmuutta, turhautumista ja epäonnistumisia.

Opiskelija oppii ymmärtämään ja arvostamaan demokraattisen, oikeudenmukaisen sekä tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen perustuvan yhteiskunnan toimintaperiaatteita ja rakenteita. Hän ymmärtää, miten yhteinen sosiaalinen pääoma muodostuu ja miten sitä voi kartuttaa. Opiskelija omaksuu aktiivisen kansalaisuuden ja toimijuuden taitoja. Hän motivoituu ottamaan kantaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja tekemään aloitteita sekä viemään niitä eteenpäin yhteistyössä paikallisesti ja kansainvälisesti. Opiskelijan oman työn merkitystä hyvän tulevaisuuden rakentamisessa tehdään näkyväksi.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija arvioi ja suunnittelee toimintaansa eettisyyden ja vastuullisuuden lähtökohdista. Hän oppii perusasioita kestävän elämäntavan ekologisesta, taloudellisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta ulottuvuudesta sekä näiden keskinäisriippuvuuksista. Opiskelija ymmärtää, miksi ihmisen toiminta on sovitettava luonnonympäristöjen kantokykyyn sekä rajallisiin luonnonvaroihin ja niiden kestävään käyttöön. Kokemukset ihmisiin ja luontoon kohdistuvasta huolenpidosta vahvistavat luottamusta siihen, että arkisilla hyvillä teoilla on vaikutusta.

Opiskelija tutustuu tutkimustietoon ja käytäntöihin, jotka liittyvät ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen. Hän saa mahdollisuuksia havainnoida, suunnitella, tutkia ja arvioida toimintaa, jolla näitä ilmiöitä voidaan muuttaa kestäväan suuntaan. Opiskelija reflektoi havaintojaan yhteiskunnallisen vaikuttamisen näkökulmasta pyrkien tunnistamaan rakenteita, jotka mahdollistavat eri yhteisöjen kestäväan toiminnan tai ovat sen esteenä.

Opiskelija ymmärtää perusasiat globalisaatiosta ja siitä, miten se vaikuttaa erilaisissa olosuhteissa elävien ihmisten mahdollisuuksiin noudattaa kestäväa elämäntapaa. Hän tuntee YK:n kestäväan kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030:n tavoitteita ja arvioi niissä edistymistä. Opiskelija pohtii ja vahvistaa omaa panostaan ja tarvittavia kumppanuuksia kestäväan tulevaisuuden hyväksi.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija syventää tietojään ja ymmärrystään omasta identiteetistään sekä lukioyhteisön ja yhteiskunnan moninaisuudesta, jossa erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään. Opiskelija vahvistaa kansainvälistä osaamistaan ja monilukutaitoaan hyödyntämällä kulttuurisesti ja kielellisesti monimuotoisia verkostoja, medioita ja lähdeaineistoja. Hän saa kokemuksia opiskelusta, yhteistyöstä ja eettisestä toimijuudesta erilaisia kansainvälisyyden toimintamuotoja ja teknologiaympäristöjä hyödyntäen.

Opiskelija oppii tunnistamaan ja refleктоimaan kulttuuriperintöjä, arvoja, ihmisten erilaisia toimintaympäristöjä ja muita seikkoja, joiden pohjalle kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat omassa arjessa sekä suomalaisessa yhteiskunnassa, Euroopassa ja globaalisti. Samalla hän harjaantuu arvostamaan ihmisten ja yhteisöjen oikeutta kulttuuriseen identiteettiin sekä toimimaan kulttuurisen moninaisuuden puolesta.

Opiskelija saa monenlaisia tilaisuuksia tutkia, harjoitella ja kartuttaa maailmankansalaisen taitoja ja etiikkaa YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030:n mukaisesti. Samalla hän oppii erittelemään kansainvälistymistä ja globalisaatiota ilmiöinä. Opiskelija vahvistaa ihmisoikeuksien tuntemustaan ja toimijuuttaan ihmisoikeuksien, yhdenvertaisuuden, oikeudenmukaisuuden ja eettisesti vastuullisten elintapojen edistämiseksi. Hän tunnistaa ja oppii hyödyntämään mahdollisuuksia monenkeskiseen, luovaan yhteistyöhön hyvän tulevaisuuden rakentamiseksi.

7. Oppiaineet

7.1 Äidinkieli ja kirjallisuus (AI)

Oppiaine ja tehtävä

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen tehtävänä on kehittää opiskelijoiden kielitaitoa, vuorovaikutustaitoa ja monilukutaitoa. Opiskelu syventää kiinnostusta kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin sekä lisää tietoisuutta omista taidoista viestijänä ja kielenkäyttäjänä. Opiskelu tukee kielitietoisuuden kehittymistä, kulttuurista yleissivistystä sekä oppimista kaikissa oppiaineissa. Tavoitteena on, että opiskelijat oppivat sellaisia tietoja ja taitoja, jotka tukevat jatko-opintoja ja aktiivista kansalaisuutta.

Oppiaineena äidinkieli ja kirjallisuus on monitieteinen tieto-, taito- ja kulttuuriaine. Oppiaineessa yhdistyvät kieli-, kirjallisuus- ja viestintätieteiden sekä kulttuurintutkimuksen tarkastelemat ilmiöt. Äidinkielen ja kirjallisuuden opiskelu tutustuttaa kulttuuriperintöön ja sen eri muotoihin, sanataiteeseen sekä media- ja viestintäkulttuuriin.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus ohjaa monipuoliseen itsensä ilmaisemiseen, vuorovaikutustaitojen kehittämiseen, tekstien tulkintaan, aktiiviseen tiedonhankintaan sekä tiedon kriittiseen käsittelyyn ja eettiseen pohdintaan. Opiskelu kehittää ajattelemisen ja oppimaan oppimisen taitoja, metakielellisiä taitoja ja luovuutta. Tavoitteena on tukea ja kehittää kielitietoisuutta ja monimuotoisten tekstien tulkinnan ja tuottamisen taitoja.

Kielitieto integroidaan oppiaineen muihin sisältöihin, ja sen opiskelu kehittää tekstien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Kirjallisuuden opiskelun tavoitteena on sekä kauno- että tietokirjallisuuden ymmärtäminen, elämyksellinen lukeminen sekä tekstien analysoinnin ja tulkinnan taitojen kehittyminen. Kirjallisuuden opiskelu tukee esteettisen ja eettisen pohdinnan kehittymistä ja antaa aineksia luovuuden, vuorovaikutustaitojen ja oman ilmaisun kehittämiseen. Medialukutaidon opiskelu syventää mediatekstien ja -sisältöjen kriittisen lukemisen, tuottamisen ja tulkitsemisen taitoja sekä mediakulttuurin ymmärtämistä ja auttaa omaksumaan aktiivisen ja vastuullisen kansalaisen taitoja.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa perehdytään oppiaineen taustalla olevien tieteenalojen kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Opetus perustuu laajaan tekstikäsitteeseen, jonka mukaan tekstit ovat monimuotoisia, esimerkiksi kirjoitettuja, puhuttuja, visuaalisia, audiovisuaalisia tai näiden ilmaisumuotojen yhdistelmiä. Oppiaineelle tyypillisiä tekstejä ovat fiktiiviset ja asiatekstit, mediatekstit sekä institutionaaliset ja arkikeskustelut.

Äidinkieli ja kirjallisuus on osa lukion kielikasvatusta, joka pyrkii tunnistamaan ja tekemään näkyväksi kielten roolia oppimisessa. Kielten opiskelu kehittää opiskelijan monikielistä kompetenssia, joka koostuu äidinkielten ja muiden kielten sekä niiden murteiden ja rekistereiden eritasoisesta hallinnasta. Kielikasvatus vahvistaa opiskelijan kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä, monilukutaidon kehittymistä sekä sosiaalistumista kieliyhteisöön. Kielikasvatus auttaa opiskelijaa rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään. Tavoitteena on oppia tunnistamaan ja arvostamaan kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta sekä kielellisiä oikeuksia omassa arjessa ja laajemmin yhteiskunnassa. Opetuksessa otetaan huomioon Suomen kielellinen moninaisuus, suomen ja ruotsin kielen asema kansalliskielinä sekä saamen kielet maan alkuperäiskansan kielinä.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opiskelussa tehdään yhteistyötä kirjastojen kanssa. Lisäksi hyödynnetään muita vaihtelevia opiskeluympäristöjä, kuten teattereita, museoita ja arkistoja sekä muita kulttuurilaitoksia. Opiskelija hyödyntää opiskelussa myös omia kielenkäyttö- ja tekstiympäristöjään sekä koulu yhteisön ja muiden yhteisöjen kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta. Opiskelussa käytetään opiskelijalle riittävän haastavia, merkityksellisiä, kokemuksellisia sekä luovuutta kehittäviä aineistoja ja menetelmiä. Tekstejä tuotetaan ja tulkitaan sekä itsenäisesti että vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opiskelussa toteutetaan oppiaineen tavoitealueiden integraatiota. Eri oppimäärät tekevät yhteistyötä sekä toistensa että muiden oppiaineiden kanssa.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Laaja-alainen osaaminen karttuu äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa oppiaineen sisäisinä ja oppiainerajat ylittävinä teemoina ja osaamisalueina. Oppiaine on osa lukion kulttuuri-, media- sekä kansalais- ja demokratiakasvatusta.

Laaja-alaisista osaamisen alueista korostuvat äidinkielessä ja kirjallisuudessa **monitieteinen ja luova osaaminen, vuorovaikutusosaaminen** sekä **yhteiskunnallinen osaaminen**. Opiskelussa opitaan kielen, ilmaisen, tekstien ja vuorovaikutuksen keinoja rakentaa merkityksiä ja yhteyksiä ihmisten välille. Vaikuttamisen, argumentoinnin, omien tekstien tuottamisen sekä vuorovaikutustaitojen kehittyminen tukee aktiivisen kansalaisen ja työelämätaitoja. Kriittisen ja kulttuurisen lukutaidon, tekstien tuottamisen taitojen, monilukutaidon sekä kielitietoisuuden ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen tukee opiskelua ja oppimista kaikissa oppiaineissa sekä oppiaineiden yhteistyössä. Taitojen kehittyminen edellyttää pitkäjänteistä, luovaa, tutkivaa, toiminnallista ja prosessimaista työskentelyä.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opiskelu vahvistaa **eettisyyttä, ympäristöosaamista** sekä **globaali- ja kulttuuriosaamista**, jotka otetaan huomioon opiskelun sisältöjen valinnassa. Opiskelu lisää ymmärrystä aikamme ajankohtaisista ympäristöhaasteista sekä antaa valmiuksia kestäväen tulevaisuuden rakentamiseen. Mediataitojen sekä tiedonhankinta- ja tiedonhallintataitojen opiskelu kytkeytyy kriittiseen ja kulttuuriseen lukutaitoon ja eettisyyteen. Opiskelussa ohjataan kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden ymmärtämiseen sekä identiteettien pohdintaan ja tunnistamiseen. Tavoitteena on ymmärtää omaa identiteettiä suhteessa suomalaiseen, eurooppalaiseen ja globaaliin kulttuuriin.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opiskelussa saavutettava osaaminen tukee monin eri tavoin opiskelijan **hyvinvointiosaamisen** kehittymistä. Kielitietoisuuden, vuorovaikutusosaamisen ja monilukutaidon kehittyminen tukee ja vahvistaa opiskelijan identiteettien kehittymistä. Opiskelussa harjaannutaan oman ja toisten osaamisen rakentavaan arviointiin ja reflektointiin. Kulttuurin ja erityisesti kirjallisuuden opiskelun avulla syvennetään käsitystä elämästä, ihmisistä ja maailmasta. Oppiaine antaa välineitä omien ajatusten, tunteiden ja kokemusten kielentämiseen sekä oman elämäntarinan ja vahvuuksien hahmottamiseen. Oppiaine tukee keskeisiä elämäntaitoja: vuorovaikutus- ja tekstitaitoja sekä taitoa toimia vastuullisesti, eettisesti ja rakentavasti eri tilanteissa.

Suomen kieli ja kirjallisuus (A11)

Oppiaine ja tehtävä

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on syventää opiskelijan suomen kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemusta sekä monilukutaitoa,

vuorovaikutustaitoja ja mediataitoja. Opiskelu syventää opiskelijan käsitystä kieli- ja kulttuuritietoisuuden, kielitaidon ja vuorovaikutusosaamisen merkityksestä yksilöiden identiteettien ja yhteisöjen rakentumisessa. Suomen kieli on sekä oppimisen kohde että väline muiden oppiaineiden opiskelussa. Opiskelu kartuttaa monipuolisesti jatko-opinnoissa ja työelämässä tarvittavia teksti- ja vuorovaikutustaitoja. Opiskelussa tutustutaan mahdollisuuksiin jatkaa suomen kielen ja kirjallisuuden opintoja korkea-asteella.

Suomen kielen ja kirjallisuuden oppimäärän opiskeluun kuuluu kokonaisteosten lukeminen ja laajojen tekstien kirjoittaminen. Pakollisten opintojen aikana luetaan vähintään kahdeksan kokonaisteosta, joista vähintään yksi on tietokirja.

Tavoitteet

Suomen kielen ja kirjallisuuden opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät opiskelijan vuorovaikutusosaamiseen, tekstien tulkitsemisen taitoihin, tekstien tuottamisen taitoihin sekä kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittymiseen.

Vuorovaikutusosaaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy tavoitteelliseen, tarkoituksenmukaiseen ja eettiseen vuorovaikutukseen niin esiintymis- kuin ryhmäviestintätilanteissakin sekä osaa analysoida, arvioida ja kehittää omaa vuorovaikutusosaamistaan
- osaa analysoida ja arvioida erilaisia vuorovaikutustilanteita ja -suhteita, niihin liittyviä vuorovaikutusilmiöitä ja -taitoja sekä niihin liittyvää etiikkaa.

Tekstien tulkitseminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että osaa analysoida ja arvioida monimuotoisia tekstejä, kuten asia- ja mediatekstejä, kirjallisuutta ja puhuttuja tekstejä, tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista sekä hyödyntää tarkoituksenmukaisia käsitteitä tekstien analyysissä
- kehittää kauno- ja tietokirjallisuuden tulkitsevan ja elämyksellisen lukemisen taitojaan, syventää ymmärrystään kirjallisuuden keinoista sekä hyödyntää tarkoituksenmukaisia käsitteitä kirjallisuuden analyysissä
- osaa kriittisesti arvioida erilaisia tiedonlähteitä sekä niiden tarkoituksiperiä, luotettavuutta ja käytettävyyttä.

Tekstien tuottaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että osaa hyödyntää ja tuottaa monimuotoisia tekstejä tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista sekä osaa ilmaista ja perustella ajatuksiaan sekä käyttää tilanteeseen sopivaa kieltä ja ilmaisutapoja
- hallitsee tekstien tuottamisen prosessin eri vaiheet, osaa reflektoida omia tekstien tuottamisen prosessejaan ja antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä hyödyntää sitä tekstien tuottamisessa
- vahvistaa yleiskielen ja sen normien sekä kirjoitetun ja puhutun kielen konventioiden hallintaa, käyttää lähteitä tarkoituksenmukaisella tavalla sekä ymmärtää ja noudattaa tekijänoikeuksia.

Kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittyminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kielen ja tiedonalojen kielen merkityksen oppimiselle ja ajattelulle sekä kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden merkityksen identiteeteille
- syventää tietojaan kielen rakenteista, eri rekistereistä, ilmaisun keinoista ja sävyistä, niiden luomista merkityksistä sekä kirjallisuudesta ja muista kulttuurituotteista.

Arviointi

Arvioinnin tehtävänä on edistää ja tukea oppimista sekä tehdä näkyväksi osaamisen eri ulottuvuuksia ja opiskelijan taitojen karttumista. Suomen kielen ja kirjallisuuden opinnoissa palautteen antaminen ja arviointi kytkeytyvät oppimäärän yleisistä tavoitteista johdettuihin moduulikohtaisiin tavoitteisiin. Moduulikohtaiset tavoitteet muodostavat paikallisten opintojaksojen tavoitteet tai yhdistyvät sellaisiksi. Arvioinnin tulee olla monipuolista, avointa, oikeudenmukaista, osallistavaa, kannustavaa ja itsearviointiin ohjaavaa. Oppimisen ja osaamisen arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä, kuten havainnointia ja erilaisia näyttöjä.

Opintojakson aikainen arviointi voi koostua esimerkiksi palautteen antamisesta, itsearvioinnista ja vertaisarvioinnista, jotka tukevat opiskelijaa osaamisen kehittämisessä oppimisprosessin aikana. Arviointivuorovaikutuksen ja -palautteen sekä itsearviointitaitojen avulla opiskelija kehittää käsitystä itsestään puhujana, kuuntelijana sekä tekstien tuottajana ja tulkitsijana.

Opintojakson lopussa tehtävä arviointi perustuu sen sisältämien moduulien tavoitteiden saavuttamiseen. Opintojakson tavoitteisiin voi sisältyä moduulien tavoitteiden lisäksi myös paikallisesti määriteltäviä laaja-alaisen osaamisen tavoitteita. Opintojakson alussa tavoitteet kerrotaan opiskelijoille, jotta sekä opettaja että opiskelijat voivat seurata opinnoissa edistymistä. Opintojakson arviointiin vaikuttavat monipuoliset näytöt, esimerkiksi kirjalliset, suulliset ja

mahdolliset muut tuotokset, sekä aktiivinen työskentely opintojakson aikana. Jos opintojakso koostuu useammasta saman oppimäärän moduulista, annetaan siitä yksi arvosana.

Oppimäärän arvioinnissa voi opintojaksojen arvosanojen keskiarvon lisäksi tai korottamiseksi käyttää päättöarvioinnin tukena oppiaineen yleisistä tavoitteita johdettuja arvioinnin kohteita, jotka ovat tavoitealueittain seuraavat.

Vuorovaikutusosaaminen

- vuorovaikutustaitojen hallinta ryhmä- ja esiintymistilanteissa
- vuorovaikutustilanteiden ja -ilmiöiden ymmärtäminen

Tekstien tulkitseminen

- monimuotoisten tekstien, erityisesti mediatekstien analysoiminen ja tulkitseminen
- kauno- ja tietokirjallisuuden ymmärtäminen ja tulkitseminen
- tiedon ja tekstien arvioinnin taidot

Tekstien tuottaminen

- tekstilajien tuottaminen, erilaisten ilmaisukeinojen hallinta ja itsensä ilmaiseminen
- tekstien tuottamisen prosessien hallinta
- yleiskielen hallinta
- tiedonhankinnan taidot, lähteiden ja aineistojen arviointi ja käyttäminen

Kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittyminen

- kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden ymmärtäminen
- oppiaineeseen kytkeytyvien tiedonalojen kielten ymmärtäminen
- kielitiedon ja oppiaineen käsitteiden hallinta

Opintojen päättövaiheessa voidaan puhe- ja vuorovaikutustaitojen arvioinnissa käyttää toisen asteen puheviestintätaitojen koetta (PUHVI-koetta).

PAKOLLISET OPINNOT

Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen (A11) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa tuottaa, tulkita ja arvioida erilaisia, monimuotoisia tekstejä ja niiden rakenteita ja ilmaisutapoja
- rohkaistuu kirjoittajana ja hallitsee kirjoittamisprosessin eri vaiheet
- osaa käyttää muita tekstejä oman kirjoittamisen pohjana
- syventää käsitystä itsestään tekstien tulkitsijana ja tuottajana sekä palautteen antajana ja vastaanottajana.

Keskeiset sisällöt

- keskeiset tekstilajit: kertovat, kuvaavat, ohjaavat, kantaa ottavat ja pohtivat tekstit sekä niiden yhdistelmät
- tekstikokonaisuuden rakentuminen; tekstin tavoitteen, kohderyhmän, kontekstien, sisällön, rakenteen, ilmaisutapojen ja näkökulmien analyysi
- erilajisten tekstien tuottamisen prosessi yksin ja yhdessä sekä tekstien pohjalta kirjoittaminen, referointi ja kommentointi
- tekstien moniäänisyys ja intertekstuaalisuus
- kielen- ja tekstinhuoltoa

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksossa korostuvat vuorovaikutusosaaminen sekä monitieteinen osaaminen. Vuorovaikutusosaamista näkyy etenkin palautteen antamisen ja vastaanottamisen kautta, lisäksi muissa mahdollisissa vuorovaikutuksellisissa harjoituksissa. Monitieteistä osaamista tukevat tekstikäsitteiden laajentuminen sekä opiskelu- ja kirjoittamistaitojen kehittäminen. Nämä laaja-alaiset tavoitteet näkyvät opintojakson tehtävissä ja suorituksissa.

Arviointi

Arviointiin vaikuttavat kirjalliset ja suulliset tuotokset sekä aktiivinen työskentely. Arvioinnissa otetaan huomioon, miten opiskelija osaa tuottaa ja tulkita erilaisia tekstejä.

Laaja-alaista osaamista arvioidaan opintojakson tehtävissä ja työskentelymenetelmissä.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Kieli- ja tekstitietoisuus (AI2) (1 op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kieli- ja tekstitietoisuuttaan
- syventää ymmärrystään kielestä ja teksteistä merkityksiä rakentavina kokonaisuuksina
- ymmärtää kielen sosiaalisen luonteen ja merkityksen niin yksilön kuin yhteisöjen kannalta.

Keskeiset sisällöt

- erilaiset käsitykset kielestä: kieli rakenteena, merkitysten muodostajana, sosiaalisena ja yhteisöllisenä ilmiönä sekä vallan välineenä
- monilukutaidon käsite, laaja tekstikäsite, tekstilajin käsite
- kielipolitiikka, yksi- ja monikielisyys, kieli-ideologiat, kielenohjailun periaatteet

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksossa korostuvat globaali- ja kulttuuriosaaminen sekä monitieteinen ja luova osaaminen. Opiskelija oppii ymmärtämään monilukutaidon merkityksen ja oppii hahmottamaan yhteiskunnan kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta. Hän oppii kielen, ilmaisan, tekstien ja vuorovaikutuksen keinoja rakentaa merkityksiä ja yhteyksiä ihmisten välille. Opiskelija ymmärtää laajan tekstikäsitteen. Hänen uteliaisuuttaan ja taitoaan löytää, tulkita ja tuottaa monenlaisia tekstejä vahvistetaan.

Arviointi

Opintojakson arviointi perustuu opiskelijan aktiivisuuteen, kirjallisiin ja suullisiin tehtäviin. Pyritään hyödyntämään myös itse- ja vertaisarviointia. Opintojakson aikana tehdään suoritus, jossa arvioidaan opiskelijan taitoa tulkita tai tuottaa tekstiä monilukutaidon ja laajan tekstikäsitteen mukaisesti. Laaja-alainen osaaminen on osana arviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Vuorovaikutus 1 (A13) (1op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- lisää viestintärohkeuttaan, syventää viestijäkuvaansa sekä käsitystään kielestä ja identiteetistä
- syventää ryhmäviestintätaitojaan sekä oppii analysoimaan ja arvioimaan ryhmäviestinnän ilmiöitä
- oppii tarkastelemaan kielen ja nonverbaalisten keinojen merkitystä ja tilanteista vaihtelua eri vuorovaikutustilanteissa.

Keskeiset sisällöt

- oman vuorovaikutusosaamisen reflektointi, palautteen antaminen ja vastaanottaminen, kuuntelutaidot sekä tavoitteellinen ja rakentava osallistuminen ryhmän vuorovaikutukseen
- vuorovaikutustilanteiden analyysi, keskustelun rakentuminen, merkitysneuvottelu, kieli ja nonverbaalinen viestintä sekä ryhmäviestinnän ilmiöt, kuten roolit, jännitteet ja koheesio
- kieli ja identiteetti sekä kielen tilanteinen vaihtelu

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksossa korostuvat hyvinvointiosaaminen ja vuorovaikutusosaaminen. Opiskelussa harjaannutaan oman ja toisten osaamisen rakentavaan arviointiin ja reflektointiin. Annetaan välineitä omien ajatusten, tunteiden ja kokemusten kielentämiseen sekä oman elämäntarinan ja vahvuuksien hahmottamiseen. Tuetaan keskeisiä elämänhallinnan vuorovaikutustaitoja sekä taitoa toimia vastuullisesti, eettisesti ja toisia kunnioittavasti eri tilanteissa.

Arviointi

Arviointi koostuu suullisista ja kirjallisista tuotoksista sekä aktiivisesta osallistumisesta. Opintojaksossa käytetään myös itse- ja vertaisarviointia. Laaja-alainen osaaminen on osana arviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Kirjallisuus 1 (A14) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja monipuolistaa lukemisen tapojaan
- tuntee kauno- ja tietokirjallisuuden lajeja ja ilmaisukeinoja

- monipuolistaa taitoaan lukea, analysoida ja tulkita monimuotoista kirjallisuutta tarkoituksenmukaista lähestymistapaa ja käsitteistöä hyödyntäen
- ymmärtää kirjallisuuden monitulkintaisuutta.

Keskeiset sisällöt

- kirjallisuuden tehtäviä ja lukemisen tapoja, erityisesti elämyksellinen ja kokemuksellinen lukeminen ja kirjoittaminen
- kirjallisuuden keskeisiä lajeja, ilmaisukeinoja ja analyysin käsitteitä
- kertomus ja kertomuksellisuus kauno- ja tietokirjallisuudessa sekä muissa teksteissä, esimerkiksi teatteriesityksissä, elokuvissa, peleissä tai muissa mediateksteissä
- kirjallisuuden tulkinnan erilaisia lähestymistapoja

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksossa korostuvat hyvinvointiosaaminen sekä monitieteinen ja luova osaaminen. Kulttuurin ja erityisesti kirjallisuuden opiskelun avulla syvennetään käsitystä elämästä, ihmisistä ja maailmasta. Opintojakso antaa välineitä omien ajatusten, tunteiden ja kokemusten kielentämiseen sekä oman elämäntarinan ja vahvuuksien hahmottamiseen. Opintojakso myös tukee keskeisiä elämänhallinnan taitoja: vuorovaikutus- ja tekstitaitoja sekä taitoa toimia vastuullisesti, eettisesti ja rakentavasti eri tilanteissa.

Arviointi

Opintojakson aikainen arviointi voi koostua esimerkiksi palautteen antamisesta, itsearvioinnista ja vertaisarvioinnista, jotka tukevat opiskelijaa osaamisen kehittämisessä oppimisprosessin aikana. Arviointiin vaikuttavat monipuoliset näytöt, esimerkiksi kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset sekä aktiivinen työskentely opintojakson aikana. Laaja-alaisen osaamisen arviointi näkyy tehtävissä ja työskentelymenetelmissä.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Tekstien tulkinta 1 (AI5) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- syventää kriittistä lukutaitoaan, erityisesti medialukutaitoaan

- ymmärtää median toimintatapoja, median merkityksen identiteettien rakentumisessa ja median roolin yhteiskunnallisena vaikuttajana
- oppii tulkitsemaan monimuotoisia tekstejä, erityisesti mediatekstejä, sekä analysoimaan niiden ilmaisutapoja ja vuorovaikutusta
- perehtyy vaikuttamisen ja argumentoinnin keinoihin sekä syventää niihin liittyviä tietoja ja taitoja.

Keskeiset sisällöt

- sananvapaus, mediakritiikki, mediaetiikka
- tekstien ideologisuuden tunnistaminen, mielipiteen ja tutkimustiedon erot
- vaikuttamisen kielelliset ja audiovisuaaliset keinot sekä argumentoinnin tavat ja retoriset keinot
- lähdekritiikki, tiedonhankinta ja -hallinta, tekijänoikeudet
- puhuttujen ja kirjoitettujen kantaa ottavien ja vaikuttavien tekstien analysointia ja tuottamista

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksossa korostuvat yhteiskunnallinen osaaminen sekä monitieteinen ja luova osaaminen. Vaikuttamisen, argumentoinnin, medialukutaidon ja omien kirjoitustaitojen kehittäminen tukevat aktiivisen kansalaisen työelämätaitoja. Kriittisen ja kulttuurisen lukutaidon, kirjoitustaidon ja medialukutaidon kehittäminen tukevat opiskelua ja oppimista kaikissa oppiaineissa sekä oppiaineiden yhteistyössä.

Arviointi

Opintojakson aikainen arviointi voi koostua esimerkiksi palautteen antamisesta, itsearvioinnista ja vertaisarvioinnista, jotka tukevat opiskelijaa osaamisen kehittämisessä oppimisprosessin aikana. Arviointiin vaikuttavat monipuoliset näytöt, esimerkiksi kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset sekä aktiivinen työskentely. Laaja-alainen osaamisen arviointi näkyy opintojakson aikana tehtävissä ja työskentelymenetelmissä.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Kirjoittaminen 1 (Al6) (1op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- rohkaistuu kirjoittajana ja syventää kirjoitusprosessin hallinnan taitojaan
- syventää käsitystään tekstin rakenteen, kielen ja ilmaisutapojen vaikutuksesta tekstin merkityksiin
- syventää taitoaan käyttää muita tekstejä oman kirjoittamisen pohjana ja arvioida tekstien luotettavuutta.

Keskeiset sisällöt

- kirjoittaminen prosessina: ideointi, aiheen rajaus sekä näkökulman valinta; jäsentely, muokkaaminen ja viimeistely; palautteen antaminen ja vastaanottaminen
- tekstien pohjalta kirjoittaminen, kielen- ja tekstinhuoltoa
- tekstin omaäänisyyttä tukevia sanataideharjoituksia

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksossa korostuvat hyvinvointiosaaminen sekä monitieteinen ja luova osaaminen. Opiskelija ohjautuu tunnistamaan vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstien tuottajana sekä ottamaan vastaan ja antamaan teksteihin liittyvää palautetta. Opintojakso vahvistaa myös monitieteistä ja luovaa osaamista. Opiskelija harjaantuu arvioimaan tiedon luotettavuutta ja hyödyllisyyttä sekä käyttämään muita tekstejä oman tekstinsä osana. Hän harjaantuu kriittisessä lukemisessa ja omien ajatusten vertailussa pohjatekstien ajatuksiin.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan erilaisten opintojakson aikana tehtävien kirjallisten ja suullisten osasuoritusten sekä jatkuvan näytön perusteella. Arviointi voi sisältää myös itsearviointia ja vertaisarviointia. Lisäksi opintojaksoon voi kuulua koe.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Vuorovaikutus 2 (A17) (1op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- lisää esiintymisrohkeuttaan ja ymmärrystään esiintymisjännityksestä

- kehittää esiintymistaitojaan sekä kykyään tuottaa erilaisia puhuttuja tekstejä myös digitaalisissa ympäristöissä
- syventää kykyään analysoida ja arvioida puhuttuja tekstejä ja audiovisuaalista viestintää.

Keskeiset sisällöt

- esiintymisjännitys ja vireystila, esiintymisen vuorovaikutteisuus ja yleisön vastuu
- puheenvuoron rakentaminen ja esittäminen yksin, ryhmässä tai audiovisuaalisena tekstinä; kohdentamisen, kontaktin, havainnollistamisen ja ilmaisun taidot
- vuorovaikutustaidot ja -etiikka eri viestintäkanavissa, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa
- puhuttujen ja audiovisuaalisten tekstien analysointi ja arviointi

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksoon liittyvät ennen kaikkea hyvinvointiosaaminen ja vuorovaikutusosaaminen. Opiskelija saa tietoa esiintymisjännityksestä ja sen hallinnasta ja lisää rohkeuttaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Puhuttujen tekstien ja audiovisuaalisen viestinnän analysointitaidot kehittyvät. Opintojaksoon liittyy myös yhteiskunnallinen osaaminen eri viestintäkanavien vuorovaikutusetiikan välityksellä.

Arviointi

Opintojakson aikana valmistetaan, esitetään ja analysoidaan erilaisia puheenvuoroja yksin, ryhmässä tai audiovisuaalisena tekstinä. Opintojaksoon voi kuulua myös itsearviointia ja vertaisarviointia. Laaja-alainen osaaminen nivoutuu osaksi arviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Kirjallisuus 2 (AI8) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- lisää kirjallisuuden tuntemustaan ja oppii tarkastelemaan kaunokirjallisuutta myös osana muuttuvaa yhteiskuntaa
- ymmärtää eri kontekstien merkityksen kirjallisuuden tulkinnassa
- tuntee Suomen kirjallisuuden ja maailmankirjallisuuden keskeisiä teoksia ja teemoja sekä osaa analysoida niitä osana kulttuurikontekstia.

Keskeiset sisällöt

- Suomen kirjallisuus monimuotoisena, moniäänisenä ja monikielisenä ilmiönä osana maailmankirjallisuutta
- kirjallisuuden tutkimista eri konteksteissaan: tekijän ja lajin konteksti, historiallinen ja kulttuurinen konteksti, poliittinen ja yhteiskunnallinen konteksti
- tekstien tarkastelua eri näkökulmista, kuten ihmiskuvan, identiteettien, maailmankuvan sekä arvo- ja aatemaailman muutosten näkökulmasta

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksossa korostuvat hyvinvointiosaaminen sekä globaali- ja kulttuuriosaaminen. Kulttuurin ja erityisesti kirjallisuuden opiskelun avulla syvennetään käsitystä elämästä, ihmisistä ja maailmasta. Ohjataan kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden ymmärtämiseen sekä identiteettien pohdintaan ja tunnistamiseen. Tavoitteena on ymmärtää omaa identiteettiä suhteessa suomalaiseen, eurooppalaiseen ja globaaliin kulttuuriin.

Arviointi

Opintojakson aikainen arviointi voi koostua esimerkiksi palautteen antamisesta, itsearvioinnista ja vertaisarvioinnista, jotka tukevat opiskelijaa osaamisen kehittämisessä oppimisprosessin aikana. Arviointiin vaikuttavat monipuoliset näytöt, esimerkiksi kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset sekä aktiivinen työskentely opintojakson aikana. Laaja-alainen osaamisen arviointi näkyy opintojakson aikana tehtävissä ja työskentelymenetelmissä.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

Vuorovaikutus 3 (A19) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- monipuolistaa erityisesti jatko-opinnoissa ja työelämässä tarvittavia vuorovaikutustaitojaan
- kehittää valmiuksiaan ymmärtää ja ratkoa vuorovaikutuksen ongelmia sekä toimia rakentavasti ja eettisesti erilaisissa, haastavissakin vuorovaikutustilanteissa sekä ymmärtää vuorovaikutuksen kulttuurisia piirteitä ja kontekstisidonnaisuutta
- syventää kykyään analysoida vuorovaikutusta erilaisista näkökulmista.

Keskeiset sisällöt

- opiskelussa ja työelämässä tarvittavat vuorovaikutustaidot, esimerkiksi kokouksiin, neuvotteluihin ja työhaastatteluihin liittyvät vuorovaikutustaidot
- oman idean tai näkemyksen vakuuttava esittäminen, argumentoinnin tavat ja retoriset keinot
- erilaisten vuorovaikutustilanteiden ja -suhteiden sekä niihin vaikuttavien tekijöiden analysointia sekä konfliktit ja ongelmanratkaisu ryhmässä
- dialoginen ja rakentava vuorovaikutus, vuorovaikutukseen liittyvä etiikka
- mahdollisesti osallistuminen toisen asteen puheviestintätaitojen päättökokeeseen eli PUHVI-kokeeseen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksoon sisältyvät vuorovaikutusosaaminen ja yhteiskunnallinen osallistuminen. Opiskelija vahvistaa käsitystään itsestään ja kehittää vuorovaikutustaitojaan. Hän kehittää taitojaan puhujana ja kuuntelijana vaativimmissakin vuorovaikutustilanteissa sekä saa taitoja ennakoida erilaisten keskustelujen kulkuja ja tarvittaessa reagoida muutoksiin nopeasti. Opiskelija ymmärtää omaa rooliaan ja mahdollisuuksiaan yhteiskunnan jäsenenä. Hän saa valmiuksia toimia aktiivisena ja osallistuvana kansalaisena ja oppii myös tiedostamaan demokratian pelisääntöjä.

Arviointi

Arviointi koostuu mm. suullisesta ja kirjallisesta palautteesta, itsearvioinnista ja vertaisarvioinnista. Arviointiin vaikuttavat aktiivinen osallistuminen, omat esitelmät, ryhmässä toimiminen ja vuorovaikutustaidot. Laaja-alainen osaaminen kytkeytyy tiiviinä osana arviointiperusteisiin. Opintojaksoon sisältyy mahdollinen toisen asteen puheviestintätaitojen päättökoe eli PUHVI-koe.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Kirjoittaminen 2 (AI10) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kirjallista ilmaisukykyään ja taitoaan tuottaa asiatyylinen, laajahko teksti aineistoja hyödyntäen
- kehittää kirjoittamisen prosessin hallintaansa ja taitoaan muokata tekstiään.

Keskeiset sisällöt

- kantaa ottavien ja pohtivien tekstien suunnittelu ja tuottaminen
- tiedonhallinnan taidot, lähteiden arviointi, lähdekritiikki, tekijänoikeudet
- kirjoittamisen eri vaiheiden ja ajankäytön hallinnan harjoittelu
- aiheen rajaaminen, näkökulman ja aineistojen valinta, aineistojen käyttötavat tekstissä
- tekstin muokkaaminen ja viimeistely, tekstin omaäänisyys, kielen- ja tekstinhuoltoa

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksossa korostuvat yhteiskunnallinen osaaminen sekä eettisyys ja ympäristöosaaminen. Kriittisen ja kulttuurisen lukutaidon, tekstien tuottamisen taitojen, monilukutaidon sekä kielitietoisuuden ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen tukevat opiskelua. Eettisyys otetaan huomioon opintojakson aineistojen valinnassa. Opiskelu lisää ymmärrystä aikamme ajankohtaisista ympäristöhaasteista ja antaa valmiuksia kestävän tulevaisuuden rakentamiseen. Mediataitojen sekä tiedonhankinta- ja tiedonhallintataitojen opiskelu kytkeytyy kriittiseen ja kulttuuriseen lukutaitoon ja eettisyyteen.

Arviointi

Opintojakson aikainen arviointi voi koostua esimerkiksi palautteen antamisesta, itsearvioinnista ja vertaisarvioinnista, jotka tukevat opiskelijaa osaamisen kehittämisessä oppimisprosessin aikana. Arviointiin vaikuttavat monipuoliset näytöt, esimerkiksi kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset sekä aktiivinen työskentely opintojakson aikana. Laaja-alaiset kytkeytyvät tiiviisti arviointiin.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Tekstien tulkinta 2 (AI11) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- syventää kriittistä ja kulttuurista lukutaitoaan
- osaa analysoida, tulkita ja arvioida erilaisia, monimuotoisia tekstejä
- ymmärtää tekstin tavoitteiden ja kontekstin merkityksen tekstien tulkinassa
- osaa esittää ja perustella tulkintansa teksteistä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen.

Keskeiset sisällöt

- monimuotoisten asia- ja mediatekstien ja fiktiivisten tekstien analyysi ja tulkinnan rakentaminen sekä käsitteiden käyttö
- erilaisia tapoja tulkita tekstejä
- tekstin sijoittaminen tilanne- ja kulttuurikontekstiinsa
- monimuotoisten tekstien tavat rakentaa merkityksiä, esimerkiksi ilmaisutavat ja -muodot sekä rakenteet

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksossa korostuvat monitieteinen ja luova osaaminen sekä globaali- ja kulttuuriosaaminen. Kehitetään vaikuttamisen, argumentoinnin ja omien tekstien tuottamisen taitoa. Kriittisen ja kulttuurisen lukutaidon, tekstien tuottamisen taitojen, monilukutaidon sekä kielitietoisuuden kehittäminen tukevat opiskelua ja oppimista. Mediataitojen sekä tiedonhankinta- ja tiedonhallintataitojen opiskelu kytkeytyy kriittiseen ja kulttuuriseen lukutaitoon. Paikallinen opintosuunnitelma tukee kaikilta osin laaja-alaisuuden toteutumista lukiossa. Kirjallisuuden opiskelun avulla syvennetään käsitystä elämästä, ihmisistä ja maailmasta. Mediataitojen sekä tiedonhankinta- ja tiedonhallintataitojen opiskelu kytkeytyy kriittiseen ja kulttuuriseen lukutaitoon.

Arviointi

Opintojakson aikainen arviointi voi koostua esimerkiksi palautteen antamisesta, itsearvioinnista ja vertaisarvioinnista, jotka tukevat opiskelijaa osaamisen kehittämisessä oppimisprosessin aikana. Arviointiin vaikuttavat monipuoliset näytöt, esimerkiksi kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset sekä aktiivinen työskentely opintojakson aikana. Laaja-alainen osaaminen kytkeytyy tiiviiksi osaksi arviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

KOULUKOHTAISET OPINNOT

Vuorovaikutus 4 (A112) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- saa lisää esiintymisrohkeutta
- kehittyy toimimaan ryhmässä luovana suunnittelijana ja myös kuuntelijana
- syventää yhteistyötaitojaan
- ymmärtää oman vastuunsa ryhmän jäsenenä
- uskaltaa heittäytyä erilaisiin tilanteisiin

Keskeiset sisällöt

- esiintymisjännitys
- esiintymistaidot ja improvisointi
- puheenvuorojen ja roolien suunnittelu ja rakentaminen
- vuorovaikutustaidot ja siihen liittyvä etiikka
- konfliktit ja ongelmanratkaisut ryhmässä

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksossa korostuvat vuorovaikutusosaaminen ja hyvinvointiosaaminen. Opiskelija oppii ymmärtämään oman identiteettinsä merkitystä vuorovaikutustilanteissa, kehittää taitojaan erilaisissa esiintymistilanteissa ja syventää taitojaan puhujana ja kuuntelijana vaativimmissakin vuorovaikutuksissa. Opiskelija kokee kuuluvansa lukioyhteisöön ja tulee kuulluksi omana itsenään. Hän ymmärtää sosiaalisten tilanteiden merkityksen hyvinvoinnin kannalta, vahvistaa identiteettiään ja tunnistaa vahvuuksiaan.

Arviointi

Opintojakson suorittaminen edellyttää aktiivista osallistumista oppitunneille ja opintojakson sisältämiin harjoituksiin sekä erilaisiin tehtäviin. Laaja-alainen arviointi nivoutuu tiiviiksi osaksi opintojakson arviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.2 Toinen kotimainen kieli, ruotsi B1-oppimäärä (RUB1)

Oppiaine ja tehtävä

Kieliaineet ovat sekä taito- ja välineaineita että oma tiedonalansa. Kieltenopetus syventää perusopetuksen aikana saavutettua eri kielten taitoa, kielikasvatusta ja kielitietoisuuden kehittämistä.

Toinen kotimainen kieli ruotsi on osa lukion kielikasvatusta, joka pyrkii tunnistamaan ja tekemään näkyväksi lukion kaikkia kieliaineita yhdistäviä tehtäviä ja toisaalta kielten roolia opetuksessa ja oppimisessa ylipäätään. Lukion kieltenopetuksessa kehitetään opiskelijan monikielistä kompetenssia, joka koostuu äidinkielten, kansalliskielten ja vieraiden kielten sekä niiden murteiden ja rekistereiden eritasoisesta hallinnasta. Kielikasvatus vahvistaa opiskelijan kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä, monilukutaidon kehittymistä sekä taitoja toimia eri kieliyhteisöissä. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään eri kieliä monipuolisesti kielitaidon eri osa-alueet huomioon ottaen ja kaikkea kielitaitoa arvostaen.

Ruotsin kielen opiskelu perustuu laajaan tekstikäsitelyyn, jonka mukaan tekstit ovat monimuotoisia, esimerkiksi kirjoitettuja, puhuttuja, visuaalisia, audiovisuaalisia tai näiden ilmaisuformojen yhdistelmiä. Oppiaineelle tyypilliset tekstit voivat olla kertovia, kuvaavia, pohtivia, ohjaavia tai kantaa ottavia tekstejä, fiktiivisiä tai asiatekstejä sekä arkisia tai institutionaalisia, erilaisia keskustelutaitoja vaativia tilanteita.

Ruotsin kielen opetuksen tehtävä on kehittää opiskelijan ruotsin kielen taitoa monipuolisesti. Monipuolinen kielitaito kehittyy erilaisten tekstien ja tekstilajien tulkitsemisesta ja tuottamisesta. Opiskelija etenee perustaidoista laaja-alaisuuteen ja arkikielestä kohti akateemisempaa kielitaitoa. Opiskelijaa ohjataan kehittämään eri kielten taitoaan, laajentamaan monikielistä kompetenssiaan ja kehittämään metakielellisiä taitojaan, joilla tarkoitetaan kykyä hahmottaa ja hyödyntää tietoa kielestä, kielen rakenteista ja funktioista sekä kielten välisistä yhteyksistä. Opiskelija harjaantuu laaja-alaiseen kielenkäyttöön vaihtelevissa teksti- ja asiayhteyksissä. Opiskelija oppii hankkimaan, muokkaamaan, tuottamaan ja jakamaan sekä arvioimaan ja arvottamaan tietoa.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Toisen kotimaisen kielen ruotsin opetuksessa käsitellään teemoja, joiden avulla oppiminen tuodaan osaksi lukio-opiskelun asiakokonaisuuksien hallintaa ja oppiainerajat ylittävää työskentelyä. Toisen kotimaisen kielen eri oppimäärät toimivat yhteistyössä sekä toistensa että vieraiden kielten eri oppimäärien ja eri oppiaineiden kanssa. Samalla rakennetaan ymmärrystä ja yhteyksiä lukion ulkopuolelle sekä lukiota seuraaviin elämänvaiheisiin, opintoihin ja työelämään.

Väline- ja taitoaineina kielet tarjoavat työkaluja laaja-alaisen osaamisen taitojen tunnistamiseen, harjoittamiseen, kehittämiseen ja omaksumiseen sekä arvojen ja asenteiden tarkasteluun. Kieltenopetuksen taustalla on myös omat tiedon- ja tieteenalansa, joiden ulottuvuuksia, kuten sosiolingvistiikkaa, kognitiivista kielitiedettä tai tekstintutkimusta, voi hyödyntää laaja-alaisen asiakokonaisuuksien tarkastelussa.

Laaja-alaisen osaamisen alueet tarjoavat opetuksessa käsiteltäviä sisältöjä, tavoitteita toiminnalle sekä perusteita erilaisten oppimisympäristöjen, työtapojen tai -menetelmien valinnalle. Toisen kotimaisen kielen opetuksessa laaja-alainen osaaminen näyttäytyy muun muassa miksi-kysymyksenä ja syy-seuraussuhteiden pohtimisena. Kielet tarjoavat mahdollisuuden kehittää luovaa toimintaa eri opiskelutapoja kokeillen, mutta myös älyllisyydestä ja kielen estetiikasta nauttien. Toisen kotimaisen kielen opiskelun kautta tarkastellaan yksilön ja yhteisön identiteettien rakentumista ja ryhmässä toimimista. Kaikkea opiskelijoiden kielitaitoa arvostetaan ja pyritään hyödyntämään, mikä mahdollistaa opiskelijan **hyvinvointi- ja vuorovaikutusosaamisen** sekä minäpystyvyyden kasvattamisen. Empatia, hyvät tavat ja rakentavan vuorovaikutuksen (mediaatio) elementit ilmentyvät kaikissa kieliaineissa osana laaja-alaista osaamista. Rakentavan vuorovaikutuksen tekijöitä tutkimalla ja sen taitoja omaksumalla opiskelija syventää ymmärrystään toiseudesta ja harjaantuu rakentamaan ymmärrystä tilanteissa, joissa sitä ei kielellisistä tai kulttuurista syistä ole.

Opiskelija kehittää kielenopiskelutaitojaan tunnistamalla itselleen sopivia strategioita oppia toista kotimaista kieltä ja arvioimalla oman oppimisensa edistymistä. Häntä ohjataan ymmärtämään monipuolisen kielitaidon merkitys jatko-opinnoissa ja työelämässä sekä kieli-identiteetin rakentamisessa.

Eri tieteen- ja tiedonaloja sekä taiteita yhdistävänä oppiaineena kielet avaavat yhtymäkohtia muihin oppiaineisiin sekä **monitieteiseen ja luovaan osaamiseen**. Temaattiset opinnot ja oppiainerajat ylittävät opintokokonaisuudet kannustavat opiskelijaa hyödyntämään eri kielten vähäistäkin taitoaan ja monikielistä kompetenssiaan. Tärkeää on asiakokonaisuuksien, kysymysten ja ratkaisujen työstäminen vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Opetuksessa tavoitellaan tilanteita, joissa opiskelija pääsee turvallisesti haastamaan oman osaamisensa rajoja. Toisen kotimaisen kielen opiskelu ja osaaminen avaavat mahdollisuuksia päästä käsiksi monenlaisiin diskursseihin, tietoihin, tietolähteisiin ja taidemuotoihin. Samalla voidaan kyseenalaistaa vakiintuneita käytänteitä ja hakea uusia, luovia tarkastelukulmia sekä tunnistaa ja ymmärtää monimuotoisuutta. Kieltenopetuksessa tavoitteena on ajattelun- ja analysointitaitojen kehittäminen käyttämällä monipuolisia ja opiskelijakeskeisiä menetelmiä sekä tarjoamalla merkityksellisiä, avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä.

Toisen kotimaisen kielen opiskelu vahvistaa opiskelijan **yhteiskunnallista osaamista**. Opetus antaa kielellisiä ja kulttuurisia valmiuksia sekä eväitä osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen yhteiskunnassa ja kansainvälisessä maailmassa. Samalla rakennetaan yhteyksiä demokratiakasvatukseen ja tasa-arvonäkökulmiin sekä kieliä koskeviin pohdintoihin, kuten enemmistö- tai vähemmistökysymyksiin, kielipolitiikkaan tai kielidiversiteetin vähenemiseen. Toisen kotimaisen kielen ruotsin opintojen mahdollistamat taidot ja kontaktit helpottavat opiskelijan siirtymistä jatko-opintoihin, työelämään ja kansalaisaktiivisuutta edellyttäviin tehtäviin.

Toisen kotimaisen kielen opinnot vahvistavat **eettisyyttä ja ympäristöosaamista** mahdollistamalla myötäelämisen ja ongelmien ymmärtämisen oman kielen asettamia rajoja laajemmin. Globaalit ympäristökysymykset, kuten ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden väheneminen sekä kestävämmät kulutustottumukset, ovat yksilöön ja yhteisöihin vaikuttavia ongelmia. Opintojen aikana vahvistetaan taitoja ja haetaan kontakteja yhteisten ratkaisujen etsimiseksi ja työstämiseksi. Tiedon hakemisen ja tuottamisen lisäksi opiskelijaa ohjataan pohtimaan asenteiden ja arvojen merkitystä sekä kehittämään vastuuntuntoaan ja taitoaan toimia rakentavasti eri yhteyksissä.

Globaali- ja kulttuuriosaamisen osalta toisen kotimaisen kielen ruotsin opinnoissa vahvistetaan opiskelijan uteliaisuutta, motivaatiota ja taitoa toimia kulttuurisesti ja kielellisesti moninaisissa ympäristöissä ja yhteyksissä. Monipuolinen kielitaito ja ymmärrys toisen kotimaisen kielen käyttökelpoisuudesta kansallisessa, pohjoismaisessa ja kansainvälisessä yhteistyössä sekä globaalien kysymysten tarkastelussa syventävät opiskelijan maailmankansalaisen taitoja ja tarjoavat mahdollisuuksia monenkeskiseen, luovaan yhteistyöhön. Kieliopinnot vahvistavat kulttuuriperintöjen tuntemista ja tarjoavat luontevasti eri näkökulmia asioiden tarkasteluun.

Tavoitteet

Kieli ja oppimäärä	Taito toimia vuorovaikutuksessa (suluissa perusopetuksen päättövaiheessa asetetut taitotasotavoitteet)	Taito tulkita tekstejä (suluissa perusopetuksen päättövaiheessa asetetut taitotasotavoitteet)	Taito tuottaa tekstejä (suluissa perusopetuksen päättövaiheessa asetetut taitotasotavoitteet)
A-oppimäärä	B2.1 (A2.2)	B2.1 (A2.2)	B1.2 (A2.1)
B1-oppimäärä	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)
B3-oppimäärä	A2.2	A2.2	A2.1
Äidinkielenomainen oppimäärä	B2.2 (B1.2)	B2.2 (B1.2)	B2.2 (B1.2)

Ruotsin opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät kulttuuriseen ja kielelliseen moninaisuuteen, opiskelutaitoihin sekä vuorovaikutustaitoihin ja tekstin tulkinta- ja tuottamistaitoihin. Tavoitealueittain yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Kulttuurinen ja kielellinen moninaisuus

Tavoitteena on, että opiskelija

- rohkaistuu ruotsin kielen käyttäjänä ja toimijana kielellisesti ja kulttuurisesti moninaisessa maailmassa kansallisissa, pohjoismaisissa, eurooppalaisissa sekä globaaleissa kohtaamisissa, joissa ruotsin kielen hyödyntäminen on mahdollista ja joissa tavoitteena ei ole äidinkielenään ruotsia puhuvan tasoinen kielitaito vaan rakentavan vuorovaikutuksen ja keskinäisen ymmärryksen kasvattaminen
- ymmärtää ruotsin kielen merkityksen Suomen toisena kansalliskielenä
- osoittaa tietoa, taitoa ja tahtoa toimia rakentavasti ja luovasti ruotsin kielellä
- kokee kielellisen repertuaarinsa kasvattamisen mielekkääksi.

Opiskelutaidot

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa asettaa tavoitteita ja arvioida kehittymistään osana jatkuvaa oppimisprosessia
- tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohtiaan kielenoppijana
- osaa käyttää tehokkaasti erilaisia kielenopiskelustrategioita ja työvälineitä
- muodostaa käsityksen kielitaidon jatkuvasta kehittämisestä myös lukio-opintojen päättymisen jälkeen.

Vuorovaikutustaidot, tekstin tulkinta- ja tuottamistaidot

Tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu ja rohkaistuu käyttämään ruotsin kieltä laaja-alaisesti ja monipuolisesti
- saa kokemuksia monenlaisista ruotsinkielisistä opiskelu- ja kielenkäyttöympäristöistä
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan tavoitteeksi asetettuihin kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon taitotasoihin (liite 2) alla olevan taulukon mukaisesti sekä asettaa omia tavoitteitaan, arvioida taitojensa kehittymistä ja kehittää niitä edelleen.

Arviointi

Arvioinnin tehtävä toisessa kotimaisessa kielessä ruotsissa on tukea opiskelijan kehittymistä ruotsin kielellä toimijana. Monipuolinen arviointi ja onnistunut,

kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota.

Arviointi ja muu palautteen antaminen kohdistuvat oppimäärän tavoitteiden mukaiseen osaamiseen ja keskeisten sisältöjen hallintaan. Itse- ja vertaisarviointia käytetään oman ja ryhmän osaamisen sekä oppimisprosessin ymmärtämiseksi ja kehittämiseksi.

Arvioinnin kohteena ovat opiskelijan vuorovaikutusosaaminen, tekstin tulkinta- ja vuorovaikutustaidot sekä kulttuurisen ja kielellisen moninaisuuden tavoitealueeseen kytketty osaaminen. Arvioinnin kohteena ovat myös opiskelijan opiskelutaidot, kuten opiskelustrategioiden kehittämisen taidot sekä oppimisen edistämistä tukevat työskentelytaidot.

Arvioinnin tukena, opettajan työvälineenä sekä opiskelijan itse- ja vertaisarvioinnin välineenä käytetään soveltuvin osin eurooppalaiseen viitekehykseen (CEFR) perustuvaa kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa (liite 2). Arvioinnin tukena voidaan myös hyödyntää toisen kotimaisen kielen ruotsin taidon sertifiointiin tarkoitettuja kansallisesti tunnustettuja tutkintojärjestelmiä.

Opintojen alkuvaiheessa palautteenannossa painottuu opiskelijan taito kehittää kielenopiskelutaitojaan. Opintojen edetessä kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa voidaan hyödyntää enenevästi opiskelijan vuorovaikutus-, tulkinta- ja tuottamistaitojen tasoa määriteltäessä.

Arvosanan muodostamisessa otetaan systemaattisesti huomioon kaikki tavoitealueet, mukaan lukien opiskelutaitojen kehittämiseen liittyvät tavoitteet, joskin opintojaksokohtaiset painotukset voivat vaihdella.

Suullisen kielitaidon arviointi

Kielten opetuksessa opiskelijalta arvioidaan kielitaidon muiden osa-alueiden lisäksi suullinen kielitaito. Suullista kielitaitoa voidaan arvioida erillisellä kokeella. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 4 mom.)

Lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus. Lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärän suorittamisesta annetaan todistus. – – [Lukiolain 39 §:n] 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen todistusten liitteenä annetaan lisäksi erillinen todistus lukiodiplomin ja suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta. (Lukiolaki 714/2018, 39 § 3 mom.)

Toisen kotimaisen kielen ruotsin pakollisten ja valinnaisten opintojen aikana arvioidaan myös opiskelijan suullista kielitaitoa.

Valinnaisiin opintoihin kuuluvan toisen kotimaisen kielen ruotsin A-oppimäärän moduulin 8, B1-oppimäärän moduulin 6 sekä äidinkielenomaisen ruotsin oppimäärän moduulin 8 opintojen aikana suullisen kielitaidon arviointi perustuu opintojen aikaisiin näyttöihin sekä Opetushallituksen tuottamasta suullisen kielitaidon kokeesta tai Opetushallituksen tuottaman erillisen ohjeistuksen mukaisesti annetuista näytöistä saatuun arvosanaan. Kyseisistä moduuleista koostuvien opintojaksojen arvioinnin edellytykset täyttyvät, kun opiskelija on antanut opintojakson suorittamiseksi sovitut näytöt ja suorittanut Opetushallituksen tuottaman erillisen kokeen tai antanut Opetushallituksen erillisen ohjeistuksen mukaiset näytöt.

B3-oppimäärän osalta opiskelijan suullista kielitaitoa arvioidaan Opetushallituksen tuottaman erillisen ohjeistuksen mukaisesti.

Opintoihin kuuluva suullisen kielitaidon kokeen suoritus tai muut Opetushallituksen ohjeistuksen mukaiset näytöt arvioidaan ruotsin kielelle ja asianomaiselle oppimäärälle lukion opetussuunnitelman perusteissa asetettuja tavoitteita vasten. Opetushallituksen tuottamasta suullisen kielitaidon kokeesta tai erillisen ohjeistuksen mukaisista näytöistä annetaan erillinen todistus lukion päättötodistuksen liitteenä.

PAKOLLISET OPINNOT

Pakollisten opintojen opintojaksojen 1–3 aikana painotetaan opiskelijan kielten opiskelutaitojen ja opiskelu- ja vuorovaikutusstrategioiden kehittämistä hänen omista lähtökohdistaan. Opiskelija tulee tietoiseksi vahvuuksistaan ja kehittämiskohteistaan ja vahvistaa perusopetuksessa luotua pohjaa jatkuvalla kielten opiskelulle. Tätä tarkoitusta varten opiskelija laatii kieliprofiilin ensimmäisen opintojakson yhteydessä tai täydentää sitä. Kieliprofiilia työstetään oppimisprosessin edetessä lukio-opintojen aikana.

Opintojaksojen 1–2 aikana opiskelija luo kokonaiskuvan omasta kehittymisestään ruotsin kielen oppijana ja osajana sekä ruotsista Suomen kansalliskielenä. Samalla tarkastellaan kulttuurista ja kielellistä monimuotoisuutta yhteisön, mutta myös opiskelijan henkilökohtaisesta näkökulmasta. Opiskelija tarkastelee kieliprofiilissaan itseään myös muiden kielten, mukaan lukien äidinkielten, käyttäjänä, osajana ja oppijana.

Opintojaksosta 3 lähtien kiinnitetään entistä enemmän huomiota eri tekstilajien edellyttämään kieleen muodollisuusasteeltaan erityyppisissä kielenkäyttötilanteissa. Opintojaksojen 4–5 opinnoissa painotetaan kieltä tiedonhankinnan, olennaisen tiedon tiivistämisen ja tiedon jakamisen välineenä ottaen huomioon kohdekielen kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tavoitetaso lukio-opinnoille.

Pakollisten opintojen loppuvaiheessa huomio kiinnittyy vahvistamaan taitoja, joita opiskelija hyödyntää pystyäkseen jatkamaan osaamisensa omaehtoista kehittämistä.

Opintojen aikana varataan aikaa käsitellä ajankohtaisia tai paikallisia asioita, joista voidaan sopia yhdessä. Kaikkien opintojen aikana harjoitellaan monipuolisesti sekä suullista että kirjallista vuorovaikutusta.

Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen (RUB11) (1op)

Opintojakson tehtävä on johdattaa ja motivoida opiskelijaa lukion toisen kotimaisen kielen opintoihin ja kasvattaa opiskelijan tietoisuutta omasta kieli- ja kulttuuritaustastaan vuorovaikutuksessa ryhmän kanssa. Opintojakson tehtävänä on myös vahvistaa opiskelijan tietoisuutta ruotsin kielen taustasta, historiasta ja asemasta Suomessa sekä ohjata opiskelijaa löytämään ruotsin kielen vaikutuksesta kertovia kielellisiä ja kulttuurisia piirteitä omasta arjesta ja yhteiskunnasta.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tunnistaa olemassa olevaa kielitaitoaan ja omia vahvuuksiaan
- rohkaistuu käyttämään ruotsin taitoaan arkipäiväisissä vuorovaikutustilanteissa painottaen suullista viestintää
- kehittää omia opiskelustrategioitaan ja vuorovaikutustaitojaan ja löytää itselle sopivia työtapoja
- syventää tietämystään suomen ja ruotsin kielten vaikutuksesta toisiinsa sekä Suomessa vallitsevista kieliolosuhteista
- pystyy suhteuttamaan ruotsin kielen osaamistaan oppimäärän opiskelulle määriteltyyn taitotasoon B1.1.

Keskeiset sisällöt

- opiskelijan kieliprofiilin laatiminen tai täydentäminen sekä omien tavoitteiden asettaminen
- kielitietoisuus, monikielisyys, kielten väliset suhteet
- omaa oppimista edistävien työkalujen löytäminen ja hyödyntäminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson aikana opiskelija tulee tietoiseksi kielellisistä vahvuuksistaan ja kehittämiskohteistaan ja vahvistaa pohjaa jatkuvalla kielten opiskelulle. Ensimmäisen opintojakson aikana laaditaan kieliprofili, jossa opiskelijalla on mahdollisuus esitellä myös omaa paikallista ja seutukunnallista toimijuuttaan. Kieliprofiilin työstäminen on läpi opintojen jatkuva prosessi, ja siinä voidaan tehdä mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä eri oppiaineitten välillä.

Hyvinvointiosaamista vahvistetaan tunnistamalla ja kehittämällä omia opiskelutapoja ja vahvuuksia sekä rakentamalla omaa opiskelijaidentiteettiä kieltenoppijana.

Opintojen aikana vahvistetaan vuorovaikutus- ja sosiaalisia taitoja erilaisilla pienimuotoisilla pari- ja ryhmätyötehtävillä. Opintojen aikana myös vahvistetaan kielitietoisuutta ja harjoitellaan erilaisia viestintätaitoja.

Ensimmäiset opintojaksot luovat myös pohjaa opiskelijan kansainvälisyysvalmiuksille.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. erilaisten työskentelytapojen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja soveltamista eri tilanteissa. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Ruotsin kieli arjessani (RUB12) (3op)

Opintojakson tehtävänä on kannustaa opiskelijaa käyttämään ruotsia rohkeasti ja kehittämään omia vuorovaikutustaitojaan eri tilanteissa.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa kertoa ruotsiksi omasta elämästään, ihmissuhteistaan ja lähiympäristöstään eri tilanteissa erilaisia viestintäkanavia käyttäen
- kehittää keskustelu- ja kuuntelutaitojaan ruotsiksi
- kehittää palautteen antamisen ja vastaanottamisen sekä osaamisensa arvioinnin taitoja.

Keskeiset sisällöt

- ruotsin kielen käyttö opiskelijan arkipäivään liittyvissä vuorovaikutustilanteissa
- oma elämä, ihmissuhteet ja lähiympäristö
- yksilön ja yhteisön hyvinvointi
- ääntämisen harjaannuttaminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- hyvinvointiosaaminen
- vuorovaikutusosaaminen
- globaali- ja kulttuuriosaaminen

Hyvinvointiosaamista vahvistetaan pohtimalla omaa ajankäyttöä ja sen vaikutusta hyvinvointiin.

Vuorovaikutusosaamista vahvistetaan edelleen mm. ääntämistä ja arkista viestintää harjoittelemalla.

Globaali- ja kulttuuriosaamista voidaan tuoda esille esim. käsittelemällä erilaisia matkailu- ja kulttuurikokemuksia.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. erilaisten työskentelytapojen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja soveltamista eri tilanteissa. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Kulttuuri ja mediat (RUB13) (2op)

Opintojakson tehtävänä on vahvistaa opiskelijan monilukutaitoa ja erilaisten tekstien tulkitsemis- ja tuottamistaitoja ruotsinkielisiä medioita hyödyntäen.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee suomenruotsalaisia, ruotsalaisia ja muita pohjoismaisia kulttuuri-ilmiöitä
- tuntee ruotsinkielisiä medioita

- osaa hyödyntää ruotsinkielisiä lähteitä tiedonhaussa
- pystyy seuraamaan ruotsinkielisiä uutistekstejä ja ymmärtää pääasiat niistä.

Keskeiset sisällöt

- suomenruotsalaiset ja muut pohjoismaiset kulttuuri-ilmiöt
- ruotsinkieliset mediat
- opiskelijoita kiinnostavat ajankohtaiset aiheet ruotsiksi

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Vuorovaikutusosaaminen
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen sekä monitieteinen ja luova osaaminen vahvistuvat, kun opiskelija ohjautuu ymmärtämään ja arvostamaan erilaisia kulttuuri-identiteettejä. Hän tutustuu pohjoismaisiin kulttuuri-ilmiöihin ja ruotsinkielisiin tiedotusvälineisiin sekä hyödyntää niitä lähdeaineistoina erilaisissa opintojaksoon kuuluvissa tehtävissä.

Vuorovaikutusosaaminen kehittyy edelleen opiskelijan kehittäessä monilukutaitoaan ja harjaantuessa lukemaan ja arvioimaan erilaisia ruotsinkielisiä tekstejä.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. erilaisten työskentelytapojen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja soveltamista eri tilanteissa. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Ympäristömme (RUB14) (2op)

Opintojakson tehtävänä on vahvistaa opiskelijan monilukutaitoa ja erilaisten tekstien tulkitsemis- ja tuottamistaitoja hyödyntäen erilaisia oppimisympäristöjä. Opiskelija tutustuu opintojaksossa erilaisiin tekstityyppeihin.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa tulkita erilaisia tekstejä, jotka käsittelevät maailman erilaisia elinympäristöjä, kulttuureja ja yhteiskuntia
- harjoittaa erityisesti kirjallisia tekstintuottamistaitojaan aiheena mielipiteen ilmaisu
- pystyy tuottamaan lyhyen ohjatun tekstin opintojakson aihepiiristä.

Keskeiset sisällöt

- kulttuurinen moninaisuus
- erilaiset elinympäristöt
- ajankohtaiset yhteiskunnalliset aiheet nuorten näkökulmasta

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Globaali- ja kulttuuriosaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksossa korostuvat globaali- ja kulttuuriosaaminen sekä yhteiskunnallinen osaaminen. Ne näkyvät sekä tavoitteissa, opiskelulisällöissä että toimintamenetelmissä. Opintojakson aikana opiskelija tulkitsee erilaisia tekstejä, jotka käsittelevät erilaisia elinympäristöjä, kulttuureja ja yhteiskuntia. Opiskelija oppii ymmärtämään erilaisia kulttuureja ja kulttuurien välisiä vuorovaikutussuhteita sekä syventää tietoaan ja ymmärrystään omasta identiteetistään ja yhteiskunnan moninaisuudesta, jossa erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään.

Opintojakson aikana harjoitellaan mielipiteen ilmaisua sekä suullisesti että kirjallisesti. Yhtenä keskeisenä sisältönä ovat ajankohtaiset yhteiskunnalliset aiheet, joiden kautta opiskelija vahvistaa yhteiskunnallista osaamistaan.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. erilaisten työskentelytapojen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja soveltamista eri tilanteissa. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Opiskelu- ja työelämä (RUB15) (2op)

Opintojakson tehtävänä on, että opiskelija tutustuu mahdollisuuksiin opiskella ja tehdä töitä ruotsin kielellä ja tutustuu pohjoismaiseen ja muuhun kansainväliseen yhteistyöhön.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- rohkaistuu ruotsin kielen käyttäjänä erilaisissa opiskeluun ja työntekoon liittyvissä vuorovaikutustilanteissa
- kehittää tietämystään tekstilajeista, jotka liittyvät keskeisesti nuoren opiskeluun, työelämään ja itsenäistymiseen
- pohtii jatko-opintojaan, urasuunnitelmiaan sekä valmiuksiaan elinikäiseen oppimiseen.

Keskeiset sisällöt

- opiskelu, ammatit ja työelämä opiskelijan ja yhteiskunnan näkökulmasta
- tulevaisuuden suunnitelmat
- vuorovaikutustilanteet ja tekstit, jotka liittyvät jatko-opiskeluun ja työelämään
- itsenäistyvän nuoren elämänhallinta
- kieliprofiilin täydentäminen tulevaisuuden tarpeita varten
- erilaisten hakemusten laatiminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Vuorovaikutusosaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Vuorovaikutusosaaminen vahvistuu edelleen opiskelijan harjaannuttaessa rakentavaa vuorovaikutusta erilaisissa opiskeluun ja työntekoon liittyvissä tilanteissa. Yhteiskunnallinen osaaminen: opintojakson aikana opiskelijan käsitys omasta osallistumis-, vaikuttamis- ja työkokemuksesta vahvistuvat; opiskelijan ruotsin kielen hallitseminen niin jatko-opinnoissa kuin työelämässäkin tukevat opiskelijan elämänhallintaa. Globaali- ja kulttuuriosaaminen kehittyy, kun ymmärrys omasta identiteetistä ja eri kulttuurien välisistä vuorovaikutussuhteista vahvistuu.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan

näyttöön, jossa arvioidaan mm. erilaisten työskentelytapojen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja soveltamista eri tilanteissa. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

Viesti ja vaikuta puhuen (RUB16) (2op)

Opintojakson tehtävänä on syventää opiskelijan taitoa tuottaa ruotsin kieltä suullisesti, ymmärtää puhuttua ruotsin kieltä ja rakentaa dialogia. Opintojaksoon sisältyy Opetushallituksen tuottaman suullisen kielitaidon kokeen tai erillisen ohjeistuksen mukaisten näyttöjen suorittaminen.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- vankentaa puhumisen sujuvuutta
- tuottaa valmistelua edellyttävän suullisen esityksen
- tiedostaa suullisen osaamisensa tason ja kehittämistarpeensa ja saa tästä palautetta

Keskeiset sisällöt

- vuorovaikutustilanteet, dialogin rakentaminen
- puhumisen eri piirteet
- aitojen ruotsinkielisten kontaktien monipuolinen tarjoaminen opiskelijalle erilaisissa ympäristöissä

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen

Vuorovaikutusosaamista vahvistetaan edelleen mm. ääntämistä ja arkista viestintää harjoittelemalla.

Opintojaksolla myös vahvistetaan suullista kielitaitoa kertaamalla arkisia tilanteita. Kehitetään vuorovaikutusosaamista erilaisissa elämänvaiheissa kohti aikuisuutta. Kieliprofiilia täydennetään.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. erilaisten työskentelytapojen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja soveltamista eri tilanteissa. Opintojaksoon kuuluu Opetushallituksen suullisen kielitaidon koe, josta saa erillisen todistuksen liitettäväksi kieliprofiiliin.

Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Kestävä elämäntapa (RUB17) (2op)

Opintojakson tehtävänä on syventää oppimäärän pakollisten opintojaksojen teemojen käsittelyä ekologisen, taloudellisen sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävän elämäntavan näkökulmasta ottaen huomioon opiskelijoiden tarpeet tai kiinnostuksen kohteet.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- syventää taitoaan tulkita ja tuottaa ruotsin kieltä erilaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisille yleisöille
- laajentaa sosiaalisen median tuntemustaan käyttäen ruotsin kieltä
- tutustuu kansallisissa kielitutkinnoissa vaadittavaan ruotsin taidon osaamiseen.

Keskeiset sisällöt

- kestävä kehitys ja elämäntapa erityisesti opiskelijan näkökulmasta
- eettisyys ja vastuullisuus sosiaalisen median käytössä, sananvapaus

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Eettisyys- ja ympäristöosaaminen
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Hyvinvointiosaamista vahvistetaan tarkastelemalla kestävän kehityksen elämäntavan merkitystä opiskelijan omassa elämässä.

Vuorovaikutusosaamista vahvistetaan edelleen tarkastelemalla opiskelijan omaa somekäyttäytymistä sekä keskustelemalla erilaisista ilmiöistä sen piirissä. Eettisyys- ja ympäristöosaamista sekä globaali- ja kulttuuriosaamista vahvistetaan suhteessa opiskelijan vastuullisuuteen sosiaalisen median käytössä globaalissa media- ja teknologiamaailmassa.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. erilaisten työskentelytapojen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja soveltamista eri tilanteissa. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

KOULUKOHTAISET OPINNOT

Johdatus lukion ruotsiin (RUB18) (2op)

Opintojakso niveltää peruskoulun ja lukion kielenopetusta. Opintojaksolla opiskellaan keskeisiä rakenteita ja kerrataan ja kartutetaan keskeistä sanastoa sekä harjoitellaan kielenopiskelun tekniikoita.

Opintojakson tarkoituksena on auttaa ruotsin kielen perustaitonsa heikoksi tuntevat lukio-opiskelun alkuun ja se suositellaankin valittavaksi ennen pakollisten opintojaksojen aloittamista.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija tutustuu lukion työtapoihin ja vahvistaa sekä ruotsin kielen perustaitojaan että vieraiden kielten opiskelutaitoaan

Keskeiset sisällöt

Opintojakson aikana kerrataan ruotsin kielen kieliopin keskeisiä rakenteita ja sanastoa sekä harjoitellaan kielen oppimisen eri osa-alueita kuten luetun ymmärtämistä ja kuuntelua sekä lyhyttä suullista ja kirjallista viestintää. Lisäksi vahvistetaan opiskelutaitoja tutustumalla erilaisiin kielen oppimisen tapoihin.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Vuorovaikutusosaaminen

- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Vuorovaikutusosaamista vahvistetaan erilaisin pari- ja ryhmätehtävin, sekä mm. ääntämistä ja arkista viestintää harjoittelemalla. Opiskelija tiedostaa kielitaidon merkityksen globaalissa yhteiskunnassa.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. erilaisten työskentelytapojen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja soveltamista eri tilanteissa. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Kuuntele ja kirjoita paremmin (RUB19) (2op)

Opintojaksolla kuunnellaan runsaasti ruotsinkielistä materiaalia ja tehdään erilaisia kuullunymmärtämistä edistäviä harjoituksia sekä harjoitellaan monipuolisesti erilaisten ruotsinkielisten tekstien tuottamista.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- kartuttaa kuullunymmärtämisen taitojaan
- tunnistaa ja oppii tuottamaan erilaisia tekstityyppejä ja siten kehittää tekstien tuottamisen taitojaan

Keskeiset sisällöt

Opintojaksolla harjaannutetaan opiskelijan kuullunymmärtämisen taitoa ja tekniikoita kuuntelemalla ruotsin kieltä monipuolisesti erilaisista lähteistä.

Lisäksi tutustutaan erilaisiin kirjoitustehtäviin, hiotaan lauserakenteita ja kartutetaan ilmaisu- ja sanavarastoa sekä selvennetään muodollisen ja epämuodollisen kirjoittamisen eroa ja harjoitellaan ruotsinkielisten kirjoitustehtävien laatimista opiskelijan omista lähtökohdista käsin.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Vuorovaikutusosaaminen
- Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija kehittää kielitietoisuuttaan ja rakentavan viestinnän taitojaan erilaisten kirjallisten tehtävien kautta sekä kehittää edelleen oppimistaitojaan. Hän myös kehittää hyvinvointiosaamisen taitojaan tunnistamalla omia vahvuuksiaan sekä kuuntelijana että kirjoittajana.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. erilaisten työskentelytapojen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja soveltamista eri tilanteissa. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Pohjoismaiset kulttuurit (RUB10) (2op)

Opintojaksolla tutustutaan opiskelijoiden kiinnostuksen mukaan pohjoismaisiin kulttuureihin ryhmätöiden ja erilaisten projektien myötä.

Opintojakso suoritetaan kahden ensimmäisen opiskeluvuoden aikana.

Opintojaksoon sisältyy toisen vuoden keväällä tehtävä omakustanteinen opintomatka johonkin pohjoismaahan, ja opintojakson suorittaminen edellyttää aktiivista osallistumista myös varainhankintaan.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- lisää tietämystään pohjoismaista, erityisesti ryhmän valitseman pohjoismaan erityispiirteistä, samalla kehittäen ruotsin kielen taitoaan
- avartaa maailmankuvaansa ja kehittää kansainvälistymisvalmiuksiaan

Keskeiset sisällöt

Opintojakson aikana tutustutaan yhdessä valitun pohjoismaan erityispiirteisiin, kulttuuriin, kieleen, nähtävyyksiin jne. erilaisten projektien ja ryhmätöiden kautta. Lisäksi opintojakson aikana suunnitellaan ja toteutetaan opintomatka valittuun pohjoismaahan yhdessä ryhmän osallistujien ja opettajan kanssa.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Globaali- ja kulttuuriosaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen

Globaali- kulttuuri- ja yhteiskunnallinen osaaminen vahvistuvat tutustuttaessa pohjoismaiseen yhteiskuntaan, kulttuuriin ja ympäristöön. Yhteinen suunnittelu- ja varainkeruutoiminta kehittää myös esim. demokratiataitoja.

Arviointi

Arviointi perustuu opiskelijan tekemiin tehtäviin, aktiiviseen osallistumiseen opintomatkan suunnitteluun, varainhankintaan ja itse opintomatkaan. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Abikertaus (RUB111) (2op)

Kertaava opintojakso kirjoituksiin valmistautuville. Opintojakso valmistaa yo-kirjoituksiin ja koostuu mm. seuraavista osa-alueista: tekstin- ja kuullunymmärtäminen, kirjallinen tuottaminen, sanasto- ja rakennekertaus.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu ylioppilaskokeen eri tehtävämuotoihin ja harjoittelee monipuolisesti niihin vastaamista
- syventää taitoaan tulkita ja tuottaa ruotsin kieltä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisille yleisöille
- pääsee turvallisesti haastamaan oman osaamisensa rajoja ja kartuttamaan kielellistä osaamistaan mahdollisimman monipuolisesti

Keskeiset sisällöt

Ruotsin kielen yo-kokeeseen valmentavalla opintojaksolla harjoitellaan monipuolisesti ylioppilaskokeisiin käyttäen apuna erityyppistä materiaalia mm. videoita, kuunteluita, tekstejä ja vanhoja sähköisiä yo-koemateriaaleja, Lisäksi kerrataan ja kartutetaan sanastoa sekä kerrataan keskeisiä kielioppiasioita.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Vuorovaikutusosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen

Vuorovaikutusosaamisen kehittämisessä korostuu erityisesti opiskelijan kielitietoisuus ja rakentavan viestinnän taito. Lisäksi opiskelija harjoittaa taitojaan oppimisen säätelyn, lähdekriittisyyden ja oppimistaitojensa kehittämisessä.

Arviointi

Arviointi perustuu preliminäärikokeeseen, opintojakson tehtäviin, osasuorituksiin (esim. kirjoitelmat), sekä opiskelijan aktiivisuuteen, tarkkaavaisuuteen ja huolellisuuteen oppitunneilla. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.3 Vieraat kielet

Oppiaine ja tehtävä

Kieliaineet ovat sekä taito- ja välineaineita että oma tiedonalansa. Kieltenopetus syventää perusopetuksen aikana saavutettua eri kielten taitoa, kielikasvatusta ja kielitietoisuuden kehittämistä.

Vieraat kielet ovat osa lukion kielikasvatusta, joka pyrkii tunnistamaan ja tekemään näkyväksi lukion kaikkia kieliaineita yhdistäviä tehtäviä ja toisaalta kielten roolia opetuksessa ja oppimisessa ylipäätään. Lukion kieltenopetuksessa kehitetään opiskelijan monikielistä kompetenssia, joka koostuu äidinkielten, kansalliskielten ja vieraiden kielten sekä niiden murteiden ja rekistereiden eritasoisesta hallinnasta. Kielikasvatus vahvistaa opiskelijan kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä, monilukutaidon kehittymistä sekä taitoja toimia eri kielyhteisöissä. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään eri kieliä monipuolisesti kielitaidon eri osa-alueet huomioon ottaen ja kaikkea kielitaitoa arvostaen.

Vieraiden kielten opiskelu perustuu laajaan tekstikäsitteeseen, jonka mukaan tekstit ovat monimuotoisia, esimerkiksi kirjoitettuja, puhuttuja, visuaalisia, audiovisuaalisia tai näiden ilmaisumuotojen yhdistelmiä. Oppiaineelle tyypilliset tekstit voivat olla kertovia, kuvaavia, pohtivia, ohjaavia tai kantaa ottavia tekstejä, fiktiivisiä tai asiatekstejä sekä arkisia tai institutionaalisia, erilaisia keskustelutaitoja vaativia tilanteita.

Vieraiden kielten opetuksen tehtävä on kehittää opiskelijan kunkin opiskeltavan kielen taitoa monipuolisesti. Monipuolinen kielitaito kehittyy erilaisten tekstien ja tekstilajien tulkitsemisesta ja tuottamisesta. Opiskelija etenee perustaidoista laaja-alaisuuteen ja arkikielestä kohti akateemisempaa kielitaitoa. Opiskelijaa ohjataan kehittämään eri kielten taitoaan, laajentamaan monikielistä kompetenssiaan sekä kehittämään metakielellisiä taitojaan, joilla tarkoitetaan kykyä hahmottaa ja hyödyntää tietoa kielestä, kielen rakenteista ja funktioista sekä kielten välisistä yhteyksistä. Opiskelija harjaantuu laaja-alaiseen kielenkäyttöön vaihtelevissa teksti- ja asiayhteyksissä. Opiskelija oppii hankkimaan, muokkaamaan, tuottamaan ja jakamaan sekä arvioimaan ja arvottamaan tietoa.

Koodit

Vieraiden kielten opintojen koodit muodostuvat kielten kirjaintunnusten, oppimäärien tasotunnusten ja moduulinumeroiden mukaan. Vieraista kielistä käytetään seuraavia kirjaintunnuksia.

EN = englannin kieli

LA = latinan kieli

RA = ranskan kieli

SM = saamen kieli

SA = saksan kieli

VE = venäjän kieli

IA = italian kieli

EA = espanjan kieli

PO = portugalin kieli

KI = kiinan kieli

JP = japanin kieli

AR = arabian kieli

KX = muu kieli

Lukion opetussuunnitelman perusteissa vieraiden kielten kirjaintunnuksena käytetään tunnusta VK lukuun ottamatta englannin, saamen ja latinan kieltä. Asian ja Afrikan kielistä lukion opetussuunnitelman perusteissa käytetään kirjaintunnistetta VKAA. Paikallisessa opetussuunnitelmassa näiden tunnusten tilalla käytetään kullekin kielelle määriteltäviä, yllä lueteltuja kirjaintunnuksia.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Vieraissa kielissä käsitellään teemoja, joiden avulla kieltenoppiminen tuodaan osaksi lukio-opiskelun asiakokonaisuuksien hallintaa ja oppiainerajat ylittävää työskentelyä. Vieraan kielen eri oppimäärät toimivat yhteistyössä sekä toistensa että eri oppiaineiden kanssa. Samalla rakennetaan ymmärrystä ja yhteyksiä lukion ulkopuolelle sekä lukiota seuraaviin elämänvaiheisiin, opintoihin ja työelämään.

Väline- ja taitoaineina kielet tarjoavat työkaluja laaja-alaisen osaamisen taitojen tunnistamiseen, harjoittamiseen, kehittämiseen ja omaksumiseen sekä arvojen ja asenteiden tarkasteluun. Kieltenopetuksen taustalla on myös omat tiedon- ja tieteenalansa, jonka ulottuvuuksia, kuten sosiolingvistiikkaa, kognitiivista kielitiedettä tai tekstintutkimusta, voi hyödyntää laaja-alaisen asiakokonaisuuksien tarkastelussa. Laaja-alaisen osaamisen alueet tarjoavat opetuksessa käsiteltäviä sisältöjä, tavoitteita toiminnalle sekä perusteita erilaisten oppimisympäristöjen, työtapojen tai -menetelmien valinnalle. Vieraiden kielten opetuksessa laaja-alainen osaaminen näyttäytyy muun muassa miksi-kysymyksinä ja syy-seuraussuhteiden pohtimisena. Kielet tarjoavat mahdollisuuden kehittää luovaa toimintaa eri opiskelutapoja kokeillen, mutta myös älyllisyydestä ja kielen estetiikasta nauttien.

Vieraiden kielten opiskelun kautta tarkastellaan yksilön ja yhteisön identiteettien rakentumista ja ryhmässä toimimista. Kaikkea opiskelijoiden kielitaitoa arvostetaan ja pyritään hyödyntämään, mikä mahdollistaa opiskelijan **hyvinvointi- ja vuorovaikutusosaamisen** sekä minäpystyvyyden kasvattamisen. Empatia, hyvät tavat ja rakentavan vuorovaikutuksen (mediaatio) elementit ilmentyvät kaikissa kieliaineissa osana laaja-alaista osaamista. Rakentavan vuorovaikutuksen tekijöitä tutkimalla ja sen taitoja omaksumalla opiskelija syventää ymmärrystään toiseudesta ja harjaantuu rakentamaan ymmärrystä tilanteissa, joissa sitä ei kielellisistä tai kulttuurista syistä ole.

Opiskelija kehittää kielenopiskelutaitojaan tunnistamalla itselleen sopivia strategioita oppia kieliä ja arvioimalla oman oppimisensa edistymistä. Häntä ohjataan ymmärtämään monipuolisen kielitaidon merkitys jatko-opinnoissa ja työelämässä sekä kieli-identiteetin rakentamisessa.

Eri tieteen- ja tiedonaloja sekä taiteita yhdistävänä oppiaineena kielet avaavat yhtymäkohtia muihin oppiaineisiin sekä **monitieteiseen ja luovaan osaamiseen**. Temaattiset opinnot ja oppiainerajat ylittävät opintokokonaisuudet kannustavat opiskelijaa hyödyntämään eri kielten vähäistäkin taitoaan ja monikielistä kompetenssiaan. Tärkeää on asiakokonaisuuksien, kysymysten ja ratkaisujen työstäminen vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Opetuksessa tavoitellaan tilanteita, joissa opiskelija pääsee turvallisesti haastamaan oman osaamisensa rajoja. Vieraiden kielten opiskelu ja osaaminen avaa mahdollisuuksia päästä käsiksi monenlaisiin diskursseihin, tietoihin, tietolähteisiin ja taidemuotoihin. Samalla voidaan kyseenalaistaa vakiintuneita käytänteitä ja hakea uusia, luovia tarkastelukulmia sekä tunnistaa ja ymmärtää monimuotoisuutta. Kieltenopetuksessa tavoitteena on ajattelun- ja analysointitaitojen kehittäminen käyttämällä monipuolisia ja opiskelijakeskeisiä menetelmiä ja tarjoamalla merkityksellisiä, avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä.

Vieraiden kielten opiskelu vahvistaa opiskelijan **yhteiskunnallista osaamista**. Opetus antaa kielellisiä ja kulttuurisia valmiuksia ja eväitä osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen yhteiskunnassa ja kansainvälisessä maailmassa. Samalla rakennetaan yhteyksiä demokratiakasvatukseen ja tasa-arvonäkökulmiin sekä kieliä koskeviin pohdintoihin, kuten enemmistö- tai vähemmistökysymyksiin, kielipolitiikkaan tai kielidiversiteetin vähenemiseen. Kieliopintojen mahdollistamat taidot ja kontaktit helpottavat opiskelijan siirtymistä jatko-opintoihin, työelämään ja kansalaisaktiivisuutta edellyttäviin tehtäviin.

Kieliopinnot vahvistavat **eettisyyttä ja ympäristöosaamista** mahdollistamalla myötäelämisen ja ongelmien ymmärtämisen oman kielen asettamia rajoja laajemmin. Globaalit ympäristökysymykset, kuten ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden väheneminen ja kestäättömät kulutustottumukset, ovat yksilöön ja yhteisöihin vaikuttavia ongelmia. Opintojen aikana vahvistetaan taitoja ja haetaan kontakteja yhteisten ratkaisujen etsimiseksi ja työstämiseksi. Tiedon hakemisen ja tuottamisen lisäksi opiskelijaa ohjataan pohtimaan asenteiden ja arvojen merkitystä ja kehittämään vastuuntuntoaan sekä taitoaan toimia rakentavasti eri yhteyksissä.

Globaali- ja kulttuuriosaamisen osalta vieraiden kielten opetuksessa vahvistetaan opiskelijan uteliaisuutta, motivaatiota ja taitoa toimia kulttuurisesti ja kielellisesti moninaisissa ympäristöissä ja yhteyksissä. Monipuolinen kielitaito ja ymmärrys kielitaidon käyttökelpoisuudesta kansainvälisessä yhteistyössä ja globaalien kysymysten tarkastelussa syventävät opiskelijan maailmankansalaisen taitoja ja tarjoavat mahdollisuuksia monenkeskiseen, luovaan yhteistyöhön. Kieliopinnot vahvistavat kulttuuriperintöjen tuntemista ja tarjoavat luontevasti eri näkökulmia asioiden tarkasteluun.

Tavoitteet

Vieraiden kielten opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät kulttuuriseen ja kielelliseen moninaisuuteen, opiskelutaitoihin sekä vuorovaikutus- ja tekstin tulkinta- ja tuottamistaitoihin. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Kieli ja oppimäärä	Taito toimia vuorovaikutuksessa <i>(suluissa perusopetuksen päättövaiheessa asetetut taitotasotavoitteet)</i>	Taito tulkita tekstejä <i>(suluissa perusopetuksen päättövaiheessa asetetut taitotasotavoitteet)</i>	Taito tuottaa tekstejä <i>(suluissa perusopetuksen päättövaiheessa asetetut taitotasotavoitteet)</i>
Englanti,	B2.1 (B1.1)	B2.1 (B1.1)	B2.1 (B1.1)

A-oppimäärä			
Aasian ja Afrikan kielet, A-oppimäärä	A2.2–B1.1 (A2.1)	A2.2–B1.1 (A2.1)	A2.2–B1.1 (A2.1)
Muut kielet, A-oppimäärä	B1.2 (A2.2)	B1.2 (A2.2)	B1.2 (A2.2)
Englanti, B1-oppimäärä	B1.2	B1.2	B1.2
Muut kielet, B1-oppimäärä	B1.1 (A1.3)	B1.1(A1.3)	B1.1 (A1.3)
Englanti, B2-oppimäärä	B1.1	B1.1	B1.1
Muut kielet, B2-oppimäärä	A2.2 (A1.3)	A2.2 (A1.3)	A2.2 (A1.2)
Englanti, B3-oppimäärä	B1.1	B1.1	A2.2
Aasian ja Afrikan kielet, B3-oppimäärä	A2.1	A2.1 (puhuttu teksti) A1.3 (kirjoitettu teksti)	A2.1 (puhuttu teksti) A1.3 (kirjoitettu teksti)
Muut kielet, B3-oppimäärä	A2.1	A2.1	A2.1

Kulttuurinen ja kielellinen moninaisuus

Tavoitteena on, että opiskelija

- rohkaistuu kielenkäyttäjänä globaalissa maailmassa, jossa tavoitteena ei ole esimerkillisen äidinkielen kielenkäyttäjän tasoinen kielitaito vaan rakentavan vuorovaikutuksen ja keskinäisen ymmärryksen kasvattaminen
- osoittaa tietoa, taitoa ja tahtoa toimia rakentavasti kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa

- kokee kielellisen repertuaarinsa kasvattamisen mielekkääksi.

Opiskelutaidot

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa asettaa tavoitteita ja arvioida kehittymistään osana jatkuvaa oppimisprosessia
- tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohtiaan kielenoppijana
- osaa käyttää tehokkaasti erilaisia kielenopiskelustrategioita ja työvälineitä
- muodostaa käsityksen kielitaidon jatkuvasta kehittämisestä myös lukio-opintojen päättymisen jälkeen.

Vuorovaikutustaidot, tekstin tulkinta- ja tuottamistaidot

Tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu ja rohkaistuu käyttämään kieltä laaja-alaisesti ja monipuolisesti
- saa kokemuksia monenlaisista kohdekielistä opiskelu- ja kielenkäyttöympäristöistä
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan tavoitteeksi asetettuihin kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon taitotasoihin (liite 2) ohessa olevan taulukon mukaisesti sekä asettaa omia tavoitteitaan, arvioida taitojensa kehittymistä ja kehittää niitä edelleen.

Arviointi

Kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon taitotasotavoitteet oppimäärittäin

Arvioinnin tehtävä vieraissa kielissä on tukea opiskelijan kehittymistä vieraalla kielellä toimijana. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota.

Arviointi ja muu palautteen antaminen kohdistuvat oppimäärän tavoitteiden mukaiseen osaamiseen ja keskeisten sisältöjen hallintaan. Itse- ja vertaisarviointia käytetään oman ja ryhmän osaamisen sekä oppimisprosessin ymmärtämiseksi ja kehittämiseksi.

Arvioinnin kohteena ovat opiskelijan vuorovaikutusosaaminen, tekstin tulkinta- ja tuottamistaidot sekä kulttuurisen ja kielellisen moninaisuuden tavoitealueeseen kytketty osaaminen. Arvioinnin kohteena ovat myös opiskelijan opiskelutaidot, kuten opiskelustrategioiden kehittämisen taidot sekä oppimisen edistämistä tukevat työskentelytaidot.

Arvioinnin tukena, opettajan työvälineenä sekä opiskelijan itse- ja vertaisarvioinnin välineenä käytetään soveltuvien osin eurooppalaiseen viitekehykseen (CEFR) perustuvaa kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa (liite 2). Arvioinnin tukena voidaan myös hyödyntää vieraan kielen taidon sertifiointiin tarkoitettuja kansainvälisesti tunnustettuja tutkintojärjestelmiä, jotka on linkitetty eurooppalaisen viitekehyksen kuusiportaiseen taitotasosteikkoon.

Opintojen alkuvaiheessa palautteenannossa painottuu opiskelijan taito kehittää kielenopiskelutaitojaan. Opintojen edetessä kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa voidaan hyödyntää enenevästi opiskelijan vuorovaikutus-, tulkinta- ja tuottamistaitojen tasoa määriteltäessä.

Arvosanan muodostamisessa otetaan systemaattisesti huomioon kaikki tavoitealueet, mukaan lukien opiskelutaitojen kehittämiseen liittyvät tavoitteet, joskin opintojaksokohtaiset painotukset voivat vaihdella.

Suullisen kielitaidon arviointi

Kielten opetuksessa opiskelijalta arvioidaan kielitaidon muiden osa-alueiden lisäksi suullinen kielitaito. Suullista kielitaitoa voidaan arvioida erillisellä kokeella. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 4 mom.)

Lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus. Lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärän suorittamisesta annetaan todistus. – [Lukiolain 39 §:n] 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen todistusten liitteenä annetaan lisäksi erillinen todistus lukiodiplomin ja suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta. (Lukiolaki 714/2018, 39 § 3 mom.)

Vieraiden kielten pakollisten ja valinnaisten opintojen aikana arvioidaan myös opiskelijan suullista kielitaitoa.

Valinnaisiin opintoihin kuuluvan vieraiden kielten A-oppimäärän moduulin 8 ja B1-oppimäärän moduulin 6 opintojen aikana suullisen kielitaidon arviointi perustuu opintojen aikaisiin näyttöihin sekä Opetushallituksen tuottamasta suullisesta kokeesta tai Opetushallituksen tuottaman erillisen ohjeistuksen mukaisesti annetuista näytöistä saatuun arvosanaan. Kyseisistä moduuleista koostuvien opintojaksojen arvioinnin edellytykset täyttyvät, kun opiskelija on antanut opintojakson suorittamiseksi sovitut näytöt ja suorittanut Opetushallituksen tuottaman erillisen kokeen tai antanut Opetushallituksen erillisen ohjeistuksen mukaiset näytöt.

Latinan kieltä lukuun ottamatta B2- ja B3-oppimäärien osalta opiskelijan suullista kielitaitoa arvioidaan Opetushallituksen tuottaman erillisen ohjeistuksen mukaisesti.

Opintoihin kuuluva suullisen kielitaidon kokeen suoritus tai muut Opetushallituksen ohjeistuksen mukaiset näytöt arvioidaan asianomaiselle kielelle ja oppimäärälle lukion opetussuunnitelman perusteissa asetettuja tavoitteita vasten.

Opetushallituksen tuottamasta suullisen kielitaidon kokeesta tai erillisen ohjeistuksen mukaisista näytöistä annetaan erillinen todistus lukion päättötodistuksen liitteenä.

7.3.1 Vieraat kielet, englanti, A-oppimäärä (ENA)

PAKOLLISET OPINNOT

Pakollisten opintojen opintojaksojen 1–3 aikana painotetaan opiskelijan kielten opiskelutaitojen ja opiskelu- ja vuorovaikutusstrategioiden kehittämistä hänen omista lähtökohdistaan. Opiskelija tulee tietoiseksi vahvuuksistaan ja kehittämiskohteistaan ja vahvistaa perusopetuksessa luotua pohjaa jatkuvalla kielten opiskelulle. Tätä tarkoitusta varten opiskelija laatii ensimmäisen opintojakson yhteydessä henkilökohtaisen kieliprofiilinsa, jota työstetään oppimisprosessin edetessä lukio-opintojen aikana.

Opintojaksojen 1–2 aikana opiskelija luo kokonaiskuvan englannin kielestä lingua francana sekä omasta kehittymisestään englannin oppijana ja osaajana. Samalla tarkastellaan kulttuurista ja kielellistä monimuotoisuutta yhteiskunnan, mutta myös opiskelijan henkilökohtaisesta näkökulmasta. Opiskelija tarkastelee kieliprofiilissaan itseään myös muiden kielten, mukaan lukien äidinkielen, käyttäjänä, osaajana ja oppijana.

Opintojaksosta 3 lähtien kiinnitetään entistä enemmän huomiota eri tekstilajien edellyttämään kieleen muodollisuusasteeltaan erityyppisissä kielenkäyttötilanteissa. Opintojaksojen 4–6 opinnoissa painotetaan kieltä tiedonhankinnan, olennaisen tiedon tiivistämisen ja tiedon jakamisen välineenä ottaen huomioon englannin kielen kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tavoitetaso lukio-opinnoille.

Pakollisten opintojen loppuvaiheessa huomio kiinnittyy vahvistamaan taitoja, joita opiskelija hyödyntää pystyäkseen jatkamaan osaamisensa omaehtoista kehittämistä.

Opintojen aikana varataan aikaa käsitellä ajankohtaisia tai paikallisia asioita, joista voidaan sopia yhdessä. Kaikkien opintojen aikana harjoitellaan monipuolisesti sekä suullista että kirjallista vuorovaikutusta.

Minun ja muiden englanti (ENA12) (4op)

Opintojakson moduulit

- Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen (ENA1) (1op), pakollinen
- Englanti globaalina kielenä (ENA2) (3op), pakollinen

Opintojaksossa yhdistyy englannin kaksi ensimmäistä opintojaksoa. Opintojakson tehtävänä on avata lukion kieltenopiskelun tavoitteita suhteessa jatkuvaan oppimiseen ja tulevaisuuden tarpeisiin muutosten monikielisessä maailmassa sekä tarkastella englannin kielen aseman kehittymistä lingua francana globaaleissa konteksteissa ja vuorovaikutustilanteissa, joissa englanti ei välttämättä ole kenenkään äidinkieli. Opintojakso totuttaa opiskelijaa lukiomaiseen kieltenopiskeluun, jossa kohdekieltä käytetään mahdollisimman paljon. Tehtävänä on kehittää opiskelijan kielitietoisuutta ja kieli-identiteettiä sekä itse- ja vertaisarviointitaitoja sekä vahvistaa opiskelijan ja ryhmän hyvinvointiosaamista. Tehtävänä on myös tarkastella, miten kieli ja kielitaito vaikuttavat eettisesti kestävään toimintaan kaikessa viestinnässä. Opintojaksossa avataan rakentavan vuorovaikutuksen (mediaatio) käsitettä keskeisenä kielitaidon osa-alueena.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- rohkaistuu kehittämään kielitaitoaan
- syventää käsitystään kielitietoisuudesta ja monikielisyydestä
- analysoi ja kehittää taitoaan käyttää itse- ja vertaisarviointia oppimista tukevana menetelmänä
- monipuolistaa kielenopiskelutaitojaan
- oppii hyödyntämään tarkoituksenmukaisia kielenopiskelun apuvälineitä
- pystyy suhteuttamaan osaamistaan taitotasoon B2.1.
- tunnistaa tapoja kehittää rakentavaa vuorovaikutusta
- kehittää rakentavan vuorovaikutuksen strategioitaan ja ongelmanratkaisutaitojaan
- vahvistaa vuorovaikutuksessa toimimisen taitojaan sekä kielellistä itsetuntoaan
- syventää tietoaan englannin asemasta kulttuurisen ja kielellisen monimuotoisuuden näkökulmasta.

Keskeiset sisällöt

- henkilökohtaisen kieliprofiilin laatiminen
- tavoitteiden asettelu kielen opiskelulle

- monikielisyys voimavarana
- erilaisiin teksti- ja tyyliin tutustuminen
- tutustuminen, arkitiedon vaihtaminen ja vuorovaikutusosaamisen vahvistaminen
- englanti äidinkielenä, toisena kielenä, virallisena kielenä, globaalina kielenä
- kansainvälisyys arjessa ja lähiympäristöissä, liikkuvuus
- kansainväliset suhteet
- rakentava vuorovaikutus, merkitysneuvottelut ja kielentäminen hyvinvoinnin ja itsetunnon rakentajana
- puhujien eri taustat ja statusvaikutukset
- äänneiden muodostuminen ja puheen tuottaminen; englannin variantteja ja vertailua muihin kieliin
- viestintätyyli erilaisissa medioissa

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Laaja-alaisista osaamisen tavoitteista tässä opintojaksossa toteutuu hyvinvointiosaaminen siten, että opintojakso kehittää opiskelijan kielitietoisuutta ja kieli-identiteettiä sekä opiskelijoiden harjaantuessa tunnistamaan ja käyttämään rakentavaa vuorovaikutusta. Vuorovaikutusosaaminen toteutuu erilaisissa kielenkäyttötilanteissa esimerkiksi pari- ja ryhmätyöskentelyssä opintojakson aikana. Globaali- ja kulttuuriosaaminen kehittyvät opintojakson keskeisten sisältöjen kautta, joissa käsitellään esimerkiksi englantia globaalina kielenä sekä kansainvälisyyttä arjessa ja lähiympäristöissä.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti erilaisten näyttöjen perusteella, jotka kattavat kielitaidon eri osa-alueita. Näihin osa-alueisiin voi kuulua suullinen tuottaminen, kyky työstää erilaisia tekstejä, kuullunymmärtäminen sekä kirjallinen tuottaminen.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Englannin kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä (ENA3) (2op)

Opintojakson tehtävänä on syventää kulttuurista ymmärrystä. Opintojaksossa tarkastellaan kielten ja kulttuurien moninaisuutta sekä arvoja ja merkityksiä, jotka

välittyvät kulttuurin kautta yksilölle ja yhteisölle. Taiteiden merkitystä tarkastellaan niiden vaikuttavuuden kautta. Opiskelijaa ohjataan hyödyntämään muita opintoja tai oppimisympäristöjä sekä elämämpiirejään. Opintoihin voidaan sisällyttää laajahko omakohtainen luovan ilmaisun tuotos.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tekee omia tulkintoja erilaisista aihepiiriin liittyvistä teksteistä
- pystyy tuottamaan tekstejä monipuolisesti itselle tärkeistä kulttuuriaiheista ja -ilmiöistä
- vahvistaa taitoaan käyttää reflektointia kielenoppimisen välineenä.

Keskeiset sisällöt

- luova toiminta
- kulttuurin ja taiteen merkitys yksilölle ja yhteisölle
- itseilmaisu identiteetin rakentumisessa

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Laaja-alaisen osaamisen oppimistavoitteista tässä opintojaksossa toteutuvat monitieteinen ja luova osaaminen kun opiskelijaa ohjataan hyödyntämään muita opintoja tai oppimisympäristöjä sekä elämämpiirejään. Globaali- ja kulttuuriosaaminen tulee esille sitä kautta, että englannin kielen kautta syvennetään kulttuurista ymmärrystä.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti erilaisten näyttöjen perusteella, jotka kattavat kielitaidon eri osa-alueita. Näihin osa-alueisiin voi kuulua suullinen tuottaminen, kyky työstää erilaisia tekstejä myös kuunneltuna sekä kirjallinen tuottaminen.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Englannin kieli vaikuttamisen välineenä (ENA4) (2op)

Opintojakson tehtävänä on kehittää ajattelu- ja opiskelutaitoja harjoittelemalla kriittistä luku- ja tiedonhankintataitoa sekä siihen pohjautuvia soveltamisen ja tuottamisen taitoja. Opintojaksossa tarkastellaan osallisuuden, aktiivisen toimijuuden ja demokratian rakentumista englannin kielellä kielellisesti, kulttuurisesti ja katsomuksellisesti monimuotoisessa maailmassa.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu medioissa esillä oleviin ajankohtaisiin aiheisiin ja niiden taustoihin
- kehittää taitojaan ilmaista ja arvioida mielipiteitä sekä argumentoida tiedon perusteella
- hyödyntää erilaisia tietolähteitä, oppimisympäristöjä ja tapoja tuottaa tekstejä hankkiakseen, yhdistääkseen, muokatakseen, esittääkseen ja arvioidakseen tietoa.

Keskeiset sisällöt

- vaikuttaminen kansalaisyhteiskunnassa
- ihmisoikeuskysymykset, tasa-arvo
- yksilön vastuut ja velvollisuudet, sananvapaus
- neuvottelemisen taidot (arkiset–institutionaaliset)
- median rooli asenteiden muokkaajana

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Eettisyys ja ympäristöosaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen

Laaja-alaisen osaamisen oppimistavoitteista tässä opintojaksossa toteutuu eettisyys- ja ympäristöosaaminen sekä yhteiskunnallinen osaaminen siten, että opintojaksolla käsitellään keskeisinä sisältöinä vaikuttamista kansalaisyhteiskunnassa, ihmisoikeuskysymyksiä sekä tasa-arvoa, yksilön vastuita ja velvollisuuksia sekä sananvapautta.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti erilaisten näyttöjen perusteella, jotka kattavat kielitaidon eri osa-alueita. Näihin osa-alueisiin voi kuulua suullinen

tuottaminen, kyky työstää erilaisia tekstejä myös kuunneltuna sekä kirjallinen tuottaminen.

Opintojakso arvioidaan numeerisesti asteikolla 4-10.

Kestävätulevaisuus ja tiede (ENA5) (2op)

Opintojakson tehtävänä on syventää opiskelijan tiedonhankinnan taitoja, erityisesti lähteen luotettavuuden tarkastelun näkökulmasta, sekä tekstin tulkitsemisen ja tuottamisen taitoja. Tehtävänä on myös vahvistaa opiskelijan taitoja esittää kysymyksiä ja etsiä vastauksia tai hahmotella ratkaisuja itsenäisesti ja ryhmän jäsenenä.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- oppii käyttämään asiayhteyteen sopivia lukustrategioita ja tiivistämisen taitoja
- kehittää taitojaan raportoida jäsennellysti havainnoista itseään kiinnostavista aiheista yksin ja ryhmässä

Keskeiset sisällöt

- opiskelijoita kiinnostavat tiedon- ja tieteenalat
- erilaiset tulevaisuudenvisiot
- kestävää tulevaisuutta rakentavat innovaatiot; mahdollisuudet ratkaista monimutkaisia ongelmia
- yleistajuiset tekstit, lähdekritiisyys
- englanti tieteen kielenä, tieteellisen tekstin piirteet

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Eettisyys ja ympäristöosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueista tässä opintojaksossa toteutuvat eettisyys- ja ympäristöosaaminen sillä opintojakson yhtenä keskeisenä sisältönä on kestävä tulevaisuuden innovaatiot. Monitieteinen ja luova osaaminen toteutuvat sisältöjen osalta erilaisissa tulevaisuudenvisioissa sekä tutustussa eri tiedon- ja tieteenaloihin kuten myös englantiin tieteen kielenä.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti erilaisten näyttöjen perusteella, jotka kattavat kielitaidon eri osa-alueita. Näihin osa-alueisiin voi kuulua suullinen tuottaminen, kyky työstää erilaisia tekstejä myös kuunneltuna sekä kirjallinen tuottaminen.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Englannin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä (ENA6) (2op)

Opintojakson tehtävänä on syventää käsitystä kielitaidosta työelämätautona ja sosiaalisena pääomana muuttuvassa maailmassa. Opintojaksossa pohditaan jatko-opinto- ja urasuunnitelmia sekä työntekoa myös kansainvälisessä kontekstissa.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa tietämystään tekstilajeista, jotka ovat tyypillisiä mahdollisille jatko-opinto- tai urasuunnitelmille
- rohkaistuu englannin kielen käyttäjänä erilaisissa opiskeluun ja työntekoon liittyvissä vuorovaikutustilanteissa
- kehittää taitoaan ilmaista itseään muodollisemmissa asiayhteyksissä.

Keskeiset sisällöt

- jatko-opinto- ja urasuunnitelmat; urajoustavuus
- kieliprofiilin täydentäminen tulevaisuuden tarpeita varten
- kansalliset tai kansainväliset yhteisöt tai yritykset työnantajina
- itsenäistyvän, työelämään astuvan nuoren arjen ja talouden hallinta

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet:

- Globaali- ja kulttuuriosaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueista tässä opintojaksossa toteutuvat globaali- ja kulttuuriosaaminen opintojakson keskeisten sisältöjen osalta, kun opiskelijat pohtivat jatko-opinto- ja urasuunnitelmia sekä työntekoa myös kansainvälisessä kontekstissa.

Vuorovaikutusosaaminen toteutuu opiskelijan rohkaistuessa käyttämään englannin kieltä erilaisissa opiskeluun ja työntekoon liittyvissä vuorovaikutustilanteissa. Yhteiskunnallinen osaaminen toteutuu opiskeluun ja työelämään valmistavien taitojen vahvistuessa.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti erilaisten näyttöjen perusteella, jotka kattavat kielitaidon eri osa-alueita. Näihin osa-alueisiin voi kuulua suullinen tuottaminen, kyky työstää erilaisia tekstejä myös kuunneltuna sekä kirjallinen tuottaminen.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

Ympäristö ja kestävä elämäntapa (ENA7) (2op)

Opintojakson tehtävänä on valmistaa opiskelijaa maailmankansalaiseksi, jolla on tietoa, taitoa ja tahtoa osallistua globaaleista ympäristökysymyksistä käytäviin keskusteluihin. Näkökulmia tarkastellaan opiskelijan omasta elinpiiristä käsin, mutta tutustutaan myös kansainvälisten organisaatioiden tapoihin käsitellä kestävään elämäntapaan liittyviä kysymyksiä.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa tiedonhakutaitojaan erityisesti lähdekritiikin näkökulmasta
- kehittää ajattelun taitojaan hyödyntämällä kielitaitoaan erilaisten syy-seuraussuhteiden analysoimiseksi
- osallistuu myös laajempiin suullisiin tai kirjallisiin vuorovaikutustilanteisiin.

Keskeiset sisällöt

- globaalit ympäristökysymykset, esimerkiksi ilmastonmuutos
- kestävä elämäntapa opiskelijan omassa elinpiirissä
- esimerkkejä kansainvälisistä sopimuksista tai sopimusneuvotteluista
- ratkaisukeskeisyys

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueista tässä opintojaksossa toteutuu eettisyys- ja ympäristöosaaminen keskeisten sisältöjen kautta, joita ovat esimerkiksi globaalit ympäristökysymykset sekä kestävä elämäntapa.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti erilaisten näyttöjen perusteella, jotka kattavat kielitaidon eri osa-alueita. Näihin osa-alueisiin voi kuulua suullinen tuottaminen, kyky työstää erilaisia tekstejä myös kuunneltuna sekä kirjallinen tuottaminen.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Viesti ja vaikuta puhuen (ENA8) (2op)

Opintojakson tehtävänä on harjaannuttaa kansainväliseen toimijuuteen tarvittavaa monipuolista suullista kielitaitoa sekä tarjota opiskelijalle jatkuvan oppimisen välineitä oman suullisen kielitaidon kehittämiseksi. Tehtävänä on myös vahvistaa neuvottelemisen taitoja sekä toisen arvostamista ja huomioon ottamista. Opintojaksoon sisältyy Opetushallituksen tuottaman suullisen kokeen tai erillisen ohjeistuksen mukaisten näyttöjen suorittaminen.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ymmärrystään suullisiin vuorovaikutustilanteisiin vaikuttavista tekijöistä
- vahvistaa suullisen vuorovaikutuksen taitojaan
- vahvistaa taitoaan ymmärtää kielen eri variantteja
- harjoittelee valmistelua edellyttävää suullista tuottamista.

Keskeiset sisällöt

- puhumisen eri piirteet
- englannin käyttäjien erilaisten taustojen ja eri äidinkielten vaikutus puhetilanteisiin
- dialogisuus
- oppimäärän pakollisten opintojen aikana käsitellyt aiheet ja niiden täydentäminen opiskelijoiden tarpeiden mukaan

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- vuorovaikutusosaaminen
- globaali- ja kulttuuriosaaminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueista tässä opintojaksossa painottuu erityisesti vuorovaikutusosaaminen opiskelijoiden kehittäessä monipuolista suullista kielitaitoaan. Globaali- ja kulttuuriosaaminen toteutuvat kun vahvistetaan taitoa ymmärtää kielen eri variantteja sekä tutustuttaessa englannin käyttäjien erilaisten taustojen ja eri äidinkielten vaikutukseen puhetilanteissa.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti erilaisten pääasiassa suullisten näyttöjen perusteella. Opintojakson lopussa pidetään suullinen koe, josta annetaan erillinen arvosana sekä todistus, jonka opiskelija saa päättötodistuksen liitteenä.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

KOULUKOHTAISET OPINNOT

[Kertausta aloittaville \(ENA9\) \(2op\)](#)

Opintojakso on tarkoitettu niille lukio-opinnot aloittaville opiskelijoille, jotka tarvitsevat lisäharjoitusta englannin kielen perusrakenteissa. Opintojakso suoritetaan ennen ensimmäistä pakollista englannin opintojaksoa.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on paitsi englannin kielitaidon myös opiskelutaitojen vahvistaminen kertaamalla englannin kielen perusrakenteita ja erilaisia kielen oppimisen tapoja.

Keskeiset sisällöt

Opintojaksossa kerrataan englannin kieliopin keskeisiä rakenteita sekä harjoitellaan kielen oppimisen eri osa-alueita kuten sanaston opiskelua, luetun ymmärtämistä sekä kuuntelua.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen

- Vuorovaikutusosaaminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueista tässä opintojaksossa toteutuvat hyvinvointiosaaminen sekä vuorovaikutusosaaminen opiskelijoiden vahvistaessa englannin kielten perusrakenteiden osaamistaan sekä kielen oppimisen taitojaan yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Kuuntelun taidot (ENA10) (2op)

Opintojakson tehtävänä on harjoittaa monipuolisesti opiskelijan kuullun ymmärtämisen taitoja. Kuullun ymmärtämisen taitoja tarvitaan paitsi lukio- ja jatko-opinnoissa, myös työ- ja arkielämässä. Tavoitteena on oppia vastaustekniikoita ylioppilaskokeen erilaisiin video- ja äänitehtäviin sekä ymmärtämään kuultua kieltä sen eri muodoissa.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija:

- oppii vastaustekniikoita erilaisiin kuullun ymmärtämisen tehtäviin
- harjoittaa monipuolisesti kuullun ymmärtämisen taitojaan
- tutustuu eri tapoihin harjoittaa ja hyödyntää kuullun ymmärtämisen taitojaan

Keskeiset sisällöt

- monipuoliset kuullun ymmärtämisen tehtävät video- ja äänitemuodoissa
- harjoitellaan vastaustekniikoita ylioppilaskokeen video- ja äänitetehtäviin

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Vuorovaikutusosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueista tässä opintojaksossa painottuvat vuorovaikutusosaaminen erityisesti erilaisten tehtävätyyppien kautta. Monitieteinen ja luova osaaminen kehittyvät tutustuessamme monipuolisesti eri aihepiireihin.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Kertausta abiturienteille (ENA11) (2op)

Opintojakson tehtävänä on valmentaa 3. vuoden opiskelijoita yo-kirjoituksiin. Opintojaksossa kerrataan keskeisiä rakenteita ja sanastoa sekä harjoitellaan kirjoittamista, luetun- ja kuullun ymmärtämistä. Opintojakson aikana käydään läpi erilaisia yo-kirjoitusten tehtävätyyppejä ja harjoitellaan vastaustekniikoita.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija:

- oppii kertaamaan englannin yo-kirjoituksiin omat vahvuudet huomioiden
- oppii vastaustekniikoita erilaisiin yo-kirjoitusten tehtävätyyppeihin
- kertaan englannin keskeisiä kielioppirakenteita sekä teemasanastoja
- vahvistaa omaa osaamistaan eri englannin kielen osa-alueilla

Keskeiset sisällöt

- kerrataan englannin kieliopin keskeisiä rakenteita
- vahvistetaan sanasto-osaamista
- harjoitellaan vastaustekniikoita ylioppilaskokeen video- ja äänitetehtäviin, rakenne- ja sanastotehtäviin sekä kirjoitelmiin

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen

Laaja-alaiseen osaamisen osa-alueista tässä opintojaksossa toteutuu hyvinvointiosaaminen opiskelijan tunnistessa ja vahvistaessa omia vahvuuksiaan. Monitieteinen ja luova osaaminen toteutuu oppimisen säätelyn sekä oppimistaitojen kehittämisessä.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.3.2 Vieraat kielet, B3-oppimäärä (VKB3)

Oppiaine ja tehtävä

Oppimäärän erityisenä tehtävänä on rohkaista opiskelijaa laajentamaan kielellistä repertuaariaan sekä kannustaa opiskelijaa jatkuvaan kieltenopiskeluun ja jatkamaan kieliopintoja myös lukion jälkeen osana elinikäisen oppimisen polkua. Tehtävänä on vahvistaa opiskelijan kieli- ja kulttuuriosaamista kohdekielen näkökulmasta. Opetus ohjaa tarkastelemaan, miten uuden kielen oppiminen lisää ymmärrystä ajattelun ja kielen välisestä yhteydestä.

Oppimäärän opetus painottuu etenkin alkuvaiheessa suulliseen kielitaitoon, mutta oppimäärän tehtävä on auttaa opiskelijaa näkemään, miten vähäiselläkin kielitaidolla on mahdollista tutustua kieli- ja kulttuurialueen tekstimaailmoihin sekä tiedon- ja tieteenaloihin. Uusi kieli avaa myös mahdollisuuksia eri kielillä tapahtuvaan jatkokoulutukseen ja lisää työelämävalmiuksia. Oppimäärän tehtävänä on myös rohkaista opiskelijaa hahmottamaan, miten uuden kielen oppiminen tukee muuta oppimista.

Paikalliset kirjaukset

Nivalan lukiossa voi opiskella B3-oppimäärän saksan (SA), ranskan (RA), venäjän (VE) ja espanjan (EA) kielestä.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

Perustason alkeet 1 (SAB31/RAB31/VEB31/EAB31) (2op)

Opintojakson tehtävänä on motivoida pitkäjänteiseen ja tavoitteelliseen kielenopiskeluun sekä vahvistaa opiskelijan mielenkiintoa uutta kieltä ja kulttuureja kohtaan. Opiskelijaa rohkaistaan toimimaan kohdekielellä aktiivisesti, monenlaisia alkeiskielitaitoa kompensoivia vuorovaikutusstrategioita käyttäen.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa uuden kielen suhteen aiemmin opiskelemiinsa tai osaamiinsa kieliin sekä hyödyntää omaa kielellistä repertuaariaan
- löytää itselleen sopivia keinoja oppia ja opiskella kieltä
- hahmottaa kohdekielen aseman maailmassa
- pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.1 tavoitteiden mukaisesti

Keskeiset sisällöt

- rutiininomaiset viestintätilanteet
- keskeisimmät viestintästrategiat
- tavallisimmat kohteliaisuuteen liittyvät ilmaukset

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojakson tavoitteissa ja toteutusmenetelmissä korostuu vuorovaikutusosaamisen laaja-alainen osaamisalue. Opintojakson aikana valmistaudutaan oman kieliprofiilin laajentamiseen, ja siltä osin sisältöihin kuuluu myös osia globaali- ja kulttuuriosaamisen laaja-alaisesta osaamisalueesta.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti erilaisten näyttöjen perusteella, jotka testaavat kattavasti kielitaidon eri osa-alueita. Vuorovaikutusta ja viestintästrategioiden käyttöä arvioidaan itse- ja vertaisarviointina. Viestinnän kulttuurista sopivuutta ja puhuttujen tekstien tulkinta- ja tuottamistaitoa arvioidaan sekä opintojakson aikana että pienimuotoisesti opintojakson lopussa. Arviointiperusteet täsmennetään yhdessä opintojakson opiskelijoiden kanssa opintojakson alussa.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Perustason alkeet 2 (SAB32/RAB32/VEB32/EAB32) (2op)

Opintojakson tehtävänä on rohkaista opiskelijaa käyttämään vähäistäkin kielitaitoa vuorovaikutustilanteissa ja hyödyntämään kieltä väylänä omien mielenkiinnon kohteiden pariin, myös maailmankuvan laajentamiseksi.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.1–A1.2 tavoitteiden mukaisesti.

Keskeiset sisällöt

- oman lähipiirin ja arjen kuvailu
- sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa
- tavanomaiset asiointitilanteet

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojakson tavoitteissa ja toteutusmenetelmissä korostuvat vuorovaikutusosaamisen ja monitieteisen ja luovan osaamisen laaja-alaiset osaamisalueet. Opintojakson aikana täydennetään muiden kielten opinnoissa laadittua omaa kieliprofilia, ja siltä osin sisältöihin kuuluu myös osia globaali- ja kulttuuriosaamisen laaja-alaisesta osaamisalueesta.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti erilaisten näyttöjen perusteella, jotka testaavat kattavasti kielitaidon eri osa-alueita. Opintojaksossa painotetaan viestinnän kulttuurista sopivuutta, tekstien tulkintaitoa ja suullista tuottamistaitoa, joita arvioidaan sekä opintojakson aikana että lopussa. Vuorovaikutusta ja viestintästrategioiden käyttöä arvioidaan itse- ja vertaisarviointina. Arviointiperusteet täsmennetään yhdessä opintojakson opiskelijoiden kanssa opintojakson alussa.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Perustason alkeet 3 (SAB33/RAB33/VEB33/EAB33) (2op)

Opintojakson tehtävänä on ohjata opiskelijaa muodostamaan kokonaisnäkemys perustason alkeisvaiheesta ja edistymisestä kohdekielen opinnoissa. Tarvittaessa huomiota kiinnitetään B2-oppimäärää peruskoulun puolella opiskelleen opiskelijan opintojen aloittamiseen.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.2 tavoitteiden mukaisesti.

Keskeiset sisällöt

- sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa, tavanomaiset asiointitilanteet
- vapaa-ajan vietto ja harrastukset
- koulu

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksossa korostuvat vuorovaikutusosaamisen ja monitieteisen ja luovan osaamisen laaja-alaiset osaamisalueet niin opiskelusisältöinä, tavoitteina kuin toteutusmenetelminäkin. Opintojakson aikana täydennetään muiden kielten opinnoissa laadittua omaa kieliprofiilia, ja siltä osin sisältöihin kuuluu myös osia globaali- ja kulttuuriosaamisen laaja-alaisesta osaamisalueesta.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti erilaisten näyttöjen perusteella, jotka testaavat kattavasti kielitaidon eri osa-alueita. Arvioinnissa painotetaan viestinnän kulttuurista sopivuutta, tekstien tulkintataittoa ja suullista tuottamistaitoa, joita arvioidaan formatiivisesti opintojakson aikana. Vuorovaikutusta ja viestintästrategioiden käyttöä arvioidaan itse- ja vertaisarviointina. Arviointiperusteet täsmennetään yhdessä opintojakson opiskelijoiden kanssa opintojakson alussa.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Perustaso 1 (SAB34/RAB34/VEB34/EAB34) (2op)

Opintojakson tehtävänä on ohjata opiskelijaa hyödyntämään kohdekieltä tiedonhankinnan välineenä. Opintojaksossa vahvistetaan opiskelijan kansainvälisyysvalmiuksia ja rohkaistaan opiskelijaa toimimaan oman kulttuurinsa lähettiläänä.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3 tavoitteiden mukaisesti.

Keskeiset sisällöt

- kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit
- Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta
- arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailua

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksossa korostuu erityisesti globaali- ja kulttuuriosaamisen laaja-alainen osaamisalue niin tavoitteina, opiskelusisältöinä kuin toimintamenetelminäkin. Opiskelusisältöihin kuuluu myös sekä kohdekielisten alueiden että Suomen osalta myös vähemmistökielten asema, miltä osin toteutuu yhteiskunnallisen osaamisen laaja-alainen osaamisalue.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti erilaisten näyttöjen perusteella, jotka testaavat kattavasti kielitaidon eri osa-alueita. Arvioinnissa painotetaan tekstien suullista tuottamistaitoa, jota arvioidaan formatiivisesti opintojakson aikana ja tekstien tulkintataittoa, jota arvioidaan summatiivisesti. Vuorovaikutusta ja viestintästrategioiden käyttöä arvioidaan itse- ja vertaisarviointina. Arviointiperusteet täsmennetään yhdessä opintojakson opiskelijoiden kanssa opintojakson alussa.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Perustaso 2 (SAB35/RAB35/VEB35/EAB35) (2op)

Opintojakson tehtävänä on tarjota opiskelijalle välineitä ilmaista kohdekielellä tuntemuksiaan ja mielipiteitään. Opintojaksossa harjoitellaan vuorovaikutuksen ylläpitoa ja aktiivisen kuuntelun taitoa.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3–A2.1 tavoitteiden mukaisesti.

Keskeiset sisällöt

- hyvinvointi ja terveys
- eri elämänvaiheet

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksossa korostuvat erityisesti hyvinvointiosaamisen ja vuorovaikutusosaamisen laaja-alaiset osaamisalueet niin tavoitteina, opiskelusisältöinä kuin toimintamenetelminäkin. Perhesuhteita, oikeuksia, velvollisuuksia, vakaumuksia ja niihin liittyvää identiteetin etsintää käsittelevät

opiskelutaidot kehittävät yhteiskunnallista osaamista ja globaali- ja kulttuuriosaamista.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti erilaisten näyttöjen perusteella, jotka testaavat kattavasti kielitaidon eri osa-alueita. Taitoa toimia vuorovaikutuksessa arvioidaan niin itse- kuin vertaisarvointina kuin opettajan antamana arviointina. Arviointiperusteet täsmennetään yhdessä opintojakson opiskelijoiden kanssa opintojakson alussa.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Perustaso 3 (SAB36/RAB36/VEB36/EAB36) (2op)

Opintojakson tehtävänä on ohjata opiskelija kielialueen kulttuurisesti ja historiallisesti keskeisten aiheiden pariin. Opintojaksossa rohkaistaan opiskelijaa käyttämään kohdekieltä itselle kiinnostavia kulttuuriaihteita tutkiessa. Opintojakson aikana opiskelija tekee oman kohdekielisen tuotoksen.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti

Keskeiset sisällöt

- eri kulttuuriaihteita kieli- ja kulttuurialueelta
- ajankohtaiset kulttuuriaiheet
- luova toiminta opiskelijoiden oman mielenkiinnon perusteella

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksossa korostuvat erityisesti monitieteisen ja luovan osaamisen sekä globaali- ja kulttuuriosaamisen laaja-alaiset osaamisalueet niin tavoitteina, opiskelutaitoina kuin toimintamenetelminäkin. Toimintamenetelmät tukevat myös vuorovaikutusosaamisen laaja-alaisen osaamisalueen vahvistumista.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti erilaisten näyttöjen perusteella, jotka

testaavat kattavasti kielitaidon eri osa-alueita. Arvioinnissa painotetaan tekstien suullisen tuottamistaidon kehittymistä. Opintojaksossa tehtävää omaa kohdekielistä tuotosta ei arvioida tekstin tuottamisen näkökulmasta, vaan laaja-alaisen vuorovaikutusosaamisen näkökulmasta. Kuultujen tekstien tulkintataitojen kehittymistä seurataan opintojakson aikana; luettujen tekstien tulkintataittoa arvioidaan opintojakson lopussa. Arviointiperusteet täsmennetään yhdessä opintojakson opiskelijoiden kanssa opintojakson alussa.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Perustaso 4 (SAB37/RAB37/VEB37/EAB37) (2op)

Opintojakson tehtävänä on vahvistaa opiskelijan itsetuntoa kielenkäyttäjänä tarjoamalla mahdollisuuksia pohtia ja harjoitella kieltä erilaisissa jatko-opintoihin ja työelämään liittyvissä tilanteissa.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.

Keskeiset sisällöt

- opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä
- tulevaisuudensuunnitelmat

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksossa korostuu yhteiskunnallisen osaamisen laaja-alainen osaamisalue: Aktiivinen kansalaisuus ja työelämän vaatimukset esiintyvät opintosisältöinä, opintojakson aikana vahvistetaan yrittäjyyttä tukevia ominaisuuksia ja tehdään näkyväksi, miten kieliopintojen mahdollistamat taidot ja kontaktit helpottavat siirtymistä jatko-opintoihin ja työelämään. Näitä laaja-alaisen osaamisalueen osa-alueita harjoitellaan muun muassa tutustumalla suomalaiseen ja saksalaiseen koulutusjärjestelmään. Lisäksi perehdytään työelämän muutokseen ja omaan rahankäyttöön.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti erilaisten näyttöjen perusteella, jotka testaavat kattavasti kielitaidon eri osa-alueita. Opintojakson arvioinnissa korostuvat

tekstien tulkinta- ja tuottamistaidot. Tekstien tulkinnassa kuultujen tekstien osuus korostuu tässä opintojaksossa. Arviointiperusteet täsmennetään yhdessä opintojakson opiskelijoiden kanssa opintojakson alussa.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Perustaso 5 (SAB38/RAB38/VEB38/EAB38) (2op)

Opintojakson tehtävänä on rohkaista opiskelijaa lukemaan ja tulkitsemaan oman kielitaitonsa mukaisesti eri tasoisia ja pituisia tekstejä. Opintojaksossa vahvistetaan tekstien tulkitsemiseen tarvittavia strategioita ja syvennetään taitoa tuottaa kieltä vuorovaikutustilanteen edellyttämällä tavalla ottaen huomioon viestin vastaanottaja.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.

Keskeiset sisällöt

- ajankohtaiset aiheet
- kohdekieliset mediat
- lähdekritiikki

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksossa korostuvat erityisesti monitieteisen ja luovan osaamisen sekä globaali- ja kulttuuriosaamisen laaja-alaiset osaamisalueet niin tavoitteina, opiskelusisältöinä kuin toimintamenetelminäkin. Toimintamenetelmät tukevat myös vuorovaikutusosaamisen laaja-alaisen osaamisalueen vahvistumista. Tutustutaan muun muassa maahan- ja maastamuuton teemoihin, luonnonsuojelun, ilmastonmuutoksen ja ekologisen elämäntavan teemoihin ja myös lähdekritiikkiin.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan monipuolisesti erilaisten näyttöjen perusteella, jotka testaavat kattavasti kielitaidon eri osa-alueita. Arvioinnissa painotetaan tekstien suullisen tuottamistaidon kehittymistä. Opintojakson aikana tehtävää omaa kohdekielistä tuotosta ei arvioida tekstin tuottamisen näkökulmasta, vaan laaja-alaisen vuorovaikutusosaamisen näkökulmasta. Kuultujen tekstien tulkintataitojen

kehittymistä seurataan opintojakson aikana; luettujen tekstien tulkintataittoa arvioidaan opintojakson lopussa. Arviointiperusteet täsmennetään yhdessä opintojakson opiskelijoiden kanssa opintojakson alussa.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

7.4 Matematiikka (MA)

Oppiaine ja tehtävä

Matematiikan opiskelu antaa opiskelijalle valmiudet ymmärtää, soveltaa ja tuottaa sekä arvioida matemaattisesti esitettyä tietoa. Opetus ohjaa opiskelijaa ymmärtämään matematiikan merkityksen aikamme kulttuurissa ja huomaamaan sen välttämättömyyden eri aloilla kuten tekniikassa, lääke-, talous-, yhteiskunta- ja luonnontieteissä sekä taiteissa. Matematiikan opetuksen tehtävänä on perehdyttää opiskelija matematiikan peruskäsitteisiin, perusideoihin ja rakenteisiin sekä ohjata käyttämään puhuttua, kirjoitettua ja muutoin ilmaistua matematiikkaa. Opetus kehittää laskemisen, luovan ajattelun sekä ilmiöiden mallintamisen, ennustamisen ja ongelmien ratkaisemisen taitoja.

Matematiikan opiskelussa opiskelija kehittyä hyödyntämään tietokoneohjelmistoja ja digitaalisia tiedonlähteitä oppimisessa, tutkimisessa sekä ongelmanratkaisussa. Hän myös oppii arvioimaan tietoteknisten välineiden hyödyllisyyttä ja käytön rajallisuutta.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opetuksessa tutkitaan arkielämän ja matematiikan välisiä yhteyksiä sekä hyödynnetään mahdollisuuksia vahvistaa opiskelijan kiinnostusta, itsetuntoa ja tiedonhankintaprosesseja sekä kannustaa opiskelijaa kokeiluihin ja sinnikkääseen työskentelyyn. Matematiikassa opittavia taitoja sovelletaan omien tavoitteiden asettamisessa ja päätöksenteossa sekä pohditaan, kuinka matematiikan taitoja voidaan hyödyntää kestävässä kehityksessä ja ihmiskuntaan liittyvien ongelmien ratkaisussa. Näin vahvistetaan opiskelijan **yhteiskunnallista osaamista, eettistä ja ympäristöosaamista** sekä **hyvinvointiosaamista**.

Opetuksen lähtökohdat valitaan opiskelijoita kiinnostavista aiheista, ilmiöistä ja niihin liittyvistä ongelmista, joita voidaan ratkoa matematiikan avulla. Opetuksessa käytetään vaihtelevia työtapoja, joissa opiskelijat työskentelevät yksin ja yhdessä. Tällä vahvistetaan mm. **vuorovaikutusosaamista**. Opetustavat valitaan yhdessä opiskelijoiden kanssa. Opetustilanteet järjestetään siten, että ne herättävät

opiskelijan tekemään havaintojensa pohjalta kysymyksiä, oletuksia ja päätelmiä sekä perustelemaan niitä.

Matematiikan opiskelu tukee **globaali- ja kulttuuriosaamisen** sekä **monitieteisen ja luovan osaamisen** laaja-alaisia tavoitteita. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään matematiikan merkitys erilaisissa kulttuureissa ja historian kehityksessä sekä sen luonne universaalina kielenä. Opiskelija oppii hahmottamaan matemaattisten käsitteiden merkityksiä ja tunnistamaan, kuinka ne liittyvät laajempiin kokonaisuuksiin sekä matematiikassa että muissa oppiaineissa. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään matematiikan kieltä ja merkintöjä sekä ajattelua tukevia kuvia, piirroksia ja välineitä. Opiskelijaa tuetaan taidossa siirtyä eri matemaattisen tiedon esitysmuodoista toiseen ilmiöiden mallintamisessa, ongelman ymmärtämisessä ja ratkaisemisessa sekä tuloksesta keskustelemisessä.

Tavoitteet

Matematiikan opetuksen yleisenä tavoitteena on, että

opiskelija

- saa myönteisiä oppimiskokemuksia, tottuu pitkäjänteiseen työskentelyyn ja oppii luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä, taitoihinsa ja ajatteluunsa
- ymmärtää matematiikan sekä ainutlaatuisena itsenäisenä tieteenalana että käyttökelpoisena välineenä, kun mallinnetaan, hallitaan tai ennustetaan yhteiskunnan, talouden tai luonnon ilmiöitä
- rakentaa matemaattista pohjaa jatko-opinnoilleen
- harjaantuu käsittelemään tietoa matematiikalle ominaisella tavalla ja tottuu tekemään otaksumia, tutkimaan niiden oikeellisuutta, laatimaan perusteluja sekä arvioimaan perustelujen pätevyyttä ja tulosten yleistettävyyttä
- kykenee seuraamaan matemaattista esitystä, lukemaan matemaattista tekstiä, keskustelemaan matematiikasta, perustelemaan väitteitä ja arvioimaan eri muodoissa tarjottua informaatiota
- harjaantuu mallintamaan käytännön ongelmatilanteita ja hyödyntämään erilaisia ratkaisustrategioita
- rohkaistuu myös kokeilevaan ja tutkivaan toimintaan, ongelmien ratkaisujen keksimiseen ja selkeään esittämiseen
- osaa käyttää tarkoituksenmukaisia matemaattisia menetelmiä, ohjelmistoja ja tietolähteitä sekä ymmärtää ettei ohjelmiston tuottama tulos yksinään riitä osoittamaan, todistamaan tai perustelemaan väitettä.

Arviointi

Monipuolisella arvioinnilla ja kannustavalla palautteella tuetaan opiskelijan matemaattisen ajattelun ja itseluottamuksen kehittymistä sekä ylläpidetään ja vahvistetaan opiskelumotivaatiota. Arviointi ohjaa opiskelijaa kehittämään matematiikan osaamistaan ja ymmärtämistään sekä pitkäjänteisen työskentelyn taitojaan. Sillä autetaan opiskelijaa kehittämään matemaattisten ratkaisujen esittämistä, tuetaan häntä käsitteiden muodostamisprosessissa ja ohjataan oman työn arvioimiseen. Onnistunut palaute auttaa opiskelijaa huomaamaan vahvuutensa sekä sen, mitä ja miten tietoja ja taitoja tulisi edelleen kehittää.

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota laskutaitoon, menetelmien valintaan, matemaattisen ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoihin, päätelmien perustelemiseen ja analysoimiseen sekä ohjelmistojen valintaan ja käyttöön.

Oppimäärän vaihtaminen

Kun matematiikan oppimäärää vaihdetaan pitkästä lyhyeen, suoritettuja opintoja luetaan hyväksi seuraavalla tavalla:

Pitkän oppimäärän moduuli	Lyhyen oppimäärän moduuli
MAA2	MAB2
MAA3	MAB3
MAA6	MAB8
MAA8	MAB5
MAA9	MAB7

Muut pitkän oppimäärän mukaiset hyväksytyt suoritettut opinnot tai vaihdon yhteydessä moduuleista yli jääviä opintopisteitä vastaavat hyväksytysti suoritettut osaopinnot voivat olla lyhyen oppimäärän muita valinnaisia tai temaattisia opintoja paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

Opiskelijan siirtyessä pitkästä oppimäärästä lyhyeen oppimäärään tulee opiskelijalle hänen niin halutessa järjestää mahdollisuus lisänäyttöihin osaamistason toteamiseksi. Kun opiskelija siirtyy lyhyestä oppimäärästä pitkään oppimäärään, häneltä voidaan edellyttää täydentäviä opintoja, ja tässä yhteydessä myös arvosana harkitaan uudelleen. Vaihdon yhteydessä moduuleista puuttumaan jäävät opintopisteet tulee suorittaa paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

Opiskelija voi opiskella myös toisen oppimäärän moduuleja oppimäärää vaihtamatta. Tällöin kyseiset moduulit voidaan lukea hyväksi opiskelijan varsinaisen

oppimäärän muiksi valinnaisiksi tai temaattisiksi opinnoiksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

7.4.1 Matematiikan yhteinen opintokokonaisuus (MAY)

PAKOLLISET OPINNOT

Luvut ja yhtälöt (MAY1) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- kertaa prosenttilaskennan periaatteet
- osaa käyttää verrannollisuutta ongelmanratkaisussa
- syventää murtolukujen laskutoimitusten osaamistaan
- kertaa potenssin laskusäännöt
- vahvistaa ymmärrystään funktion käsitteestä
- ymmärtää yhtälön ja yhtälöparin ratkaisemisen periaatteet
- oppii käyttämään ohjelmistoja funktion kuvaajan piirtämisessä, havainnoinnissa ja yhtälöiden ratkaisemisessa.

Keskeiset sisällöt

- lukujoukot ja peruslaskutoimitukset
- luvun vastaluku, käänteisluku ja itseisarvo
- prosenttilaskenta
- potenssin laskusäännöt (eksponenttina kokonaisluku)
- suoraan ja kääntäen verrannollisuus
- funktio, kuvaajan piirto ja kuvaajan tulkinta
- ensimmäisen asteen yhtälön ratkaiseminen
- yhtälöpari
- neliö- ja kuutiojuuri
- potenssifunktio ja potenssiyhtälö (asteluvut 2 ja 3)

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolla painotetaan laaja-alaisista osa-alueista hyvinvointiosaamista. Opiskelija opettelee tunnistamaan omia heikkouksiaan ja vahvuuksiaan matematiikan opintoihin liittyen ja pyrkii löytämään itselleen sopivan opiskelutavan.

Arviointi

Laaja-alaisten osa-alueiden toteutumista voidaan arvioida esimerkiksi palautekyselyn tai itsearviointilomakkeen avulla. Opintojakson alussa voidaan keskustella yhdessä opiskelijoiden kanssa erilaisista opiskelutekniikoista. Opintojakson loppupuolella voidaan pitää suullinen tai kirjallinen palautekysely, jossa opiskelija kertoo, missä on onnistunut opintojakson aikana ja missä asioissa on vielä kehittymisen varaa. Opettaja (tai muut opiskelijat) voivat antaa vinkkejä, joiden avulla opiskelija voi kehittää matematiikan opiskeluaan tulevien opintojaksojen aikana.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

KOULUKOHTAISET OPINNOT

Peruskoulun oppimäärän kertausta (MAY0) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- kerta peruslaskutoimitusten laskujärjestyksen
- palauttaa mieleen murtolukujen laskusäännöt
- oppii muistamaan potenssien laskusäännöt
- kerta polynomeihin liittyviä käsitteitä ja polynomilausekkeiden sieventämistä
- vahvistaa taitoaan ratkaista ensimmäisen asteen yhtälöitä sekä tutustuu tulon nollasääntöön
- kerta funktiokäsitteen ja funktion arvon laskemiseen liittyviä asioita sekä tutustuu käsitteeseen nollakohta

Keskeiset sisällöt

- peruslaskutoimitukset
- murtolukujen laskusäännöt
- potenssin laskusäännöt (eksponenttina luonnollinen luku)
- polynomeihin liittyvät käsitteet ja polynomilausekkeiden sieventäminen (summa ja tulo)
- ensimmäisen asteen yhtälön ratkaiseminen
- tulon nollasääntö
- funktion arvon laskeminen
- nollakohdan määrittäminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolla painotetaan laaja-alaisista osa-alueista vuorovaikutusosaamista. Opiskelija parantaa kykyään työskennellä osana isompaa ryhmää ja opettelee pyytämään apua tarvittaessa.

Arviointi

Hyväksytyyn suoritukseen vaaditaan opettajan opintojakson aikana vaatimien palautettavien tehtävien tekeminen sekä hyväksytysti suoritettu loppukoe. Vuorovaikutusosaamisen kehittymistä voidaan arvioida formatiivisesti oppituntien aikana. Opettaja voi antaa tarvittaessa suullista palautetta.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.4.2 Matematiikan lyhyt oppimäärä (MAB)

PAKOLLISET OPINNOT

Lausekkeet ja yhtälöt (MAB2) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käyttämään matematiikkaa ongelmien ratkaisemisessa ja oppii luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä
- oppii muodostaan lausekkeita ja yhtälöitä annettuihin ongelmiin sekä ratkaisemaan yhtälöitä ja tulkitsemaan saatua ratkaisua
- osaa soveltaa lukujonoja ja niistä muodostettuja summia matemaattisten ongelmien ratkaisussa
- osaa käyttää ohjelmistoja polynomifunktion tutkimisessa, polynomiyhtälöihin ja polynomifunktioihin liittyvien sovellusten yhteydessä.

Keskeiset sisällöt

- ongelmien muotoileminen yhtälöiksi
- yhtälöiden ratkaiseminen

- ratkaisujen tulkinta ja arvioiminen
- toisen asteen polynomifunktio ja toisen asteen yhtälön ratkaiseminen
- aritmeettinen lukujono ja summa
- geometrinen lukujono ja summa

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen

Miten hyvinvointiosaaminen toteutuu tässä opintojaksossa?

- opiskelutapojen opiskelu
- ajankäyttö: tekemisen rytmittäminen, aikatauluissa pysyminen
- itsetunto, omat vahvuudet, heikkoudet, epävarmuuden sietäminen
- oppii peilaamaan omaa oppimistaan vs. tavoitteet
- asetetaan selkeät yksinkertaiset tuntikohtaiset tavoitteet, joihin osaamista voi peilata; vastuunkantaminen vs. tavoitteet

Vahvistetaan opiskelijan kiinnostusta, itsetuntoa ja itsensä ja muiden hyväksymistä omana itsenään. Opiskelijaa ohjataan tavoitteellisesti tunnistamaan ja hyödyntämään omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteita sekä huomaamaan, että pitkäjänteinen ja sinnikäs työskentely tuo menestystä ja onnistumisen iloa matematiikan opintoihin. Tuetaan epävarmuuden sietokykyä. Virheet ymmärretään mahdollisuutena oppia ja kehittyä. Vahvistetaan rohkeutta ja luottamusta epävarmuustilanteissa ja epäonnistumisissa, ja nähdään tällaiset tilanteet tavallisina elämässä. Vahvistetaan rohkeutta pohtia ilman että tarvitsee miettiä, onko jokin oikein vai väärin. Ohjataan opiskelijaa, että hän oppii suunnittelemaan ajankäyttöään ja arvioimaan omia voimavarojaan. Kannustetaan vastuunottoon omasta oppimisesta hyödyntäen positiivista työn tekemisen kulttuuria, jossa arvostetaan omaa ja muiden osaamista, nähdään rikkautena ja mahdollisuutena erilaiset osaamiset, erilaiset ratkaisut ja tavat työskennellä, virheet ja epäonnistumiset, kysymykset ja erilaiset näkökulmat. Opiskelutaitojen kehittymistä ohjataan, jolloin opiskelija omaksuu matematiikan oppimista tukevia käytänteitä ja opiskelija oppii luottamaan omiin kykyihinsä. Yhteiskunnallinen osaaminen kehittyy arkielämän tai yhteiskunnallisten ilmiöiden mallintamisessa.

Arviointi

Tässä opintojaksossa hyvinvointiosaamista voidaan arvioida esimerkiksi seuraavilla tavoilla

- Itsearviointi: Opiskelija oppii itse tunnistamaan vahvuutensa ja heikkoutensa.
- Vertaisarviointi: Oman osaamisen arviointi

- Opettajan jatkuva arviointi ja palautteen antaminen
- Innostuminen ja sisukkuus
- Vuorovaikutuksen arviointi
- Ryhmäkokeet

Yhteiskunnallista osaamista arvioidaan soveltavilla tehtävillä.

Varsinainen opintokokonaisuus arvioidaan asteikolla 4-10, jossa pääpaino on summatiivisella kokeella. Muita mahdollisesti arvosanaan vaikuttavia asioita ovat tuntiaktiivisuus, harrastuneisuus ja opintokorttipisteet.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Geometria (MAB3) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu tekemään havaintoja ja päätelmiä kuvioiden ja kappaleiden geometrisista ominaisuuksista
- vahvistaa tasokuvioiden ja kolmiulotteisten kappaleiden kuvien piirtämisen taitojaan
- osaa ratkaista käytännön ongelmia geometriaa hyväksi käyttäen
- osaa käyttää ohjelmistoja kuvioiden ja kappaleiden tutkimisessa sekä geometriaan liittyvien sovellusten yhteydessä.

Keskeiset sisällöt

- kuvioiden yhdenmuotoisuus
- suorakulmaisen kolmion trigonometria
- Pythagoraan lause ja Pythagoraan lauseen käänteislause
- kuvioiden ja kappaleiden pinta-alan ja tilavuuden määrittäminen
- geometrian menetelmien käyttö tasokoordinaatistossa

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Globaali- ja kulttuuriosaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen

Globaalia ja kulttuuriosaamista voidaan kehittää esimerkiksi matematiikan historian kautta. Geometria on yksi vanhimmista matematiikan osa-alueista. Kreikkalaiset

aakkoset tulevat esille tässä opintokokonaisuudessa. Globaalisuus tulee pallon geometriassa. Geometria liipaisee yhteiskunnallista osaamista esimerkiksi käsitöissä, arkkitehtuurissa ja kaavoituksessa.

Arviointi

Globaali- ja kulttuuriosaaminen tulee puntaroitua opiskelijoiden ja opettajan välisessä vuorovaikutuksessa. Yhteiskunnallinen osaaminen puolestaan tulee arvioitavaksi käytännönelämän ongelmassa.

Varsinainen opintokokonaisuus arvioidaan asteikolla 4-10, jossa pääpaino on summatiivisella kokeella. Muita mahdollisesti arvosanaan vaikuttavia asioita ovat tuntiaktiivisuus, harrastuneisuus ja opintokorttipisteet.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Matemaattisia malleja (MAB4) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- näkee reaali maailman ilmiöissä säännönmukaisuuksia ja riippuvuuksia ja kuvaa niitä matemaattisilla malleilla
- arvioi lineaarisen ja eksponentiaalisen kasvun malleja muun muassa taulukkolaskentaohjelman avulla ja tekee ennusteita mallien avulla
- tottuu arvioimaan mallien hyvyttä ja käyttökelpoisuutta
- osaa käyttää ohjelmistoja mallintamisessa, polynomi- ja eksponenttifunktion ominaisuuksien tutkimisessa sekä polynomi- ja eksponenttiyhtälöiden ratkaisussa sovellusten yhteydessä.

Keskeiset sisällöt

- lineaarisen ja eksponentiaalisen mallin soveltaminen
- eksponenttiyhtälön ratkaiseminen
- ennusteet ja mallin hyvyys

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Eettisyys ja ympäristöosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen

- Tutkitaan suureiden välisiä riippuvuuksia ja mallinnetaan lineaarisen mallin ja eksponentiaalisen mallin avulla esimerkiksi ilmastonmuutosta, ydinreaktioissa tapahtuvaa säteilyä ja eliöiden kasvua.
- Verrataan lineaarisen ja eksponentiaalisen mallin antamia ennusteita esimerkiksi johonkin ympäristöosaamiseen kuten kulutukseen liittyen
- Mallien pätevyysalue, kriittisyys, medialukutaito (luonnonvarojen asettamat rajat)
- Verkostomarkkinointi, talouden tai kulujen jatkuva eksponentiaalinen kasvu (etiikka), (vertaa populaatiot),
- Arviointi: Laaja-alaisen osaamisen arviointi on osana yksilötyön, ryhmätyön, projektin tai tutkielman arviointia, jossa on huomioitu itsearviointi, vertaisarviointi ja opettajan jatkuva palaute.
- Opintokokonaisuudessa mallinnetaan arkielämän tilanteita.

Arviointi

Laaja-alaisen osaamisen arviointi on osana yksilötyön, ryhmätyön, projektin tai tutkielman arviointia, jossa on huomioitu itsearviointi, vertaisarviointi ja opettajan jatkuva palaute.

Varsinainen opintokokonaisuus arvioidaan asteikolla 4-10, jossa pääpaino on summatiivisella kokeella. Muita mahdollisesti arvosanaan vaikuttavia asioita ovat tuntiaktiivisuus ja harrastuneisuus.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Tilastot ja todennäköisyys (MAB5) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käsittelemään, havainnollistamaan ja tulkitsemaan tilastollisia aineistoja
- perehtyy todennäköisyyslaskennan perusteisiin ja sitä havainnollistaviin malleihin
- osaa käyttää ohjelmistoja digitaalisessa muodossa olevan datan hakemisessa, käsittelyssä ja tutkimisessa sekä havaintoaineiston tunnuslukujen määrittämisessä ja todennäköisyyslaskennassa.

Keskeiset sisällöt

- tilastoaineiston havainnollistaminen ja tunnuslukujen määrittäminen
- regression ja korrelaation käsitteet
- havainto ja poikkeava havainto
- ennusteiden tekeminen
- todennäköisyyden käsite
- yhteen- ja kertolaskusääntö
- kombinaatiot ja tuloperiaate
- todennäköisyyslaskennan malleja

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Yhteiskunnallinen osaaminen
- Eettisyys ja ympäristöosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen korostuu tilastotieteessä. Tilastoja tarvitaan päätöksenteossa, mediavaikuttamisessa, tutkimuksissa ja gallupeissa. Tunnuslukujen merkityksen ymmärtäminen on tärkeää. Tilastojen lukemisessa tarvitaan mediakriittisyyttä. Todennäköisyyslaskennassa voidaan pohtia eettisyyttä esimerkiksi uhkapelien ja rahapelien osalta. Monitieteistä ja luovaa osaamista voidaan soveltaa poikkitieteellisissä tutkimuksissa tai oppiainerajat ylittävissä kokonaisuuksissa.

Arviointi

Opiskelijoilla voidaan teettää oppiainerajat ylittävä tutkimustyö, joka otetaan huomioon arvostelussa.

Varsinainen opintokokonaisuus arvioidaan asteikolla 4-10, jossa pääpaino on summatiivisella kokeella. Muita mahdollisesti arvosanaan vaikuttavia asioita ovat tuntiaktiivisuus, harrastuneisuus ja tutkimustyö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Talousmatematiikan alkeet (MAB6) (1 op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- hallitsee talousmatematiikan peruskäsitteet ja -taidot

- syventää prosenttilaskennan taitojaan
- oppii kuvaamaan talouselämän asioiden kehittymistä
- osaa käyttää tietolähteitä ja ohjelmistoja laskelmien tekemisessä sovellusten yhteydessä.

Keskeiset sisällöt

- suhteellinen osuus, vertailu, muutoksen laskeminen
- indeksi
- korkokäsite, yksinkertainen korko
- verotus
- valuutat

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Yhteiskunnallinen osaaminen

Tässä opintojaksossa korostuu yhteiskunnallinen osaaminen; perehdyttää verotukseen, siihen liittyvään termistöön ja sanallisiin laskutehtäviin. Opiskellaan perustehtäviä korkolaskusta. Rahan arvo eri vuosikymmenillä. Valuuttalaskuja.

Arviointi

Yhteiskunnallista osaamista arvioidaan poikkitieteellisesti yhteiskuntaopissa ja seuraavassa matematiikan opintojaksossa - ja toki myös myöhemmin käytännönelämässä. Veroilmoituksen osia voidaan täyttää parityönä, johon sovelletaan vertaisarviointia.

Varsinainen opintokokonaisuus arvioidaan asteikolla 4-10, jossa pääpaino on summatiivisella kokeella. Muita mahdollisesti arvosanaan vaikuttavia asioita ovat tuntiaktiivisuus, harrastuneisuus ja mahdollinen projektityö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Talousmatematiikka (MAB7) (1op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- oppii hyödyntämään matemaattisia valmiuksiaan resurssien riittävyyteen, talouden suunnitteluun, yrittäjyyteen ja kannattavuuden laskentaan

- soveltaa lukujonojen kaavoja talouteen liittyvissä matemaattisissa ongelmissa
- oppii sovittamaan taloudellisiin tilanteisiin matemaattisia malleja ja ymmärtää niiden rajoitukset
- osaa hyödyntää ohjelmistoja laskelmien tekemisessä ja sovellusten yhteydessä.

Keskeiset sisällöt

- aritmeettinen ja geometrinen lukujono ja niiden summat
- korkolaskut: koron korko, nykyarvo ja diskonttaus
- talletukset ja lainat
- taloudellisiin tilanteisiin soveltuvia matemaattisia malleja, joissa hyödynnetään lukujonoja ja summia

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Yhteiskunnallinen osaaminen

Syvennetään opintojaksossa MAB6 opittuja asioita. Perehdytään eri lainatyyppeihin ja niiden hyviin ja huonoihin puoliin

Arviointi

Yhteiskunnallista osaamista voidaan arvioida esimerkiksi ryhmätyön, projektin tai tutkielman muodossa.

Varsinainen opintokokonaisuus arvioidaan asteikolla 4-10, jossa pääpaino on summatiivisella kokeella. Muita mahdollisesti arvosanaan vaikuttavia asioita ovat tuntiaktiivisuus, harrastuneisuus ja mahdollinen projektityö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

Matemaattinen analyysi (MAB8) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii funktion muutosnopeutta graafisin ja numeerisin menetelmin
- ymmärtää derivaatan tulkinnan funktion muutosnopeutena

- osaa tutkia polynomifunktion kulkua derivaatan avulla
- osaa määrittää sovellusten yhteydessä polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon
- osaa käyttää ohjelmistoja funktion kulun tutkimisessa sekä funktion derivaatan ja suljetun välin ääriarvojen määrittämisessä sovellusten yhteydessä

Keskeiset sisällöt

- graafisia ja numeerisia menetelmiä
- polynomifunktion derivaatta
- polynomifunktion merkin ja kulun tutkiminen
- polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon määrittäminen suljetulla välillä
- funktion muutosnopeuden määrittäminen ohjelmistojen avulla

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintokokonaisuudessa etsitään merkityksiä, esimerkkejä ja tehtäviä arkielämän ja matematiikan välillä derivaatan sovelluksissa esimerkiksi aiheissa talous, geometria, fysiikka ja biologia.

Arviointi

Monitieteistä ja luovaa osaamista arvioidaan summatiivisen kokeen yhteydessä.

Varsinainen opintokokonaisuus arvioidaan asteikolla 4-10, jossa pääpaino on summatiivisella kokeella.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Tilastolliset ja todennäköisyysjakaumat (MAB9) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu normaalijakaumaan matemaattisena mallina
- tutustuu binomijakaumaan matemaattisena mallina
- vahvistaa ja monipuolistaa tilastojen käsittely- ja tutkimustaitojaan ohjelmistojen avulla

- tietää, kuinka lasketaan tilastollisiin jakaumiin liittyviä tunnuslukuja ja todennäköisyyksiä, ja osaa määrittää ne ohjelmistojen avulla
- ymmärtää luottamusvälin ja virhemarginaalin käsitteen ja osaa määrittää ne ohjelmistojen avulla

Keskeiset sisällöt

- normaalijakauma ja jakauman normittamisen käsitteet (odotusarvo ja keskihajonta)
- toistokoe
- binomijakauma
- luottamusvälin ja virhemarginaalin käsite

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksossa otetaan esimerkkejä omasta elämästä tai lähiympäristöstä. Opiskelija voi toteuttaa pienen tutkimuksen (yksin tai ryhmässä), jossa tietoa etsitään erilaisista lähteistä. Tutkimuksen kohde voidaan valita hyvin avoimesti omasta elämästä tai kiinnostuksen kohteesta (lähdekriittisyys huomioiden)

- luottamusvälit ja virhemarginaalit kannatusmittauksissa
- normaalijakauman hahmottaminen esimerkiksi suomalaisten pituuksia tutkimalla tai ylioppilastutkintoarvosanajakaumaa ja arvosanojen vertailukelpoisuutta eri tutkintokerroilla
- binomijakauma noppia heittämällä, ranskalaisia pastilleja nostamalla, ...
- toisen oppiaineen pienen kyselyn hyödyntäminen

Arviointi

Mahdollinen tehty tutkimus tai kotikoe voidaan pisteyttää osana opintosuoritusta.

Varsinainen opintokokonaisuus arvioidaan asteikolla 4-10, jossa pääpaino on summatiivisella kokeella.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

KOULUKOHTAISET OPINNOT

Kertaus (MAB10) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa matemaattisia valmiuksiaan yo-kirjoituksia ja jatko-opintoja varten
- kokoaa, jäsentää, täydentää ja syventää opintojaksoissa opittuja taitojaan
- saa kokonaiskuvan yleissivistävästä matematiikasta

Keskeiset sisällöt

- lausekkeet ja yhtälöt
- geometria ja trigonometria
- lineaarinen, eksponentiaalinen ja polynominen malli
- tilastot ja todennäköisyys
- talousmatematiikka
- analyysi
- tilastolliset ja todennäköisyysjakaumat

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen toteutuu, kun opiskelija harjoittelee haasteellisia oppiainerajat ylittäviä tehtäviä ja soveltaa oppimaansa. Osa ajasta käytetään työskentelyyn pikku ryhmissä, jolloin kaverilta voi kysyä neuvoa ja myös neuvoja oppii (vuorovaikutusosaaminen). Harjoitellaan matematiikalle tyypillistä vastaustekniikkaa (kulttuuriosaaminen).

Arviointi

Kaikkien yllä mainittujen laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden hallinta arvioidaan preliminäärissä ja ylioppilaskirjoituksissa.

Varsinainen opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä, joka pohjautuu preliminäärikokeeseen.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Vektorit (MAB11) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää vektorikäsitteen ja perehtyy vektorilaskennan perusteisiin
- osaa tutkia kaksiulotteisen koordinaatiston pisteitä, etäisyyksiä ja kulmia vektoreiden avulla
- osaa ratkaista tasogeometrian ongelmia vektoreiden avulla
- osaa käyttää ohjelmistoja käyrien ja vektoreiden tutkimisessa sekä niihin liittyvissä sovelluksissa.

Keskeiset sisällöt

- yhdensuuntaisuus ja kohtisuoruus
- vektoreiden perusominaisuudet
- tason vektoreiden yhteen- ja vähennyslasku sekä tason vektorin kertominen luvulla
- tason vektoreiden pistetulo, tason vektoreiden välinen kulma

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Laaja-alaisista osa-alueista painotetaan globaali- ja kulttuuriosaamista. Opiskelija hahmottaa ja jäsentää matematiikan kielen universaalina kielenä osana ihmiskunnan kulttuuria.

Arviointi

Globaali- ja kulttuuriosaamisen toteutumista voidaan arvioida esimerkiksi lyhyellä summatiivisella arviointilomakkeella tai itsearviointilla. Globaali- ja kulttuuriosaamisen oppimisen tueksi opiskelijat voivat tarvita lisämateriaalia varsinaisen opiskelumateriaalin lisäksi. Opettaja voi halutessaan näyttää tiededokumentin, luetuttaa artikkelin tms.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Siirryttäessä pitkältä matematiikalta lyhyelle, opintojakso MAB11 merkinnän voi saada suoritettuaan opintojakson MAA4.

Matematiikkaa pitemmälle (MAB12)(2op)

Keskeiset sisällöt

Opiskelijan ylimääräisenä suorittamia matematiikan opintoja joko Nivalan lukiossa tai muualla.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Harrasteopintojakso (MAB13) (2op)

Keskeiset sisällöt

Opiskelijan ylimääräisenä suorittamia matematiikan opintoja joko Nivalan lukiossa tai muualla.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.4.3 Matematiikan pitkä oppimäärä (MAA)

PAKOLLISET OPINNOT

Funktiot ja yhtälöt 1 (MAA2) (3op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu ilmiöiden matemaattiseen mallintamiseen polynomi-, rationaali- ja juurifunktioiden avulla, tuntee polynomi-, rationaali- ja juurifunktioiden ominaisuudet ja osaa ratkaista niihin liittyviä yhtälöitä sekä tietää polynomifunktion nollakohtien ja polynomin tekijöiden välisen yhteyden
- osaa ratkaista yksinkertaisia polynomiepäyhtälöitä
- osaa käyttää ohjelmistoja matemaattisessa mallintamisessa, polynomi-, rationaali- ja juurifunktioiden tutkimisessa sekä polynomi-, rationaali- ja

juuriyhtälöiden ja polynomiepäyhtälöiden ratkaisemisessa sovellusten yhteydessä

Keskeiset sisällöt

- polynomifunktio ja -yhtälö sekä polynomiepäyhtälö
- 2. asteen yhtälön ratkaisukaava
- polynomien tulo ja binomikaavat (summan neliö, summan ja erotuksen tulo)
- polynomien tekijät
- potenssifunktio ja potenssiyhtälö (eksponenttina positiivinen kokonaisluku)
- rationaalifunktiot ja -yhtälöt
- juurifunktiot ja -yhtälöt

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Laaja-alaisista osa-alueista painotetaan hyvinvointi- ja vuorovaikutusosaamista. Opiskelija opettelee hallitsemaan ajankäyttöään pohtimalla esimerkiksi kotitehtävien ratkaisemiseen käyttämänsä aikaa ja sen riittävyttä tavoitteisiinsa nähden. Tavoitteena on myös, että opiskelija oppii käyttämään oikeita matemaattisia käsitteitä vuorovaikutuksessa opettajan tai muiden opiskelijoiden kanssa.

Arviointi

Laaja-alaisen osa-alueiden toteutumista voidaan arvioida esimerkiksi opintokortin avulla. Opintokortista opiskelija näkee opintojakson aikana laskettujen tehtävien lukumäärän, jolloin hänen on helpompaa arvioida sitä, millaiseen osaamistasoon tehty työmäärä voisi riittää. Vuorovaikutustaitoja voidaan arvioida formatiivisesti oppituntien aikana: opettaja voi antaa tarvittaessa suullista palautetta matemaattisten käsitteiden käytöstä eri tilanteissa.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Geometria (MAA3) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu hahmottamaan ja kuvaamaan tilaa ja muotoa koskevaa tietoa sekä kaksi- että kolmiulotteisissa tilanteissa

- osaa soveltaa yhdenmuotoisuutta, Pythagoraan lausetta sekä suora- ja vinokulmaisen kolmion trigonometriaa
- harjaantuu muotoilemaan, perustelemaan ja käyttämään geometrista tietoa sisältäviä lauseita
- osaa käyttää ohjelmistoja tutkiessaan kuvioita ja kappaleita sekä niihin liittyvää geometriaa.

Keskeiset sisällöt

- kuvioiden ja kappaleiden yhdenmuotoisuus
- sini- ja kosinilause
- monikulmioihin liittyvien pituuksien, kulmien ja pinta-alojen laskeminen
- ympyrän ja sen osien ja siihen liittyvien suorien geometriaa
- suoraan lieriöön ja suoraan kartioon sekä palloon liittyvien pituuksien, pinta-alojen ja tilavuuksien laskeminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Laaja-alaisista osa-alueista painotetaan vuorovaikutusosaamista sekä monitieteistä ja luovaa osaamista. Opiskelija harjaantuu matemaattisessa keskustelussa sekä oppii lisää sen tärkeydestä ja vaikutuksesta omaan oppimiseen. Opiskelijaa kannustetaan perustelemaan oma ratkaisuidea toisille sekä vertailemaan eri ratkaisutapoja toisiinsa.

Arviointi

Vuorovaikutusosaamisen toteutumista voidaan arvioida formatiivisesti koko opintojakson aikana sekä opintojakson päätteeksi esimerkiksi summatiivisen arviointilomakkeen avulla. Summatiivinen arviointilomake auttaa opettajaa antamaan kokonaisarvion vuorovaikutusosaamisesta. Monitieteistä ja luovaa osaamista opettaja voi arvioida esimerkiksi erilaisten ratkaisutapojen vertailuun kannustavien tunti-, koti- tai koetehtävien avulla.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Analyttinen geometria ja vektorit (MAA4) (3op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää, kuinka analyyttinen geometria luo yhteyksiä geometrinen ja algebrallisten käsitteiden välille
- ymmärtää yhtälön geometrisen merkityksen
- osaa ratkaista muotoa $|f(x)| = a$ tai $|f(x)| = |g(x)|$ olevia itseisarvoyhtälöitä
- ymmärtää vektorikäsitteen ja perehtyy vektorilaskennan perusteisiin
- osaa tutkia kaksiulotteisen koordinaatiston pisteitä, etäisyyksiä ja kulmia vektoreiden avulla
- osaa ratkaista tasogeometrian ongelmia vektoreiden avulla
- osaa käyttää ohjelmistoja käyrien ja vektoreiden tutkimisessa sekä niihin liittyvissä sovelluksissa

Keskeiset sisällöt

- käyrän yhtälö
- suoran, ympyrän ja paraabelin yhtälö
- yhtälöryhmä
- suorien yhdensuuntaisuus ja kohtisuoruus
- itseisarvoyhtälö
- pisteen etäisyys suorasta
- vektoreiden perusominaisuudet
- tason vektoreiden yhteen- ja vähennyslasku sekä tason vektorin kertominen luvulla
- tason vektoreiden pistetulo, tason vektoreiden välinen kulma

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Laaja-alaisista osa-alueista painotetaan globaali- ja kulttuuriosaamista. Opiskelija hahmottaa ja jäsentää matematiikan kielen universaalina kielenä osana ihmiskunnan kulttuuria.

Arviointi

Globaali- ja kulttuuriosaamisen toteutumista voidaan arvioida esimerkiksi lyhyellä summatiivisella arviointilomakkeella tai itsearviointilla. Globaali- ja kulttuuriosaamisen oppimisen tueksi opiskelijat voivat tarvita lisämateriaalia varsinaisen opintojakson materiaalin lisäksi. Opettaja voi halutessaan näyttää tiededokumentin, luetuttaa artikkelin tms.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Funktiot ja yhtälöt 2 (MAA5) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu ilmiöiden matemaattiseen mallintamiseen sini- ja kosinifunktioiden sekä eksponentti- ja logaritmifunktioiden avulla
- tutkii sini- ja kosinifunktioita yksikköympyrän symmetrioiden avulla
- osaa ratkaista sellaisia trigonometrisia yhtälöitä, jotka ovat tyyppiä $\sin f(x) = a$ tai $\sin f(x) = \sin g(x)$
- osaa soveltaa sini- ja kosinifunktioiden yhteyttä $\sin^2 x + \cos^2 x = 1$
- tuntee eksponentti- ja logaritmifunktioiden ominaisuudet ja osaa ratkaista niihin liittyviä yhtälöitä
- osaa käyttää ohjelmistoja funktioiden tutkimisessa, yhtälöiden ratkaisemisessa ja sovellusten yhteydessä

Keskeiset sisällöt

- suunnattu kulma ja radiaani
- yksikköympyrä
- sini- ja kosinifunktiot symmetria- ja jaksollisuusominaisuuksineen
- sini- ja kosiniyhtälöiden ratkaiseminen
- murtopotenssi ja sen yhteys juureen
- eksponenttifunktiot ja -yhtälöt
- logaritmi ja logaritmin laskusäännöt
- logaritmifunktiot ja -yhtälöt

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Laaja-alaisista osa-alueista painotetaan eettisyyttä ja ympäristöosaamista. Opiskelija oppii, miten matemaattisten mallien avulla voidaan havainnollistaa luonnon ilmiöitä - esimerkiksi tautien leviämistä tai radioaktiivisten aineiden määrän muutosta. Opiskelijaa autetaan hahmottamaan, miten matematiikan taitoja voidaan hyödyntää näihin liittyvien ongelmien ratkaisemisessa.

Arviointi

Eettistä ja ympäristöosaamista voidaan arvioida sekä formatiivisesti että summatiivisesti: Formattiivinen arviointi voidaan toteuttaa opiskelijaa opinnoissa eteenpäin auttavana, ei dokumentoitavana palautteena. Summatiivinen arviointi voi olla osa opintojakson loppukoetta, esimerkiksi jokin ympäristöaiheinen tehtävä.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Derivaatta (MAA6) (3op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu ilmiöiden matemaattisten mallien käyttäytymiseen derivaatan avulla
- omaksuu havainnollisen käsityksen funktion raja-arvosta ja jatkuvuudesta
- ymmärtää derivaatan tulokannan funktion muutosnopeutena
- kykenee määrittämään yksinkertaisten funktioiden derivaatat
- osaa derivoida yhdistettyjä funktioita
- hallitsee funktioiden kulun tutkimisen derivaatan avulla ja osaa määrittää niiden ääriarvot suljetulla välillä
- osaa käyttää ohjelmistoja raja-arvon, jatkuvuuden ja derivaatan tutkimisessa sovellusten yhteydessä

Keskeiset sisällöt

- funktion raja-arvo, jatkuvuus ja derivaatta
- polynomi- ja rationaalifunktioiden sekä juurifunktion derivaatat
- sini- ja kosinifunktioiden sekä eksponentti- ja logaritmifunktioiden derivaatat
- funktioiden tulon ja osamäärän derivaatta
- funktioiden tulon ja osamäärän derivaatta
- yhdistetty funktio ja sen derivointi
- funktion kulun tutkiminen ja ääriarvojen määrittäminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Laaja-alaisista osa-alueista painotetaan monitieteistä ja luovaa osaamista. Opiskelijan monilukutaito kehittyy, kun derivaattaa tarkastellaan usealla eri tavalla: muutosnopeutena, laskennallisesti erotusosamäärän raja-arvona ja derivaattafunktiona sekä graafisesti tangentin kulmakertoimena ja derivaattafunktion kuvaajana.

Arviointi

Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia, painottaen opintojakson keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Formattiivinen arviointi on lähinnä opiskelijaa opinnoissa eteenpäin, tavoitteiden saavuttamista kohti auttavaa, ei dokumentoitavaa palautetta. Summatiivinen arviointi koostuu

esimerkiksi opiskelijan osaamista mittaavista kokeista saaduista arvosanoista. Laaja-alainen osaamisen arviointi näkyy opintojakson aikana tehtävissä tehtävissä ja työskentelymenetelmissä.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Integraalilaskenta (MAA7) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää integraalifunktion käsitteen ja oppii määrittämään yksinkertaisten funktioiden integraalifunktioita
- ymmärtää määrätyn integraalin käsitteen ja sen yhteyden pinta-alaan sekä tutustuu numeeriseen menetelmään määrätyn integraalin määrittämisessä
- osaa määrittää pinta-aloja ja tilavuuksia määrätyn integraalin avulla
- perehtyy integraalilaskennan sovelluksiin
- osaa käyttää ohjelmistoja funktion ominaisuuksien tutkimisessa, integraalifunktion määrittämisessä, määrätyn integraalin laskemisessa sovellusten yhteydessä sekä numeerisessa integroinnissa.

Keskeiset sisällöt

- integraalifunktio ja tärkeimpien alkeisfunktioiden integrointi
- määrätty integraali
- suorakaidesääntö
- pinta-alan ja tilavuuden laskeminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Laaja-alaisista osa-alueista painotetaan monitieteistä ja luovaa osaamista. Opiskelija tutustuu määrätyn integraalin ja pinta-alan yhteyteen sekä oppii yhdistämään integrointiin myös numeerisen integroinnin menetelmiä. Integrointia voidaan käyttää työkaluna erilaisissa soveltavissa ongelmissa. Tämän tyyppisten tehtävien tekeminen vaatii opiskelijalta kykyä yhdistää aikaisemmin opittuja asioita uuteen.

Arviointi

Laaja-alaisen osaamisen arviointi toteutetaan osana opintojakson sisältötavoitteiden osaamisen arviointia, sillä laaja-alaiset tavoitteet sisältyvät niihin.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Tilastot ja todennäköisyys (MAA8) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa havainnollistaa diskreettiä tilastollista jakaumaa sekä määrittää ja tulkita jakauman tunnuslukuja
- osaa havainnollistaa kahden muuttujan yhteisjakaumaa sekä määrittää korrelaatiokertoimen ja regressiokäyrän
- perehtyy kombinatorisiin menetelmiin
- perehtyy todennäköisyyden käsitteeseen ja laskusääntöihin
- ymmärtää diskreetin todennäköisyysjakauman käsitteen ja oppii määrittämään jakauman odotusarvon ja tulkitsemaan sitä
- osaa käyttää ohjelmistoja digitaalisessa muodossa olevan datan hakemisessa, käsittelyssä ja tutkimisessa sekä tilastollisen tiedon esittämisessä
- osaa hyödyntää ohjelmistoja jakaumien havainnollistamisessa, tunnuslukujen määrittämisessä sekä todennäköisyyksien laskemisessa.

Keskeiset sisällöt

- keskiluvut ja keskihajonta
- korrelaatio ja lineaarinen regressio
- klassinen ja tilastollinen todennäköisyys
- permutaatiot ja kombinaatiot
- todennäköisyyden laskusäännöt
- binomijakauma
- diskreetti todennäköisyysjakauma
- diskreetin jakauman odotusarvo

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Laaja-alaisista osa-alueista painotetaan yhteiskunnallista osaamista. Opintojakson aikana opetellaan tulkitsemaan tilastoja ja kaavioita oikein, mikä on hyödyllinen taito esimerkiksi mediassa esitettyjen kaavioiden tulkinnassa.

Arviointi

Opintojakson arviointi on monipuoliseen näyttöön perustuvaa summatiivista arviointia (esim. kotikoe, loppukoe, testit) sekä opintojakson aikaista formatiivista arviointia, esimerkiksi suullista ja kirjallista opintoja edistävää palautetta, itse- ja vertaisarviointia. Arvioinnin kohteina ovat opintojakson tavoitteiden mukaiset tiedot, taidot ja työskentely opintojakson aikana. Globaali- ja kulttuuriosaaminen arvioidaan osana opintojaksoon sisältyvää arviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Talousmatematiikka (MAA9) (1op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- oppii hyödyntämään matemaattisia valmiuksiaan resurssien riittävyyteen, talouden suunnitteluun, yrittäjyyteen ja kannattavuuden laskentaan
- soveltaa lukujonojen kaavoja talouteen liittyvissä matemaattisissa ongelmissa
- oppii sovittamaan taloudellisiin tilanteisiin matemaattisia malleja ja ymmärtää niiden rajoitukset
- osaa hyödyntää ohjelmistoja laskelmien tekemisessä ja sovellusten yhteydessä.

Keskeiset sisällöt

- aritmeettinen ja geometrinen lukujono ja niiden summat
- korkolaskut: koron korko, nykyarvo ja diskonttaus
- talletukset ja lainat
- taloudellisiin tilanteisiin soveltuvia matemaattisia malleja, joissa hyödynnetään lukujonoja ja summia

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolla painotetaan yhteiskunnallista osaamista. Opinnot ohjaavat opiskelijaa kehittävään ja uudistuvaan otteeseen suhteessa omaan taloudenhoitoon ja uraan. Opetus tukee opiskelijan yritteliäisyyttä ja opettaa työn loppuunsaattamisen merkityksen. Opiskeluun pyritään luomaan "yrittäjämäinen" ilmapiiri, joka antaa vapauksia mutta kannustaa vastuunottoon. Opintojaksolla voidaan opetella arvioimaan esimerkiksi lainanoton, sijoittamisen ja investoinnin kannattavuutta.

Arviointi

Opintojakson arviointi on monipuoliseen näyttöön perustuvaa summatiivista arviointia (esim. kotikoe, loppukoe, testit) sekä opintojakson aikaista formatiivista arviointia, esimerkiksi suullista ja kirjallista opintoja edistävää palautetta, itse- ja vertaisarviointia. Arvioinnin kohteina ovat opintojakson tavoitteiden mukaiset tiedot, taidot ja työskentely opintojakson aikana. Globaali- ja kulttuuriosaaminen arvioidaan osana opintojaksoon sisältyvää arviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

3D-geometria (MAA10) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- syventää vektorilaskennan tuntemustaan ja oppii käyttämään vektoreita kolmiulotteisessa avaruudessa
- oppii tutkimaan xyz-koordinaatiston pisteitä, suoria ja tasoja vektoreiden avulla
- vahvistaa avaruusgeometrian osaamistaan ääriarvosovellusten yhteydessä
- tutustuu kahden muuttujan funktioon
- osaa käyttää ohjelmistoja vektoreiden, suorien, tasojen ja pintojen havainnollistamisessa sekä vektorilaskennassa.

Keskeiset sisällöt

- vektoriesitys kolmiulotteisessa koordinaatistossa
- piste- ja ristitulo
- piste, suora ja taso avaruudessa
- kulma avaruudessa
- yhden muuttujan differentiaali- ja integraalilaskennan sovelluksia avaruusgeometriassa
- kahden muuttujan funktio ja pinta avaruudessa

Laaja-alaisen osaamisen

Laaja-alaisista osa-alueista painotetaan monitieteistä ja luovaa osaamista. Opiskelija saa mahdollisuuksia oman mukavuusalueen haastamiseen, osaamisen

jakamiseen ja vertaisoppimiseen sekä ratkaisujen yhdessä ideointiin ja tuottamiseen. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään erilaisia mallinnusohjelmia sekä keskustelemaan erilaisten mallien antamasta tiedosta.

Arviointi

Opintojakson arviointi on monipuoliseen näyttöön perustuvaa summatiivista arviointia (esim. kotikoe, loppukoe, testit) sekä opintojakson aikaista formatiivista arviointia, esimerkiksi suullista ja kirjallista opintoja edistävää palautetta, itse- ja vertaisarviointia. Arvioinnin kohteina ovat opintojakson tavoitteiden mukaiset tiedot, taidot ja työskentely opintojakson aikana. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana opintojaksoon sisältyvää arviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Algoritmit ja lukuteoria (MAA11) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tietää, mikä on algoritmi, sekä oppii tutkimaan, kuinka algoritmit toimivat
- laatii yksinkertaisiin matemaattisiin ongelmiin liittyviä algoritmeja
- oppii ohjelmoimaan yksinkertaisia algoritmeja
- perehtyy logiikan käsitteisiin
- hallitsee lukuteorian peruskäsitteet ja perehtyy alkulukujen ominaisuuksiin
- osaa tutkia kokonaislukujen jaollisuutta
- käyttää ohjelmistoja ohjelmoinnissa ja lukujen tutkimisessa

Keskeiset sisällöt

- Algoritmisen ajattelun peruskäsitteet: peräkkäisyys, valinta ja toisto
- vuokaavio
- yksinkertaisten algoritmien, lajittelualgoritmien tai yhtälön numeerisen ratkaisuun liittyvän algoritmin ohjelmointi
- konnektiivit ja totuusarvot
- kokonaislukujen jaollisuus, jakoyhtälö ja kongruenssi
- Eukleideen algoritmi
- aritmetiikan peruslause

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Laaja-alaisista osa-alueista painotetaan globaalia kulttuuriosaamista. Sitä voidaan harjoitella esimerkiksi tutkimalla algoritmien merkitystä nuorten käyttämissä mobiilisovelluksissa.

Arviointi

Opintojakson arviointi on monipuoliseen näyttöön perustuvaa summatiivista arviointia (esim. kotikoe, loppukoe, testit) sekä opintojakson aikaista formatiivista arviointia, esimerkiksi suullista ja kirjallista opintoja edistävää palautetta, itse- ja vertaisarviointia. Arvioinnin kohteina ovat opintojakson tavoitteiden mukaiset tiedot, taidot ja työskentely opintojakson aikana. Globaali- ja kulttuuriosaaminen arvioidaan osana opintojaksoon sisältyvää arviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Analyysi ja jatkuva jakauma (MAA12) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ymmärrystään analyysin peruskäsitteistä
- osaa muodostaa ja tutkia aidosti monotonisten funktioiden käänteisfunktioita
- täydentää integraalilaskennan taitojaan
- perehtyy jatkuvan todennäköisyysjakauman käsitteeseen ja oppii soveltamaan normaalijakaumaa
- osaa käyttää ohjelmistoja funktion ominaisuuksien tutkimisessa ja epäoleellisten integraalien laskemisessa sovellusten yhteydessä.

Keskeiset sisällöt

- paloittain määritelty funktio
- funktion jatkuvuuden ja derivoituvuuden tutkiminen
- jatkuvien ja derivoituvien funktioiden yleisiä ominaisuuksia
- käänteisfunktio
- funktioiden raja-arvot äärettömyydessä
- epäoleelliset integraalit
- jatkuvat jakaumat, normaalijakauma ja normittaminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Laaja-alaisista osa-alueista painotetaan eettistä ympäristöosaamista. Sitä voidaan harjoitella esimerkiksi projektityössä, jossa normaalijakauman avulla selvitetään joidenkin eläin- tai kasvipopulaatioiden kestävän käytön määrä.

Arviointi

Opintojakson arviointi on monipuoliseen näyttöön perustuvaa summatiivista arviointia (esim. kotikoe, loppukoe, testit) sekä opintojakson aikaista formatiivista arviointia, esimerkiksi suullista ja kirjallista opintoja edistävää palautetta, itse- ja vertaisarviointia. Arvioinnin kohteina ovat opintojakson tavoitteiden mukaiset tiedot, taidot ja työskentely opintojakson aikana. Eettinen ympäristöosaaminen arvioidaan osana opintojaksoon sisältyvää arviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

KOULUKOHTAISET OPINNOT

Pitkän matematiikan kertaus (MAA13) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa matemaattisia valmiuksiaan yo-kirjoituksia ja jatko-opintoja varten
- kokoaa, täydentää ja syventää pakollisissa opintojaksoissa opittuja taitojaan
- saa kokonaiskuvan lukion matematiikasta

Keskeiset sisällöt

- funktiot
- yhtälöt ja epäyhtälöt
- geometria
- analyyttinen geometria
- vektorit
- trigonometria
- differentiaali- ja integraalilaskenta
- todennäköisyyslaskenta
- talousmatematiikka

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Laaja-alaisista osa-alueista painotetaan monitieteistä ja luovaa osaamista.

Arviointi

Opintojakson hyväksytyt suorittaminen edellyttää aktiivista työskentelyä oppitunneilla ja preliminäärikokeen läpäisemistä. Opiskelijan on kyettävä itsenäiseen työskentelyyn ja yhdistelemään eri matematiikan opintojaksoilla opiskelemiaan asioita.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Laskinohjelmistot tutuksi (MAA14) (1op)

Yleiset tavoitteet

Opiskelija tutustuu lukion pitkän matematiikan opinnoissa käytettäviin laskinsovelluksiin ja piirto-ohjelmistoihin.

Keskeiset sisällöt

Opiskelija tekee yksin tai pienessä ryhmässä harjoitustehtäviä, joiden avulla hän kehittää digitaitojaan matematiikan ylioppilaskokeessa käytössä olevien laskin- ja piirto-ohjelmistojen osalta. Samalla opiskelija vahvistaa matemaattista osaamistaan.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojakso syventää monitieteistä ja luovaa osaamista, kun opiskelija yhdistää tietoteknistä ja matemaattista osaamistaan tehtäviä tehdessään. Lisäksi opiskelijalla on mahdollisuus keksiä tehtäviin omia uudenlaisia ratkaisutapoja.

Arviointi

Hyväksytyyn suoritukseen vaaditaan läsnäolo oppitunneilla sekä mahdollisten opettajan antamien tehtävien palauttaminen ajallaan.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Matematiikka harrastuksena (MAA15) (1-3 op)

Yleiset tavoitteet

Opiskelija kehittää matematiikan taitojaan valitsemallaan osa-alueella.

Keskeiset sisällöt

Opiskelijan ylimääräisenä suorittamia matematiikan opintoja joko Nivalan lukiossa tai muualla. Opintojen laajuuden määrittää aineenopettaja.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opiskelija syventää monitieteistä ja luovaa ajatteluaan perehtymällä tarkemmin johonkin matematiikan osa-alueeseen.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.5 Biologia (BI)

Oppiaine ja tehtävä

Biologia on luonnontiede, joka tutkii elämään liittyviä ilmiöitä molekyyli- ja solutasolta biosfääriin. Biologian opetuksen tarkoituksena on herättää kiinnostusta bio- ja ympäristötieteisiin ja tukea opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun kehittymistä. Opetus vahvistaa opiskelijan käsitystä biologian merkityksestä osana luonnontieteellisen maailmankuvan rakentumista. Luonnontieteellinen maailmankuva perustuu tieteelliseen tutkimukseen ja auttaa siten opiskelijaa tarkastelemaan maailmaa tietoperustaisesti. Biologian opetus ohjaa opiskelijaa ymmärtämään elollisen luonnon rakennetta, toimintaa ja vuorovaikutussuhteita sekä evoluution merkityksen eliökunnan kehittymisessä.

Biologian oppiaine antaa opiskelijalle valmiuksia arkielämään, työelämään ja jatko-opintoihin. Biologian opetuksessa opiskelijalle välittyy kuva siitä, että biotieteet ovat nopeasti kehittyviä tieteenaloja, joiden sovelluksia hyödynnetään monin tavoin esimerkiksi lääketieteissä, teollisuudessa sekä maa- ja metsätaloudessa. Biologian opetus auttaa opiskelijaa ymmärtämään biotieteiden tarjoamia mahdollisuuksia edistää ihmiskunnan, muun eliökunnan ja elinympäristöjen hyvinvointia.

Biologian opetukselle on ominaista havainnointiin ja kokeellisuuteen perustuva tiedonhankinta, tutkimuksellisuus sekä aktivoivat ja vuorovaikutteiset työ- ja toimintatavat. Biologian opetuksessa tehdään laborointeja ja työskennellään myös digitaalisissa ja koulun ulkopuolisissa opiskeluympäristöissä. Opiskelun edetessä kokeellisen työskentelyn taidot monipuolistuvat ja syventyvät. Opetuksessa tehdään monipuolisesti yhteistyötä muiden oppiaineiden kanssa. Biologian opetukseen sisältyviä ilmiöitä tarkastellaan erityisesti maantieteessä, kemiassa, fysiikassa, psykologiassa ja terveystiedossa kullekin oppiaineelle ominaisella tavalla.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Biologian opetuksen perustana on luonnon monimuotoisuuden ja sen kehittymisen ymmärtäminen. Opetuksessa keskeinen teema on kestävän tulevaisuuden rakentaminen. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet toteutuvat yhdessä biologian tavoitteiden saavuttamisen kanssa.

Biologian opetus vahvistaa luontevasti opiskelijan **hyvinvointiosaamista**. Opetus lisää opiskelijan ymmärrystä monimuotoisen, puhtaan ja terveellisen ympäristön merkityksestä ihmisen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. Biologiassa korostuvat yksilöiden erilaisuus ja monimuotoisuus sekä niiden biologinen tausta, mikä antaa opiskelijalle työkaluja moninaisuuden ymmärtämiseen. Opiskelija saa ohjausta omien tavoitteidensa asettamisessa sekä tukea ja kannustusta oppimisprosessin eri vaiheissa, mikä vahvistaa opiskelijan itsetuntemusta ja pitkäjänteisyyttä.

Vuorovaikutusosaamisen osalta opiskelija oppii biologian oppiaineessa argumentoimaan ja arvioimaan omia ja muiden näkökulmia biologisen tiedon avulla. Opetusta annetaan erilaisissa oppimisympäristöissä ja monipuolisilla työmenetelmillä, mikä kehittää opiskelijan sosiaalisia ja vuorovaikutuksellisia valmiuksia.

Biologian opetus ohjaa opiskelijaa luonnontieteelliseen ajatteluun, tiedonhankintaan ja tietojen kriittiseen analyysiin tukien näin **monitieteistä ja luovaa osaamista**. Opetuksessa perehdytään biologian ja sitä lähellä olevien tieteenalojen kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Biologian opetus harjaannuttaa opiskelijaa tutkimuksellisuuteen sekä monitieteiseen ja luovaan työskentelyyn vaihtelevissa oppimisympäristöissä.

Yhteiskunnallisen osaamisen osalta biologian opetuksessa annetaan opiskelijalle valmiuksia työskennellä yhteiskunnan kannalta tärkeillä aloilla, kuten terveydenhuollossa, ympäristöalalla sekä maa- ja metsätaloudessa. Biotieteet ovat nopeasti kehittyvä kansainvälinen ala, jonka sovelluksia hyödynnetään yhteiskunnassa paikallisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Biologian opetus antaa tietopohjan, jonka avulla opiskelija voi ottaa kantaa moniin ajankohtaisiin

yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja kykenee kriittisyyteen seurattessaan mediaa. Opetus ohjaa opiskelijaa kestävään elämäntapaan ja globaalin vastuun ottamiseen aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä vahvistuen näin opiskelijan **globaali- ja kulttuuriosaamista**.

Biologian opetus kehittää opiskelijan **ympäristöosaamista** ja halua vaalia luonnon monimuotoisuutta. Siinä korostuu ymmärrys luonnon ainutlaatuisuudesta ja itseisarvosta. Opetuksessa käsitellään biologisten sovellusten ja ekosysteemipalveluiden mahdollisuuksia kestäväen tulevaisuuden kannalta. Opetus auttaa opiskelijaa tekemään kestäviä valintoja arkielämässä sekä soveltamaan biologista tietoa **eettisyyttä** vaativissa pohdinnoissa.

Tavoitteet

Biologian opetuksessa edistetään opiskelijan kykyä tarkastella ilmiöitä biotieteiden näkökulmasta sekä vahvistetaan ja syvennetään biologian tietoja, taitoja ja osaamista monipuolisesti. Tavoitteet liittyvät biologiseen tarkastelutapaan, biologian ilmiöihin ja prosesseihin sekä biologisiin taitoihin ja niiden soveltamiseen. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Biologinen tarkastelutapa

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää biologian keskeisiä käsitteitä täsmällisesti ja oikeissa yhteyksissä
- osaa havainnollistaa biologialle ominaisia ilmiöitä lajiesimerkkien avulla
- ymmärtää, että biologinen tieto perustuu tutkimukseen ja että Suomessa tehdään merkittävää alan tutkimusta
- ymmärtää biologisen tiedon ja siihen perustuvien sovellusten merkityksen innovaatioissa sekä erilaisten ongelmien ratkaisuisa
- saa kokemuksia, jotka syventävät kiinnostusta biologiaa ja sen opiskelua kohtaan.

Biologiset ilmiöt ja prosessit

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa eliöiden perusrakenteita ja toimintoja
- ymmärtää biologisia syy-seuraussuhteita molekyylitasolta biosfääriin
- ymmärtää evoluution merkityksen
- tuntee biologiseen tietoon perustuvia sovelluksia

Biologiset taidot ja niiden soveltaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- suunnittelee ja toteuttaa yksin tai ryhmässä kokeellista työskentelyä monipuolisissa oppimisympäristöissä, kuten maastossa, laboratoriossa ja virtuaalisissa ympäristöissä
- saa mahdollisuuden perehtyä biologian sovelluksiin vierailun, korkeakouluysteistyön tai työelämäyhteistyön kautta paikallisella tai kansainvälisellä tasolla
- käyttää ja arvioi kriittisesti biologisia tietolähteitä sekä ilmaisee ja perustelee erilaisia näkemyksiä biologialle ominaisella tavalla
- ymmärtää eliökunnan monimuotoisuuden säilyttämisen merkityksen, tiedostaa kestävän kehityksen välttämättömyyden sekä rohkaistuu toimimaan myönteisten ratkaisujen puolesta

Arviointi

Biologiassa arvioidaan oppiaineen tavoitteiden saavuttamista moduulikohtaisia tavoitteita ja sisältöjä painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute ohjaavat opiskelijaa tulemaan tietoisiksi omista työskentelytavoistaan ja kehittämään omaa osaamistaan. Arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen näyttöön sekä opiskelijan käsitteellisen ja menetelmällisen osaamisen havainnointiin. Arvioinnissa keskeisiä kohteita ovat opiskelijan tiedot ja taidot, kuten biologian peruskäsitteiden hallinta sekä ajattelu-, argumentointi- ja tutkimustaidot. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kyky ymmärtää, soveltaa, analysoida, arvioida ja esittää biologista tietoa erilaisissa tilanteissa. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota luonnontieteellisten lainalaisuuksien sekä syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämiseen, vuorovaikutussuhteiden merkityksen oivaltamiseen sekä kokonaisuuksien hahmottamiseen. Arvioinnissa otetaan huomioon myös opiskelijan taito arvioida tietoa kriittisesti.

Opiskelija voi osoittaa arvioitavaa osaamista myös kokeellisilla työskentelyillä maastossa tai laboratoriossa sekä esitelmillä, tutkielmilla ja muilla tuotoksilla.

PAKOLLISET OPINNOT

Elämä ja evoluutio (BI1) (2op)

Opintojaksolla perehdytään elämän edellytyksiin ja kaikille eliöille tunnusomaisiin piirteisiin. Keskeinen näkökulma opintojaksossa on evoluutio ja sen merkityksen ymmärtäminen. Opintojaksossa tutustutaan biologiseen tapaan hankkia ja kuvata tietoa sekä biologiaan osana luonnontieteitä.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa selittää elämän tunnusmerkit ja perusedellytykset sekä tunnistaa niitä esimerkeistä
- osaa solun perusrakennetta ja toimintaa tasolla, joka mahdollistaa evoluution ja ekosysteemin toiminnan ymmärtämisen
- osaa selittää perinnölliseen muunteluun, luonnonvalintaan ja lajiutumiseen liittyviä mekanismeja ja osaa selittää näiden merkityksen evoluutiolle
- osaa jäsentää nykyisen eliökunnan rakenteen
- ymmärtää ja osaa selittää, miten biologinen tieto tuotetaan.

Keskeiset sisällöt

Biologia tieteenä

- elämän tunnuspiirteet ja organisaatiotasot
- biologiset tieteenalat ja tutkimusmenetelmät
- biologiset havainnot, tutkimuskysymykset ja hypoteesien muodostaminen

Evoluutio

- solujen synty ja kehittyminen
- suvullinen ja suvuton lisääntyminen
- muuntelu ja sen perinnölliset perusteet
- luonnonvalinta
- lajiutuminen
- kasvien ja eläinten evoluutio ja avainsopeumat
- ihmisen evoluutio
- evoluution tutkiminen

Eliökunta

- luokittelun periaatteet
- eliökunnan sukupuu ja keskeisimmät taksonit

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksolla vahvistetaan monitieteellisen ja luovan osaamisen osa-alueita ohjaamalla opiskelijaa biologiseen tiedonhankintaan ja tietojen kriittiseen analyysiin, Luonnontieteellistä lukutaitoa voidaan kehittää analysoimalla esimerkiksi aiheeseen liittyviä uutisia. Biologian yhteiskunnallinen merkitys korostuu eri tieteenalojen,

työelämän ja innovaatioiden kautta. Vuorovaikutusosaamista vahvistetaan opiskelijoiden työskennellessä pareittain tai ryhmissä.

Arviointi

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan käyttämällä monipuolisia arviointimenetelmiä. Arviointi perustuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseen sekä laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen. Opintojakson formatiivista arviointia pyritään toteuttamaan ohjaavalla ja kannustavalla palautteella sekä itse- ja vertaisarvioinnilla. Summatiivinen arviointi perustuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-, analysointi- ja soveltamiskykyyn. Se koostuu esimerkiksi opiskelijan suullisista ja kirjallisista näytöistä tai muista tuotoksista ja/tai kokeista saaduista arvosanoista.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Ekologia ja ympäristö (BI2-3) (2op)

Opintojakson moduulit:

- Ekologian perusteet (BI2) (1op), pakollinen
- Ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin (BI3) (1op), pakollinen

Opintojaksolla tarkastellaan ekologian perusteita ja elämän monimuotoisuutta. Opintojakson keskeisinä teemoina ovat ympäristöongelmat Suomessa ja muualla maailmassa. Lisäksi opintojaksossa tutustutaan ekologiseen tutkimukseen ja sen soveltamiseen ekosysteemien ja monimuotoisuuden suojelussa.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa selittää ja arvioida abioottisten ja bioottisten ympäristötekijöiden vaikutuksen eliöiden sopeutumiseen ja levinneisyyteen
- osaa selittää populaatioiden, eliöyhteisöjen ja ekosysteemien rakennetta ja toimintaa sekä kuvata niitä esimerkkien avulla
- osaa kuvata luonnon monimuotoisuutta ja perustella sen merkityksen
- tuntee menetelmiä, joilla voidaan tutkia ja seurata ympäristön tilaa sekä tunnistaa ympäristöongelmia
- osaa vertailla, analysoida ja arvioida ihmisen toiminnan vaikutuksia ekosysteemeissä

- osaa esittää perustellen ympäristöongelmien ratkaisukeinoja ja tunnistaa ympäristön tilassa tapahtuvia positiivisia kehityssuuntia
- osaa arvioida ja perustella omaa toimintaansa ekologisen kestävyyskannalta
- osaa hankkia, analysoida, tulkita ja esittää ekologista tutkimusaineistoa

Keskeiset sisällöt

Ekologian perusteet

- ekosysteemien rakenne ja dynaamisuus
- hiilen, typen ja fosforin kierto ja energian virtaus ekosysteemissä
- populaatioiden ominaisuudet
- sopeutuminen, ekolokerot ja levinneisyys
- lajien väliset suhteet

Luonnon monimuotoisuus

- lajin sisäinen monimuotoisuus, lajien monimuotoisuus, ekosysteemien monimuotoisuus
- monimuotoisuuden merkitys

Ihmisen aiheuttamat ekosysteemien muutokset ja ympäristöongelmien ratkaisukeinoja

- ilmastonmuutoksen vaikutukset ekosysteemeihin
- happamoituminen
- rehevöityminen
- vierasaineiden vaikutukset ravintoketjuissa
- ihmisen vaikutus luonnon monimuotoisuuteen

Kestävää tulevaisuutta kohti

- ekosysteemipalveluiden merkitys ja ekologisesti kestävä kehitys
- toiminta kestävästä elämäntavan edistämiseksi ja ympäristön tilaan vaikuttaminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Eettisyys ja ympäristöosaaminen
- Hyvinvointiosaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksolla opiskelijan ymmärrys monimuotoisen, puhtaan ja terveellisen ympäristön merkityksestä ihmisen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille lisääntyy. Vahva luontosuhde luo pohjan myös luonnon monimuotoisuuden ja luonnon itseisarvon merkityksen ymmärtämiselle ja eettisille pohdinnoille. Opintojaksolla opiskelijaa ohjataan pohtimaan kestävän elämäntavan merkitystä ja globaalin vastuun ottamista aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä, mikä vahvistaa opiskelijan globaali- ja kulttuuriosaamista sekä yhteiskunnallista osaamista. Yhteiskunnallinen osaaminen vahvistuu myös opiskelijan hankkiessa, analysoidessa ja tulkitessa ekologista tutkimusaineistoa. Biologisen tietämyksen avulla opiskelija voi ottaa kantaa moniin ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja kykenee kriittisyyteen seuratessaan mediaa. Vuorovaikutusosaamista vahvistetaan opiskelijoiden työskennellessä pareittain tai ryhmissä.

Arviointi

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan käyttämällä monipuolisia arviointimenetelmiä. Arviointi perustuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseen sekä laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen. Opintojakson formatiivista arviointia pyritään toteuttamaan ohjaavalla ja kannustavalla palautteella sekä itse- ja vertaisarvioinnilla. Summatiivinen arviointi perustuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-, analysointi- ja soveltamiskykyyn. Se koostuu esimerkiksi opiskelijan suullisista ja kirjallisista näytöistä tai muista tuotoksista ja/tai kokeista saaduista arvosanoista.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

Solu ja perinnöllisyys (BI4) (2op)

Opintojaksossa tarkastellaan tumallisen solun rakennetta, toiminnan ohjaamista, solujen lisääntymistä ja periytymisen perusteita. Solujen toimintoja havainnollistetaan kokeellisella työskentelyllä.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa nimetä solun perusrakenteet
- osaa selittää solujen keskeisiä toimintoja
- hallitsee periytymisen perusmekanismit ja osaa soveltaa niitä esimerkkien avulla

- osaa mikroskopoida erilaisia soluja ja tulkita solujen mikroskooppisia rakenteita
- osaa toteuttaa pienen kokeellisen työn

Keskeiset sisällöt

Tumallisen solun rakenne ja toiminta

- solu tutkimuskohteena
- biomolekyylit
- eläin-, kasvi- ja sienisolun
- geenien ilmeneminen ja sen säätely
- fotosynteesi
- soluhengitys, käymisreaktiot

Solujen lisääntyminen

- mitoosi ja solun jakautuminen
- meioosi ja sukusolujen synty

Periytyksen perusteet

- geenimutaatioiden tuottamat uudet alleelit
- mendelistinen periytyminen
- kodominantti periytyminen, polygeeninen periytyminen, sukupuoleen sitoutunut periytyminen, periytymistavan päättelemisen sukupuusta

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Monitieteistä ja luovaa osaamista voidaan opintojaksolla kehittää esimerkiksi biologisten prosessien mallinnusten, animaatioiden tai yksinkertaisten koejärjestelyiden avulla. Solujen aineenvaihdunnan ymmärtäminen ja kytkeminen esimerkiksi ekosysteemien toimintaan, ilmastomuutokseen, biodiversiteetin heikkenemiseen tai nälänhätään syventävät opiskelijan ymmärrystä luonnossa toimivista riippuvuussuhteista sekä kannustavat toimimaan kestävästä tulevaisuudesta edistämiseksi. Ymmärrys periytyksen perusteista luo pohjan mm. moninaisuuden ymmärtämiselle ja eettisille pohdintoille.

Arviointi

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan käyttämällä monipuolisia arviointimenetelmiä. Arviointi perustuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseen sekä laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen. Opintojakson formatiivista arviointia pyritään toteuttamaan ohjaavalla ja kannustavalla palautteella sekä itse- ja vertaisarviointilla. Summatiivinen arviointi

perustuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-, analysointi- ja soveltamiskykyyn. Se koostuu esimerkiksi opiskelijan suullisista ja kirjallisista näytöistä tai muista tuotoksista ja/tai kokeista saaduista arvosanoista.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Ihmisen biologia (BI5) (2op)

Opintojaksossa perehdytään ihmisen anatomiaan ja fysiologiaan. Keskeisiä tarkastelun kohteita ovat ihmisen elintoiminnot ja lisääntyminen. Opintojaksossa tarkastellaan ihmiselimistön kykyä sopeutua muutoksiin ja puolustautua ulkoisia uhkia vastaan.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa nimetä ja tunnistaa tärkeimpien elinten ja elimistöjen rakenteet ja selittää niiden toimintaperiaatteita
- ymmärtää, mitä homeostasia on, ja osaa kertoa esimerkkejä siihen vaikuttavista tekijöistä
- osaa kuvata elimistön viestintäjärjestelmiä ja selittää, kuinka eri osat viestivät keskenään
- osaa selittää elimistön kykyä aistia ympäristöä ja reagoida muutoksiin
- osaa selittää ja vertailla elimistön eri puolustusmekanismeja mikrobeja vastaan
- osaa kertoa ja perustella lisääntymisen keskeisimmät vaiheet hedelmöityksestä syntymään
- osaa toteuttaa pienimuotoisen, ihmisen elimistön toimintaa mittaavan kokeellisen työn ja esittää sen tulokset.

Keskeiset sisällöt

Solu, kudokset, elin

- solujen erilaistuminen kantasoluista ja syöpäsolut
- elinten muodostuminen eri kudostyypeistä

Elimistön säätely

- hermoston rakenne ja toiminta
- umpirauhaset ja hormonit

Aineenvaihdunta

- ruoansulatuselimistö
- verenkiertoelimistö
- hengityselimistö
- kuona-aineiden erityy

Liikkuminen

- tuki- ja liikuntaelimistö

Elimistön sopeutuminen ympäristöön

- iho ja lämmönsäätely
- aistit
- puolustusjärjestelmä
- lisääntyminen
- sukuelimet ja sukupuolen kehitys
- hedelmöitys, raskaus ja synnytys

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen

Opintojaksolla opiskelijan ymmärrys ihmisen anatomiasta ja fysiologiasta sekä näiden merkityksestä ihmisen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille lisääntyy. Tätä voidaan vahvistaa esimerkiksi pienimuotoisten kokeellisten töiden tai videoiden avulla. Monitieteistä ja luovaa osaamista voidaan opintojaksolla kehittää esimerkiksi biologisten prosessien animaatioiden tai yksinkertaisten koejärjestelyiden avulla. Vuorovaikutusosaaminen kehittyy työskentelemällä pienissä ryhmissä kokeellisten töiden aikana.

Arviointi

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan käyttämällä monipuolisia arviointimenetelmiä. Arviointi perustuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseen sekä laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen. Opintojakson formatiivista arviointia pyritään toteuttamaan ohjaavalla ja kannustavalla palautteella sekä itse- ja vertaisarviointilla. Summatiivinen arviointi perustuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-, analysointi- ja soveltamiskykyyn. Se koostuu esimerkiksi opiskelijan suullisista ja kirjallisista näytöistä tai muista tuotoksista ja/tai kokeista saaduista arvosanoista.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Biotekniikka ja sen sovellukset (BI6) (2op)

Opintojakson tarkoituksena on, että opiskelija ymmärtää biologisen tutkimuksen merkityksen sovellusten kehittämisessä niin lääketieteessä, teollisuudessa, elintarviketuotannossa kuin luonnonvarojen kestävä kehityksen mukaisessa käytössä. Keskeisiä tarkastelun kohteita ovat geenitekniikan ja mikrobiologian erilaiset sovellukset. Opintojaksossa esitellään uusimpia biotekniikan sovelluksia nopeasti kehittyvällä alalla. Opintojakso suositellaan suoritettavaksi Solu ja perinnöllisyys -opintojakson (BI4) jälkeen.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee eri mikrobien rakenteet ja ymmärtää niiden perustoiminnot
- osaa kertoa esimerkkejä siitä, miten mikrobeja voidaan hyödyntää biotekniikassa
- syventää tietoja nukleiinihapoista ja niiden ominaisuuksista sekä tietää, miten niitä voidaan hyödyntää geenitekniikassa
- osaa selittää esimerkkien avulla biotekniikan keskeisimpiä sovelluksia ja innovaatioita sekä perustella niiden merkityksen jalostuksessa, lääketieteessä, teollisuudessa sekä ympäristönsuojelussa
- osaa tunnistaa ja arvioida biotekniikan mahdollisuuksia ja riskejä sekä esittää niistä perusteltuja eettisiä mielipiteitä
- osaa suunnitella ja toteuttaa biologian soveltamiseen liittyvän kokeellisen työn.

Keskeiset sisällöt

Mikrobit

- mikrobien luokittelu
- bakteerien rakenne, muuntelu, antibioottiresistenssi
- virusten rakenne ja lisääntyminen
- mikrobien hyödyntäminen biotekniikassa

DNA:n muokkaus ja tutkiminen geenitekniikalla

- tumallisen ja tumattoman solun perimän ja geenien toiminnan erot
- DNA:n monistaminen, pilkkominen ja palojen erottelu
- DNA:n sisältämän informaation selvittäminen
- geenien siirto- ja muokausmenetelmät

Biotekniikan keskeiset sovellukset ja merkitys

- perinteinen ja geenitekniikkaan perustuva kasvi- ja eläinjalostus

- lääketieteet
- genomitieto ja sen hyödyntäminen
- DNA-tietoon perustuva yksilön ja lajien tunnistus
- ympäristönsuojelu
- teollisuus

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen
- Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojaksolla opiskelija analysoi, tulkitsee ja esittää biotekniikkaan ja sen sovelluksiin liittyvää tutkimusaineistoa tai uutisia pohtien samalla yhteiskunnallisia ulottuvuuksia. Hän ymmärtää biologian merkityksen muiden tieteiden ohella kehitettäessä ratkaisuja globaaleihin ongelmiin. Opintojaksolla tutustutaan esimerkkien avulla biotekniikan keskeisiin sovelluksiin ja innovaatioihin sekä perustellaan niiden merkitystä jalostuksessa, lääketieteessä, teollisuudessa sekä ympäristönsuojelussa, samalla arvioiden biotekniikan mahdollisuuksia ja riskejä sekä erilaisia kulttuurisia piirteitä esimerkiksi geenitekniikkaan suhtautumisessa. Eettisyyden ja ympäristöosaamisen vahvistamiseksi opiskelija tunnistaa biologian merkityksen eettisesti kestävämpien ratkaisujen mahdollistajana esimerkiksi ympäristön tilaa parannettaessa. Eettisyyttä ja ympäristöosaamista sekä monitieteistä ja luovaa osaamista vahvistetaan esimerkiksi valitsemalla niitä tukevia työskentelytapoja, kuten aineistoihin pohjautuva arvopohdintaa.

Arviointi

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan käyttämällä monipuolisia arviointimenetelmiä. Arviointi perustuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseen sekä laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen. Opintojakson formatiivista arviointia pyritään toteuttamaan ohjaavalla ja kannustavalla palautteella sekä itse- ja vertaisarvioinnilla. Summatiivinen arviointi perustuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-, analysointi- ja soveltamiskykyyn. Se koostuu esimerkiksi opiskelijan suullisista ja kirjallisista näytöistä tai muista tuotoksista ja/tai kokeista saaduista arvosanoista.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

KOULUKOHTAISET OPINNOT

Kertaus (BI7) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- kerta ja syventää tietojansa biologiasta
- osaa yhdistellä eri opintojaksoilla opittuja asioita ja liittää ne laajoihin kokonaisuuksiin
- valmentautuu biologian ylioppilaskokeeseen ja jatko-opintoihin

Keskeiset sisällöt

- biologian opintojaksojen sisällöt
- erilaisten aineistojen tulkintatehtävät
- soveltavat tehtävät
- vastausten laatiminen biologian tehtäviin

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksolla laaja-alaisen osaamisen osa-alueista painopiste on monitieteisessä ja luovassa osaamisessa. Opiskelijaa ohjataan biologisten ilmiöiden kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen, tietojen syventämiseen sekä käsitteiden täsmälliseen käyttöön oikeissa yhteyksissä.

Arviointi

Opintojakson arviointi perustuu opiskelijan aktiiviseen opiskeluun sekä kirjallisiin näyttöihin. Opiskelijan oppimista ja laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan opintojakson aikana antamalla palautetta esimerkiksi opiskelijan työskentelystä.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Ympäristöni (BI8) (2op)

Ympäristöni-opintojaksolla tutustutaan oman kotiseudun ympäristöön käytännönläheisellä tavalla. Opiskelijat voivat vaikuttaa opintojakson sisältöjen painotuksiin.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- syventää lähiseudun luonnon- ja kulttuuriympäristön tuntemustaan
- oppii tuntemaan lähiympäristön eliölajistoa
- oppii arvostamaan luonnon monimuotoisuutta ja lähiympäristöä
- kehittää omia tutkimustaitojaan
- syventää tietämystään luonnonympäristöön liittyvästä harrastustoiminnasta (retkeily, metsästys ja kalastus, lemmikki- ja kotieläimet, luonnontuotteiden keruu ja hyödyntäminen)
- tutustuu kotiseudun alkutuotannon elinkeinoihin
- syventää ymmärrystään kiertotaloudesta ja kestävästä elämäntavasta

Keskeiset sisällöt

- Nivalan luonnon ja kulttuuriympäristön erityispiirteet
- lähiseudun ekosysteemit ja lajisto
- maastoretkeily
- pienimuotoisen tutkimuksen tekeminen
- mahdolliset vierailut (esim. paikallinen maatila, metsätalouskohde)
- ekosysteemipalvelut
- kestävä elämäntavan edistäminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Eettisyys ja ympäristöosaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen

Opintojaksolla opiskelijan ymmärrys monimuotoisen, puhtaan ja terveellisen ympäristön merkityksestä ihmisen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille lisääntyy, mikä vahvistuu esimerkiksi maastoon tehtävällä retkellä. Vahva luontosuhde luo pohjan myös luonnon monimuotoisuuden merkityksen ymmärtämiselle, kestävä kehityksen mukaiselle toiminnalle ja eettisille pohdinnoille. Yhteiskunnallinen osaaminen kehittyy tutustuttaessa maa- ja metsätalouteen elinkeinoina. Vuorovaikutusosaamista voidaan vahvistaa esimerkiksi toteuttamalla pari- ja ryhmätöskentelyä.

Arviointi

Arviointi perustuu opiskelijan käytännön työskentelyyn, yksilö- ja ryhmätehtäviin ja esitelmiin. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen laaja-alaisen osaamisen osa-alueet huomioon ottaen.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Kasvion laatiminen (BI9) (2op)

Opintojakso suoritetaan kesän aikana itsenäisesti.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tunnistamaan luonnonvaraisia putkilokasveja
- tutustuu käytännössä kasvilajien kasvupaikkavaatimuksiin, kukinta-aikoihin sekä levinneisyysalueisiin
- oppii laatimaan perinteisen tai digitaalisen kasvion

Keskeiset sisällöt

- kasvion teko 50 Suomen luonnonvaraisesta kasvilajista
- kasvilajien prässääminen tai valokuvaaminen
- asianmukainen etiketöinti

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Kasveja kerätessä tai valokuvatessa opiskelijan ymmärrys monimuotoisen, puhtaan ja terveellisen ympäristön merkityksestä ihmisen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille lisääntyy. Vahva luontosuhde luo pohjan myös luonnon monimuotoisuuden merkityksen ymmärtämiselle, kestävän kehityksen mukaiselle toiminnalle ja eettisille pohdinnolle.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.6 Maantiede (GE)

Oppiaine ja tehtävä

Maantiede tarkastelee luonnon, ihmisen ja yhteiskunnan ilmiöitä ja vuorovaikutusta. Maantieteen opetuksen tehtävänä on avartaa opiskelijan maantieteellistä maailmankuvaa ja kehittää valmiuksia ymmärtää maailmanlaajuisia, alueellisia ja paikallisia ilmiöitä ja niiden ajallista muutosta sekä alueellisia ongelmia ja niiden ratkaisumahdollisuuksia.

Maantieteen opetus ohjaa opiskelijaa havaitsemaan muuttuvaan maailmaan vaikuttavia tekijöitä, muodostamaan perusteltuja näkemyksiä, ottamaan kantaa omassa ympäristössään, lähialueilla ja koko maailmassa tapahtuviin muutoksiin sekä toimimaan aktiivisesti luonnon ja ihmisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Opetus harjaannuttaa opiskelijan osallistumis- ja vaikuttamistaitoja sekä tukee opiskelijaa kestävän tulevaisuuden rakentamisessa. Maantieteen opetus ohjaa opiskelijaa tiedostamaan luonnon ja ihmistoiminnan vuorovaikutusta sekä tarkastelemaan maailmaa muuttavana ja kulttuurisesti monimuotoisena elinympäristönä.

Maantieteen opetuksessa integroituvat luonnontieteelliset ja humanistis-yhteiskuntatieteelliset aiheet. Opetus antaa opiskelijalle valmiuksia ympäristö- ja ihmisoikeuskysymysten tarkasteluun sekä tukee opiskelijan kasvua sivistyneeksi ja vastuulliseksi kansalaiseksi.

Nuorten elämämaailma sekä opiskelijan arkiset kokemukset ja havainnot ovat maantieteen opetuksen lähtökohta. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti erilaisia oppimisympäristöjä. Tutkiva lähestymistapa ja geomedian käyttö auttavat opiskelijaa syventämään maantieteellistä ajattelua sekä ymmärtämään arkiympäristössä ja paikallisella, alueellisella ja maailmanlaajuisella tasolla tapahtuvia muutoksia. Geomedialla tarkoitetaan maantieteellisiä tiedonhankinta- ja esitystapoja, esimerkiksi karttoja, paikkatietoa, diagrammeja, kuvia, videoita, kirjallisia lähteitä, mediaa ja suullisia esityksiä. Geomedian monipuolinen käyttö tukee opiskelijaa maantieteellisen tiedon hankinnassa, analysoinnissa, tulkinassa ja visuaalisessa esittämisessä. Ajankohtaisten uutisten käsittely opetuksessa kehittää opiskelijan maailmankuvan rakentumista ja kriittistä ajattelua sekä auttaa häntä ymmärtämään lähiympäristössä ja muualla maailmassa tapahtuvia muutoksia.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet toteutuvat yhdessä maantieteen tavoitteiden saavuttamisen kanssa.

Maantieteen opetuksessa tuetaan opiskelijan **hyvinvointi-** ja **vuorovaikutusosaamisen** kehittymistä. Maantieteen opetukselle ominaiset työskentelytavat ovat opiskelijalähtöisiä ja vuorovaikutteisia vaihtelevissa oppimisympäristöissä. Maantieteen opetuksessa korostuvat erityisesti sosiaaliset ja yhteistyötaidot sekä vastuunotto omasta ja muiden työskentelystä. Opiskelija saa ohjausta omien tavoitteiden asettamisessa sekä tukea ja kannustusta oppimisprosessin eri vaiheissa, mikä vahvistaa opiskelijan itsetuntemusta ja pitkäjänteisyyttä.

Maantieteen opetus harjaannuttaa opiskelijaa tutkimuksellisuuteen sekä **monitieteelliseen ja luovaan** työskentelyyn. Opetuksessa perehdytään maantieteen ja sitä lähellä olevien tieteenalojen kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Geomediataidot vahvistavat opiskelijan monilukutaitoa. Maantieteen opetus motivoi opiskelijaa luonnontieteelliseen ja humanistis-yhteiskuntatieteelliseen ajatteluun, tiedonhankintaan sekä tietojen kriittiseen analyysiin.

Maantieteen opetus antaa tietopohjan, jonka avulla opiskelija voi ottaa kantaa moniin ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja kykenee kriittisyyteen seuratessaan mediaa. Opetus edistää opiskelijan ymmärrystä kestäväen kehityksen merkityksestä aluesuunnittelun lähtökohtana ja antaa opiskelijalle valmiuksia osallistuvaan suunnitteluun. Opetus ohjaa opiskelijaa kestäväen tulevaisuuteen ja globaalin vastuun ymmärtämiseen aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä, mikä vahvistaa **yhteiskunnallista osaamista**.

Maantieteen opiskelu vahvistaa opiskelijan **eettisyyttä ja ympäristöosaamista** monipuolisesti. Opetus lisää ymmärrystä kulttuurisesta monimuotoisuudesta ja luonnonympäristön merkityksestä. Maantieteen opetuksessa opiskelijalle välittyy kuva kestäväen elämäntavan välttämättömyydestä. Opetus auttaa opiskelijaa soveltamaan maantieteellisiä tietoja ja taitoja omassa arkielämässä, eettisissä pohdintoissa ja kestäväissä kulutusvalinnoissa.

Maantieteen opetus syventää opiskelijan käsitystä ihmisoikeuksien merkityksestä, yhteiskunnan moninaisuudesta ja alueellisen identiteetin muodostumisesta tukien siten opiskelijan **globaali- ja kulttuuriosaamisen** kehittymistä. Maantieteelle on ominaista tarkastella ajankohtaisia maailmanlaajuisia ilmiöitä ja niiden vuorovaikutussuhteita. Maantiede tukee opiskelijan kansainvälisyysvalmiuksien ja tulevaisuuden taitojen rakentumista sekä kasvua sivistyneeksi ja avarakatseiseksi ihmiseksi.

Tavoitteet

Maantieteen opetuksessa vahvistetaan opiskelijan maantieteellistä ajattelua, syvennetään ilmiöiden ja prosessien ymmärtämistä sekä kehitetään monipuolisten

taitojen hallintaa ja soveltamista. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Maantieteellinen ajattelu

Tavoitteena on, että opiskelija

- saa elämyksiä ja kokemuksia, jotka syventävät hänen kiinnostustaan maantieteeseen ja maantieteen tapaan hahmottaa ja tutkia maailmaa
- ymmärtää, mikä on ominaista maantieteelle tieteenalana ja mihin maantieteellistä osaamista tarvitaan arkielämässä, opiskelussa ja työelämässä
- osaa käyttää maantieteellisiä käsitteitä täsmällisesti ja ilmaista perusteltuja näkemyksiä maantieteelle ominaisella tavalla oikeissa yhteyksissä
- syventää maailman karttakuvan ja paikannimistön hallintaansa
- osaa tarkastella maailmaa eri lähtökohdista, kuten yksilön, yhteiskunnan ja ympäristön näkökulmista
- ymmärtää kestäväen elämäntavan välttämättömyyden ja luonnonvaroja säästävän kiertotalouden merkityksen

Maantieteelliset ilmiöt ja prosessit

Tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää luonnonmaantieteellisiä ilmiöitä ja prosesseja
- ymmärtää ihmismaantieteellisiä ilmiöitä ja prosesseja
- ymmärtää luonnon- ja ihmismaantieteellisten ilmiöiden ja prosessien vuorovaikutuksen

Maantieteelliset taidot ja soveltaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa havainnoida arkiympäristöjä ja tulkita maisemaa
- osaa vertailla ja analysoida luonnon ja ihmistoiminnan alueellisia ilmiöitä, rakenteita ja vuorovaikutussuhteita sekä niissä tapahtuvia muutoksia eri aluetasoilla
- osaa havainnoida, kuvata ja analysoida ihmisten hyvinvointia paikallisesti, alueellisesti ja maailmanlaajuisesti
- osaa pohtia ja arvioida mahdollisia ratkaisuja ympäristön muutoksiin ja ihmisen toiminnan aiheuttamiin muutoksiin
- ymmärtää, soveltaa ja analysoi maantieteellistä tietoa sekä hyödyntää monipuolisesti geomediala tiedon hankinnassa, arvioinnissa ja esittämisessä
- seuraa ajankohtaisia maailman tapahtumia ja osaa kriittisesti arvioida niihin vaikuttavia tekijöitä sekä mahdollisia seurauksia
- tuntee alueiden kehittämisen, osallistumisen ja vaikuttamisen keinoja

- saa valmiuksia toimia kantaaottavana ja kestäväää tulevaisuutta edistävänä aktiivisena maailmankansalaisena

Arviointi

Maantieteen yleisten tavoitteiden saavuttamista arvioidaan moduulikohtaisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen kautta. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute ohjaavat opiskelijaa tulemaan tietoisiksi omista työskentelytavoistaan ja kehittämään omaa osaamistaan. Arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen näyttöön sekä opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin.

Maantieteen arvioinnin keskeisiä kohteita ovat maantieteellinen ajattelu, maantieteellisten ilmiöiden ja prosessien ymmärtäminen sekä maantieteellisten taitojen osaaminen ja soveltaminen. Opiskelija voi esittää maantieteellistä ajatteluaan ja tietoaan monipuolisin menetelmin. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kyky ymmärtää, soveltaa, analysoida, arvioida, havainnollistaa ja esittää maantieteellistä tietoa erilaisissa tilanteissa. Maantieteessä keskeisiä arvioitavia taitoja ovat karttojen luku- ja tulkintataito, graafiset esittämistaidot sekä muut geomediataidot. Opiskelija voi osoittaa arvioitavaa osaamista myös kenttätöillä sekä esitelmillä, tutkielmilla ja muilla tuotoksilla.

PAKOLLISET OPINNOT

Maailma muutoksessa (GE1) (2op)

Opintojakso perehdyttää opiskelijan muuttuvan maailman ja sen alueellisten ilmiöiden tarkasteluun ympäristön muutosten ja ihmiskunnan muutosten kautta. Opintojakson aikana seurataan ajankohtaisia uutisia eri puolilta maailmaa ja hahmotetaan maailmanlaajuisia muutoksia sekä luonnon, ympäristön että ihmiskunnan kannalta. Opintojakso käsittelee myös eri puolilla maailmaa tapahtuvaa myönteistä kehitystä sekä mahdollisuuksia ennakoida ja hillitä sekä varautua ja sopeutua muutoksiin.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää maantieteellistä maailmankuvaansa ja osaa käyttää paikannimistöä luontevasti tarkoituksenmukaisissa yhteyksissä
- osaa analysoida ympäristön muutosten syitä ja arvioida ympäristön muutosten seurauksia eri alueilla

- tuntee keinoja ja osaa selittää, millaisten ratkaisujen avulla ympäristön muutoksia voidaan hillitä tai vaikutuksia lieventää eri alueilla
- osaa analysoida ihmiskunnan muutosten syitä ja arvioida muutosten seurauksia eri alueilla
- tuntee keinoja ja osaa arvioida, miten ihmistoiminnan aiheuttamiin muutoksiin voidaan vaikuttaa eri alueilla
- tuntee kestävän kehityksen sitoumuksia sekä osaa käyttää näitä eettisten perustelujen pohjana
- osaa hankkia, analysoida ja esittää asianmukaista ja luotettavaa tietoa alueellisista kysymyksistä geomeediaa hyödyntäen
- osaa arvioida kriittisesti ajankohtaisia alueellisia uutisia ympäristön tai ihmiskunnan muutoksista eri medioissa.

Keskeiset sisällöt

Maantiede tieteenalana

- miten maantieteessä tarkastellaan ympäristöä ja maailmaa
- miten maantiedettä hyödynnetään työelämässä ja arjessa
- alueelliset ajankohtaiset uutiset

Ympäristön muutoksia ja niiden ratkaisukeinoja

- ilmastonmuutosten mekanismit
- nykyisen ilmastonmuutoksen syitä ja seurauksia
- kuivuus, aavikoituminen, myrskyt, tulvat
- ympäristön muutoksiin sopeutuminen ja niiden hillintä

Ihmiskunnan muutoksia

- väestön kasvun ja vaurastumisen maailmanlaajuiset ympäristövaikutukset
- puhtaan veden puute, nälkä
- hyvinvoinnin jakautuminen, köyhyys
- pakolaisuus
- kestävän kehityksen sitoumukset

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojaksolla opiskelija ymmärtää maapallonlaajuisten ongelmien luonnonmaantieteellisen perustan ja ilmiöiden syy- ja seuraussuhteita, mikä kehittää opiskelijan ympäristöosaamista. Monitieteisen ja luovan osaamisen taitojen kehittymistä tuetaan tutustumalla maantieteeseen tieteenalana ja sen poikkitieteelliseen luonteeseen esimerkiksi media-analyyysien ja alueiden kehittyneisyyserojen tarkastelun avulla. Opiskelijan ymmärrys puhtaan, terveellisen ja turvallisen elinympäristön merkityksestä ihmisen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille lisääntyy tutustumalla erilaisiin alueisiin esimerkiksi videoiden ja valokuvien avulla. Vuorovaikutusosaaminen vahvistuu ideoimalla ja suunnittelemalla pareittain tai pienryhmissä annettuja tehtäviä.

Arviointi

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan käyttämällä monipuolisia arviointimenetelmiä. Arviointi perustuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseen sekä laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen. Opintojakson formatiivista arviointia pyritään toteuttamaan ohjaavalla ja kannustavalla palautteella sekä itse- ja vertaisarvioinnilla. Summatiivinen arviointi perustuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-, analysointi- ja soveltamiskykyyn. Se koostuu esimerkiksi opiskelijan suullisista ja kirjallisista näytöistä tai muista tuotoksista ja/tai kokeista saaduista arvosanoista.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

Sininen planeetta (GE2) (2op)

Opintojaksossa tarkastellaan luonnonmaantieteellisiä ilmiöitä ja syvennetään ilma-, vesi- ja kivikehän rakenteen ja toiminnan tuntemusta. Keskeisinä näkökulmina ovat luonnossa tapahtuvat prosessit ja niihin liittyvät syy-seuraussuhteet. Kaikkia teemoja käsitellään alueellisesta näkökulmasta. Teemojen yhteydessä käsitellään myös niihin liittyviä riskejä ja ongelmia sekä myönteistä kehitystä.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää tarkoituksenmukaisesti luonnonmaantieteen peruskäsitteitä ja paikannimistöä
- osaa hankkia, analysoida, tulkita, arvioida ja esittää luonnonmaantieteellistä tietoa geomedian avulla

- osaa selittää Maan planetaarisuudesta johtuvia ilmiöitä ja perustella ilmiöiden vaikutuksia luonnon järjestelmiin
- osaa kuvata ja analysoida elottoman ja elollisen luonnon alueellisuutta maapallolla
- osaa tulkita kuvista ja kartoilta luonnonmaisemien rakennetta, syntyä ja kehitystä sekä selittää perustellen, miten ja miksi luonnonmaisemat muuttuvat
- osaa analysoida luonnonriskien syitä ja arvioida luonnonriskien seurauksia eri alueilla
- osaa selittää ja vertailla esimerkkien avulla, miten luonnonriskien seurauksia voidaan ennakoida tai vaikutuksia lieventää eri alueilla
- ymmärtää luonnonmaantieteellisen tiedon merkityksen yhteiskunnassa ja ihmisten arkielämässä.

Keskeiset sisällöt

Luonnonmaantieteellinen ajattelu

- luonnonmaantieteellisten kysymysten asettaminen, tiedon hankinta, analysointi, arviointi ja esittäminen
- luonnonmaantieteen tietolähteet ja tutkimusmenetelmät

Maan planetaariset liikkeet ja niistä johtuvat ilmiöt

Ilmakehä ja vesikehä

- ilmakehän rakenne ja tuulet, muutokset otsonikerroksessa
- veden kiertokulku, sateet ja meriveden liikkeet, ENSO ja NAO
- sää ja sen ennustaminen
- ilmastoalueet

Kivikehä

- maapallon rakenne ja kiviaineksen kierto
- endogeeniset ja eksogeeniset tapahtumat maanpinnan muokkaajina
- endogeeniset ja eksogeeniset ilmiöt riskeinä, keskeiset riskialueet, ennakointi ja niihin varautuminen

Maannokset ja kasvillisuusalueet

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojaksolla opiskelija ymmärtää maapallonlaajuisten ongelmien luonnonmaantieteellisen perustan ja ilmiöiden syy- ja seuraussuhteita, mikä kehittää opiskelijan ympäristöosaamista. Monitieteisen ja luovan osaamisen taitojen

kehittymistä tuetaan esimerkiksi erilaisten mallinnusten ja animaatioiden avulla sekä kytkemällä opintojakson keskeisiä sisältöjä muihin luonnontieteisiin.

Arviointi

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan käyttämällä monipuolisia arviointimenetelmiä. Arviointi perustuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseen sekä laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen. Opintojakson formatiivista arviointia pyritään toteuttamaan ohjaavalla ja kannustavalla palautteella sekä itse- ja vertaisarvioinnilla. Summatiivinen arviointi perustuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-, analysointi- ja soveltamiskykyyn. Se koostuu esimerkiksi opiskelijan suullisista ja kirjallisista näytöistä tai muista tuotoksista ja/tai kokeista saaduista arvosanoista.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Yhteinen maailma (GE3) (2op)

Opintojaksossa tarkastellaan ihmismaantieteellisiä ilmiöitä ja syvennetään ihmistoiminnan alueellisten piirteiden tuntemusta ja vuorovaikutusta. Keskeisinä näkökulmina ovat luonnonvarojen ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien arviointi ihmistoiminnan kannalta sekä ihmistoiminnan vastuullisuus ja ympäristön hyvinvointi. Kaikkia teemoja käsitellään alueellisesta näkökulmasta. Teemojen yhteydessä käsitellään myös niihin liittyviä riskejä ja ongelmia sekä myönteistä kehitystä.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää tarkoituksenmukaisesti ihmismaantieteen käsitteitä ja paikannimistöä
- tunnistaa kulttuurisia piirteitä ja niiden eroja, arvostaa niiden moninaisuutta sekä ottaa toiminnassaan huomioon ihmisoikeudet
- osaa hankkia, analysoida, arvioida ja esittää ihmismaantieteellistä tietoa geomedian avulla
- osaa kuvata ja analysoida ihmistoiminnan alueellisia piirteitä sekä ihmisen ja luonnon välisiä riippuvuussuhteita eri aluetasoilla
- osaa analysoida luonnonvarojen ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien vaikutusta ihmisen toimintaan sekä vertailla eri alueita

- osaa analysoida esimerkkien avulla ihmiskunnan riskien ja ympäristöriskien syitä ja arvioida niiden seurauksia sekä tunnistaa keinoja, miten riskien seurauksia voidaan hillitä tai vaikutuksia lieventää eri alueilla
- ymmärtää ihmismaantieteellisen tiedon merkityksen yhteiskunnassa, ihmisten arkielämässä ja omassa toiminnassaan.

Keskeiset sisällöt

Ihmismaantieteellinen ajattelu

- ihmismaantieteellisten kysymysten asettaminen, tiedon hankinta, analysointi, arviointi ja esittäminen
- ihmismaantieteen tietolähteet ja tutkimusmenetelmät
- paikkojen kokeminen ja miellekartat

Väestö, asutus ja kulttuurit

- väestörakenne ja väestönmuutokset
- asutuksen sijoittuminen, muuttoliikkeet
- kulttuurien moninaisuus, alueellinen identiteetti ja ihmisoikeuksien toteutuminen, kuten alkuperäiskansojen asema

Kaupungit ja kaupungistuminen

- maankäyttö ja rakennettu ympäristö
- kaupunkiympäristön muutokset ja ekokaupungit

Tuotannon alueelliset piirteet ja luonnonvarojen kestävä käyttö

- maa-, metsä- ja kalatalous
- kaivannaiset, energialähteet
- teollisuus
- kiertotalous

Liikkuminen, palvelut ja vuorovaikutus

- saavutettavuus, liikenneverkot ja matkailu
- globalisaatio
- innovaatioiden alueellinen leviäminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Yhteiskunnallinen osaaminen
- Hyvinvointiosaaminen
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla opiskelijan ymmärrys esimerkiksi kulttuurien moninaisuudesta, kaupunkien rakenteista, luonnonvarojen käytöstä ja riittävydestä sekä globaaleista verkostoista lisääntyy. Yhteiskunnallinen osaaminen kehittyy esimerkiksi opiskelijan

hankkiessa ja analysoidessa ihmismaantieteellistä tutkimus- ja media-aineistoa. Hyvinvointiosaamista vahvistetaan tarkastelemalla paikkojen kokemista, alueellista identiteettiä ja ihmisoikeuksien toteutumista maailmalla.

Arviointi

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan käyttämällä monipuolisia arviointimenetelmiä. Arviointi perustuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseen sekä laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen. Opintojakson formatiivista arviointia pyritään toteuttamaan ohjaavalla ja kannustavalla palautteella sekä itse- ja vertaisarvioinnilla. Summatiivinen arviointi perustuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-, analysointi- ja soveltamiskykyyn. Se koostuu esimerkiksi opiskelijan suullisista ja kirjallisista näytöistä tai muista tuotoksista ja/tai kokeista saaduista arvosanoista.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Geomedia – tutki, osallistu ja vaikuta (GE4) (2op)

Opintojakso perehdyttää aiemmissa opintojaksoissa hankittujen maantieteellisten tietojen ja taitojen soveltamiseen tutkielman laatimisessa tai osallistumis- ja vaikuttamisprojektin toteuttamisessa. Keskeisiä näkökulmia opintojaksossa ovat aluesuunnittelu ja osallistuvan suunnittelun periaatteet sekä geomedian käyttö tutkimuksessa ja vaikuttamisessa.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa asettaa maantieteellisiä kysymyksiä ja toteuttaa tutkimuksen tai osallistumis- ja vaikuttamisprojektin, jossa on paikallinen, alueellinen tai globaali ulottuvuus
- ymmärtää ja osaa selittää, miten geomediaa sovelletaan maantieteellisessä tutkimuksessa, omassa arjessa ja yhteiskunnan eri aloilla
- osaa hyödyntää paikkatietosovelluksia ja tietää niiden toimintaperiaatteita
- osaa havainnoida arkiympäristöjä, tulkita maisemaa ja karttoja sekä kuvata ja selittää luonnon ja ihmistoiminnan alueellisia ilmiötä, rakenteita ja vuorovaikutussuhteita
- tuntee ja osaa kuvata aluesuunnittelun tavoitteet ja eri tasot sekä kansalaisten mahdollisuudet vaikuttaa oman ympäristönsä suunnitteluun ja kehittämiseen.

Keskeiset sisällöt

Maantieteellinen tutkimus

- geomedian käyttö tutkimuksessa; kartografian ja paikkatiedon perusteet, kuvat, videot, diagrammit ja taulukot sekä muut alueellisen tiedon lähteet
- ongelmien asettaminen, tutkimusaineiston hankinta, käsittely, analysointi, tulkinta, arviointi, havainnollistaminen ja esittäminen
- luonnon- ja kulttuurimaisemien tulkinta karttojen, kuvien ja muun geomedian avulla
- geomedian käyttö arjessa, työelämässä ja kestävän tulevaisuuden edistämiseksi

Aluesuunnittelu ja osallistuvan suunnittelun periaatteet

- kaavoitus eri aluetasoilla
- osallistumisen keinot

Maantieteellinen tutkielma tai osallistumis- ja vaikuttamisprojekti (opiskelijan valinnan mukaan)

- näkökulma voi olla aluemaantieteellinen tai ilmiöpohjainen, keskeistä aiheen käsittelyssä on alueellisuus sekä ymmärrys ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta
- tutkielma tai muu projekti laaditaan yksin tai ryhmässä

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksolla opiskelija harjaantuu monipuoliseen tiedonhankintaan ja tiedon analysointiin geomedian käyttäen. Oman tutkielman suunnittelu harjoittaa luovuutta ja luo useita mahdollisuuksia monitieteiselle tutkimukselle. Yhteiskunnallinen osaaminen kehittyy esimerkiksi opiskelijan hankkiessa ja analysoidessa aluemaantieteellistä tutkimus- ja media-aineistoa. Vuorovaikutustaidot vahvistuvat työskennellessä pareittain ja pienryhmissä.

Arviointi

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan käyttämällä monipuolisia arviointimenetelmiä. Arviointi perustuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseen sekä laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen. Opintojakson formatiivista arviointia pyritään toteuttamaan ohjaavalla ja kannustavalla palautteella sekä itse- ja vertaisarvioinnilla. Summatiivinen arviointi perustuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-, analysointi- ja

soveltamiskykyyn. Se koostuu esimerkiksi opiskelijan suullisista ja kirjallisista näytöistä tai muista tuotoksista ja/tai kokeista saaduista arvosanoista.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

KOULUKOHTAISET OPINNOT

Suomen maantiede (GE5) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- syventää maantieteellistä tietouttaan kotiseudusta ja Suomesta
- perehtyy Suomen eri alueiden erityispiirteisiin
- perehtyy Suomeen osana Eurooppaa
- oppii käyttämään monipuolisesti geomediala

Keskeiset sisällöt

- luonnonmaantieteelliset ilmiöt Suomessa (mm. maankamara, pinnanmuodot, ilmasto, sää ja vesistöt)
- ihmisen toimintaan liittyvät kulttuurimaantieteelliset ilmiöt Suomessa (mm. väestö, asutus, talous, elinkeinot, kaupunkisuunnittelu ja kulttuurimaisema)

Opintojaksolla on mahdollista toteuttaa matka suomalaiseen luonnon- tai kulttuurimaantieteelliseen kohteeseen.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Arviointi

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan käyttämällä monipuolisia arviointimenetelmiä. Arviointi perustuu opintojakson tavoitteiden saavuttamiseen sekä laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen. Opintojakson formatiivista arviointia pyritään toteuttamaan ohjaavalla ja kannustavalla palautteella sekä itse- ja vertaisarvioinnilla. Summatiivinen arviointi perustuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-, analysointi- ja

soveltamiskykyyn. Se koostuu esimerkiksi opiskelijan suullisista ja kirjallisista näytöistä tai muista tuotoksista ja/tai kokeista saaduista arvosanoista.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Kertaus (GE6) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- kerta ja syventää tietojaan maantieteestä
- osaa yhdistellä eri opintojaksoilla opittuja asioita ja liittää ne laajoihin kokonaisuuksiin
- valmentautuu maantieteen ylioppilaskokeeseen ja jatko-opintoihin

Keskeiset sisällöt

- maantieteen opintojaksojen sisällöt
- erilaisten aineistojen tulkintatehtävät
- vastausten laatiminen erityyppisiin maantieteen tehtäviin

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksolla laaja-alaisen osaamisen osa-alueista painopiste on monitieteisessä ja luovassa osaamisessa. Opintojaksolla vahvistuu maantieteellisten ilmiöiden kokonaisvaltainen ymmärtäminen, tietojen syventäminen sekä käsitteiden täsmällinen käyttö oikeissa yhteyksissä.

Arviointi

Opintojakson arviointi perustuu opiskelijan aktiiviseen opiskeluun sekä kirjallisiin näyttöihin. Opiskelijan oppimista ja laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan opintojakson aikana antamalla palautetta esimerkiksi opiskelijan työskentelystä.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.7 Fysiikka (FY)

Oppiaine ja tehtävä

Fysiikan opetus tukee opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun ja maailmankuvan kehittymistä osana monipuolista yleissivistystä. Opetus ohjaa opiskelijaa ymmärtämään fysiikan merkityksen jokapäiväisessä elämässä, ympäristössä, yhteiskunnassa ja teknologiassa. Opetuksessa perehdytään oppiaineen ja sen taustalla olevien tieteenalojen kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Opiskelijan luonnontieteellinen lukutaito kehittyy, mikä auttaa opiskelijaa arvioimaan kriittisesti erilaisia arjen valintoja sekä näkökulmia yhteiskunnallisessa keskustelussa. Fysiikan opetus antaa opiskelijalle valmiuksia menestyä jatko-opinnoissa luonnontieteellisillä ja luonnontieteitä soveltavilla aloilla sekä hyödyntää fysiikan osaamistaan työelämässä. Monipuolisilla oppimistilanteilla ja -ympäristöillä edistetään opiskelijoiden mahdollisuuksia oppia yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti. Fysiikan opetuksen tuella opiskelijan ymmärrys fysiikan käsitteistä rakentuu ja opiskelija ymmärtää niitä kvalitatiivisella ja kvantitatiivisella tasolla. Opiskelijan aikaisemmat kokemukset, uudet havainnot ja näkökulmat muokkautuvat johdonmukaiseksi käsitykseksi ympäröivästä todellisuudesta opiskelijoiden ja opettajien vuorovaikutuksessa ja fysiikan teorioiden avulla.

Fysiikan opetuksen lähtökohtana ovat ympäristöstä tehdyt havainnot. Kokeellisuus eri muodoissaan tukee käsitteiden omaksumista ja ymmärtämistä, tutkimisen taitojen oppimista sekä luonnontieteiden luonteen hahmottamista. Opiskelun edetessä tutkimisen taidot kehittyvät sekä kokonaisvaltaisesti että kunkin moduulin keskeisten sisältöjen osalta. Kokeellisessa työskentelyssä toimitaan työturvallisuutta noudattaen.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Fysiikan opetus ohjaa luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan, tietojen käyttämiseen, ideointiin, vuorovaikutukseen sekä tiedon luotettavuuden ja merkityksen arviointiin. Opetus kehittää **yhteiskunnallista osaamista** antamalla opiskelijalle valmiuksia osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vaikuttaa yhteiseen päätöksentekoon.

Opiskelijoiden oma tutkimuksellinen työskentely kehittää työskentelyn ja yhteistyön taitoja, luovaa ja kriittistä ajattelua sekä innostaa opiskelijoita fysiikan opiskeluun. Opiskelija kehittää **vuorovaikutusosaamistaan** ja oppii pitkäjänteisyyttä sekä vastuunottamista omasta työskentelystään monipuolisten työtapojen avulla, esimerkiksi projektioppimisella ja ryhmässä työskentelemällä.

Opetus välittää kuvaa fysiikan merkityksestä kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa: fysiikkaa tarvitaan uusien ratkaisujen kehittämisessä sekä ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa niin paikallisesti, kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Opetus ohjaa opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan ja ympäristöstä, käyttämään fysiikan osaamistaan kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan luonnonvarojen kestäväen käytön, ympäristö- ja terveysvaikutusten sekä energiantuotantotapojen kannalta. Fysiikan opetus tukee näin **eettisyyttä ja ympäristöosaamista, globaali- ja kulttuuriosaamista** sekä **hyvinvointiosaamista**.

Fysiikan opintojen aikana harjoitellaan erilaisten tekstien kirjoittamista, kriittistä tulkittamista ja analysointia. Monilukutaitoa kehitetään tulkittamalla ja tuottamalla esimerkiksi kirjoitettua tekstiä, kuvia, videoita, taulukoita, kuvaajia tai kaavoja. **Monitieteinen ja luova osaaminen** saa tukea fysiikan opiskelusta myös tieto- ja viestintäteknologian osalta. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään muun muassa tiedon etsimiseen, kokeellisten havaintojen keräämiseen, mittaustulosten käsittelyyn ja tulkittamiseen, tuotosten laatimiseen ja esittämiseen sekä mallintamiseen ja simulointiin.

Tavoitteet

Fysiikan opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät fysiikan merkitykseen, arvoihin ja asenteisiin, tutkimisen taitoihin sekä fysiikan tietoihin ja niiden käyttämiseen. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Merkitys, arvot ja asenteet

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa arvioida fysiikan ja teknologian merkitystä yksilölle ja yhteiskunnalle
- tunnistaa fysiikan osaamistaan sekä kykenee asettamaan omia tavoitteitaan, kohtaamaan oppimishaasteitaan ja soveltamaan fysiikan opiskelustrategioita
- perehtyy fysiikan soveltamiseen monipuolisissa tilanteissa, kuten luonnossa, elinkeinoelämässä, järjestöissä tai tiedeyhteisöissä
- saa mahdollisuuksia perehtyä fysiikan sovelluksiin vierailujen, korkeakoulu yhteistyön tai työelämäyhteistyön kautta paikallisella tai kansainvälisellä tasolla
- saa riittävät jatko-opintovalmiudet luonnontieteellisille ja fysiikkaa soveltaville aloille
- saa valmiuksia osallistua ympäristöä ja teknologiaa koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon.

Tutkimisen taidot

Tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä sekä tieteellisiä tapoja tuottaa tietoa
- osaa muodostaa kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä ja kehittää kysymyksiä edelleen tutkimusten, ongelmanratkaisun tai muun toiminnan lähtökohdiksi
- osaa suunnitella ja toteuttaa kokeellisia tutkimuksia yhteistyössä muiden kanssa
- tunnistaa virhelähteiden vaikutuksen mittauksiin
- osaa käsitellä, tulkita ja esittää tutkimusten tuloksia sekä arvioida niitä ja koko tutkimusprosessia.

Fysiikan tiedot ja niiden käyttäminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää fysiikan keskeisiä käsitteitä johdonmukaisesti ja oikeissa yhteyksissä
- jäsentää käsitystään luonnon rakenteista ja ilmiöistä fysiikan käsitteiden ja periaatteiden avulla
- osaa ilmaista johtopäätöksiä ja näkökulmia fysiikalle ominaisilla tavoilla
- ymmärtää fysiikan ilmiöitä ja periaatteita teknologisten sovellusten taustalla
- osaa muodostaa, tulkita ja arvioida erilaisia malleja sekä käyttää niitä ja simulaatioita ilmiöiden kuvaamiseen ja ennusteiden tekemiseen
- osaa käyttää asianmukaisia ohjelmia mallintamisen, laskennallisten ja graafisten ratkaisujen sekä tulosten ilmaisemisen välineenä
- osaa käyttää monipuolisia tietolähteitä ja arvioida niitä kriittisesti fysiikan tietojensa avulla.

Arviointi

Arviointi kohdistuu fysiikan yleisten tavoitteiden saavuttamiseen moduulikohtaisia tavoitteita ja keskeisten sisältöjen hallintaa painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat opiskelijaa fysiikan osaamisensa tiedostamisessa ja kehittämisessä. Samalla opiskelija harjaantuu itsearviointiin.

Arviointi perustuu monipuoliseen näyttöön sekä opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin. Fysiikan tietoja ja niiden soveltamista voidaan osoittaa eri tavoin, kuten selittämällä, graafisesti mallintamalla ja matemaattisia malleja käyttämällä. Erilaisten tuotosten lisäksi arvioidaan opiskelijan työskentelyä, esimerkiksi kysymysten muodostamista, ongelmanratkaisuprosessin kuvaamista ja tutkimisen taitoja. Arvioinnissa otetaan huomioon taito työskennellä kokeellisesti, hankkia tietoa ja soveltaa sitä.

PAKOLLISET OPINNOT

Fysiikka luonnontieteenä (FY1) (1op)

Opintojaksossa opiskelija saa kuvan fysiikan kokeellisesta luonteesta ja tutustuu kvantitatiiviseen mallintamiseen. Keskeisenä näkökulmana on, miten uutta tietoa rakennetaan tekemällä havaintoja ja kokeita fysiikalle ominaisella tavalla. Opintojakso kehittää yhteistyötaitoja ja luo perustaa monitieteiselle ja luovalle osaamiselle.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu fysiikkaan systemaattisena, kokeellisuuteen nojautuvana tieteenä
- tutustuu aineen rakenteen ja maailmankaikkeuden mittasuhteisiin
- tutustuu fysiikassa käytettäviin tiedonhankintamenetelmiin
- osaa suunnitella ja toteuttaa yksinkertaisia luonnontieteellisiä kokeita
- saa kokemuksia, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta fysiikkaa ja sen opiskelua kohtaan.

Keskeiset sisällöt

- suure ja yksikkö sekä SI-järjestelmä
- mittaaminen, tulosten kerääminen, niiden esittäminen graafisesti ja luotettavuuden arviointi
- graafinen malli ja lineaarinen malli
- yksinkertaisen kokeellisen tutkimuksen suunnitleminen ja toteutus

Opintojakson keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa temaattisissa yhteyksissä: liikeilmiöt, tiheysmittaukset ja putoamiskiihtyvyyys.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Globaali- ja kulttuuriosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelija perehdytetään fysiikkaan kokeellisena luonnontieteenä länsimaisessa ja historian myötä myös eri kulttuureissa. Osa havainnoista voidaan tehdä myös opiskelijan lähiympäristössä havainnoimalla. Avataan käsitettä tiede (vs. humpuuki). Tutustutaan SI-järjestelmään, maailmankaikkeuden rakentumiseen ja maailmankuvan historialliseen kehittymiseen. Ajankohtaisena aiheena voidaan

ottaa tiedeuutisia, jolloin perehdytään tiedonhakuun ja arvioidaan kriittisesti uutisen todenperäisyyttä.

Poikkitieteellisen opintokokonaisuuden voi suunnitella esimerkiksi maantieteen, biologian tai kemian kanssa.

Arviointi

Opintojakson aikana harjoitetaan virheenarviointia eri menetelmin mittaustuloksen antamisen yhteydessä.

Arviointi perustuu pääasiassa kirjallisiin näyttöihin. Kirjallisten näyttöjen ohella voidaan arviointiin ottaa mukaan esimerkiksi ryhmätyö tai projektityö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Fysiikka, ympäristö ja yhteiskunta (FY2) (1op)

Opintojaksossa perehdytään siihen, miten energiaa tuotetaan, siirretään ja käytetään sekä mitä vaikutuksia näillä toiminnoilla on ympäristöön, yhteiskuntaan ja ihmisten hyvinvointiin. Keskeisenä näkökulmana on energian käsitteen ilmeneminen näissä yhteyksissä sekä se, miten energian käsite jäsentää ja täsmentää aiheesta käytävää keskustelua ja siihen liittyviä näkemyksiä.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy energiaan fysiikan keskeisenä käsitteenä
- tuntee eri energialajeja ja energiantuotantotapoja
- osaa vertailla eri energiantuotantotapoihin ja niiden ympäristövaikutuksiin liittyviä suuruusluokkia
- saa valmiuksia osallistua ympäristöä ja teknologiaa koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon kestävän energiatalouden näkökulmasta.

Keskeiset sisällöt

- energialajit, energian säilyminen ja muuntuminen
- energian tuotanto, teho, hyötysuhde ja energian siirtäminen
- energiantuotannon vaikutus ympäristöön ja ilmastonmuutokseen

Opintojakson keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa temaattisissa yhteyksissä: kemiallinen energia energialähteenä, kansallinen energiantuotanto ja -kulutus sekä energian käyttö kotitalouksissa.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Yhteiskunnallinen osaaminen
- Eettisyys ja ympäristöosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen voidaan toteuttaa opintojaksossa siten, että tutustutaan eri energian tuotantotapoihin ja vaihtoehtoihin energialähteisiin tavoitteena kestävä kehitys. Pohditaan yksilön mahdollisuutta vaikuttaa ilmastonmuutokseen. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy osallistumaan energiantuotantoaiheeseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen voidaan toteuttaa opintojaksossa siten, että tutustutaan eri energian tuotantotapoihin ja vaihtoehtoihin energialähteisiin tavoitteena kestävä kehitys. Pohditaan yksilön mahdollisuutta vaikuttaa ilmastonmuutokseen. Keskustellaan kotitalouksien mahdollisuudesta vaikuttaa energian kulutukseen. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy osallistumaan energiantuotantoaiheeseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

Monitieteinen ja luova osaaminen voidaan toteuttaa opintojaksossa siten, että etsitään yhtymäkohtia ilmastonmuutoksessa biologiaan, kemiaan ja maantieteeseen.

Arviointi

Arviointi perustuu pääasiassa kirjallisiin näyttöihin. Kirjallisten näyttöjen ohella voidaan arviointiin ottaa mukaan esimerkiksi energia-aiheinen väittely, ryhmätyö tai projektityö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

Energia ja lämpö (FY3) (2op)

Opintojaksossa tutkitaan termodynaamisia systeemejä, energian siirtymistä systeemien välillä ja energian siirtymisen vaikutuksia. Keskeiset sisällöt liittyvät esimerkiksi energiantuotantoon, ilmastonmuutokseen ja rakentamiseen.

Opintojakso antaa valmiuksia osallistua ympäristöä ja teknologiaa koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ymmärrystään energiasta fysiikan keskeisenä käsitteenä
- osaa tutkia aineen termodynaamiseen tilaan ja olomuodon muutoksiin liittyviä ilmiöitä
- osaa soveltaa termodynamiikan käsitteitä ja malleja energiantuotannon ratkaisujen tarkastelussa ja kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa
- tunnistaa energiatasapainon ja lämmönsiirtymisen merkityksen ilmastonmuutoksessa.

Keskeiset sisällöt

- voima vuorovaikutuksen voimakkuuden mittana
- mekaaninen työ
- termodynaaminen systeemi ja tilanmuuttajat
- lämpötila, paine ja hydrostaattinen paine
- energian säilyminen, sisäenergia, energian siirtyminen ja lämpömäärä
- aineen lämpeneminen ja jäähtyminen sekä olomuodon muutokset
- lämpölaajeneminen
- kaasujen tilanmuutokset ja ideaalikaasun tilanyhtälö

Opintojakson keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa temaattisissa yhteyksissä: energiantuotanto, rakentaminen ja energia kotona, ilmastonmuutos sekä lämpövoimakone.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeilla: absoluuttisen nollapisteen määrittäminen (ekstrapolointi), veden ominaishöyrystyslämmön määrittäminen ja Boylen lain todentaminen.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Globaali ja kulttuuriosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija tutustuu kaasulakeihin eri kansallisuuksien aikaansaannoksina osana globaali ja kulttuuriosaamista. Opiskelija osaa soveltaa energian säästötapoja

lämmön siirtymisen näkökulmasta. Hän hahmottaa ekstrapoloinnin merkityksen: vahvuudet ja uhkat. Hän osaa pyöritellä mittaustuloksia siten, että voi mallintaa ja laatia ennusteita. Havainnot voi tehdä lähiympäristöstä ja omasta kokemusmaailmasta.

Arviointi

Luovaa osaamista voidaan arvioida esimerkiksi lämpötalouden näkökulmasta suunnitteleamalla energiataloudellinen rakennus, vaate tai kodin apuväline. Vuorovaikutus osaamista arvioidaan puolestaan jatkuvalla arvioinnilla: suullisilla näytöillä osallistumalla keskusteluun.

Arviointi perustuu pääasiassa kirjallisiin näyttöihin. Kirjallisten näyttöjen ohella voidaan arviointiin ottaa mukaan esimerkiksi projektityö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Voima ja liike (FY4) (2op)

Opintojaksossa tarkastellaan tasaista ja muuttuvaa liikettä. Opintojaksossa perehdytään voimaan olennaisena kappaleiden välisiä vuorovaikutuksia kuvaavana suurena ja siihen, miten Newtonin II lakia käytetään mallinnettaessa voiman vaikutusta liiketilän muutokseen. Energiaa ja liikemäärää tarkastellaan mekaniikan keskeisinä käsitteinä ja säilyvinä suureina.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa tutkia kokeellisesti voimaan ja liikkeeseen liittyviä ilmiöitä
- osaa tuottaa ja analysoida graafisia esityksiä mittaustuloksista
- ymmärtää säilymlakien merkityksen fysiikassa
- tuntee voimaan ja liikkeeseen liittyviä turvallisuusnäkökohtia.

Keskeiset sisällöt

- tasainen ja tasaisesti kiihtyvä suoraviivainen liike
- kappaleiden vuorovaikutus ja voima sekä Newtonin lait
- voimien yhteisvaikutus, voimakuvio ja liikeyhtälö
- paino ja kitka
- liike-energia, potentiaalienergia ja mekaaninen energia
- mekaanisen energian säilyminen ja mekaniikan energiaperiaate

- liikemäärä, impulssi, liikemäärän säilyminen ja yksiulotteiset törmäykset

Opintojakson keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa temaattisissa yhteyksissä: vesi- ja tuulivoima, liikenne sekä urheilu.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Hyvinvointiosaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Monitieteiseen ja luovaan osaamiseen kuuluu eri mittauslaitteiden käyttö ja niiden toiminnan ymmärtäminen, tiedon tuottaminen, analysointi ja luotettavuuden arviointi, toisen asteen polynomien sovittaminen mittauspisteisiin sekä kuvaajan tangentin merkityksen ymmärtäminen hetkellisen nopeuden tai kiihtyvyyden määrittämisessä. Hyvinvointiosaamisessa otetaan huomioon liikenneturvallisuus; turvavyöt, niskatuet ja turvavyönyt (Newtonin lakien) ja yleensäkin mekaniikan näkökulmasta, kitkavoiman merkitys jarrutusmatkaan ja kaarreajon maksiminopeuteen. Kokeelliset mittaukset tehdään lähes aina ryhmissä, joten vuorovaikutusosaamisen harjoittelu on tällöin väistämätöntä. Liikemäärän säilymlaki ja energian säilymlaki antaa mahdollisuuden arvioida esimerkiksi metsästystapaa eri riistalajeille. Tarkoituksena on saaliseläimen nopea lopettaminen eikä pitkittynyt kärsimys (hirvet), tai yleinen turvallisuus (liikenteessä vahingoittuneet villieläimet), mikä on eettisyyttä ja ympäristöosaamista.

Arviointi

Vertaisarvioinnin avulla voidaan vertailla eri ryhmien mittaustuloksia ja mittausrvirheisiin johtaneita syitä (monitieteellinen ja luova osaaminen) kuten tieteessä - erityisesti luonnontieteissä on tapana tehdäkin. Itsearviointia opiskelija voi harjoittaa pohtimalla omaa liikennekäyttäytymistään (hyvinvointiosaaminen). Osakokonaisuuksia kuten vapaakappalekuvion piirtäminen voidaan arvioida formatiivisesti. Summatiivisessa kokeessa voi olla vaihtoehtoisena tehtävänä videoanalyysi.

Arviointi perustuu pääasiassa kirjallisiin näyttöihin. Osaamisen arviointi toteutuu summatiivisellä kokeella.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Jaksollinen liike ja aallot (FY5) (2op)

Opintojaksossa syvennetään edellisessä opintojaksossa omaksuttuja tietoja ja taitoja. Opintojaksossa perehdytään harmoniseen vuorovaikutukseen ja gravitaatiovuorovaikutukseen sekä niiden aiheuttamiin liikeilmiöihin. Opintojaksossa tutkitaan ja mallinnetaan ääntä ja ääni-ilmiöitä mekaanisina aaltoliikkeinä.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa mallintaa planetaarista liikettä ympyräliikkeenä
- perehtyy värähtely- ja aaltoliikkeen perusteisiin tutkimalla mekaanista värähtelyä ja ääntä
- osaa kuvata jaksollista liikettä fysikaalisilla ja matemaattisilla käsitteillä
- osaa mallintaa mekaanista värähtelyä ja ääntä jaksollisena liikkeenä.

Keskeiset sisällöt

- momentti ja kappaleen kiertyminen
- tasapaino kiertymisen suhteen yksinkertaisissa tilanteissa
- tasainen ympyräliike ja normaalikiikkyvyys
- gravitaatiolaki ja planetaarinen liike
- jaksollinen liike, jaksonaika, taajuus ja amplitudi
- harmoninen voima ja värähtelyliike sekä harmonisen voiman potentiaalienergia
- mekaanisten aaltojen synty, eteneminen ja heijastuminen
- mekaanisten aaltojen diffraktio ja interferenssi sekä seisovat aallot
- ääni aaltoliikkeenä, äänen intensiteettitaso, äänen ominaisuudet ja eteneminen

Opintojakson keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa temaattisissa yhteyksissä: heiluri, soittimet, akustiikka ja äänentoisto, melun haittavaikutukset ja kuulon suojaaminen sekä ultraäänikuvaukset. Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeilla: heilurin heilahdusajan määrittäminen, äänen nopeuden määrittäminen ja äänen taajuusanalyysi.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Hyvinvointiosaaminen
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen toteutuu hyvin äänessä musiikin muodossa ja soittimien toimintaperiaatteissa sekä niiden virittämisessä. Hyvinvointiosaaminen puolestaan havaitaan myös ääniopissa: äänen voimakkuuden merkitys kuulovammojen synnyssä, korvan toiminta. Globaalisuus tai laajemmin universaalisuus tulee esille taivaanmekaniikassa (planetaarinen liike).

Arviointi

Virheenarviointia harjoitetaan tässä opintojaksossa kuten lähes kaikissa fysiikan opintojaksossa. Sävelten puhtautta voidaan arvioida viritystyön yhteydessä itsearviointina ja vertaisarviointina.

Arviointi perustuu pääasiassa kirjallisiin näyttöihin.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Sähkö (FY6) (2op)

Opintojaksossa perehdytään keskeisiin sähköistä vuorovaikutusta kuvaaviin malleihin sekä sähköenergian ja sähkötekniikan käsitteisiin. Opiskelija saa perustiedot yksinkertaisten virtapiirien suunnittelusta ja tutkimisesta. Opintojaksossa käsitellään myös sähköturvallisuutta ja tutustutaan sähkötekniikan sovelluksiin.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa tutkia kokeellisesti sähköön liittyviä ilmiöitä ja tehdä sähköopin perusmittauksia
- osaa käyttää kentän ja potentiaalikäsitteitä sähkökentän kuvaamisessa
- tuntee sähkölaitteisiin ja sähköenergian siirtoon liittyviä turvallisuusnäkökohtia.

Keskeiset sisällöt

- jännite ja sähkövirta tasavirtapiireissä
- resistanssi ja Ohmin laki
- sähköteho ja Joulen laki
- vastusten kytkennät ja Kirchhoffin lait
- akut ja akun latauspiiri
- Coulombin laki ja homogeeninen sähkökenttä
- potentiaalienergia ja potentiaali homogeenisessa sähkökentässä
- kondensaattori ja kondensaattorin energia

- puolijohteet, diodi ja LED komponentteina virtapiirissä
- sähköturvallisuus: sulake, suojausluokitus ja läpilyöntilujuus

Opintojakson keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa temaattisissa yhteyksissä: yksinkertaiset sähkölaitteet, aurinkokenno tasajännitelähteenä ja sähköenergian varastoiminen.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeilla: mittauksia komponenttien toiminnasta virtapiirissä ja pariston sisäisen resistanssin kokeellinen määrittäminen.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Vuorovaikutusosaaminen
- Hyvinvointiosaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen
- Eettisyys ja ympäristöosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen

Kokeellisessa työskentelyssä ryhmissä harjoitetaan vuorovaikutusosaamista. Sähkölaitteisiin ja energiansiirtoon liittyvä sähköturvallisuus arkielämässä, työelämässä ja opiskellessa vaikka fysiikan sähkötöitä tehdessä. Ulkomailta tuodut sähkölaitteet (erilaiset käyttöjännitteet, turvallisuus). Nämä liittyvät hyvinvointiosaamiseen. Kansalainen sähkön kuluttajana on yhteiskunnallista osaamista - tästä laskutehtäviä ja pohdintaa. Tarkastellaan sähköntuotantotapoja eettisyyden ja ympäristöosaamisen näkökulmasta. Luovuutta voi harjoittaa tekemällä erilaisia kytkentöjä puolijohdekomponentteihin liittyen transistorin avulla; summeri soi kun tulee pimeää, lamppu syttyy kun tulee liian kuuma, jne.

Arviointi

Keskustellaan sähköturvallisuuteen liittyvistä asioista ja arvioidaan eri tilanteiden vaarallisuutta (vuorovaikutteinen osaaminen, hyvinvointiosaaminen, yhteiskunnallinen osaaminen). Luovaa osaamista voidaan arvioida esimerkiksi tuntiaktiivisuuden perusteella ryhmätöissä.

Arviointi perustuu pääasiassa kirjallisiin näyttöihin. Kirjallisten näyttöjen ohella voidaan arviointiin ottaa mukaan laborointityö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Sähkömagnetismi ja valo (FY7) (2op)

Opintojaksossa perehdytään sähkömagnetismiin ilmiöalueena, jossa sähköiset ja magneettiset vuorovaikutukset esiintyvät rinnakkain. Opintojaksossa käsitellään ajasta riippuvia sähkömagneettisia ilmiöitä, joista keskeisin on sähkömagneettinen induktio. Opintojaksossa tarkastellaan myös sähkömagneettista säteilyä ja erityisesti sen tutuinta lajia, valoa. Sähkömagnetismiin perustuvien sovellusten tarkastelussa keskitytään niiden merkitykseen yhteiskunnan kehityksen mahdollistajana.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää induktioilmiön keskeisen merkityksen sähkömagnetismissa
- ymmärtää sähköenergian tuotannon ja siirron fysikaaliset perusteet ja merkityksen yhteiskunnan toiminnan kannalta
- tunnistaa sähkömagneettisen säteilyn lähteitä ja vaikutuksia
- ymmärtää valon sähkömagneettisena ilmiönä.

Keskeiset sisällöt

- ferromagnetismi ja magneettinen dipoli
- magneettinen vuorovaikutus ja magneettikenttä
- varatun hiukkasen liike homogeenisessa sähkö- ja magneettikentässä
- virtajohtimen magneettikenttä ja kahden virtajohtimen välinen voima
- sähkömagneettinen induktio, Lenzin laki ja pyörrevirrat
- generaattori, vaihtovirran synty, muuntaja ja energian siirto sähkövirran avulla
- sähkömagneettinen säteily ja sen spektri sekä mustan kappaleen säteilyn spektri
- valon heijastuminen, taittuminen ja kokonaisheijastuminen
- valon interferenssi ja diffraktio
- valon polarisaatio kvalitatiivisesti

Opintojakson keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa temaattisissa yhteyksissä: hiukkaskiihdytin, tuulivoima ja optinen tiedonsiirto.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeilla: magneettivuon tiheyden määrittäminen käämin sisällä, valon heijastumisen ja taittumisen tutkiminen rajapinnassa sekä laserin aallonpituuden määrittäminen hilan avulla.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alue

- Yhteiskunnallinen osaaminen

- Monitieteinen ja luova osaaminen

Moderni tiedonsiirto perustuu sähkömagnetismiin. Perehdytään siihen, miten tieto siirtyy langattomasti paikasta toiseen - maasta toiseen (yhteiskunnallinen osaaminen). Valon - ennen kaikkea eriväristen valojen merkitys sisustussuunnittelussa (monitieteinen ja luova osaaminen). Perehdytään eri liesityyppien teknologiaan (yhteiskunnallinen osaaminen, monitieteinen osaaminen).

Arviointi

Arviointi perustuu pääasiassa kirjallisiin näyttöihin. Kirjallisten näyttöjen ohella voidaan arviointiin ottaa mukaan mahdollinen projektityö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Aine, säteily ja kvantittuminen (FY8) (2op)

Opintojaksossa perehdytään kvanttifysiikan käsitteelliseen ja teoreettiseen rakenteeseen sekä niiden kokeelliseen pohjaan. Keskeistä on aineen rakenne ja perusvuorovaikutukset sekä se, miten nämä vaikuttavat aineen ominaisuuksiin. Opintojakso käsittelee kvanttifysiikan teknologisia sovelluksia sekä sitä, miten kvanttifysiikka ilmenee alkeishiukkastason ilmiöistä nanomittakaavaan ja aina kosmisen mittakaavan ilmiöihin saakka. Tarkastelun kohteena ovat myös erilaiset radioaktiiviseen hajoamiseen, ionisoivaan säteilyyn ja kvantittumiseen perustuvat teknologiat.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee ionisoivan säteilyn vaikutukset ja tutustuu säteilyn turvalliseen käyttöön
- tutustuu kvanttifysiikkaan perustuvaan maailmankuvaan alkeishiukkafysiikasta kosmologiaan
- ymmärtää kvantittumiseen perustuvan teknologian merkityksen nyky-yhteiskunnassa

Keskeiset sisällöt

- energian kvantittuminen aineen ja säteilyn vuorovaikutuksessa
- fotonin sähkömagneettisen säteilykentän kvanttina
- atomin rakenne, atomin elektronien kvanttitilat ja aaltomekaanisen atomimallin periaate

- kvantittumiseen perustuva teknologia: laser ja kvanttirakenteet
- atomiytimen rakenne ja muutokset, radioaktiivinen hajoaminen
- ydinreaktiot, massan ja energian ekvivalenssi, ytimen sidosenergia
- ydinvoima, fissio ja fuusio
- hajoamislaki
- ionisoivan säteilyn lajit ja biologiset vaikutukset sekä soveltaminen lääketieteessä ja teknologiassa
- hiukkasfysiikan standardimalli
- maailmankaikkeuden kehitys

Opintojakson keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa temaattisissa yhteyksissä: säteilyturvallisuus, säteilyn käyttö lääketieteessä, ilmastonmuutos ja kasvihuoneilmiö.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeilla: spektrin mittaaminen, spektrin muutoksen tarkastelu fluoresenssi-ilmiössä, mittaukset laserdiodeilla ja opintojakson aihepiiriin liittyvät simulaatiot.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson aikana perehdytään ionisoivaan säteilyyn, sen ominaisuuksiin ja hyötykäyttöön muun muassa terveydenhuollossa. Hyvinvoinnin kannalta niin henkilökohtaisella kuin yhteiskunnallisellakin tasolla on tärkeää ymmärtää, miksi ionisoivalla säteilyllä on terveydelle haitallisia vaikutuksia, ja miten näiltä haitoilta voidaan suojautua. Tutustutaan eri kuvantamismenetelmiin (röntgen, PET, magneettikuvaus) ja -laitteisiin. Opintojakso antaa valmiuksia osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ydinvoimaan ja säteilyn hyötykäyttöön liittyen fysiikan näkökulmasta faktapohjalta. Vuorovaikutukset nähdään tässä opintojaksossa perusvuorovaikutuksissa.

Arviointi

Yhteiskunnallista osaamista voidaan arvioida esimerkiksi ydinvoima-aiheisella väittelyllä, jossa toteutuu kaikki kolme yllä mainittua laaja-alaisen osaamisen osa-alueita. Modernin fysiikan käsitteistä voidaan tehdä toiminnallinen ryhmätyö.

Arviointi perustuu pääasiassa kirjallisiin näyttöihin.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

KOULUKOHTAISET OPINNOT

Kertaus (FY9) (2-3op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- saa laajan kokonaiskuvan lukion fysiikan oppimäärästä
- osaa yhdistää eri fysiikan opintojakoilla opiskelemiaan asioita
- osaa yhdistää ja soveltaa tietojaan erityyppisissä tehtävissä

Keskeiset sisällöt

- fysiikka kokeellisena luonnontieteenä
- fysiikan merkitys yhteiskunnassa sekä ympäristöasioissa
- lämpöoppi
- mekaniikka
- aaltoliikeoppi
- sähköoppi
- sähkömagnetismi
- moderni fysiikka

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen toteutuu, kun opiskelija harjoittelee haasteellisia oppiainerajat ylittäviä tehtäviä ja soveltaa oppimaansa. Osa ajasta käytetään työskentelyyn pienryhmissä, jolloin kaverilta voi kysyä neuvoa ja myös neuvoja oppii (vuorovaikutusosaaminen). Harjoitellaan fysiikalle tyypillistä vastaustekniikkaa (kulttuuriosaaminen).

Arviointi

Kaikkien yllämainittujen laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden hallinta arvioidaan preliminäärissä ja ylioppilaskirjoituksissa.

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä, joka pohjautuu preliminäärikokeeseen.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Hiukkasen fysiikkaa (FY10) (1-3op)

Yleiset tavoitteet

Perehdytään johonkin fysiikan osa-alueeseen esimerkiksi hiukkasfysiikkaan ja suhteellisuusteoriaan esimerkiksi luentosarjan, vierailujen, vierailijoiden ja pareittain tehtävän projektityön muodossa. Kerätään rahaa opintomatkaa varten ja suunnitellaan varainhankintaa. Suunnitellaan opintomatkaa ja perehdytään kohdemaan kulttuuriin.

Keskeiset sisällöt

Opintojakson alkaessa ja sen kuluessa tulee ilmi keskeiset sisällöt.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Arviointi

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä, joka pohjautuu läsnäoloon ja osallistumiseen ohjelmaan.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.8 Kemia (KE)

Oppiaine ja tehtävä

Kemian opetus tukee opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun ja nykyaikaisen maailmankuvan kehittymistä osana monipuolista yleissivistystä. Se ohjaa ymmärtämään kemian ja sen sovellusten merkitystä jokapäiväisessä elämässä, yhteiskunnassa ja ympäristöhaasteiden ratkaisemisessa. Opetuksessa perehdytään oppiaineen ja sen taustalla olevien tieteenalojen kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Opiskelijan luonnontieteellinen lukutaito kehittyy, mikä auttaa opiskelijaa arvioimaan kriittisesti erilaisia arjen valintoja sekä näkökulmia yhteiskunnallisessa keskustelussa. Opetus herättää kiinnostusta kemian opiskelua ja kemian alan ammatteja kohtaan sekä antaa valmiuksia menestyä jatko-opinnoissa luonnontieteellisillä ja luonnontieteitä soveltavilla aloilla. Monipuolisilla

oppimistilanteilla ja -ympäristöillä edistetään opiskelijoiden mahdollisuuksia oppia yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti.

Kemian opetus tukee opiskelijan käsitteiden ja ilmiöiden ymmärtämistä siten, että niiden makroskooppinen, mikroskooppinen ja symbolinen taso muodostavat loogisen kokonaisuuden. Opiskelijan aikaisemmista kokemuksista ja havainnoista edetään ilmiöiden kuvaamiseen ja selittämiseen sekä aineen rakenteen ja kemiallisten reaktioiden mallintamiseen kemian merkkikielellä ja matemaattisesti.

Kemian opetuksessa käytetään vaihtelevia ja monipuolisia opetus- ja opiskelumenetelmiä, joilla kehitetään opiskelijan käsitteellistä ja menetelmällistä osaamista. Opetuksen keskeisiin lähtökohtiin kuuluu havainnointi ja tutkiminen. Kokeellisuus eri muodoissaan tukee käsitteiden omaksumista ja ymmärtämistä, tutkimisen taitojen oppimista ja luonnontieteiden luonteen hahmottamista. Kokeellisessa työskentelyssä toimitaan kemikaali-, jäte- ja työturvallisuuslainsäädännön mukaisesti. Opiskelijat harjaantuvat ottamaan vastuuta yhteisestä turvallisuudesta, jolloin myös työelämässä tarvittava turvallisuusosaaminen kehittyy.

Opiskelun edetessä tutkimisen taidot kehittyvät sekä kokonaisvaltaisesti että kunkin moduulin keskeisten sisältöjen osalta. Tutkimisen taitojen perustana on kysymysten ja havaintojen tekeminen. Mittaaminen, luokittelu ja muut tutkimisen taidot kehittyvät erilaisten menetelmien harjoittelun kautta. Myös opiskelijan tiedon käsittelyn ja esittämisen taidot karttuvat. Kokeellisen työn taidot etenevät kohti oman tutkimuksen suunnittelua. Samalla opiskelija oppii tekemään johtopäätöksiä sekä arvioimaan ja argumentoimaan tutkimuksen tuloksia.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Kemian opetuksessa opiskelija omaksuu tietoja ja taitoja, jotka auttavat ymmärtämään kemian merkityksen oman arjen, terveyden ja elinympäristön kannalta, mikä tukee **hyvinvointiosaamisen** tavoitteita. Opiskelijalle muodostuu kyky tehdä arkielämässään valintoja, jotka ovat suotuisia hänen oman henkilökohtaisen terveytensä, ympäristön ja yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta. Kemian opiskelumenetelmät tukevat työskentelyä, jossa opiskelija tunnistaa omat vahvuutensa ja asettaa itselleen tavoitteita. Suunnitelmallinen opiskelu on tärkeä arjen taito, joka vahvistaa opiskelijan jaksamista ja kehittää kykyä työskennellä myös muuttuvissa olosuhteissa.

Kemian opetuksen kokeellisuus ja opiskelijan oma tutkimuksellinen työskentely kehittävät työskentelyn ja yhteistyön taitoja sekä kriittistä ajattelua ja innostavat opiskelijaa kemian opiskeluun. Opiskelija kehittää **vuorovaikutusosaamistaan** ja oppii pitkäjänteisyyttä sekä vastuunottamista omasta työskentelystään

monipuolisten työtapojen avulla, esimerkiksi projektioppimisella ja ryhmässä työskentelemällä.

Kemian opetuksessa tiedostetaan kemian täsmällisen kielenkäytön ja arkikielen välinen ero. Universaalia kemian kieltä lähestytään opiskelijan havaintojen ja arkikielen näkökulmasta. Kemiassa kielitietoisuuden ja kielitaidon merkitys näkyy erityisesti käsitteistön oppimisessa ja omien päätelmien selkeässä ja johdonmukaisessa perustelemisessa.

Kemian opintojen aikana harjoitellaan erilaisten tekstien kirjoittamista, kriittistä tulkittamista, argumentointia ja analysointia. Monilukutaitoa kehitetään tulkittamalla ja tuottamalla esimerkiksi kirjoitettua kieltä, kuvia, videoita, malleja, simulaatioita, taulukoita ja kuvaajia tai kemian merkkikieltä. Kemiassa erityinen monilukutaidon muoto on kyky tulkita ja esittää symbolisia malleja ja submikroskooppisia kuvallisia malleja samoista ilmiöistä. Myös tieto- ja viestintäteknologia on osa nykyaikaista ja **monitieteistä osaamista** tukevaa kemian opetusta. Sitä käytetään muun muassa tiedon etsimiseen, kokeellisten havaintojen keräämiseen, mittaustulosten käsittelyyn ja tulkittamiseen, tuotosten laatimiseen ja esittämiseen sekä mallintamiseen ja simulointiin. Tietokonepohjaisella mittausjärjestelmällä voidaan korvata perinteisiä välineitä, ja tutkimusaineistoa on mahdollista tallentaa myös kuvina ja videoina.

Luonnontieteellisessä työskentelyssä **luova osaaminen** näkyy kykynä muodostaa kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä sekä soveltaa, arvioida, yhdistellä ja analysoida hankittuja tietoja. Tutkimuksellinen opiskelu ja ongelmanratkaisu edellyttävät luovaa lähestymistapaa ja kehittävät luovaa ajattelua.

Kemian opetus tukee opiskelijan **yhteiskunnallista osaamista** sekä **globaali- ja kulttuuriosaamista**. Opetus kehittää opiskelijan valmiuksia osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja yhteiseen päätöksentekoon syventämällä opiskelijan luonnontieteellistä ajattelua ja ymmärrystä tiedon luotettavuudesta, merkityksestä ja käytöstä. Luonnontieteellisen tiedon historiallinen kehitys avaa opiskelijalle näkymän sekä tieteellisen maailmankuvan kehitykseen että kemian merkitykseen yhteiskunnallisissa muutoksissa. Kemian innovaatioiden ja modernien sovellusten kautta opiskelija ymmärtää myös kemian merkityksen nyky-yhteiskunnassa, teknologiassa ja työelämässä. Kemiaa tarvitaan uusien ratkaisujen kehittämisessä sekä ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa niin paikallisesti, kansallisesti kuin kansainvälisestikin.

Kemian opetus vahvistaa **eettisyyttä ja ympäristöosaamista** syventämällä opiskelijan ymmärrystä erilaisista ympäristöongelmista ja niihin johtaneista syistä. Opetus ohjaa opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan sekä ympäristöstä, käyttämään kemian osaamistaan kestävänsä tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan luonnonvarojen kestävänsä käytön

ja kiertotalouden kannalta. Opiskelija tunnistaa kemian tarjoamia ratkaisuja erilaisiin ympäristöhaasteisiin, kuten ilmastonmuutokseen ja luonnonvarojen riittävyyteen.

Tavoitteet

Kemian opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät kemian merkitykseen, arvoihin ja asenteisiin, tutkimisen taitoihin sekä kemian tietoihin ja niiden käyttämiseen. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Merkitys, arvot ja asenteet

Tavoitteena on, että opiskelija

- saa ohjausta kemian osaamisensa tunnistamisessa, omien tavoitteiden asettamisessa, oppimishaasteiden kohtaamisessa ja kemian opiskelustrategioiden soveltamisessa
- osaa arvioida kemian ja siihen liittyvien teknologioiden tarjoamia ratkaisuja sekä niiden merkitystä yksilön, ympäristön ja yhteiskunnan kannalta
- saa mahdollisuuksia perehtyä kemian sovelluksiin vierailujen, korkeakoulu yhteistyön tai työelämäyhteistyön kautta paikallisella tai kansainvälisellä tasolla
- saa riittävät jatko-opintovalmiudet luonnontieteellisille ja kemiaa soveltaville aloille.

Tutkimisen taidot

Tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä sekä tieteellisiä tapoja tuottaa tietoa yhteisöllisesti
- tuntee kemian turvalliset työskentelytavat ja osaa käsitellä syntyneet kemikaalijätteet asianmukaisesti
- osaa muodostaa kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä ja kehittää kysymyksiä edelleen tutkimusten ja ongelmanratkaisun lähtökohdiksi
- osaa toteuttaa kokeellisia tutkimuksia käyttäen kemialle tunnusomaisia työmenetelmiä
- osaa käsitellä, tulkita ja esittää tutkimusten tuloksia sekä analysoida ja arvioida niitä ja koko tutkimusprosessia.

Kemian tiedot ja niiden käyttäminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa kemian keskeisiä käsitteitä
- osaa käyttää erilaisia malleja ilmiöiden kuvaamisessa ja selittämisessä sekä ennusteiden tekemisessä

- osaa käyttää monipuolisesti asianmukaisia ohjelmia mallintamisen, laskennallisten ja graafisten ratkaisujen sekä tulosten ilmaisemisen välineenä
- osaa käyttää monipuolisia tietolähteitä ja arvioida eri yhteyksissä esitettyä tietoa kriittisesti kemian osaamisensa avulla.

Arviointi

Arviointi kohdistuu kemian yleisten tavoitteiden saavuttamiseen moduulikohtaisia tavoitteita ja keskeisten sisältöjen hallintaa painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute sekä itsearviointi tukevat opiskelijaa kemian osaamisensa tiedostamisessa ja kehittämisessä.

Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kyky ymmärtää, havainnollistaa ja esittää kemiallista tietoa. Kemiallisen tiedon soveltaminen, luonnontieteellisten lainalaisuuksien ja syy- ja seuraussuhteiden ymmärtäminen sekä kokonaisuuksien hahmottaminen ovat myös arvioinnin kohteita. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota opiskelijan taitoon arvioida tietoa kriittisesti.

Arviointi perustuu monipuoliseen näyttöön ja opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin. Kemiallisen tiedon ymmärtämistä ja soveltamista voidaan osoittaa eri tavoin. Erilaisten tuotosten lisäksi arvioidaan opiskelijan työskentelyä, kuten kysymysten muodostamista ja tutkimisen taitoja. Arvioinnissa otetaan huomioon taito työskennellä kokeellisesti, hankkia tietoa ja soveltaa sitä.

PAKOLLISET OPINNOT

Kemian perusteet (KE12) (2op)

Opintojakson moduulit:

- Kemia ja minä (KE1) (1op), pakollinen
- Kemia ja kestävä tulevaisuus (KE2) (1op), pakollinen

Opintojaksossa vahvistetaan opiskelijan aiempaa kemian osaamista ja tuodaan näkyväksi kemian merkitystä opiskelijan omassa elämässä. Tutustuminen ainemäärän käsitteeseen esittelee kemiasta kvantitatiivisen puolen. Kokeellisessa työssä harjoitellaan erityisesti turvallista ja huolellista työskentelyä. Opintojaksossa korostuvat hyvinvointiosaamisen ja yhteiskunnallisen osaamisen laaja-alaiset tavoitteet. Lisäksi opintojaksossa opiskelija syventää käsitystään kemiallisista sidoksista ja niiden merkityksestä aineen ominaisuuksille. Kokeellisessa työskentelyssä harjoitellaan erityisesti johtopäätösten tekemistä havainnoista. Opinnoissa

tutustutaan myös luonnontieteiden ratkaisuihin kestävän elämäntavan edistämiseksi. Opintojaksossa korostuvat monitieteisen ja luovan osaamisen sekä yhteiskunnallisen osaamisen laaja-alaiset tavoitteet.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- saa kokemuksia, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta kemiaa ja sen opiskelua kohtaan, ja tutustuu kemian alan ammatteihin ja jatko-opintomahdollisuuksiin
- saa valmiuksia osallistua kemiaan liittyvään yhteiskunnalliseen keskusteluun ja osaa arvioida tietolähteiden luotettavuutta
- oppii käyttämään jaksollista järjestelmää kemiallisen päättelyn apuna
- osaa käyttää ja soveltaa tietoa aineiden ominaisuuksista ja niiden turvallisuudesta arjen valinnoissa
- osaa tutkia kokeellisesti seoksen koostumusta ja pitoisuutta sekä ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat
- saa kokemuksia, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta kemiaa ja sen opiskelua kohtaan, ja tutustuu kemian merkitykseen kestävän elämäntavan edistämiseksi
- tutustuu luonnontieteellisen tiedon luonteeseen ja sen kehittymiseen sekä tieteellisiin tapoihin tuottaa tietoa
- osaa tutkia aineen ominaisuuksia kokeellisesti
- osaa soveltaa aineen rakenteen malleja aineen ominaisuuksien vertailussa
- ymmärtää kemian merkityksen ympäristölle ja yhteiskunnalle ratkaisujen tarjoajana yhdessä muiden luonnontieteiden kanssa

Keskeiset sisällöt

- arjen aineiden turvallisuuden arviointi ja kemian merkitys omassa elämässä
- kemian merkitys työelämässä ja jatko-opinnoissa
- jaksollinen järjestelmä ja atomin rakenne elektronikuorimallin avulla
- puhtaat aineet, seokset ja erotusmenetelmät
- ainemäärä ja konsentraatio

Opintojakson keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa yhteyksissä: elintarvikkeet ja elintarvikelisiä aineet, hivenaineet ja terveys sekä kuluttajan valinnat.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeellisilla tutkimuksilla: seoksen koostumuksen tai pitoisuuden selvittäminen erotusmenetelmiä käyttäen sekä liekkikokeet.

- tutustuminen joihinkin esimerkkeihin kestävän elämäntavan edistämässä luonnontieteissä
- aineen rakenteen mallien ja yhdisteen kaavan esittäminen
- alkuaineiden ja yhdisteiden vahvat ja heikot sidokset sekä poolisuus
- aineiden ominaisuuksien tutkiminen kokeellisesti ja selittäminen aineen rakenteen avulla

Opintojakson keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa yhteyksissä: vesi ja ilma, alkuaineiden kierto ja riittävyys, elinkaariajattelu ja kiertotalous, vihreä kemia sekä atomi- tai sidosmallien historiallinen kehittyminen.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeellisilla tutkimuksilla: aineiden ominaisuuksien tutkiminen ja selittäminen sidosten avulla sekä veden ominaisuuksien tutkiminen.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen

Opintojaksossa opitaan arvioimaan omassa arjessa esiintyvien aineiden ominaisuuksia ja turvallista käyttöä. Näitä arjen aineita ovat esimerkiksi kemikaalit, elintarvikkeet, puhdistusaineet ja lääkeaineet. Kokeellisten töiden yhteydessä opitaan kiinnittämään huomiota turvallisiin työskentelytapoihin.

- Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksossa voidaan tutustua yhteiskunnalliseen keskusteluun lukemalla ja arvioimalla internetissä esiintyviä, kemiaan liittyviä artikkeleita ja muita kirjoituksia sekä keskustella tiedonlähteiden luotettavuudesta. Opintojaksossa tutustutaan erilaisiin kemian alan ammatteihin ja jatko-opintomahdollisuuksiin.

- Eettisyys ja ympäristötietoisuus

Opintojaksossa käsitellään yhtenä osana vettä ja ilmaa. Tässä yhteydessä painotetaan puhtaan veden ja ilman merkitystä kestävän tulevaisuuden näkökulmasta. Samalla voi pohtia yksilön vastuuta kestäväan tulevaisuuteen.

- Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksossa merkittävässä roolissa ovat yhdisteet ja niiden erilaiset sidokset. Näitä asioita käsitellessä voi hyödyntää erilaisia mallinnusmenetelmiä sekä tutkia erilaisia graafeja. Nämä taidot vahvistavat monilukutaitoa.

Arviointi

Opintojakson arvioinnin kohteena ovat opintojakson tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen saavuttaminen. Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia. Formattiivinen arviointi on lähinnä opiskelijan oppimisprosessia ohjaavaa, tavoitteiden saavuttamista kohti auttavaa, ei dokumentoitavaa palautetta. Opintojakson alussa voidaan arvioida opiskelijan lähtötasoa osana formatiivista arviointia. Summatiivinen arviointi koostuu esimerkiksi opiskelijan tuotoksista ja/tai opintojakson keskeisten sisältöjen osaamista mittaavista kokeista saaduista arvosanoista.

Opintojakson arviointi perustuu monipuoliseen näyttöön sekä opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin. Arvioinnissa voidaan käyttää myös itse- ja vertaisarviointia sekä ryhmätuotosten arviointia. Erilaisten kirjallisten tuotosten lisäksi voidaan arvioida opiskelijan kokeellisen työskentelyn taitoja sekä esimerkiksi tiedon hankintaa ja tutkimisen taitoja. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet arvioidaan osana formatiivista ja summatiivista arviointia esim. valitsemalla erilaisten tuotosten teemat laaja-alaisen osa-alueiden aiheisiin sopiviksi. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden arvioinnissa voidaan myös käyttää kokeellisia töitä, TVT-taitoja vaativia tehtäviä ja ryhmä-/projektitöitä.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

Molekyylit ja mallit (KE3) (2op)

Opintojaksossa tarkastellaan hiilen yhdisteitä, niiden rakennetta ja ominaisuuksia. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään molekyyliden mallintamisessa. Hiilen yhdisteiden kemian merkitystä opiskelijan omaan elämään tarkastellaan hyvinvoinnin ja terveyden kannalta. Opintojaksossa painottuvat myös yhteiskunnallisen osaamisen ja globaaliosaamisen laaja-alaiset tavoitteet.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa tietoa hiilen yhdisteistä jokapäiväisen elämän ilmiöissä
- osaa soveltaa ainemäärän ja konsentraation käsitteitä
- osaa tutkia kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen hiilen yhdisteitä

- ymmärtää, kuinka tieto hiiliyhdisteistä rakentuu kokeellisen toiminnan ja siihen kytkeytyvän mallintamisen kautta
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa mallintamisen välineenä.

Keskeiset sisällöt

- liuoksen valmistus ja laimentaminen sekä standardisuoran sovittaminen pitoisuuden määrittämiseksi
- hiilivetyjen sekä hiilen happi- ja typpiyhdisteiden funktionaaliset ryhmät ja nimeämisen perusteet
- hapettuminen ja pelkistyminen hiilen happiyhdisteissä
- hiilen yhdisteiden rakenteiden mallintaminen ja ominaisuuksien selittäminen rakenteen avulla
- suhdekaavan ja molekyylikaavan selvittäminen laskennallisesti sekä rakenneisomeria
- kvanttimekaaninen atomimalli, hybridisaatio ja stereoisomeria hiiliyhdisteissä
- tutustuminen spektrien antamaan informaatioon aineen rakenteesta

Opintojakson keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa yhteyksissä: arjen ja elinympäristön yksinkertaiset molekyylit, kosmetiikka sekä lääkkeet ja muut fysiologisesti vaikuttavat aineet.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeellisilla tutkimuksilla: hiilen yhdisteiden ominaisuuksien tutkiminen, hiilen yhdisteiden tunnistaminen funktionaalisten ryhmien osoitusreaktioilla, liuoksen valmistus ja laimentaminen sekä liuoksen pitoisuuden määrittäminen standardisuoran ja lineaarisen mallin avulla.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksossa opitaan tunnistamaan hiilen yhdisteitä ja pyritään löytämään näitä myös jokapäiväisen elämän käyttökohteissa (esim. kosmetiikka, lääkkeet).

- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksossa tutustutaan hiiliyhdisteiden etuihin ja haittoihin. Opitaan myös mallintamaan hiiliyhdisteitä sähköisiä apuvälineitä käyttäen.

Arviointi

Opintojakson arvioinnin kohteena ovat opintojakson tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen saavuttaminen. Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia. Formatiivinen arviointi on lähinnä opiskelijan oppimisprosessia ohjaavaa, tavoitteiden saavuttamista kohti auttavaa, ei

dokumentoitavaa palautetta. Opintojakson alussa voidaan arvioida opiskelijan lähtötasoa osana formatiivista arviointia. Summatiivinen arviointi koostuu esimerkiksi opiskelijan tuotoksista ja/tai opintojakson keskeisten sisältöjen osaamista mittaavista kokeista saaduista arvosanoista.

Opintojakson arviointi perustuu monipuoliseen näyttöön sekä opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin. Arvioinnissa voidaan käyttää myös itse- ja vertaisarviointia sekä ryhmätuotosten arviointia. Erilaisten kirjallisten tuotosten lisäksi voidaan arvioida opiskelijan kokeellisen työskentelyn taitoja sekä esimerkiksi tiedon hankintaa ja tutkimisen taitoja.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet arvioidaan osana formatiivista ja summatiivista arviointia esim. valitsemalla erilaisten tuotosten teemat laaja-alaisen osa-alueiden aiheisiin sopiviksi. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden arvioinnissa voidaan myös käyttää kokeellisia töitä, TVT-taitoja vaativia tehtäviä ja ryhmä-/projektitöitä.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Kemiallinen reaktio (KE4) (2op)

Opintojaksossa tarkastellaan erilaisia kemiallisia reaktioita ja niiden merkitystä elinympäristössä. Reaktioiden tarkastelussa edetään havainnoista reaktiotuotteiden päättelyyn ja reaktioyhtälön kirjoittamiseen. Reaktioyhtälöä käytetään myös reaktion kvantitatiivisessa tarkastelussa. Opintojakson sisällöt mahdollistavat ryhmässä työskentelyn ja kokeellisen työtavan, joissa painottuvat monitieteisen ja luovan osaamisen sekä vuorovaikutusosaamisen laaja-alaiset tavoitteet.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- saa kokonaiskuvan kemiallisten reaktioiden moninaisuudesta ja merkityksestä elinympäristössämme
- osaa käyttää ja soveltaa reaktioihin liittyviä käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön ja yhteiskunnan ilmiöissä sekä nykYTEKNOLOGIAN sovelluksissa
- osaa tutkia kemiallisia reaktioita kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen
- ymmärtää aineen häviämättömyyden merkityksen kemiassa.

Keskeiset sisällöt

- reaktioiden tutkiminen kokeellisesti sekä tutkimustulosten käsitteleminen, tulkitseminen ja esittäminen

- kemiallisen reaktion symbolinen ilmaisu ja tasapainottaminen, reaktiotuotteiden kaavat ja nimet
- saanto ja rajoittava tekijä kemiallisessa reaktiossa
- ideaalikaasun tilanyhtälö ja ainemäärä
- saostumis- ja hajoamisreaktio, palamisreaktio
- protolyysi, neutraloituminen ja titraus analyysimenetelmänä
- additio, eliminaatio, substituutio, kondensaatio ja hydrolyysi hiiliyhdisteissä sekä yleisimpien biomolekyylien muodostuminen
- polymeroitumisreaktiot, polymeerien ominaisuudet, käyttö ja elinkaari

Opintojakson keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa yhteyksissä: saannon merkitys vihreän kemian kannalta, palamistuotteet ja ilmanlaatu, biomolekyylit ravinnossa, polymeerimateriaalit vaatteissa ja arjen käyttöesineissä sekä biotuotetekniikka ja modernit materiaalit.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeellisilla tutkimuksilla: reaktion saannon määrittäminen, kaasua muodostavan reaktion havainnointi ja osoitusreaktiot, esterisynteesi ja -hydrolyysi, biomateriaalin valmistaminen sekä muovien ominaisuuksien tutkiminen.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelija osaa käyttää ja soveltaa reaktioihin liittyviä käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön ja yhteiskunnan ilmiöissä sekä nykYTEKNOLOGIAN sovelluksissa. Monitieteistä osaamista voidaan vahvistaa tekemällä yritysvierailuita tai hyödyntämällä asiantuntijavierailuita (myös virtuaalisesti). Vaihtoehtoisesti voidaan tutustua jonkin kemian hyödyntävän, monitieteellisen yrityksen tai yhteisön toimintaan.

Arviointi

Opintojakson arvioinnin kohteena ovat opintojakson tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen saavuttaminen. Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia. Formatiivinen arviointi on lähinnä opiskelijan oppimisprosessia ohjaavaa, tavoitteiden saavuttamista kohti auttavaa, ei dokumentoitavaa palautetta. Opintojakson alussa voidaan arvioida opiskelijan lähtötasoa osana formatiivista arviointia. Summatiivinen arviointi koostuu esimerkiksi opiskelijan tuotoksista ja/tai opintojakson keskeisten sisältöjen osaamista mittaavista kokeista saaduista arvosanoista.

Opintojakson arviointi perustuu monipuoliseen näyttöön sekä opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin. Arvioinnissa

voidaan käyttää myös itse- ja vertaisarviointia sekä ryhmätuotosten arviointia. Erilaisten kirjallisten tuotosten lisäksi voidaan arvioida opiskelijan kokeellisen työskentelyn taitoja sekä esimerkiksi tiedon hankintaa ja tutkimisen taitoja.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet arvioidaan osana formatiivista ja summatiivista arviointia esim. valitsemalla erilaisten tuotosten teemat laaja-alaisen osa-alueiden aiheisiin sopiviksi. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden arvioinnissa voidaan myös käyttää kokeellisia töitä, TVT-taitoja vaativia tehtäviä ja ryhmä-/projektitöitä.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Kemiallinen energia ja kiertotalous (KE5) (2op)

Opintojaksossa käsitellään kemiallista energiaa ja energian varastointi- ja hyödyntämistapoja. Siinä perehdytään luonnontieteellisen tutkimuksen suunnitteluun sekä tarkastellaan hapettumis- ja pelkistymisreaktioita ja niiden sovelluksia. Eettisyyden ja ympäristöosaamisen laaja-alaisen tavoitteiden lisäksi opintojaksossa korostuvat vuorovaikutusosaamisen tavoitteet.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kemiallisen energian varastoinnin ja hyödyntämisen periaatteita ja osaa perustella mielipiteitään keskustelussa energiaratkaisuista
- ymmärtää energian häviämättömyyden ja energianmuutokset kemiallisissa reaktioissa
- tuntee merkittävien metallien ominaisuuksia sekä valmistus- ja jalostusprosesseja ympäristövaikutuksineen
- osaa tutkia sähkökemian liittyviä ilmiöitä kokeellisesti ja kuvata niitä malleja käyttäen
- tuntee yhteiskunnassa merkittävien metallien kierrätyksen ja kiertotalouden periaatteet sekä niihin liittyviä ratkaisuja.

Keskeiset sisällöt

- reaktiossa sitoutuva tai vapautuva energia muodostumisentalpioiden, sidosenergioiden ja Hessin lain avulla
- reaktiosarja- ja seoslaskujen periaatteet
- hapetusluvut ja hapettumis-pelkistymisreaktiot
- metallien ominaisuuksia ja käyttökohteita, valmistus- ja jalostusprosesseja sekä riittävyys ja kierrätettävyys

- sähkökemian keskeiset periaatteet: jännitesarja, normaalipotentiali, kemiallinen pari, elektrolyysi ja kemiallisen energian varastointi
- luonnontieteelliseen tutkimukseen tutustuminen tai tutkimuksen tai ongelmanratkaisun ideointi ja suunnittelu

Opintojakson keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa yhteyksissä: reaktiosarjat teollisuusprosesseissa, kaivannaisteollisuuden merkitys yhteiskunnassa, energian tuotanto, varastoiminen ja käyttö uusiutuvassa energiataloudessa sekä hybridienergia.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeellisilla tutkimuksilla: liukenemis- tai reaktioentalpian määrittäminen kalorimetrissä, hapetus-pelkistytitraus, sähkökemiallisen parin jännitteen mittaaminen, esineen pinnoittaminen elektrolyyttisesti, veden hajotus elektrolyysillä sekä polttokennon toiminnan tutkiminen.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojaksossa käsitellään kemiallisen energian varastointia ja hyödyntämistä sekä energian tuotantoa. Pohditaan esimerkiksi kemian merkitystä kestävämpien ratkaisujen tuottajana teollisuusprosesseissa, kierrätyksessä ja uusiutuvan energian tuotannossa. Opinnoissa voidaan tarkastella myös eri energiaratkaisujen eettisyyttä ja ympäristövaikutuksia.

Opiskelijan ympäristöosaamista laajennetaan esimerkiksi tutustumalla Suomen kaivos- ja metalliteollisuuteen, metallien valmistus- ja jalostusprosesseihin, metallien riittävyteen sekä kierrätykseen. Tutustutaan myös katalyyttien käyttöön kemiallisissa reaktioissa, esimerkiksi auton katalysaattorissa.

- Vuorovaikutusosaaminen

Pareittain tai pienissä ryhmissä voidaan toteuttaa kokeelliset tutkimukset esimerkiksi sähkökemiallisista pareista, elektrolyysistä tai reaktioentalpian määrittämisestä. Tutkimussuunnitelman tai ongelmanratkaisun ideointi ja suunnittelu pienryhmissä vahvistaa vuorovaikutusosaamisen lisäksi luovaa osaamista. Muun muassa kemiaan liittyviä energiaratkaisuja tai metallien käytön ympäristövaikutuksia on mahdollista pohtia väittelyin, paneeli- tai opetuskeskusteluin.

Arviointi

Opintojakson arvioinnin kohteena ovat opintojakson tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen saavuttaminen. Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia. Formatiivinen arviointi on lähinnä opiskelijan

oppimisprosessia ohjaavaa, tavoitteiden saavuttamista kohti auttavaa, ei dokumentoitavaa palautetta. Opintojakson alussa voidaan arvioida opiskelijan lähtötasoa osana formatiivista arviointia. Summatiivinen arviointi koostuu esimerkiksi opiskelijan tuotoksista ja/tai opintojakson keskeisten sisältöjen osaamista mittaavista kokeista saaduista arvosanoista.

Opintojakson arviointi perustuu monipuoliseen näyttöön sekä opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin. Arvioinnissa voidaan käyttää myös itse- ja vertaisarviointia sekä ryhmätuotosten arviointia. Erilaisten kirjallisten tuotosten lisäksi voidaan arvioida opiskelijan kokeellisen työskentelyn taitoja sekä esimerkiksi tiedon hankintaa ja tutkimisen taitoja.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet arvioidaan osana formatiivista ja summatiivista arviointia esim. valitsemalla erilaisten tuotosten teemat laaja-alaisen osa-alueiden aiheisiin sopiviksi. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden arvioinnissa voidaan myös käyttää kokeellisia töitä, TVT-taitoja vaativia tehtäviä ja ryhmä-/projektitöitä.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Kemiallinen tasapaino (KE6) (2op)

Opintojaksossa otetaan käyttöön kemiallisen tasapainon käsite ja tarkastellaan sitä kvantitatiivisesti ja kvalitatiivisesti. Tieto- ja viestintätekniikan avulla esitetään tutkimustuloksia graafisesti ja tulkitaan tuloksia. Opintojaksossa painottuvat hyvinvointiosaamisen sekä eettisen ja ympäristöosaamisen laaja-alaiset tavoitteet.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tunnistaa kemian merkityksen terveyteen ja ympäristöön liittyvien ongelmien ratkaisemisessa
- osaa tutkia kokeellisesti reaktionopeuteen ja kemialliseen tasapainoon liittyviä ilmiöitä
- osaa käyttää laskennallisia ja graafisia malleja reaktionopeuden ja kemiallisen tasapainon kuvaamisessa, selittämisessä ja ennusteiden tekemisessä
- osaa esittää tutkimustuloksia graafisesti ja arvioida tutkimustuloksia ja -prosessia
- tutustuu teollisuuden prosesseissa ja luonnossa tapahtuviin tasapainoreaktioihin ja niiden merkitykseen.

Keskeiset sisällöt

- kemiallisen reaktion nopeus ja siihen vaikuttavat tekijät
- homogeenisen tasapainon kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen käsittely konsentraatioilla, tasapainotilaan vaikuttaminen
- hapot ja emäkset ja niihin liittyvät käsitteet sekä palamistuotteiden reaktiot vedessä
- happo-emästasapainon laskennallinen käsittely
- puskuriliuosten toimintaperiaate sekä elimistön ja luonnon puskurisysteemejä kvalitatiivisella tasolla
- reaktionopeuteen ja tasapainoreaktioihin liittyvien ilmiöiden tutkiminen kokeellisesti sekä ilmiöiden mallintaminen ja analysointi graafisesti tietokonesovelluksella
- tutustuminen kemian tarjoamiin mahdollisuuksiin jonkin terveyteen tai ympäristöön liittyvän ongelman ratkaisemisessa

Opintojakson keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa yhteyksissä: vesi ja vedenpuhdistus, happamoitumisen ja ilmastonmuutoksen ehkäisy, savukaasujen puhdistus sekä lääkkeen tai jonkin peruskemikaalin tuotantoprosessin tehokkuus ja ympäristövaikutusten arvioiminen.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeellisilla tutkimuksilla: reaktionopeuden määrittäminen massan muutosta seuraamalla, vahvan ja heikon protolyytin titrauskäyrien laatiminen, tasapainotilaan kuten kompleksimuodostukseen vaikuttaminen sekä puskuriliuoksen valmistaminen ja puskurointikyvyn tutkiminen.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen, eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojaksossa voidaan tutustua hiilidioksidin pitoisuuteen vaikuttaviin tekijöihin ilmassa ja vedessä, pohtia happamoitumisen syitä ja seurauksia sekä happamoitumisen vähentämistä. Nämä kaikki liittyvät sekä hyvinvointi- että ympäristöosaamiseen.

- Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksossa vahvistetaan opiskelijan tv-taitoja opettelemalla määrittämään graafisesti reaktionopeutta sekä piirtämään ja tulkitsemaan titrauskäyriä. Opintojaksolla voidaan tutustua esim. ammoniakksynteesiin monitieteisenä prosessina (tasapaino, nopeus, lämpötila, paine, prosessiolosuhteet).

Arviointi

Opintojakson arvioinnin kohteena ovat opintojakson tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen saavuttaminen. Opintojaksolla toteutetaan sekä formatiivista että summatiivista arviointia. Formattiivinen arviointi on lähinnä opiskelijan oppimisprosessia ohjaavaa, tavoitteiden saavuttamista kohti auttavaa, ei dokumentoitavaa palautetta. Opintojakson alussa voidaan arvioida opiskelijan lähtötasoa osana formatiivista arviointia. Summatiivinen arviointi koostuu esimerkiksi opiskelijan tuotoksista ja/tai opintojakson keskeisten sisältöjen osaamista mittaavista kokeista saaduista arvosanoista.

Opintojakson arviointi perustuu monipuoliseen näyttöön sekä opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin. Arvioinnissa voidaan käyttää myös itse- ja vertaisarviointia sekä ryhmätuotosten arviointia. Erilaisten kirjallisten tuotosten lisäksi voidaan arvioida opiskelijan kokeellisen työskentelyn taitoja sekä esimerkiksi tiedon hankintaa ja tutkimisen taitoja.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet arvioidaan osana formatiivista ja summatiivista arviointia esim. valitsemalla erilaisten tuotosten teemat laaja-alaisen osa-alueiden aiheisiin sopiviksi. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden arvioinnissa voidaan myös käyttää kokeellisia töitä, TVT-taitoja vaativia tehtäviä ja ryhmä-/projektitöitä.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

KOULUKOHTAISET OPINNOT

Kertaus (KE7) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- saa kokonaiskuvan lukion kemian oppimäärästä
- osaa yhdistää eri kemian opintojaksoilla opiskelemiaan asioita
- osaa yhdistää ja soveltaa tietojaan erityyppisissä tehtävissä
- vahvistaa tv-t-osaamistaan

Keskeiset sisällöt

- koko lukion kemian oppimäärä

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- monitieteinen ja luova osaaminen
- vuorovaikutusosaaminen

Arviointi

Opintojakso valmistaa opiskelijaa ylioppilastutkinnon kemian kokeeseen, ja opintojakson aikana opiskelija saa jatkuvaa palautetta tekemiensä tehtävien avulla. Opintojakson lopulla suoritettava preliminäärikoe arvioi monitieteistä ja luovaa osaamista. Kokeessa on osattava soveltaa aiemmilla kemian opintojaksoilla opittuja asioita. Opintojakson hyväksytyt suorittaminen edellyttää kertaustehtävien tekoa oppitunneilla ja preliminääriin hyväksytyt suorittamista.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.9 Filosofia (FI)

Oppiaine ja tehtävä

Filosofia tarkastelee koko todellisuutta ja eri tapoja hahmottaa sitä. Sen kysymyksenasettelujen tunteminen luo pohjan maailmaa, yhteiskuntaa ja ihmistä koskevien käsitysten ymmärtämiselle ja niiden järkiperaiselle arvioinnille. Filosofisen ajattelun opiskeleminen harjaannuttaa punnitsemaan kriittisesti erilaisten käsitysten perusteluja.

Kriittisen ja perusteita etsivän luonteensa ansiosta filosofia auttaa jäsentämään nykypäivän informaatiotulvaa sekä erottamaan tosiasiaväitteet mielipiteistä. Näin filosofian opiskelu edistää opiskelijan yleisiä oppimisen ja ajattelun valmiuksia. Argumentaation ja pätevän päättelyn opiskelu kehittävät kykyä ymmärtää ja ilmaista mutkikkaitakin ajatuskulkuja.

Perinteisesti filosofiaa on kutsuttu kaikkien tieteiden äidiksi. Siksi sen luonteeseen kuuluu jo lähtökohtaisesti eri tiedonalojen integraatio, joka tukee laajojen käsitteellisten kokonaisuuksien ja yhteyksien hahmottamista. Filosofian opiskelu auttaa näkemään, miten eri tieteenalojen ja ajatteluperinteiden käsitykset rakentuvat ja eroavat toisistaan. Tämä tukee eri tieteiden omaksumista, mikä helpottaa lukiolaisen siirtymistä jatko-opintoihin. Filosofian tuntemus vahvistaa opiskelijan yleissivistystä.

Filosofian opiskelu vahvistaa opiskelijan käsitystä omasta identiteetistään. Se harjaannuttaa eettiseen pohdintaan ja auttaa ymmärtämään, mitä merkitystä

erilaisilla tiedoilla ja taidoilla on yksilölle ja yhteiskunnalle. Filosofia kehittää arvostelukykyä sekä edistää luovan ja itsenäisen ajattelun kehitystä. Tämä tukee opiskelijan yksilöllisten näkemysten muodostamista ja kykyä osallistua järkipäiseen keskusteluun. Koska filosofisiin kysymyksiin on harvoin yksinkertaisia vastauksia, opiskelija oppii muodostamaan ja perustelemaan omia käsityksiään sekä samalla kunnioittamaan toisenlaisia perusteltuja näkemyksiä. Monimutkaisten kysymysten pohdiskelu ryhmässä kasvattaa opiskelijan luottamusta omiin ajattelutaitoihinsa. Oppiaineen luonteeseen sopivat keskustelevat ja dialogiset työtavat.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Filosofian opiskelu tukee monipuolisesti opiskelijan **vuorovaikutusosaamista sekä** kasvua sivistyneeksi, vastuulliseksi ja yhdenvertaisuutta kunnioittavaksi kansalaiseksi. Oppiaine korostaa dialogisuutta ja hyvää argumentaatiota, mikä edistää opiskelijan sitoutumista kestäviin ajattelu- ja elämäntapoihin sekä oikeudenmukaisiin yhteiskunnallisiin käytäntöihin. Filosofia yhdistelee tiedonaloja sekä tukee eri tieteiden omaksumista ja elinikäistä oppimista. Sen opiskelu kehittää kielellistä ilmaisua, analyyttistä ajattelua ja loogista päättelykykyä.

Filosofiassa ongelmia jäsennetään käsitteellisesti ja dialogisesti. Siksi siinä korostuvat täsmällinen ja käsitteiden merkityksiä avaava kielenkäyttö sekä kielitietoisuus. Vaikka filosofia hyödyntää oman traditionsa ja muiden tieteenalojen termistöä, sen tavoitteena on selkeä ja ymmärrettävä kieli. Filosofian argumentatiivinen luonne kehittää ilmaisua, jossa painottuvat johdonmukaiset perustelut ja eri näkökulmien huomioiminen.

Hyvää elämää ja yhteiskuntaa koskevat pohdinnat kuuluvat perinteisesti filosofian ytimeen. Filosofian opiskelu tukee hyvinvointiosaamista kehittämällä opiskelijan ymmärrystä itsestään, ajattelustaan ja suhteestaan muihin. Ymmärryksen kasvu liittyy ihmisen kasvuun kokonaisuutena ja ohjaa hyveisiin ja hyvinvointiin. Filosofian keskusteleva ja hyvää argumentaatiota korostava opiskelutapa tukee opiskelijoiden yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutustaitoja sekä opettaa erilaisten näkemysten arvostamista. Samalla kannustetaan opiskelijaa sitoutumaan kestäviin ajattelu- ja elämäntapoihin sekä oikeudenmukaisiin yhteiskunnallisiin käytäntöihin. Filosofia kehittää epävarmuuden sietokykyä ja valmiutta toimia myös tilanteissa, joissa käytettävissä oleva informaatio on rajallista.

Filosofiaan kuuluu perinteisesti **monitieteistä ja luovaa osaamista** vahvistava, eri tiedonaloja integroiva lähestymistapa. Sen opiskelu rakentaa luontevasti siltoja eri tieteenalojen välille. Filosofia auttaa omaksumaan erilaisia tiedonhankintatapoja sekä yhdistämään eri tieteiden tuloksia, mikä helpottaa laajojen kokonaisuuksien hahmottamista. Filosofisen ajattelun vahva johdonmukaisuuden vaatimus kehittää kykyä ymmärtää erilaisten argumenttien perusteita ja erottaa tosiasiaväitteet

mielipiteistä. Kyseenalaistavana ja perusteita etsivänä oppiaineena filosofia rohkaisee luovaan ja itsenäiseen ajatteluun.

Yhteiskunnallisen osaamisen osalta filosofian opetuksessa sitoudutaan järkipäiseen eettiseen ajatteluun, joka perustuu demokratian, ihmisoikeuksien ja kestävän tulevaisuuden kunnioittamiseen. Oikeudenmukaisen yhteiskunnan ja aktiivisen kansalaisuuden ihanteet ovat paitsi tarkastelun kohteita myös tavoitteita, joihin opetus pyrkii kasvattamaan. Filosofia kehittää luovan, kriittisen ja itsenäisen ajattelun kykyä, joka vahvistaa valmiuksia jatko-opintoihin, mielekkääseen urasuunnitteluun ja tulevaisuuden työelämän muutoksiin.

Etiikka on filosofian perinteinen osa-alue ja siksi keskeinen osa filosofian opiskelua. Filosofia opettaa arvojen, normien ja merkitysten käsitteellistä jäsentämistä. **Eettinen** pohdinta kattaa niin yksilöä, yhteiskuntaa kuin ympäristöä koskevat kysymykset. Oppiaineen kriittinen perinne ohjaa opiskelijaa itsenäiseen ajatteluun ja kannustaa sitoutumaan moraalisesti kestävään toimintaan. Filosofian opiskelu auttaa hahmottamaan moniulotteisia ongelmia ja luomaan niistä kokonaisjäsennyttä. Ymmärrys sosiaalisten ja ekologisten globaalien ongelmien luonteesta rohkaisee toimimaan niiden korjaamiseksi ja toteuttaa **ympäristöosaamisen** tavoitteita.

Globaali- ja kulttuuriosaamisen näkökulmasta filosofian opiskelu avartaa ajattelua ja auttaa ymmärtämään, että on olemassa erilaisia tapoja hahmottaa todellisuutta. Se kehittää herkkyyttä havaita yhtäläisyyksiä ja eroja maailman ilmiöissä. Filosofian osa-alueista erityisesti etiikka ja yhteiskuntafilosofia tarkastelevat ihmisten ja kulttuurien monimuotoisuutta sekä kannustavat ennakkoluulottomaan suhtautumiseen erilaisiin elämänilmiöihin. Filosofiset ajatuskokeet johdattavat hahmottelemaan mahdollisia tulevaisuuden kehityskulkuja.

Tavoitteet

Filosofian opetuksen tavoitteena on, että

opiskelija

- osaa hahmottaa filosofisia ongelmia sekä niiden erilaisia mahdollisia ratkaisuja filosofian perinteessä ja ajankohtaisiin kysymyksiin sovellettuina
- osaa käsitteellisesti eritellä, jäsentää ja arvioida informaatiota, erityisesti erilaisia väitteitä, niiden merkityksiä ja perusteluja
- hallitsee johdonmukaisen argumentaation perustaidot, mikä auttaa kehittämään omaa ajattelua, arvioimaan sitä kriittisesti sekä pohtimaan sen rajoja eri tieteenaloilla ja arkielämässä
- kykenee arvioimaan moraalisia ongelmia ja niiden mahdollisia ratkaisuja sekä sitoutumaan eettisiin periaatteisiin

- oppii pohtimaan ja jäsentämään käsitteellisesti laajoja kokonaisuuksia sekä ajattelemaan ja toimimaan arvostelukykyisesti niin eettisissä kysymyksissä kuin muillakin elämänalueilla myös informaation ollessa epävarmaa tai ristiriitaista
- kehittää kykyään ilmaista näkemyksiään järkipärisesti perustellen

Arviointi

Arviointi kohdistuu keskeisten filosofisten kysymysten ymmärtämiseen, ajattelun taitojen ja käsitteiden hallintaan sekä kykyyn ilmaista ja arvioida filosofista ajattelua. Tämä tarkoittaa kykyä hahmottaa ja täsmentää informaatiota käsitteellisesti sekä eritellä ja pohtia sitä kriittisesti. Lisäksi arvioidaan taitoa tunnistaa arkielämässä ja tieteessä filosofisia ongelmia ja muotoilla niitä käsitteellisesti.

Arvioinnissa otetaan huomioon filosofisiin kysymyksiin esitettyjen ratkaisujen tuntemus sekä taito esittää johdonmukaisia argumentteja kirjallisesti, suullisesti ja vuorovaikutteisesti.

Arviointi tukee ja kehittää opiskelijan kykyä reflektoida omaa ajatteluaan ja rohkaisee häntä oman opiskelunsa suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. Opintojaksojen arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä, ja filosofian yleisten tavoitteiden saavuttamista arvioidaan moduulikohtaisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen kautta.

PAKOLLISET OPINNOT

[Johdatus filosofiseen ajatteluun \(FI1\) \(2op\)](#)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- muodostaa käsityksen filosofian luonteesta ja menetelmistä tutustumalla filosofisiin ongelmiin ja niiden mahdollisiin ratkaisuihin
- oppii arvioimaan väitteiden totuutta sekä harjaantuu esittämään ja vaatimaan erilaisille väitteille perusteluja, hahmottamaan perustelujen rakennetta sekä arvioimaan niiden pätevyyttä
- tuntee ja oppii erilaisten vuorovaikutteisten harjoitusten ja keskustelujen kautta soveltamaan filosofian työtapoja, kuten oletusten kyseenalaistamista, käsitteiden luokittelua ja määrittelemistä sekä ajatuskokeiden ja vastaesimerkkien käyttöä
- perehtyy joihinkin keskeisiin filosofisiin kysymyksiin ja niihin liittyviin käsitteellisiin erotteluihin

- osaa eritellä ja arvioida kriittisesti erilaisia tiedollisia uskomuksia ja tutustuu tietämiseen joissain lukion oppiaineissa.

Keskeiset sisällöt

- mitä filosofia on, filosofinen kysymyksenasettelu sekä ajattelu filosofian perinteessä ja ajankohtaisissa aiheissa
- argumentaation ja pätevän päättelyn perusteet sekä niiden harjoittelu suullisesti ja kirjallisesti, muun muassa ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin sovellettuna
- keskeisiä filosofisia peruskysymyksiä ja -erotteluja: henki ja aine, vapaus ja välttämättömyys, käsitteellinen ja empiirinen, objektiivinen ja subjektiivinen
- tiedon ja informaation, arkitiedon ja tieteellisen tiedon sekä tieteen ja pseudotieteen ero
- tiedon ja argumentaation luonne eri tiedonaloilla: miten väitteitä muodostetaan, koetellaan ja perustellaan joissain lukion oppiaineissa

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Vuorovaikutusosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen

Vuorovaikutusosaamista vahvistetaan keskustelevalle ja hyvää argumentaatiota korostavalle opiskelutavalle.

Monitieteistä osaamista vahvistetaan tutustumalla erilaisiin tiedonhankintatapoihin ja yhdistelemällä eri tieteiden näkökulmia. Työskentelyn lähtökohtana voi olla esimerkiksi opiskelijoiden itse koostama väitteistä (esim. miten eri oppiaineet tutkivat ihmistä ja selittävät ihmisen toimintaa). Tavoitteena olisi löytää yhtäläisyyksiä ja eroja eri oppiaineiden välillä. Filosofian rooli tieteiden joukossa on lähtökohdiltaan monitieteinen: siinä tutkitaan eri tieteenalojen yleisiä periaatteita.

Luovaa osaamista tukee tutustuminen filosofiseen tapaan ajatella ja filosofisten ongelmien pohtiminen. Kysymysten herättely ja kyseenalaistaminen ovat tärkeä osa luovaa osaamista.

Yhteiskunnallista osaamista voidaan harjoittaa esimerkiksi väittelyiden kautta tai arvioimalla ajankohtaisia aiheita.

Arviointi

Opintojakson tavoitteita voidaan arvioida mm. summatiivisella arvioinnilla,

itsearvioinnilla, vertaisarvioinnilla sekä palautteen kautta. Erilaisten kirjallisten tuotosten lisäksi arvioinnin kohteena on myös opintojakson aikainen jatkuva näyttö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Etiikka (FI2) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy filosofisen etiikan keskeisiin käsitteisiin, kysymyksiin ja teorioihin
- osaa perustella käsityksiä hyvästä ja oikeasta sekä hahmottaa normatiivisten ja kuvailevien väitteiden eron
- osaa esittää suullisesti ja kirjallisesti johdonmukaisia eettisiä argumentteja sekä perustella moraalin velvoittavuutta
- oppii jäsentämään oman elämänsä merkityksellisyyttä ja elämänvalintojaan filosofisen käsitteistön avulla
- osaa eritellä ja arvioida toimintaa eettisesti sekä kykenee jäsentämään omia moraalisia ratkaisujaan ja arvioimaan filosofisen etiikan välinein
- osaa soveltaa etiikkaa yhteiskuntaa ja ympäristöä koskeviin kysymyksiin.

Keskeiset sisällöt

- moraalinen luonne normijärjestelmänä; moraalinen, lakien ja tapojen ero; moraalinen objektivismi, relativismi, subjektivismi
- moraalista tarkasteleva normatiivinen ja soveltava etiikka; hyveet, seuraukset, oikeudet ja velvollisuudet
- filosofisia teorioita elämän hyvydestä ja merkityksellisyydestä sekä hyvästä elämäntavasta
- etiikka ja yksilön moraaliset ratkaisut: ihmissuhteet ja elämänvalinnat
- ympäristöä ja luontoa koskevia eettisiä kysymyksiä, kuten ilmastonmuutos ja eläinten oikeudet
- etiikka ja yhteiskunta: ihmis- ja perusoikeudet

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen
- Eettisyys ja ympäristöosaaminen

- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Tutustuminen etiikkaan edistää kykyä pitää huolta itsestä ja muista. Eettiset pohdinnat auttavat jäsentämään omaa käsitystä hyvästä elämästä ja moraalista sekä vahvistavat itsetuntemusta ja oman identiteetin rakentamista, mikä tukee hyvinvointia.

Eettisen argumentaation harjoittelu yhdessä toisten opiskelijoiden ja opettajan kanssa harjaannuttaa vuorovaikutus- ja tunteita.

Etiikan opiskelu on luonteeltaan monitieteistä, koska siinä pohditaan laajalti eri elämänalueisiin liittyviä eettisiä kysymyksiä, kuten fysiikan, kemian ja lääketieteen kehityksen mukanaan tuomaa eettistä problematiikkaa.

Omien elämänvalintojen ja erilaisten eettisten kysymysten tarkastelu etiikan käsitteistön ja teorioiden valossa vaatii luovuutta.

Etiikan opiskelu rohkaisee yhteiskunnallisten epäkohtien tunnistamiseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen.

Ymmärrys sosiaalisten ja ekologisten globaalien ongelmien luonteesta rohkaisee toimimaan niiden korjaamiseksi ja toteuttaa näin ympäristöosaamisen tavoitteita. Etiikan opiskelu kannustaa tavoittelemaan ekologisesti kestävä ja vastuullista elämäntapaa ja tarkastelee sen filosofisia perusteita.

Etiikan opiskelu avartaa ajattelua ja auttaa ymmärtämään erilaisia ajattelutapoja ja sitä, että eri kulttuureissa on erilaisia käsityksiä oikeasta ja väärästä.

Arviointi

Opintojakson tavoitteita voidaan arvioida mm. summatiivisella arvioinnilla, itsearvioinnilla, vertaisarvioinnilla sekä palautteen kautta. Erilaisten kirjallisten tuotosten lisäksi arvioinnin kohteena on myös opintojakson aikainen jatkuva näyttö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

Yhteiskuntafilosofia (FI3) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy joihinkin yhteiskuntafilosofian keskeisiin käsitteisiin ja suuntauksiin
- oppii erittelemään oikeudenmukaisuutta, vapautta, tasa-arvoa ja vallankäyttöä yksilöiden, yhteisöjen ja instituutioiden toiminnassa
- pystyy arvioimaan filosofisesti yhteiskunnan rakennetta ja sen oikeutusta
- osaa soveltaa oppimaansa ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin
- ymmärtää oikeuksien merkityksen yhteiskunnan perustana.

Keskeiset sisällöt

- yhteiskuntajärjestyksen oikeuttaminen, yhteiskuntasopimusteoriat
- vallan, vapauden, tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden eri muodot
- ihmisoikeudet, kansalaisyhteiskunnat ja oikeusvaltio; demokratia ja yhteisöllisyys yhteiskunnallisina arvoina
- poliittiset ihanteet: liberalismi, sosialismi, anarkismi, konservatismi, nationalismi; yhteiskunnalliset utopiat ja dystopiat
- hyvinvoinnin ja talouden suhde; tulo-, varallisuus- ja hyvinvointierojen oikeuttaminen; hyvinvointivaltio
- ajankohtaisia yhteiskuntafilosofisia kysymyksiä: ympäristöongelmat, kulttuurien kohtaaminen, teknologian ja tekoälyn vaikutukset, sukupuoli ja valta, eriarvoistavien rakenteiden tunnistaminen ja kritiikki

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen
- Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojaksossa tarkastellaan laajasti yhteiskunnan eri puolia kuten yhteiskuntajärjestystä, valtaa, vapauksia, tasa-arvoa, oikeudenmukaisuutta, oikeuksia, poliittisia ihanteita, hyvinvointia ja taloutta. Opintojaksossa pohditaan muun muassa, mistä mainituissa asioissa on kyse ja miten ne voitaisiin oikeuttaa. Opintojaksossa käsitellään myös ajankohtaisia kysymyksiä, jotka liittyvät esimerkiksi teknologian kehitykseen, sukupuoleen tai ympäristöön. Yhteiskuntafilosofian opiskelu auttaa opiskelijaa hahmottamaan yksilön asemaa yhteiskunnassa,

rohkaisee häntä aktiiviseen kansalaisuuteen ja antaa hänelle käsitteellisiä välineitä analysoida ja puolustaa demokratiaa, vapautta ja tasa-arvoa.

Arviointi

Opintojakson tavoitteita voidaan arvioida mm. summatiivisella arvioinnilla, itsearvioinnilla, vertaisarvioinnilla sekä palautteen kautta. Erilaisten kirjallisten tuotosten lisäksi arvioinnin kohteena on myös opintojakson aikainen jatkuva näyttö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Totuus (FI4) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa erottaa mielipiteet tosiasiaväittämistä ja ymmärtää tarpeen perustella tosiasiaväittämät
- ymmärtää kielen ja merkitysten roolin todellisuuden hahmottamisessa
- osaa eritellä ja arvioida filosofisia teorioita totuudesta, tiedosta, todellisuuden luonteesta ja tieteestä
- osaa jäsentää ja eritellä tieteellisen tutkimuksen, päättelyn ja selittämisen luonnetta
- osaa arvioida havainnon ja tiedon sekä tieteellisten teorioiden suhdetta totuuteen
- oppii arvioimaan tilanteita, joissa eri tutkimukset antavat erilaisia tuloksia ja toimintavaihtoehtoja.

Keskeiset sisällöt

- kieli, merkitys ja totuus
- totuuden luonne ja totuusteoriat; totuuden lähestyminen; välttämätön ja kontingentti totuus
- todellisuuden ja tietoisuuden luonne; realismi ja antirealismi
- tiedon lähteet, tiedon mahdollisuus ja rajat, tiedon oikeuttaminen, tiedon suhde varmuuteen
- tieteellisen tutkimuksen luonne ja menetelmiä sekä tieteellinen päättely; tieteen etiikka
- tieteen menetelmien ja teorioiden luotettavuus ja suhde todellisuuteen
- selittäminen, ennustaminen, ymmärtäminen ja tulkinta erilaisissa tieteissä

Laaja-alaiset osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Filosofiassa ongelmia jäsennetään käsitteellisesti ja dialogisesti. Siksi siinä korostuvat täsmällinen ja käsitteiden merkityksiä avaava kielenkäyttö sekä kielitietoisuus. Filosofian argumentatiivinen luonne kehittää ilmaisua, jossa painottuvat johdonmukaiset perustelut ja eri näkökulmien huomioiminen. Tämä auttaa opiskelijoita ymmärtämään erilaisia ajattelutapoja niin kahdenvälisissä vuorovaikutustilanteissa kuin eri tieteenalojen tai kulttuurin osa-alueiden välisessä dialogissa. Kyseenalaistavana ja perusteita etsivänä oppiaineena filosofia rohkaisee luovaan ja itsenäiseen ajatteluun. Monimutkaisten ongelmien käsitteleminen kehittää opiskelijoissa epävarmuuden sietokykyä ja valmiutta toimia myös tilanteissa, joissa käytettävissä oleva informaatio on rajallista. Epävarmuuden sietäminen kuuluu edellä mainittujen laaja-alaisen tavoitteiden ohella myös hyvinvointiosaamisen ytimeen.

Arviointi

Opintojakson tavoitteita voidaan arvioida mm. summatiivisella arvioinnilla, itsearviointilla, vertaisarviointilla sekä palautteen kautta. Erilaisten kirjallisten tuotosten lisäksi arvioinnin kohteena on myös opintojakson aikainen jatkuva näytö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

7.10 Psykologia (PS)

Oppiaine ja tehtävä

Psykologian tehtävä on antaa opiskelijalle valmiuksia havainnoida, ymmärtää ja arvioida ihmisen psyykkistä toimintaa ja siihen vaikuttavia sosiaalisia, kulttuurisia ja biologisia tekijöitä. Opetuksessa perehdytään psykologian tieteenalan kieleen, käsitteisiin ja tapoihin rakentaa tietoa. Oppiaineen sisällöt perustuvat tutkimustietoon, joka tuodaan lähelle opiskelijaa kytkemällä se ihmisen toiminnan ja arjen ilmiöiden ymmärtämiseen. Psykologian moninäkökulmaisuus sekä empiirinen ja reflektiivinen ote kehittävät laajasti opiskelijan ajattelun taitoja. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään psyykkisten, biologisten, sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden välistä vuorovaikutusta ja vastavuoroista riippuvuutta sekä vahvistamaan taitoa arvioida ja soveltaa oppimaansa.

Psykologian opetuksessa käytetään monipuolisia ja opiskelijaa aktivoivia menetelmiä sekä hyödynnetään digitaalisuuden ja erilaisten oppimisympäristöjen mahdollisuuksia. Psykologiassa on luontevaa tehdä yhteistyötä eri oppiaineiden kanssa. Psykologian oppiaineeseen sisältyviä ilmiöitä tarkastellaan erityisesti biologiassa, terveystiedossa, opinto-ohjauksessa, filosofiassa, uskonnossa ja elämäntutkimustiedossa kullekin oppiaineelle ominaisella tavalla. Opetuksessa tehdään mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet toteutuvat yhdessä psykologian oppiaineen tavoitteiden kanssa.

Hyvinvointiosaamisen näkökulmasta psykologian tiedot ja taidot tukevat itsetuntemusta, itsensä kehittämistä, muiden ihmisten ymmärtämistä sekä psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämistä. Psykologian opetus tukee opiskelijan identiteetin rakentamista ja antaa valmiuksia tarkastella omaa psyykkistä hyvinvointia sekä tehdä sitä tukevia ratkaisuja. Psykologian tietojen pohjalta opiskelija saa välineitä ymmärtää sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelytaitojen ja resilienssin merkitystä kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ylläpitämisessä ja palauttamisessa.

Psykologian opetuksessa käytetään dialogisia ja reflektiivisiä menetelmiä, jotka vahvistavat opiskelijan **vuorovaikutusosaamista**. Psykologian opiskelu kehittää taitoja tunnistaa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tärkeitä tunteita niin itsessä kuin muissa. Psykologian opetus kehittää valmiuksia rakentavaan viestintään sekä ymmärrystä empatian merkityksestä sosiaalisissa suhteissa.

Psykologian opiskelu tukee laajasti opiskelijan **monitieteistä ja luovaa osaamista**. Perehtyminen oppimisen psykologiaan antaa opiskelijalle valmiuksia tiedostaa, arvioida ja kehittää omia oppimisen taitojaan. Psykologiassa ihmisen toimintaa tarkastellaan monipuolisesti luonnontieteellisestä, yhteiskuntatieteellisestä ja käyttäytymistieteellisestä näkökulmasta. Ihmisen tiedonkäsittelyn rajoitusten ja mahdollisuuksien käsittely tukee kriittisen ajattelun kehittymistä ja monilukutaitoa. Oppiaineen soveltava luonne luo perustaa luovalle tiedonkäsittelylle.

Psykologian opiskelu kehittää opiskelijan itsetuntemusta, mikä tukee urasuunnittelua, työelämävalmiuksia ja muuta **yhteiskunnallista osaamista**. Psykologian opiskelu antaa valmiuksia ymmärtää esimerkiksi pystyvyysuskomusten, itsensä kehittämisen ja tavoitteiden asettamisen merkitystä yritteliään asenteen taustalla.

Psykologian opiskelu antaa välineitä ymmärtää ihmisten arvojen, asenteiden ja käyttäytymisen eroja **eettisissä** kysymyksissä. Psykologian sisällöt lisäävät ymmärrystä maailmankuvan merkityksestä ihmisen ajattelulle ja toiminnalle tukien **ympäristöosaamisen** kehittymistä.

Psykologia antaa tutkimustietoon perustuvia näkökulmia siihen, mikä ihmisyydessä on universaalialia ja mikä kulttuurisidonnaista. Psykologian opiskelu kehittää valmiuksia ymmärtää yksilöiden välisiä eroja ja kulttuurien moninaisuutta ja kehittää siten **globaali- ja kulttuuriosaamista**.

Tavoitteet

Psykologian opetuksen yleisenä tavoitteena on, että

opiskelija

- hahmottaa tutkimustiedon pohjalta ihmisen toiminnan kokonaisuutena, joka perustuu psyykkisten, biologisten, sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden vuorovaikutukseen
- hallitsee psykologian keskeisiä käsitteitä ja kysymyksenasetteluja sekä osaa perustella väitteitä psykologian tietojen ja näkökulmien pohjalta
- osaa hankkia psykologista tietoa eri tietolähteistä ja kykenee arvioimaan tiedon luotettavuutta ja pätevyyttä
- pystyy arvioimaan psykologisen tutkimuksen mahdollisuuksia, rajoituksia ja eettisiä näkökulmia sekä hallitsee tutkimustiedon soveltamisen ja kriittisen ajattelun taitoja
- ymmärtää psykologista tietoa siten, että pystyy soveltamaan tietojaan oman hyvinvointinsa edistämiseen, ihmissuhteidensa ja vuorovaikutustaitojensa vahvistamiseen sekä omien opiskelu- ja ajattelutaitojensa kehittämiseen
- osaa hyödyntää ja soveltaa psykologian tietoja laaja-alaisen ilmiöiden jäsentämiseen ja kulttuurisen moninaisuuden ymmärtämiseen.

Arviointi

Psykologian oppiaineessa arvioinnin tehtävänä on tukea opiskelijan oppimista sekä antaa palautetta oppimisprosessista ja osaamisesta. Arvioinnin avulla opiskelijaa kannustetaan ajattelun taitojen monipuoliseen kehittämiseen. Arviointiin kuuluu sekä oppimisprosessin aikainen palaute että opitun ja osaamisen arviointi. Arviointi kohdistuu laaja-alaisen osaamisen ja psykologian yleisten tavoitteiden saavuttamiseen moduulikohtaisia tavoitteita ja keskeisten sisältöjen hallintaa painottaen. Arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen näyttöön, ja siinä kiinnitetään huomiota sekä opiskelijan tiedolliseen että tiedonkäsittelyn osaamiseen. Tiedollisessa osaamisessa kiinnitetään huomiota psykologisen tiedon ja käsitteistön

hallintaan. Tiedonkäsittelyn osaamisen arvioinnissa painottuu taito analysoida, soveltaa ja arvioida psykologista tietoa ja tutkimuksia. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös tiedon hankinnan ja esittämisen taitoihin.

PAKOLLISET OPINNOT

Toimiva ja oppiva ihminen (PS1) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää, millainen tiede psykologia on ja että psykologinen tieto perustuu tutkimuksiin
- osaa kuvailla tieteellisen ajattelun peruspiirteitä psykologian näkökulmasta
- osaa selittää tietoisien ja ei-tietoisien toiminnan luonnetta ja eroja
- osaa eritellä ihmisen toimintaan liittyviä psyykkisiä, biologisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä
- tutustuu johonkin hyvinvoinnin ilmiöön psyykkisestä, biologisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta
- osaa eritellä oppimiseen liittyviä psyykkisiä, biologisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä sekä arvioida ja kehittää tämän tiedon pohjalta omaa oppimistaan ja opiskeluaan.

Keskeiset sisällöt

Psykologia tieteenä

Ihmisen toiminnan tarkastelu psykologian näkökulmista

- psyykkinen näkökulma: perustietoa tiedonkäsittelystä, motiiveista ja tunteista
- biologinen näkökulma: perustietoa hermoston toiminnasta ja evoluutiopsykologian lähestymistavasta
- sosiaalinen näkökulma: perustietoa sosialisatiosta ja tilannetekijöistä
- kulttuurinen näkökulma: esimerkkejä kulttuurien eroista ja yhtäläisyyksistä
- tietoinen ja ei-tietoinen toiminta

Oppiminen ja opiskelu psykologian näkökulmista

- psyykkinen näkökulma: ehdollistuminen, perustietoa työmuistin ja säilömuistin toiminnasta, sisäiset mallit, oppimisstrategiat, metakognitio, tavoiteorientaatiot ja pystyvyysuskomukset
- biologinen näkökulma: aivojen plastisuus ja unen vaikutus oppimiseen

- sosiaalinen ja kulttuurinen näkökulma: esimerkkejä oppimisen sosiaalisuudesta ja erilaisista oppimiskulttuureista

Psykologinen tutkimus

- tieteellinen tieto ja arkitieto
- tieteellisen tutkimuksen prosessi
- otoksen ja perusjoukon merkitys tutkimuksen arvioinnissa
- psykologisen tutkimuksen eettiset periaatteet
- esimerkkejä laadullisista ja määrällisistä psykologian tutkimuksista

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Eettisyys
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija tutustuu johonkin hyvinvoinnin ilmiöön kuten uneen psyykkisestä, biologisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta. Oppimisen yhteydessä hyvinvointia käsitellään esimerkiksi tavoiteorientaatioiden ja pystyvyysuskomusten avulla.

Keskeisistä sisällöistä esimerkiksi oppimisen sosiaalisuus ja erilaisten oppimiskulttuurien tarkastelu edesauttavat vuorovaikutusosaamisen kehittymistä.

Monitieteistä osaamista vahvistetaan tarkastelemalla tieteellisen tutkimuksen prosessia. Oppimiseen liittyvät sisällöt, kuten oppimisstrategiat, metakognitio ja erilaiset oppimiskulttuurit auttavat myöskin saavuttamaan monitieteisen ja luovan osaamisen tavoitteita.

Eettistä osaamista vahvistetaan tarkastelemalla psykologisen tutkimuksen eettisiä periaatteita.

Globaali- ja kulttuuriosaamisen kannalta tärkeitä näkökulmia nousee esiin tarkasteltaessa esimerkkejä kulttuurien eroista ja yhtäläisyyksistä.

Arviointi

Opintojakson tavoitteita voidaan arvioida mm. summatiivisella arvioinnilla, itsearviointilla, vertaisarviointilla sekä palautteen kautta. Erilaisten kirjallisten tuotosten lisäksi arvioinnin kohteena on myös opintojakson aikainen jatkuva näyttö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

Kehittyvä ihminen (PS2) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa eritellä ihmisen yksilölliseen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä ja niiden keskinäistä vuorovaikutusta
- osaa selittää, miten hermoston kypsyminen ja muovautuminen heijastuvat psyykkiseen kehitykseen sikiökaudelta läpi elämänsä ajan
- osaa kuvailla lapsuus- ja nuoruusiän sosioemotionaalista ja kognitiivista kehitystä sekä soveltaa niihin liittyvää teoria- ja tutkimustietoa
- osaa antaa esimerkkejä socialisaation ja kulttuurin vaikutuksesta ihmisen kehitykseen
- ymmärtää kokonaisvaltaisesti kehityksen yksilöllisyyttä ja jatkuvuutta
- perehtyy nuoruusiän psykologiaan ja pohtii aikuisuuteen siirtymiseen liittyviä tekijöitä
- osaa soveltaa kehityspsykologista tietoa itsensä ja muiden ihmisten ymmärtämiseen ja vuorovaikutustaitojensa kehittämiseen
- osaa kuvailla, miten ihmisen kehitystä tutkitaan.

Keskeiset sisällöt

Hermoston kehitys psyykkisten toimintojen näkökulmasta elämänsä ajan aikana

- perimän merkitys
- kypsyminen ja oppiminen
- herkkyykskaudet
- plastisuuden merkitys kehityksessä

Tunne-elämän ja vuorovaikutuksen kehitys lapsuudessa ja nuoruudessa

- varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhteet
- temperamentti
- minuus ja minäkäsitys
- tunteet, tunnetaidot ja tunteiden säätely
- vertaissuhteet ja sosiaaliset taidot

Kognitiivinen kehitys lapsuudessa ja nuoruudessa

- kieli ja ajattelu

- toiminnanohjaus

Identiteetin muuttuvuus elämänsä aikana

- henkilökohtainen identiteetti
- sosiaalinen identiteetti
- kulttuuri-identiteetti ja etninen identiteetti
- sukupuoli- ja seksuaali-identiteetti, sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus

Kehityksen yksilöllisyys ja jatkuvuus

- erilaisia kehityspolkuja varhaislapsuudesta aikuisuuteen
- vanhemmuuden ja kasvuympäristön merkitys

Psykologinen tutkimus

- kaksos- ja adoptiotutkimus
- pitkittäis- ja poikittaistutkimus
- esimerkkejä havainnointia hyödyntävistä tutkimuksista

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen
- Eettisyys
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Hyvinvointiosaamista vahvistetaan esimerkiksi tarkastelemalla minuutta ja minäkäsitystä sekä identiteetin muuttuvuutta elämän aikana. Myös tunnetaitojen ja tunteiden säätelyn tarkastelu samoin kuin kehityksen yksilöllisyyden ymmärtäminen tukee hyvinvointiosaamista.

Vuorovaikutusosaamista tukee erityisesti tunnetaitojen, tunteiden säätelyn ja toiminnanohjauksen tarkastelu.

Monitieteiseen osaamiseen liittyviä näkökulmia tulee esiin esimerkiksi tarkasteltaessa hermoston kehitystä psyykkisten toimintojen näkökulmasta elämänsä aikana. Luovaa osaamista edistää esimerkiksi erilaisten kehityspolkujen tarkastelu varhaislapsuudesta aikuisuuteen.

Yhteiskunnallista osaamista vahvistaa esimerkiksi yhteiskunnan roolin, vanhemmuuden ja kasvuympäristön merkityksen käsitteleminen.

Vanhemmuuden ja kasvuympäristön merkityksen pohtiminen vahvistaa myös eettisyyteen liittyvää osaamista.

Globaali- ja kulttuurisaamista vahvistetaan käsittelemällä esimerkiksi henkilökohtaisen identiteetin, sosiaalisen identiteetin, kulttuuri-identiteetin ja etnisen identiteetin teemoja.

Arviointi

Opintojakson tavoitteita voidaan arvioida mm. summatiivisella arvioinnilla, itsearviointilla, vertaisarviointilla sekä palautteen kautta. Erilaisten kirjallisten tuotosten lisäksi arvioinnin kohteena on myös opintojakson aikainen jatkuva näytö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Tietoa käsittelevä ihminen (PS3) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tunnistaa kognitiivista toimintaa ohjaavia yleisiä periaatteita ja osaa soveltaa niitä kognitiivisten ilmiöiden tarkastelemiseen
- osaa selittää, miten havaitseminen, tarkkaavaisuus ja muisti ovat yhteydessä ihmisen muuhun tiedonkäsittelyyn
- ymmärtää kielen merkitystä ihmisen toiminnalle
- ymmärtää päätöksenteon kognitiivista perustaa
- tunnistaa joitakin yleisimpiä kognitiivisen toiminnan häiriöitä
- ymmärtää plastisuuden merkityksen ja hermoverkkojen toiminnan pääperiaatteet psyykkisen toiminnan perustana
- osaa kuvailla havaitsemiseen, tarkkaavaisuuteen, muistiin ja kielellisiin toimintoihin liittyvää aivotoimintaa
- osaa suunnitella ja esitellä yksinkertaisen kokeellisen tutkimuksen ja arvioida menetelmään liittyviä vahvuuksia ja heikkouksia.

Keskeiset sisällöt

Tiedonkäsittelyn yleisiä periaatteita

- ärsykelähtöinen ja skeemalähtöinen tiedonkäsittely
- tietoinen ja ei-tietoinen tiedonkäsittely

Havaitseminen ja tarkkaavaisuus

- sisäiset mallit ja havaintokehä
- havaitseminen, perustietoa erityisesti näönvaraisesta havaitsemisesta sekä sen hermostollisesta perustasta
- tahaton ja tahdonalainen tarkkaavaisuus
- perustietoa tarkkaavaisuuden hermostollisesta perustasta
- esimerkkejä tarkkaavaisuushäiriöistä

Muisti

- työmuistin ja säilömuistin toiminta
- muistin rekonstruktivisuus ja unohtaminen
- perustietoa muistin hermostollisesta perustasta
- esimerkkejä aivoperäisistä muistihäiriöistä

Kieli

- kielellisten toimintojen merkitys tiedonkäsittelyssä
- perustietoa kielellisten toimintojen hermostollisesta perustasta
- esimerkkejä aivoperäisistä kielellisistä häiriöistä

Päätöksenteko

- nopea ja hidas ajattelu
- esimerkkejä kognitiivisista vinoumista ja heuristiikoista

Aivojen rakenne ja hermostollinen toiminta

- hermoston ja aivojen päärakenteet
- hermosolun ja synapsin toiminta
- tiedon kulku hermoverkoissa
- plastisuus
- esimerkkejä neuropsykologisesta kuntoutuksesta

Kognitiivisen psykologian ja neuropsykologian tutkimusmenetelmät

- kokeellisen tutkimuksen periaatteet
- esimerkkejä tapaustutkimuksista
- esimerkkejä aivotutkimusmenetelmiä hyödyntävistä tutkimuksista
- kokeellisen tutkimuksen suunnittelu

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelija tutustuu aivojen hyvinvointiin vaikuttaviin tekijöihin ja tunnistaa yleisimpiä kognitiivisen toiminnan häiriöitä.

Opintojakson aikana opiskelijan tieto oppimiseen vaikuttavista prosesseista (esimerkiksi muisti, tarkkaavaisuus) syvenee ja opiskelija saa lisää valmiuksia, joiden avulla hän voi kehittää omaa oppimistaan ja opiskeluaan.

Arviointi

Opintojakson tavoitteita voidaan arvioida mm. summatiivisella arvioinnilla, itsearviointilla, vertaisarviointilla sekä palautteen kautta. Erialaisten kirjallisten tuotosten lisäksi arvioinnin kohteena on myös opintojakson aikainen jatkuva näytö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Tunteet ja mielenterveys (PS4) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa selittää tunteiden muodostumista ja niiden kulttuurisidonnaisuutta
- ymmärtää tunteiden merkityksen ihmisen kognitiiviseen toimintaan, vuorovaikutukseen ja psyykkiseen hyvinvointiin sekä saa valmiuksia soveltaa tätä tietoa itseymmärryksen ja vuorovaikutuksen välineenä
- osaa selittää mielenterveyteen ja psyykkiseen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä sekä soveltaa tätä tietoa oman ja muiden hyvinvoinnin edistämiseen
- tunnistaa yleisimpiä mielenterveyden ongelmia ja mielenterveyshäiriöitä
- osaa pohtia mielenterveyden ja sen häiriöiden määrittelyn tulkinnanvaraisuutta ja yhteiskunnallisia ulottuvuuksia
- osaa kuvailla biologisia, psyykkisiä, sosiaalisia ja kulttuurisidonnaisia tekijöitä mielenterveyshäiriöiden taustalla ja hoidossa
- syventyy yhden mielenterveyshäiriön syihin, oireisiin ja hoitoon.

Keskeiset sisällöt

Tunteiden psykologia

- tunteiden muodostuminen: tunnereaktio ja tunnekokemus
- perustietoa tunteiden ja niiden säätelyn hermostollisesta perustasta
- tunteiden universaalisuus ja kulttuurisidonnaisuus
- tunteiden merkitys kognitiivista toimintaa ja sosiaalista vuorovaikutusta ohjaavina tekijöinä
- tunteiden säätely hyvinvoinnin osatekijänä

Psyykinen hyvinvointi ja psyykkisen tasapainon ylläpitäminen

- hallintakeinojen ja defenssien merkitys
- resilienssin merkitys hyvinvoinnille
- nukkumisen ja vuorokausirytmien merkitys psyykkiselle toiminnalle
- keskeiset unen laatuun vaikuttavat tekijät
- stressin aiheuttajia, vaikutuksia ja säätelykeinoja
- kriisit psyykkisen tasapainon uhkana ja niistä selviytyminen

Mielenterveys

- mielenterveys käsitteenä
- yleisimpien mielenterveyshäiriöiden luokittelu ja tietoa niiden tyypillisistä oireista
- esimerkkejä mielenterveyden ongelmien ja -häiriöiden syntyä selittävästä biologisista, psyykkisistä ja sosiaalisista sekä kulttuurisista taustatekijöistä
- esimerkkejä mielenterveyden ongelmien ja häiriöiden biologisista ja psykososiaalisista hoitomuodoista sekä erilaisista psykoterapian toteutustavoista
- esimerkkejä ajankohtaisesta mielenterveyshäiriöihin liittyvästä yhteiskunnallisesta keskustelusta

Psykologinen tutkimus

- ei-kokeellinen tutkimus: korrelatiivinen ja kuvaileva tutkimus
- esimerkkejä fysiologisia mittausmenetelmiä hyödyntävistä tutkimuksista

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen
- Eettisyys ja ympäristöosaaminen
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojakson keskeisenä sisältönä on hyvinvoinnin tukemiseen liittyvät asiat. Opiskelijalle kehittyy ymmärrys siitä, kuinka omaa hyvinvointia ja mielenterveyttä voi ylläpitää monipuolisesti eri keinoilla.

Opintojakson aikana opiskelija saa välineitä, joilla hän voi kehittää vuorovaikutusosaamiseen liittyvää tunneosaamistaan ja empatiakykyään.

Mielenterveyshäiriöihin liittyvästä yhteiskunnallisesta keskustelusta nostettujen esimerkkien tarkastelu sekä mielenterveyskäsitteen pohdinta tukevat opiskelijan yhteiskunnallista osaamista.

Ajankohtaiseen mielenterveyshäiriöihin liittyvään yhteiskunnalliseen keskusteluun liittyy myös eettisiä näkökohtia, joita pohtimalla voidaan vahvistaa opiskelijan eettistä osaamista.

Moni nuori kokee ympäristöahdistusta ilmaston ja maailman tilasta. Opintojakson aikana opiskelija ymmärtää ilmiöön johtavia tekijöitä ja osaa löytää asioita, jotka voivat vähentää nuoren kokemaa ympäristöahdistusta.

Globaali- ja kulttuuriosaamista kehittää esimerkiksi tunteiden universaaliuden ja kulttuurisidonnaisuuden tarkastelu. Globaali- ja kulttuuriosaamiseen linkittyy myös sisällöt, joissa selitetään mielenterveysongelmia kulttuurisilla taustatekijöillä.

Arviointi

Opintojakson tavoitteita voidaan arvioida mm. summatiivisella arvioinnilla, itsearviointilla, vertaisarviointilla sekä palautteen kautta. Erilaisten kirjallisten tuotosten lisäksi arvioinnin kohteena on myös opintojakson aikainen jatkuva näyttö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen (PS5) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa kuvailla yksilöllisten ominaisuuksien eroja ja niiden geneettistä perustaa
- osaa tarkastella persoonallisuutta kokonaisuutena eri näkökulmista ja soveltaa tätä tietoa omien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden tunnistamisessa
- osaa kuvailla yksilöllisiä eroja älykkyydessä ja luovuudessa
- osaa tarkastella sosiaalisen ympäristön ja kulttuurin merkitystä yksilön toimintaan
- ymmärtää ihmisen toimintaa persoonallisuuden, sosiaalisen ympäristön ja kulttuurin vuorovaikutuksen näkökulmasta
- osaa soveltaa psykologian tietoja erilaisuuden ymmärtämiseen ja kestäväen tulevaisuuden rakentamiseen
- osaa kuvailla ja arvioida yksilöllisten erojen tutkimuksen psykologisia arviointimenetelmiä.

Keskeiset sisällöt

Perimän, kulttuurin ja sosiaalisen ympäristön merkitys persoonallisuuden kehittymiseen

- persoonallisuuden pysyvyys ja muuttuvuus
- perustietoa käyttäytymisgenetiikasta

Persoonallisuuden tarkastelu eri näkökulmista

- temperamentti
- piirreteoreettinen näkökulma
- motivaatio
- yksilölliset tulkinta- ja toimintatyylit
- identiteetin ja persoonallisuuden narratiivinen tarkastelu

Älykkyys ja luovuus osana ihmisen toimintaa

- älykkyyden määritelmiä
- älykkyyden mittaaminen ja siihen liittyvät haasteet
- perimän ja ympäristön vuorovaikutus älykkyydessä
- luovuuden määritelmiä ja luovuuteen liittyviä tekijöitä

Kulttuurin ja sosiaalisen ympäristön vaikutus ihmisen toimintaan

- tiedonkäsittely sosiaalisissa tilanteissa: stereotyyppien, attribuutioiden, asenteiden ja ennakkoluulojen muodostuminen
- esimerkkejä sosiaalisuuden hermostollisesta perustasta
- ryhmän merkitys yksilölle ja ryhmien väliset suhteet
- tilannetekijöiden vaikutus yksilöön ja ryhmään
- kulttuurien eri ulottuvuuksia
- esimerkkejä kulttuurin vaikutuksesta ajatteluun ja käyttäytymiseen
- esimerkkejä yksilöiden ja yhteisöjen toiminnasta kestävästä tulevaisuuden rakentamisesta

Psykologinen tutkimus

- yksilöllisten erojen tutkiminen
- persoonallisuuden ja älykkyyden arviointimenetelmät
- reliabiliteetti ja validiteetti
- esimerkkejä kyselyjä, haastatteluja ja testejä hyödyntävistä tutkimuksista
- esimerkkejä sosiaalipsykologian tutkimuksista

Opintojakson painopiste on persoonallisuuspsykologiaan ja psykologiseen tutkimukseen liittyvissä aihepiireissä. Sosiaalipsykologiaan liittyviä teemoja käsitellään laajemmin koulukohtaisessa Sosiaalipsykologian opintojaksossa.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksossa persoonallisuutta tarkastellaan kokonaisuutena eri näkökulmista ja opiskelija voi soveltaa tätä tietoa omien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden tunnistamisessa.

Opiskelija saa tietoa ihmisten erilaisista ja yksilöllisistä persoonallisuuksista ja osaa ottaa huomioon tämän erilaisuuden vuorovaikutustilanteissa.

Opiskelija saa valmiuksia omien vahvuksiensa pohdintaan ja sitä kautta välineitä oman tulevaisuutensa suunnitteluun ja yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistamiseen.

Arviointi

Opintojakson tavoitteita voidaan arvioida mm. summatiivisella arvioinnilla, itsearvioinnilla, vertaisarvioinnilla sekä palautteen kautta. Erilaisten kirjallisten tuotosten lisäksi arvioinnin kohteena on myös opintojakson aikainen jatkuva näytö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

KOULUKOHTAISET OPINNOT

Sosiaalipsykologia (PS6) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ihmisten välisen vuorovaikutuksen ja ryhmätoiminnan säännönmukaisuuksia
- tutustuu sosiaalipsykologian keskeisiin kysymyksenasetteluihin sekä käsitteellisiin ja teoreettisiin lähtökohtiin
- tarkastelee sosiaalisen ympäristön ja kulttuurin vaikutusta ihmisen toiminnassa
- saa lisää valmiuksia monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa rakentavalla tavalla toimimiseen

Keskeiset sisällöt

- Sosiaalipsykologia tieteenalana
- Ihmisten väliset suhteet
- Ryhmäprosessit: roolit, normit, sosiaalinen vaikutus, status ja arvostus ryhmässä, valta ja johtajuus
- Ryhmien väliset suhteet: ennakkoluulot ja konfliktit sekä niiden vähentäminen tai ratkaiseminen
- Yksilö sosiaalisen maailmansa rakentajana: esim. sosiaalinen havaitseminen, asenteet, arvojen ja moraalisen arvostelukyvyn kehitys
- Kulttuurin vaikutus ajatteluun ja käyttäytymiseen
- Kulttuurien erot sekä arvot ja ennakkoluulot monikulttuurisessa yhteiskunnassa
- Yksilöiden ja yhteisöjen toiminta kestävän tulevaisuuden rakentamisessa

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Vuorovaikutusosaaminen
- Eettisyys ja ympäristöosaaminen
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Vuorovaikutusosaamista voidaan tukea tarkasteltaessa esimerkiksi sosiaalipsykologian tutkimusesimerkkejä sekä esimerkkejä, jotka liittyvät kulttuurien vaikutukseen ajatteluun ja käyttäytymiseen.

Eettisyyden ja ympäristöosaamisen kannalta hyödyllisiä sisältöjä ovat esimerkiksi kulttuurin vaikutuksesta ajatteluun ja käyttäytymiseen sekä esimerkit yksilöiden ja yhteisöjen toiminnasta kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

Globaali- ja kulttuuriosaamista vahvistetaan käsiteltäessä esimerkiksi kulttuurin ja sosiaalisen ympäristön vaikutusta ihmisen toimintaan, kuten stereotyyppien, attribuutioiden, asenteiden ja ennakkoluulojen muodostumista.

Arviointi

Opintojakson tavoitteita voidaan arvioida mm. summatiivisella arvioinnilla, itsearvioinnilla, vertaisarvioinnilla sekä palautteen kautta. Erilaisten kirjallisten tuotosten lisäksi arvioinnin kohteena on myös opintojakson aikainen jatkuva näyttö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10 tai suorituserkinnällä Suoritettu/Hylätty.

Psykologian kertausta abeille (PS7) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- kertaan psykologian keskeisiä aihepiirejä
- oppii yhdistelemään eri opintojaksojen näkökulmia ja siten muodostamaan kokonaiskuvaa psykologiatieteen tavasta tarkastella ihmisen toimintaa
- valmistautuu psykologian ainereaalikokeeseen käymällä läpi aikaisempien yo-kokeiden tehtäviä ja harjoittelemalla kysymyksiin vastaamista.

Keskeiset sisällöt

- lukion psykologian opintojaksojen keskeiset sisällöt
- psykologian ainereaalikokeeseen valmistautuminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksossa valmistaudutaan ainereaalikokeeseen myös pohtimalla omia tavoitteita, ajankäyttöä ja stressin hallintaa, mikä edistää hyvinvointiosaamista.

Opintojakson aikana korostuu psykologiatieteen tapa tarkastella ihmisen toimintaa psyykkisestä, fyysisestä/biologisesta ja sosiaalisesta/kulttuurisesta näkökulmasta, mikä edistää monitieteistä osaamista. Psykologian kokonaiskuvaa hahmottamalla ja eri opintojaksojen tietoja yhdistelemällä ja harjoittelemalla esseevastauksia kehittyy myös luova osaaminen.

Arviointi

Opintojakson arviointi perustuu opiskelijan osallistumiseen oppitunneille, aktiiviseen työskentelyyn sekä kirjallisiin näyttöihin. Tavoitteiden saavuttamista voidaan arvioida myös itsearviointin, vertaisarviointin ja palautteen avulla.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.11 Historia (HI)

Oppiaine ja tehtävä

Historian opetus vahvistaa opiskelijan yleissivistystä ja edellytyksiä ymmärtää oman aikansa maailmaa sekä sen muutosprosesseja. Se antaa välineitä nykyisyyden ymmärtämiseen ja avaa näkökulmia tulevaisuuden kehityksen pohtimiseen. Kulttuurien tuntemusta edistävänä oppiaineena historia syventää yksilöllistä, kansallista, eurooppalaista ja globaalia identiteettiä sekä tukee opiskelijan kasvua aktiiviseksi ja moninaisuutta ymmärtäväksi yhteiskunnan jäseneksi.

Opetuksen lähtökohtana on historian luonne tieteenalana. Huomiota kiinnitetään historiallisen tiedon rakentumisen perusteisiin ja tiedon luotettavuuden kriittiseen arviointiin sekä ilmiöiden moniperspektiiviseen selittämiseen. Historian opiskelu kehittää kykyä hankkia tietoa, erottaa oleellinen tieto epäolennaisesta ja käsitellä laajoja tietokokonaisuuksia. Erityisenä tarkastelun kohteena ovat menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden väliset riippuvuussuhteet sekä historian tiedon tulkinnallisuus ja sen käyttö yhteiskunnassa. Opetuksen tehtävänä on vahvistaa opiskelijan historiallista ajattelua. Historiallinen ajattelu koostuu historiatiedon tulkinnallisen luonteen ymmärtämisestä. Historian peruskäsitteiden, muutoksen ja jatkuvuuden sekä syyn ja seurauksen, hallinta on oleellinen osa historiallista ajattelua. Historialliseen ajatteluun kuuluu myös historian tekstitaitojen hallinta, kuten kyky analysoida menneisyyden toimijoiden tuottamia lähteitä ja arvioida niiden tuottajien tarkoitusperiä. Historialle ominainen tapa lukea ja tulkita lähteitä antaa valmiuksia arvioida tiedon luotettavuutta myös tämän päivän maailmassa.

Historian opetuksessa tarkastellaan nykyisyyteen johtanutta kehitystä, ihmisen ja ympäristön välistä suhdetta sekä kulttuurin, vallankäytön ja talouden vuorovaikutusta. Siinä perehdytään yksilön merkitykseen ja mahdollisuuksiin toimijana nyt ja tulevaisuudessa sekä pohditaan yksilöiden ja väestöryhmien toiminnan taustatekijöitä ja motiiveja historiallisissa konteksteissaan. Historian opetuksessa opiskelijat myös harjoittelevat historiallista empatiaa eli asettumista menneisyyden ihmisen asemaan kulloisessakin kontekstissa. Tarkoituksena on pyrkiä ymmärtämään menneisyyden ihmisten tekemiä ratkaisuja. Opetuksessa korostetaan ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden merkitystä sekä demokratian ja kansainvälisen yhteistyön mahdollisuuksia oman aikamme ja tulevaisuuden haasteiden ratkaisemisessa. Suomen historiaa tarkastellaan maailmanhistorian taustaa vasten.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Historia tukee opiskelijan oman identiteetin kehittymistä ja kasvua eettiseen toimijuuteen. Se auttaa opiskelijaa kasvamaan sivistyneeksi ja avarakatseiseksi

yhteiskunnan jäseneksi. Historian opetuksen tavoitteet toteutuvat linkittyen laaja-alaisen osaamisen tavoitteisiin.

Historia vahvistaa opiskelijan **hyvinvointiosaamista** kehittämällä eettistä ajattelua, myötätuntoa ja valmiuksia ottaa muut ihmiset ja heidän näkökulmansa sekä tarpeensa huomioon. Oppiaine tukee oman identiteetin etsintää, auttaa jäsentämään minäkuvaa sekä edistää omien vahvuuksien tunnistamista ja hyödyntämistä. Lisäksi se syventää ymmärrystä hyvinvointiyhteiskuntien kehityksestä. **Vuorovaikutusosaaminen** näkyy historian opetuksessa oppiaineen tavoitteissa ja työskentelytavoissa. Historialle ominaiset työtavat ovat keskustelevia, opiskelijalähtöisiä ja vuorovaikutteisia. Opinnoissa on olennaista oppia kohtaamaan, ymmärtämään ja hyväksymään erilaisia ajattelu- ja työskentelytapoja. Toisten kuunteleminen ja ymmärtäminen sekä toisten näkemyksiä arvostava argumentaatio edistävät oppimisen lisäksi sosiaalisia ja yhteistyötaitoja, kehittävät myötätuntotaitoja sekä vahvistavat kaikkien osallisuutta ja myönteistä oppimisilmapiiriä.

Historian oppiaineen lähtökohtana on oppia hyödyntämään ja arvioimaan kriittisesti erilaisia tietolähteitä ja niiden luotettavuutta sekä ymmärtämään ja arvostamaan tutkitun tiedon merkitystä. Opetuksessa opiskelija harjaantuu tuottamaan, yhdistelemään ja soveltamaan tietoa monialaisissa verkostoissa rohkeasti, luovasti ja tulevaisuuteen suunnaten. Historia vahvistaa monelta osin opiskelijan **monitieteisen ja luovan osaamisen** sekä monilukutaidon kehittymistä. Opetuksessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä korkeakoulujen kanssa.

Historian opetuksessa korostetaan **yhteiskunnallista osaamista** tukevalla tavalla ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden merkitystä. Demokratian, aktiivisen kansalaisuuden ja kansainvälisen yhteistyön moninaisia mahdollisuuksia tarkastellaan kestävän tulevaisuuden periaatteiden mukaisesti. Lähdekritiisyyden ja medialukutaidon vahvistaminen ovat oppiaineessa keskeisessä roolissa. Historian opiskelu auttaa opiskelijaa tulemaan tietoiseksi historian yhteiskunnallisesta ja poliittisesta käytöstä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan sitä. Historiatietoisuus antaa pohjaa opiskelijan demokraattiselle osallistumiselle ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittämiseksi.

Historian oppiaineessa tarkastellaan yksilön, luonnon ja yhteiskunnan välisten riippuvuussuhteiden muutosta pitkällä aikavälillä. Näitä käsitellään osana kestävää tulevaisuutta **eettisyyden ja ympäristöosaamisen** tavoitteiden mukaisesti. Historia syventää käsitystä siitä, miten yhteiskunnan nykyinen arvopohja on syntynyt, ja antaa valmiuksia moniulotteisten ilmiöiden ymmärtämiseen ja ratkaisemiseen humanistisesta näkökulmasta. Historiallinen empatia vahvistaa opiskelijan kykyä monipuoliseen eettiseen pohdintaan.

Kulttuurien ja kulttuuriperinnön tuntemusta vahvistavana oppiaineena historia syventää yksilöllistä, kansallista, eurooppalaista ja globaalia identiteettiä vahvistaen **globaali- ja kulttuuriosaamista**. Historian opetus tukee opiskelijan kasvua moninaisuutta ymmärtäväksi ja kansainvälisyyteen suuntautuneeksi yhteiskunnan vastuulliseksi jäseneksi. Historian oppiaineessa korostetaan jokaisen oikeutta omiin kulttuuriin juuriinsa.

Tavoitteet

Historian opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät historialliseen ajatteluun: arvoihin, historiallisten ilmiöiden ymmärtämiseen sekä historiallisen tiedon hankkimiseen ja soveltamiseen. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Arvot

Tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee historian laaja-alaisuuden ja ymmärtää kulttuurien erilaisia ilmenemismuotoja ja niiden monimuotoisuutta
- saa valmiuksia muodostaa ihmisoikeuksia, tasa-arvoa, demokratiaa ja kestäväää elämäntapaa arvostavan maailmankuvan sekä osaa toimia niitä edistävänä vastuullisena kansalaisena
- saa elämyksiä ja kokemuksia, jotka syventävät hänen kiinnostustaan historiaan ja ymmärrystään sen merkityksellisyydestä.

Historiallisten ilmiöiden ymmärtäminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee Suomen ja maailmanhistorian keskeisimpiä historiallisia prosesseja taustoineen ja seurauksineen sekä osaa arvioida niiden merkitystä ja vuorovaikutussuhdetta
- ymmärtää historian monitulkintaisuuden ja historiallisen tiedon rakentumisen periaatteet
- ymmärtää nykyhetken historiallisen kehityksen tuloksena ja tulevaisuuden lähtökohtana
- osaa analysoida historiallisia ilmiöitä ja arvioida ihmisten toimintaa eri aikoina kunkin ajan omista lähtökohdista
- kykenee suhteuttamaan oman aikansa ja itsensä historialliseen jatkumoon sekä syventämään historiatietoisuuttaan.

Historiallisen tiedon hankkiminen ja soveltaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa etsiä, tulkita ja arvioida lähdekriittisesti erilaisia kirjallisia, tilastollisia ja kuvallisia lähteitä
- pystyy rakentamaan menneisyyttä koskevaa tietoa erilaisia tietolähteitä kriittisesti käyttäen
- osaa hyödyntää historiallista tietoa perustellun mielipiteen muodostamisessa ja arvioida kriittisesti historian käyttöä yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinona sekä muissa yhteyksissä
- osaa soveltaa historian osaamistaan yhteiskunnallisten ja taloudellisten haasteiden arvioimiseen ja nähdä niihin liittyviä vaihtoehtoisia ratkaisukeinoja myös tulevaisuudessa.

Arviointi

Historian osaamisen arviointi kohdistuu historian yleisten tavoitteiden saavuttamiseen moduulikohtaisia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointipalaute auttaa opiskelijaa tulemaan tietoisiksi oppimisestaan ja työskentelytavoistaan sekä kehittämään omaa osaamistaan. Arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa osaamistaan.

Historian arvioinnin keskeisiä kohteita ovat historian tiedonalalle ominaisten tietojen ja taitojen hallinta: kyky ymmärtää ajallista kehitystä, syy-yhteyksiä ja seurausvaikutuksia sekä taito hankkia informaatiota erilaisista lähteistä, erotella olennaista ja epäolennaista tietoa sekä arvioida historian ilmiöitä, tulkintoja ja historian tiedon käyttöä kriittisesti.

Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan taito ymmärtää, soveltaa, analysoida ja yhdistellä historiallista tietoa erilaisissa tilanteissa, kuten taito käyttää historiallista tietoa perustellun mielipiteen muodostamisen välineenä ja muodostaa tiedoistaan loogisia kokonaisuuksia.

PAKOLLISET OPINNOT

Ihminen, ympäristö ja historia (HI1) (2op)

Opintojaksossa tarkastellaan ihmisen suhdetta ympäristöön ja yhteiskunnallista kehitystä pitkällä aikavälillä. Opetuksen näkökulma on sekä historiallisten ilmiöiden tarkastelussa että nykyisyyden selittämisessä. Ilmiötä tarkastellaan sekä

eurooppalaisesta että globaalista näkökulmasta. opintojaksossa tutustutaan yhteiskunnallis-taloudellisten rakenteiden keskeisiin muutoksiin sekä sosiaali- ja ympäristöhistoriaan maanviljelyksen alusta nykyaikaan. Opintojaksossa harjoitellaan monipuolisen historiallisen lähdeaineiston hyödyntämistä.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ja tuottaa historian tiedonalalle ominaista asiatekstiä sekä hallitsee tilastojen lukutaidon
- ymmärtää historiallisen tiedon luonteen ja osaa käyttää historiallisia lähteitä sekä arvioida niitä kriittisesti
- tuntee eurooppalaisten yhteiskuntien ja globaalien talouden järjestelmän muodostumisen keskeiset prosessit
- ymmärtää nykypäivän taloudellisiin, yhteiskunnallisiin ja väestöllisiin ilmiöihin johtaneen kehityksen sekä osaa eritellä siihen vaikuttaneita tekijöitä
- osaa analysoida väestön, talouden ja yhteiskuntarakenteiden kehitystä ja riippuvaisuutta ympäristöstä
- osaa arvioida kriittisesti teknologian ja informaation muutoksen merkitystä ihmisten elinolojen muokkaajana.

Keskeiset sisällöt

Historia tieteenalana

- historian kehityslinjoiden hahmottaminen ja sitominen aikaan
- historian tutkimusmenetelmät ja lähteiden käyttö

Maatalous luomassa pohjaa yhteiskuntien kehitykselle

- ihminen ympäristön muokkaajana eri aikoina
- maanviljely, työnjako ja kulttuurin synty
- väestönkasvu, yhteiskuntien ja valtioiden muodostuminen
- rahatalouden ja kaupan kehitys

Maailmankaupan synty ja vuorovaikutuksen lisääntyminen

- eurooppalaiset tutkivat ja valloittavat maailmaa
- kansainvälisen kaupan monipuolistuminen ja sen vaikutukset yhteiskuntaan ja ympäristöön

Teollistuminen muuttaa ihmisen ja luonnon suhdetta

- teollistumisen edellytykset ja vaikutukset yhteiskuntaan ja ympäristöön
- väestökehitys ja muuttoliikkeet
- jälkiteollinen yhteiskunta ja globaali talous

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolle keskeisimmät laaja-alaiset osaamisalueet ovat

- yhteiskunnallinen osaaminen
- eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojakson aikana opiskelija tarkastelee yhteiskuntien perusrakenteita ja kehityskulkuja historiallisten yhteisöjen kautta. Erytystä huomiota kiinnitetään eri aikoina eläneiden yhteisöjen ympäristösuhteisiin ja pohditaan näiden tekemien valintojen ekologisia ja eettisiä seuraamuksia.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. historian tieteenalalle tyypillisten ajattelu- ja toimintatapojen omaksumista ja hyödyntämistä. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Kansainväliset suhteet (HI2) (2op)

Opintojaksossa tarkastellaan kansainvälisen politiikan keskeisiä ilmiöitä, valtasuhteiden muutoksia ja niiden taustoja 1800-luvun lopulta nykypäivään. Opintojaksossa analysoidaan kansainvälistä politiikkaa erilaisista taloudellisista ja ideologista näkökulmista. Keskeisiä teemoja ovat vastakkainasettelun ja yhteistyön välinen jännite, tasapainon ja turvallisuuden tavoittelu sekä erilaisten poliittisten järjestelmien kilpailu. Opintojaksossa syvennetään tiedon hakemisen, analysoinnin ja tuottamisen taitoja sekä perehdytään erityyppisten lähteiden tulkintaan ja arviointiin.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee kansainvälisen politiikan peruskäsitteistön, toimintatavat ja keskeisimmät kehityslinjat
- osaa hyödyntää monipuolisia tietolähteitä ja tunnistaa tiedonvälitykseen liittyvää mielipidevaikuttamista eri aikoina

- osaa eritellä aatteiden ja taloudellisten eturistiriitojen merkityksen kansainvälisten suhteiden historiassa sekä pystyy arvioimaan niiden vaikutusta nykypäivään ja tulevaisuuteen
- osaa analysoida kansainvälisten yhteistyörakennelmien sekä vastakkainasettelujen syitä, vaikutuksia ja ratkaisumahdollisuuksia
- seuraa aktiivisesti mediaa ja osaa tarkastella kriittisesti kansainvälisiä kysymyksiä
- osaa eritellä ja arvioida historian käyttöä politiikan välineenä.

Keskeiset sisällöt

Kansainvälisen politiikan perusteet

- kansainvälinen politiikka tutkimuskohteena ja keskeiset käsitteet
- poliittiset ideologiat ja niiden vaikutus yhteiskuntaan ja kansainvälisiin suhteisiin

Eurooppakeskeinen kansainvälinen järjestelmä

- imperialismi politiikan, talouden ja kulttuurin ilmiönä
- maailmansotien syyt ja seuraukset
- demokratian ja totalitarismin vastakkainasettelu
- ihmisoikeuskysymykset, holokausti ja muut kansanmurhat

Kaksinapaisesta moninapaiseen maailmaan

- kylmän sodan supervaltakilpailu ja sen päättyminen
- dekolonisaation merkitys ja vaikutukset
- maailmanpolitiikka ja muuttuva vallan tasapaino

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolle keskeisimmät laaja-alaiset osaamisalueet ovat

- globaali- ja kulttuuriosaaminen
- yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakson aikana opiskelijalle konkretisoituu miten muutokset globaaleissa kansainvälisissä suhteissa johtavat yhteiskuntia muovaaviin historiallisiin tapahtumiin. Kansakuntien modernin ajan historian keskeisimpiä tapahtumia tarkastellaan yhteiskuntien nykytilaa selittävinä tekijöinä.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. historian tieteenalalle tyypillisten ajattelu- ja

toimintatapojen omaksumista ja hyödyntämistä. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Itsenäisen Suomen historia (HI3) (2op)

Opintojakson tarkoituksena on analysoida Suomen historian keskeisiä muutosprosesseja ja kehityslinjoja taustoineen autonomian ajan lopulta nykyaikaan. Keskeisiä tarkastelun kohteita ovat Suomen valtiollisen ja kansainvälisen aseman kehittyminen, muutoksiin liittyvät kriisit, siirtyminen sääty-yhteiskunnasta demokraattiseen kansalaisyhteiskuntaan sekä poliittiset, taloudelliset ja kulttuuriset murrokset. Opintokokonaisuudessa perehdytään Suomen historian erilaisiin lähteisiin, muuttuviin tulkintoihin ja historian tiedon käyttöön. Lisäksi syvennetään ymmärrystä historiallisesta empatiasta.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää Suomen valtiollisen kehityksen, kansainvälisen aseman ja yhteiskunnan muotoutumisen osana eurooppalaista ja kansainvälistä kehitystä
- tuntee suomalaisen kulttuurin, yhteiskunnan ja talouden keskeiset muutokset, ymmärtää niiden merkityksen 1860-luvulta nykypäivään ja osaa arvioida tulevaisuuden mahdollisuuksia
- ymmärtää talouden, yhteiskunnan, kulttuurielämän sekä aatteellisen ja valtiollisen elämän ilmiöiden keskinäisen riippuvuuden ennen ja nykyään
- pystyy arvioimaan Suomen historiasta tehtyjä tulkintoja ja niiden taustalla olevia vaikuttimia historiallisessa kontekstissään
- osaa eritellä suomalaisen identiteettiin ja kulttuuriin eri aikoina liitettyjä ominaisuuksia, mielikuvia ja ihanteita sekä niiden vaikutusta nykypäivän Suomeen.

Keskeiset sisällöt

Suomalaisen yhteiskunnan juuret

- Ruotsin ajan perintö ja autonomian merkitys Suomen ja suomalaisuuden rakentamisessa
- demografiset muutokset ja väestön moninaisuus
- suomalaisen yhteiskunnan modernisoituminen

Itsenäistyvä Suomi osana Eurooppaa

- itsenäistymisprosessi, sisällissota ja sen kansainvälinen konteksti
- eheyttämisen aika ja demokratian kriisi
- Suomi kansainvälisten kulttuurivirtausten osana

Suomi kansainvälisissä konflikteissa

- Suomi toisessa maailmansodassa
- kylmän sodan vaikutus suomalaiseen yhteiskuntaan ja politiikkaan

Kohti nykyistä Suomea

- yhteiskunnan ja talouden rakennemuutokset ja hyvinvointivaltio
- kulttuuri, tiede ja osaaminen
- kulttuurisesti monimuotoistuva Suomi kansainvälisen yhteisön jäsenenä

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolle keskeisimmät laaja-alaiset osaamisalueet ovat

- vuorovaikutus osaaminen
- yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakson aikana opiskelija perehtyy suomalaisen yhteiskunnan eri vaiheisiin, sekä niihin liittyviin muutostrendeihin ja kriiseihin. Hän tutustuu eri aikoina eläneiden suomalaisten elinolosuhteisiin ja aikalaiskuvaan, ja näin harjoittaa paitsi historiatieteellisiä taitoja, myös empatiakykyään.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. historian tieteenalalle tyypillisten ajattelu- ja toimintatapojen omaksumista ja hyödyntämistä. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

Eurooppalainen ihminen (HI4) (2op)

Opintojakso tarkastelee yhteiskunnallisen ajattelun, aatteiden ja ihmisoikeuksien kehittymistä sekä myyttisiä, uskonnollisia ja tieteellisiä maailmanselityksiä antiikista nykypäivään. Opintojaksossa perehdytään kulttuuriperintöön, taiteeseen ja

tieteeseen oman aikansa ilmentäjinä Euroopassa. Tarkastelun kohteena on eurooppalainen ihminen, yksilön ja yhteiskunnan suhde sekä sukupuoli ja arkielämä.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee keskeisen länsimaisen kulttuuriperinnön ja osaa eritellä sen muodostumista vuorovaikutuksessa muiden kulttuuripiirien kanssa
- ymmärtää tieteen, taiteen, ihmiskuvan ja sukupuoliroolien muutoksen suhteessa yhteiskunnalliseen kehitykseen
- ymmärtää taiteen ja populaarikulttuurin merkityksen historiakäsityksen luomisessa
- osaa eritellä tieteen saavutusten merkitystä ja eri aikakausien maailmankuvia
- osaa arvioida erilaisten aatteiden kehitystä sekä niiden vaikutuksia ympäröivään maailmaan
- pystyy analysoimaan kulttuuria sen historiallisessa kontekstissa sekä ymmärtämään kulttuurin ja politiikan keskinäisen vuorovaikutuksen
- osaa tarkastella eurooppalaista kulttuuria osana kulttuurin globalisaatiota.

Keskeiset sisällöt

Eurooppalainen kulttuuri ja maailmankuvan rakentuminen

- tiede, taide, uskonto ja media maailmankuvan muokkaajana ja välittäjänä

Eurooppalaisen kulttuurin juuret

- • antiikin kulttuurien yleispiirteet
- • demokratian ja tieteellisen ajattelun synty
- • keskiajan kulttuuri ja kulttuuripiirien vuorovaikutus

Yksilöllisen ajattelun ja tieteellisen maailmankuvan kehittyminen

- tieteen ja taiteen kehitys uuden ajan alussa
- reformaatio ja tiedon vallankumous
- valistus, ihmisoikeuksien ja tasa-arvoajattelun syntyminen
- 1800-luvun aatteet sekä kulttuuriset ja yhteiskunnalliset muutokset

Kohti nykyaikaa

- taide, populaarikulttuuri ja kulttuurin globalisoituminen
- tiede uskonnollisen maailmankuvan haastajana, edistysusko ja uhkakuvat
- demokratian ja tasa-arvoajattelun leviäminen sekä niiden vastavoimat
- tiedon määrän kasvu ja kulttuurin pirstaloituminen
- sukupuoliroolien murros

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolle keskeisimmät laaja-alaiset osaamisalueet ovat

- globaali- ja kulttuuriosaaminen
- monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson aikana opiskelija tutustuu erilaisiin kulttuuriin, uskonnollismyyttisiin, aatteellisiin ja tieteellisiin ajanjaksoihin läpi Euroopan historian. Hän oppii tarkastelemaan ja arvioimaan maailmankuvan eri elementtejä kriittisesti, sekä hahmottamaan ihmisten ja kulttuurien maailmankuvan muuttuvaisuuden historiallisessa kontekstissa.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. historian tieteenalalle tyypillisten ajattelu- ja toimintatapojen omaksumista ja hyödyntämistä. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Ruotsin itämaasta Suomeksi (HI5) (2op)

Opintojakso tarkastelee nykyisen Suomen alueen kehitystä osana Itämeren alueen historiaa esihistoriasta autonomian ajalle asti. Opintojaksossa perehdytään yhteiskunnan, talouden ja ympäristön lisäksi yhteisöjen ja yksilöiden väliseen vuorovaikutukseen, arjen historiaan ja ihmisten elämäntapaan sekä elinkeinoihin historian eri vaiheissa. Opintojaksossa syvennytään erityisesti lähiympäristön historian lähteisiin ja erilaisiin tutkimusmenetelmiin.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee Suomen alueen historiallisia lähteitä ja osaa arvioida niitä kriittisesti
- tuntee suomalaista, saamelasta ja muiden vähemmistöryhmien kulttuuriperintöä ja arjen historiaa
- hallitsee Suomen historialliset kehityslinjat sekä niiden yhteydet pohjoismaiseen kehitykseen ja Itämeren alueeseen
- kykenee yhdistämään historialliset kehityslinjat oman kotiseutunsa historiaan ja näkee kehityksen myös yksittäisen ihmisen kannalta

- osaa eritellä Suomen väestö-, sosiaali- ja taloushistoriallisen kehityksen
- osaa arvioida suomalaisen sivistyksen yhteydet länsimaiseen kulttuuriin
- osaa tarkastella Suomen historian käyttöä politiikassa ja identiteetin luomisessa.

Keskeiset sisällöt

Suomen alue esihistoriallisella ajalla

- tutkimusmenetelmät ja lähteet
- käsitykset Suomen väestöryhmien alkuperästä

Keskiaika

- Itämeren alueen valtiollinen kehittyminen
- kirkollisen ja maallisen vallan muotoutuminen
- yhteiskunta, elinkeinot, elämäntapa ja kulttuuri

Uusi aika

- reformaatio ja vahvistuva hallitusvalta
- Ruotsin suurvaltapyrkimysten vaikutus Suomeen
- elämäntapa sääty- ja maatalousyhteiskunnassa
- Suomen aseman muutos ja uudistukset Ruotsin ajan lopulla

Suomi osana Venäjää

- Suomen liittäminen Venäjään ja autonomian synty
- suomalaisen identiteetin luominen, sivistys, tiede ja taide

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolle keskeisimmät laaja-alaiset osaamisalueet ovat

- globaali- ja kulttuuri osaaminen
- hyvinvointiosaaminen

Opintojakson aikana opiskelija tarkastelee modernin suomalaisen kulttuurin juuria, ja pohdiskelee eri aikakausien ja vaikutteiden merkitystä suomalaisuuden muovautumiselle. Hän myös tutustuu erinäisten historiallisten olosuhteiden ja tapahtumien vaikutuksiin suomalaisten pyrkimyksiin selviytyä ja menestyä alati muuttuvassa maailmassa.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. historian tieteenalalle tyypillisten ajattelu- ja

toimintatapojen omaksumista ja hyödyntämistä. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Maailman kulttuurit kohtaavat (H16) (2op)

Opintojaksossa perehdytään kulttuurin käsitteeseen ja kulttuurieroja koskevan ajattelun muutokseen sekä tarkastellaan, miten suhtautuminen eri kulttuureihin on vaihdellut ajattelun ja yhteiskuntien muuttuessa. Opintojaksossa tarkastellaan länsimaisten ja muiden kulttuurien kohtaamista ja vuorovaikutusta historian eri aikoina.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kulttuurien vuorovaikutusta koskevia teorioita ja käytänteitä
- tunnistaa kulttuuristen arvojen ja maailmankuvien ilmenemisen arkielämässä ja sosiaalisissa suhteissa
- osaa eritellä kulttuurien välistä vuorovaikutusta sekä historiallisessa että nykypäivän kontekstissa
- analysoi esimerkiksi taiteissa, uskonnossa ja sosiaalisissa rakenteissa esiintyviä kulttuurisia arvoja ja käytäntöjä
- erittelee kulttuurien moninaisuutta historiallisena osana eurooppalaista kulttuuria ja pystyy arvioimaan sille annettuja merkityksiä
- osaa kriittisesti eritellä ja arvioida kulttuurisia eroja koskevia väitteitä, eri kulttuureihin liitettyjä stereotyyppioita sekä kulttuurien vaikutusta yksilöön
- tuottaa yksin tai ryhmässä historiallista asiatekstiä käyttämällä monipuolisesti ja kriittisesti lähdeaineistoa.

Keskeiset sisällöt

Kulttuurintutkimuksen perusteet ja käsitteet

- kulttuurit ja niiden vuorovaikutus

Opintokokonaisuudessa tarkasteltaviksi kohteiksi valitaan kaksi tai useampia kulttuureja seuraavilta alueilta:

- Aasian kulttuurit
- Afrikan kulttuurit
- arktiset kulttuurit
- Australian ja Oseanian alkuperäiskulttuurit

- Latinalaisen Amerikan kulttuurit
- Lähi-idän kulttuurit
- Pohjois-Amerikan alkuperäiskulttuurit

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolle keskeisimmät laaja-alaiset osaamisalueet ovat

- globaali- ja kulttuuriosaaminen
- monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson aikana opiskelija tutustuu useiden Euroopan ulkopuolisten kulttuurien historiaan, ja syventää näin ymmärtämystään ympäröivästä maailmasta. Hän myös hyödyntää oppimaansa median tarjoamien ulkoeurooppalaisten kulttuurien kuvausten kriittiseen arviointiin.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. historian tieteenalalle tyypillisten ajattelu- ja toimintatapojen omaksumista ja hyödyntämistä. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

KOULUKOHTAISET OPINNOT

Historian kertaus (HI7) (2op)

Opintojakso kertaan pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten opintojaksojen oppisisältöjä ja valmisteelee opiskelijoita ylioppilaskokeeseen.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- kertaan historian lukion oppimäärän keskeisimpiä teemoja ja syventää ymmärtämystään niistä
- kehittää oppimistaitojaan tehostaakseen opiskeluaan
- oppii hahmottamaan historiantieteellisiä vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
- harjoittelee ylioppilaskoemaisia tehtäviä ja niistä määräajassa selviytymistä

- harjoittelee erilaisten taulukoiden, kuvien, videoiden ja muiden materiaalien hyödyntämistä osana esseevastauksiaan

Keskeiset sisällöt

Ihminen ympäristön ja yhteiskuntien muutoksissa sekä eurooppalaisen maailmankuvan kehitys

- Euroopan historian päälinjat, painotuskohteina kulttuurien erityispiirteet, ympäristösuhteet ja maailmankuvat, sekä modernin eurooppalaisuuden juuret

Kansainvälisten suhteiden historia

- kansainvälisten toimijoiden motiivit, keskinäiset vuorovaikutussuhteet ja globaalit kausaalisuhteet sekä näitä taustoittavat historialliset olosuhteet

Suomen historia aina esihistoriasta moderniin aikaan

- Suomen ja suomalaisten vaiheet muuttuvassa maailmassa

Euroopan ulkopuolisten kulttuurien historiaa

- katsauksia joidenkin ulkoeurooppalaisten kulttuurien historiaan

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolla käsitellään kaikkia aiemmilta opintojaksoilta tuttuja laaja-alaisia osaamisalueita, ja syvennetään niiden ymmärtämystä.

Arviointi

Arviointi perustuu opiskelijan osallistumiseen oppitunneille, sekä tämän suorittamiin kirjallisiin ja suullisiin harjoitteisiin. Arvioinnissa pyritään myös tarjoamaan välineitä vertais- ja itsearviointitaitojen kehittämiseen.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.12 Yhteiskuntaoppi (YH)

Oppiaine ja tehtävä

Yhteiskuntaopin opetus syventää opiskelijan käsitystä ympäröivästä yhteiskunnasta ja antaa hänelle valmiuksia kasvaa yhteiskunnallisista asioista kiinnostuneeksi aktiiviseksi ja osallistuvaksi kansalaiseksi. Kansalaisyhteiskuntaa, yhteiskunnan rakenteita ja keskeisiä ilmiöitä sekä valtaa, taloutta ja vaikuttamista tarkastellaan

suomalaisesta, eurooppalaisesta ja globaalista näkökulmasta. Yhteiskuntaoppi rakentuu eri yhteiskuntatieteiden ja oikeustieteen sisällöistä.

Yhteiskuntaoppi luo opiskelijalle edellytyksiä kriittiseen ajankohtaisten ilmiöiden tutkimiseen, niiden arviointiin sekä tulevien kehityssuuntien ja vaihtoehtojen pohdintaan. Lisäksi se vahvistaa opiskelijan talousosaamista ja oikeudellista ymmärrystä sekä kannustaa aktiiviseen yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Lähtökohtana on omakohtaisen kiinnostuksen herättäminen yhteiskunnallisiin asioihin ja maailman tapahtumiin. Erityistä huomiota kiinnitetään yhteiskunnallisen ajattelun taitoihin, kuten monipuoliseen tiedon hankintaan, tiedon ja tilastollisten aineistojen kriittiseen tulkintaan sekä keskustelu- ja argumentointitaitoihin.

Yhteiskuntaopin opetuksen arvopohjassa korostuvat demokratian peruslähtökohdat, kuten tasa-arvo, sosiaalinen vastuu, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, mielipiteen vapaus ja aktiivinen kansalaisuus sekä työn ja yrittäjyyden arvostaminen.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Yhteiskuntaoppi tukee opiskelijan oman identiteetin kehittymistä ja kasvua eettisesti toimivaksi, aktiiviseksi ja vastuuntuntoiseksi demokraattisen yhteiskunnan jäseneksi. Yhteiskuntaoppi kehittää opiskelijan **hyvinvointiosaamista** vahvistamalla oman elämän ja taloudenhallinnan taitoja sekä syventämällä oikeudellista ymmärrystä. Oppiaine syventää opiskelijan sosiaalisia taitoja ja kykyä yhteistyöhön sekä aktiiviseen yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja demokraattiseen vaikuttamiseen yhteisen hyvinvoinnin edistämiseksi tukien **vuorovaikutusosaamisen** tavoitteiden saavuttamista.

Yhteiskuntaoppi kehittää opiskelijan monilukutaitoa digiajassa vahvistamalla hänen kykyään valita, tulkita kriittisesti ja soveltaa tutkimuspohjaista tietoa. Se vahvistaa yhteiskunnallisia ja kriittisiä teksti- ja argumentointitaitoja. Oppiaine rohkaisee opiskelijaa toimimaan monialaisessa yhteistyössä sekä yhdistelemään asioita uudella tavalla jatkuvan oppimisen periaatteen sekä **monitieteisen ja luovan osaamisen** tavoitteiden mukaisesti. Yhteiskuntaopin opetuksessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan korkeakoulu yhteistyötä.

Yhteiskunnallisen osaamisen ydinoppiaineena yhteiskuntaoppi edistää opiskelijan edellytyksiä kriittiseen ajankohtaisten ilmiöiden tutkimiseen ja arviointiin. Opiskelijaa harjaannutetaan toimimaan monitulkintaisen informaation ja informaatiovaikuttamisen maailmassa. Oppiaine syventää opiskelijan monipuolista yhteiskunnallista osaamista vahvistamalla demokratiataitoja. Se kannustaa osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttamaan turvallisen, oikeudenmukaisen ja kestäväns tulevaisuuden edistämiseen Suomen ja EU:n

kansalaisena sekä globaalisti. Oppiaine vahvistaa oma-aloitteisuutta, yrittäjämäistä asennetta sekä jatko-opinto- ja työelämävalmiuksia.

Yhteiskuntaoppi korostaa yksilön arvolähtöistä ja eettistä toimintaa yhteiseksi hyväksi sosiaalinen vastuu mukaan lukien. Oppiaine syventää ymmärrystä kiertotalouden periaatteista ja kestävästä kuluttajuudesta lähiympäristössä ja globaalisti. Näin yhteiskuntaoppi vahvistaa opiskelijan **eettisyyttä ja ympäristöosaamista**.

Yhteiskuntaoppi tukee opiskelijan **globaali- ja kulttuuriosaamista** vahvistamalla kansainvälisyysvalmiuksia ja maailmankansalaisen asennetta sekä syventämällä ymmärrystä kulttuurisesta ja katsomuksellisesta moninaisuudesta. Oppiaine harjaannuttaa opiskelijaa eettiseen toimijuuteen globaalissa media- ja teknologiaympäristössä.

Tavoitteet

Yhteiskuntaopin opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät yhteiskuntaopin merkitykseen, arvoihin ja asenteisiin, yhteiskunnallisten ilmiöiden ymmärtämiseen sekä yhteiskunnallisen tiedon hankkimiseen ja soveltamiseen. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Merkitys, arvot ja asenteet

Tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy rakentamaan vastuuntuntoisen, demokraattisen, tasa-arvoa kunnioittavan ja moninaisuutta ymmärtävän yhteiskuntakäsityksen
- ymmärtää omien yhteiskunnallisten käsitystensä muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä
- motivoituu syventämään kiinnostustaan yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja ymmärrystään niiden merkityksellisyydestä.

Yhteiskunnallisten ilmiöiden ymmärtäminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee yhteiskuntaa koskevan tiedon muodostumisen perusteet sekä hallitsee keskeisen yhteiskunnallisen ja taloudellisen käsitteistön
- tuntee Suomen yhteiskuntajärjestelmän, oikeusjärjestelmän ja talouselämän perusteet ja toimintatavat ja niiden taustalla vaikuttaneen historiallisen kehityskulun sekä osaa suhteuttaa ne eurooppalaisiin ja kansainvälisiin yhteyksiin
- ymmärtää vaikutusmahdollisuutensa muuttuvan demokraattisen yhteiskunnan jäsenenä paikallisella, valtakunnallisella ja kansainvälisellä

tasolla ja on motivoitunut toimimaan aktiivisena ja vastuullisena kansalaisena kestävän kehityksen mukaisesti.

Yhteiskunnallisen tiedon hankkiminen ja soveltaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy hankkimaan monipuolista yhteiskunnallista ja taloudellista ajankohtaista aineistoa eri lähteistä myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen sekä tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti sanallista, kuvallista ja tilastollista informaatiota
- osaa muodostaa monipuolisesti perusteltuja näkemyksiä arvosidonnaisista ja kiistanalaisista yhteiskunnallisista ja taloudellisista kysymyksistä
- osaa eritellä moniulotteisten yhteiskunnallisten ilmiöiden välisiä yhteyksiä, vertailla yhteiskunnallisen ja taloudellisen kehityksen vaihtoehtoja sekä arvioida yhteiskunnallisten päätös- ja toimintavaihtoehtojen erilaisia motiiveja ja vaikutuksia eri väestöryhmien ja ympäristön kannalta.

Arviointi

Osaamisen arviointi kohdistuu yhteiskuntaopin yleisten tavoitteiden saavuttamiseen moduulikohtaisia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointipalaute tukee opiskelijaa tulemaan tietoisiksi oppimisestaan ja osaamisestaan sekä kehittämään omia työskentelytapojaan yhteiskunnalliselle ajattelulle ominaisten tietojen ja taitojen saavuttamiseksi.

Yhteiskuntaopin arvioinnin keskeisiä kohteita ovat yhteiskunnalliselle ajattelulle ja toiminnalle keskeisten tietojen ja taitojen hallinta: taito ymmärtää yhteiskuntaa koskevan tiedon rakentumisen periaatteita, yhteiskunnan ja talouden ilmiöitä sekä niiden syitä ja vaikutuksia sekä arvioida kriittisesti yhteiskuntaa ja taloutta sekä niiden kehitystä koskevia tulkintoja ja ratkaisuvaihtoehtoja.

Arviointi kohdistuu yhteiskunnallisen tiedon käsittelyn taitoihin, kuten taitoon hakea tietoa erilaisista lähteistä, erotella olennainen tieto epäolennaisesta sekä käyttää sitä perustellun mielipiteen muodostamisen välineenä. Arvioinnissa otetaan huomioon taidot hankkia, ymmärtää, analysoida, arvioida ja soveltaa yhteiskunnallista tietoa, muodostaa siitä jäsentyneitä kokonaisuuksia sekä tuottaa oppiaineelle ominaista asiatekstiä. Arviointi perustuu monipuoliseen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa oppimaansa.

PAKOLLISET OPINNOT

Suomalainen yhteiskunta (YH1) (2op)

Opintojakso perehdyttää valtiollisiin ja yhteiskunnallisiin järjestelmiin ja niissä vaikuttamiseen. Opintojakso keskittyy suomalaisen yhteiskunnan analyysiin valtio-opin, sosiaalipolitiikan ja sosiologian käsitteistöä ja teorioita hyödyntäen. Keskeisiä näkökulmia ovat demokratia, ihmisoikeudet, yhteiskunnan perusrakenteiden kehitys, valta sekä vaikuttaminen aktiivista ja osallistuvaa kansalaisuutta korostaen.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa lukea ja tuottaa oppiaineelle ominaista asiatekstiä
- ymmärtää suomalaisen yhteiskuntarakenteen perusteet
- tuntee kansalaisen perusoikeudet, vaikuttamiskeinot ja -mahdollisuudet, osaa toimia aktiivisena kansalaisena sekä kiinnostuu yhteiskunnallisesta osallistumisesta
- tuntee hyvinvointivaltion ja oikeusvaltion perusteet ja pystyy vertailemaan erilaisia hyvinvointimalleja Pohjoismaissa, Euroopassa ja muualla maailmassa
- osaa tarkastella ja arvioida median välityksellä tapahtuvaa yhteiskunnallista vaikuttamista
- pystyy tarkastelemaan demokratian mahdollisuuksia ja haasteita analyttisesti erilaisista näkökulmista
- osaa arvioida kriittisesti yhteiskunnallista tietoa ja yhteiskunnallisten päätösten perusteita paikallisella ja valtiollisella tasolla sekä niiden vaikutuksia eri väestöryhmien ja yhteiskunnallisten toimijoiden kannalta
- osaa suunnitella tarkoituksenmukaisia keinoja käyttävää poliittista kansalaisvaikuttamista paikallisten, kansallisten ja kansainvälisten kysymysten ratkaisemisessa.

Keskeiset sisällöt

Suomen yhteiskunnan rakenne

- Suomen väestön demografinen ja sosiaalinen rakenne
- väestörakenteen muutoksiin vaikuttavat tekijät

Demokratia ja oikeusvaltio

- ihmisoikeudet, kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet
- oikeuslaitos sekä tuomio- ja järjestysvalta

Hyvinvointi ja tasa-arvo

- yhteiskunnallinen tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja oikeudenmukaisuus
- pohjoismaisen hyvinvointivaltion tehtävät, edut ja haasteet

Valta, osallistuminen ja vaikuttaminen

- yhteiskunnallisen vallankäytön muodot, demokraattinen päätöksenteko ja suomalainen sopimusyhteiskunta
- kansalaisen vaikuttamiskeinot ja aktiivisen kansalaisuuden merkitys
- Suomen paikallinen ja valtiollinen päätöksentekojärjestelmä
- median muuttuva merkitys ja mediavaikuttaminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolle keskeisimmät laaja-alaiset osaamisalueet ovat

- vuorovaikutusosaaminen
- yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakson aikana opiskelija perehtyy suomalaisen yhteiskunnan ydinrakenteisiin ja toimintamalleihin, ja vahvistaa näin yhteiskunnallista osaamistaan. Hän myös tutustuu suomalaisiin demokatiainstituutioihin, ja parantaa vuorovaikutusosaamistaan pohdiskelemalla omia yhteiskunnallisia vaikuttamismahdollisuuksiaan.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. yhteiskuntatieteille tyypillisten ajattelu- ja toimintatapojen omaksumista ja hyödyntämistä, sekä modernissa yhteiskunnassa tarvittavien kansalaistaitojen kartuttamista. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Taloustieto (YH2) (2op)

Taloustieteisiin pohjautuva opintojakso johdattaa ymmärtämään talouden toimintaperiaatteita ja ajankohtaista talouspoliittista keskustelua. Opintojaksolla käsitellään mikro- ja makrotalouden kysymyksiä kotitalouksien, yritysten ja julkisen talouden näkökulmista. Opintojaksolla perehdytään talouden ja politiikan kytköksiin sekä työnteon ja yrittämisen merkitykseen hyvinvointivaltion rahoittamisessa. Lisäksi tarkastellaan talouden ja ympäristön suhdetta kestäväen kehityksen näkökulmasta.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää talouteen liittyviä uutisia ja kiinnostuu seuraamaan niitä
- tuntee kansantaloustieteen käsitteet ja peruslähtökohdat
- osaa tulkita talouteen liittyviä tilastoja ja kuvioita
- ymmärtää työnteon ja yrittäjyyden merkityksen taloudessa ja yhteiskunnassa
- osaa tehdä perusteltuja taloudellisia päätöksiä sekä hallita ja suunnitella omaa talouttaan
- osaa tarkastella taloudellisia kysymyksiä myös eettiseltä kannalta ymmärtäen Suomen kytkeytymisen globaaliin talouteen
- osaa arvioida kriittisesti taloutta koskevassa keskustelussa esitettyjä argumentteja sekä analysoida talouspoliittisten ratkaisujen erilaisia vaihtoehtoja, niiden taustoja ja vaikutuksia.

Keskeiset sisällöt

Kansantalous ja sen toimijat

- talouden peruskäsitteet ja taloutta koskevan tiedon luonne ja muodostuminen
- kansantalouden kiertokulku sekä kotitalouksien, yritysten ja kansantalouden vuorovaikutus
- oman talouden hoito: säästäminen, kuluttaminen ja velkaantuminen

Markkinat, suhdanteet ja talouselämä

- vapaa kilpailu ja hinnanmuodostus markkinoilla
- työ, yrittäjyys ja yritykset
- Suomi globaalin talouden osana
- rahoitusmarkkinat, säästäminen, sijoittaminen ja riskien hallinta
- talouden häiriöt, suhdannevaihtelut, niiden taustat ja seuraukset

Talouspolitiikka

- kestävä talouskasvun lähtökohdat, edut ja ongelmat
- julkinen talous ja sen tasapaino
- talouspolitiikan toimijat, keinot ja haasteet

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolle keskeisimmät laaja-alaiset osaamisalueet ovat

- hyvinvointiosaaminen

- eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojakson aikana opiskelija parantaa hyvinvointiosaamistaan tutustumalla modernin talousjärjestelmän perusrakenteisiin, ja pohtimalla niiden käytännön vaikutuksia hänen omaan elämäänsä sekä tulevaisuuden suunnitteluun. Opiskelija myös pohdiskelee omaa asemaansa taloudellisena toimijana ja tulevaisuuden taloustrendien muokkaajana, mikä on omiaan vahvistamaan hänen eettistä ja ympäristöosaamistaan.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. yhteiskuntatieteille tyypillisten ajattelu- ja toimintatapojen omaksumista ja hyödyntämistä, sekä modernissa yhteiskunnassa tarvittavien kansalaistaitojen kartuttamista. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma (YH3) (2op)

Opintojakso perehdyttää Suomen ja Euroopan asemaan globalisoituvassa maailmassa sekä Euroopan taloudelliseen ja poliittiseen yhdentymiseen. Opintojaksolla seurataan ajankohtaisia maailman tapahtumia käyttäen monipuolisia tietolähteitä. Opiskelijaa kannustetaan osallistumaan erilaisia kansainvälisen politiikan ilmiöitä koskevaan keskusteluun ja toimimaan globaalikansalaisena. Opintojaksolla on mahdollista toteuttaa tutkivaa oppimista.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa laaja-alaisesti globalisaatiota ja Suomen asemaa osana sitä
- ymmärtää eurooppalaista ja kansainvälisiin sopimuksiin perustuvaa yhteistyötä ja verkottumista
- tuntee Euroopan unionin toimintaa sekä osaa hankkia ja arvioida kriittisesti sitä koskevaa tietoa
- ymmärtää vaikutusmahdollisuutensa ja osaa toimia EU- ja globaalikansalaisena
- osaa eritellä globalisaation ja Euroopan yhdentymisen tarjoamia etuja ja haittoja oman elämänsä ja Suomen taloudellisen ja poliittisen järjestelmän kannalta

- osaa eritellä ja arvioida kansalaisten turvallisuuteen ja kansainväliseen turvallisuusympäristöön liittyviä muutoksia, uhkia ja niiden ratkaisumahdollisuuksia.

Keskeiset sisällöt

Globaalit haasteet, globalisaatio ja verkottuminen

- ympäristö, ilmastonmuutos, väestö ja kestävä tulevaisuus
- kansainvälisen yhteistyön toimijat ja mahdollisuudet
- Suomi ja Pohjoismaat osana globaaleja verkostoja
- kansalaisuus ja vaikuttaminen Euroopassa ja globaalisti

Eurooppalaisuus ja Euroopan yhdentymisen

- eurooppalainen identiteetti, arvot ja yhteiskuntien moninaisuus
- Suomi osana EU:n päätöksentekoa
- EU:n talous- ja aluepolitiikka
- EU globaalina toimijana

Turvallisuus muuttuvassa toimintaympäristössä

- paikallinen ja kansallinen turvallisuus
- Suomen ja EU:n turvallisuuspolitiikka
- muuttuvat turvallisuusuhat ja niiden ratkaisumahdollisuudet

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolle keskeisimmät laaja-alaiset osaamisalueet ovat

- globaali- ja kulttuuriosaaminen
- monitieteellinen ja luova osaaminen

Opintojaksolla opiskelija tutustuu globalisaation käsitteeseen, Suomen asemaan globaalien yhteiskuntien verkostossa, sekä monikansallisiin päätöksenteko- ja demokratiainstituutioihin, mikä on omiaan vahvistamaan hänen globaali- ja kulttuuriosaamisistaan. Moniäänisten lähteiden tulkinna, tutkivan oppimistotteen ja lähdekritiikin harjoittelu puolestaan kehittää opiskelijan monitieteellistä ja luovaa osaamista.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. yhteiskuntatieteille tyypillisten ajattelu- ja toimintatapojen omaksumista ja hyödyntämistä, sekä modernissa yhteiskunnassa

tarvittavien kansalaistaitojen kartuttamista. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

Lakitieto (YH4) (2op)

Opintojaksolla perehdytään Suomen oikeusjärjestyksen ja oikeuden käytön perusasioihin. Opintojaksolla harjaannutaan oikeudelliseen ajatteluun, tutustutaan tärkeimpiin oikeudellisiin sopimuksiin ja tiedon lähteisiin sekä paneudutaan tavanomaisten oikeusasioiden hoitamiseen. Painopiste on yksilön kannalta keskeisissä oikeudellisissa näkökulmissa.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee Suomen oikeusjärjestyksen ja ymmärtää sen toimintaa ohjaavat oikeudellisen ajattelun periaatteet
- osaa etsiä oikeudellisen tiedon lähteitä, tulkita niitä ja soveltaa niiden antamaa tietoa
- tuntee oikeutensa ja velvollisuutensa kansalaisena, työntekijänä ja kuluttajana sekä osaa soveltaa tätä tietoa tavanomaisia oikeusasioita koskeviin kysymyksiin
- osaa eritellä oikeudellisia kysymyksiä koskevaa julkista keskustelua ja arvioida siinä esitettyjä näkemyksiä.

Keskeiset sisällöt

Oikeusjärjestyksen perusteet

- juridiikan peruskäsitteet ja perusoikeudet
- oikeudellisen tiedon lähteet ja niiden käyttö
- oikeus ja oikeudenmukaisuus yhteiskunnallisena ilmiönä
- oikeusjärjestys ja tuomioistuinlaitos

Kansalaisten yleisimpien oikeustoimien perusteet seuraavilla alueilla

- sopimus- ja vahingonkorvausoikeus
- perhe- ja jäämistöoikeus
- varallisuusoikeus
- tekijänoikeudet ja kuluttajaoikeus

- työoikeus
- asumiseen liittyvä sopimusoikeus
- hallinto-oikeus ja hyvä hallintotapa
- prosessi- ja rikosoikeus
- ympäristöoikeus

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolle keskeisimmät laaja-alaiset osaamisalueet ovat

- hyvinvointiosaaminen
- yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakson aikana opiskelija kehittää hyvinvointiosaamistaan syventämällä oikeudellista osaamistaan. Lakitiedon opiskelu myös vahvistaa opiskelijan ymmärtämystä suomalaista yhteiskuntaa ja sen instituutioita säätelevistä voimista, ja näin ollen parantaa hänen yhteiskunnallista osaamistaan.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. yhteiskuntatieteille tyypillisten ajattelu- ja toimintatapojen omaksumista ja hyödyntämistä, sekä modernissa yhteiskunnassa tarvittavien kansalaistaitojen kartuttamista. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

KOULUKOHTAISET OPINNOT

Yhteiskuntaopin kertaus (YH5) (2op)

Opintojakso kertaan pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten opintojaksojen oppisisältöjä ja valmisteelee opiskelijoita ylioppilaskokeeseen.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- kertaan yhteiskuntaopin lukion oppimäärän keskeisimpiä teemoja ja syventää ymmärtämystään niistä
- kehittää oppimistaitojaan tehostaakseen opiskeluaan

- oppii hahmottamaan yhteiskuntatieteellisiä vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
- harjoittelee ylioppilaskoemaisia tehtäviä ja niistä määräajassa selviytymistä
- harjoittelee erilaisten taulukoiden, kuvien, videoiden ja muiden materiaalien hyödyntämistä osana esseevastauksiaan

Keskeiset sisällöt

Suomalainen yhteiskunta

- suomalaisen yhteiskunnan perusrakenteet, erityispiirteet ja demokratiainstituutiot, sekä kansalaisen oikeudet, velvollisuudet ja vaikuttamismahdollisuudet

Taloustieto

- modernin talousjärjestelmän perusrakenteet ja lainalaisuudet, yksityiset kuluttajat ja yritykset osana markkinoita, rahoitusmarkkinoiden toiminta, varallisuuden kerryttäminen ja sijoittaminen, talouden suhdanteet ja talouspolitiikan perusteet

Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma

- Suomi osana globaalia yhteiskuntien verkostoa ja Euroopan unionia, globalisaation vaikutukset, ylikansallisen päätöksenteon haasteet ja mahdollisuudet, Euroopan tulevaisuuden näkymät

Lakitieto

- Suomen laki ja suomalaisen yhteiskunnan legaalit perusteet

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolla käsitellään kaikkia aiemmilta opintojaksoilta tuttuja laaja-alaisia osaamisalueita, ja syvennetään niiden ymmärtämystä.

Arviointi

Arviointi perustuu opiskelijan osallistumiseen oppitunneille, sekä tämän suorittamiin kirjallisiin ja suullisiin harjoitteisiin. Arvioinnissa pyritään myös tarjoamaan välineitä vertais- ja itsearviointitaitojen kehittämiseen.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.13 Uskonto (UE)

Oppiaine ja tehtävä

Uskonnon opetuksen tehtävänä on tukea opiskelijaa uskontoihin ja katsomuksiin liittyvän laaja-alaisen yleissivistyksen muodostamisessa. Uskonnon opetuksessa perehdytään uskontoihin ja uskonnollisuuden ilmenemismuotoihin sekä uskonottomuuteen. Opetuksessa uskontoja ja katsomuksia tarkastellaan osana kulttuuria, kulttuuriperintöä ja yhteiskuntaa sekä yksilön ja yhteisön elämää.

Opetus antaa monipuolista tietoa uskonnoista ja kehittää opiskelijan uskontoihin ja katsomuksiin liittyvää monilukutaitoa. Opiskelijaa ohjataan tarkastelemaan uskontoon liittyviä ilmiöitä analyttisesti eri näkökulmista sekä soveltamaan ja arvioimaan lähdekriittisesti uskontoja koskevaa informaatiota. Uskonnon opetus antaa valmiuksia oman maailmankatsomuksen rakentamiseen sekä dialogiin, jota käydään sekä uskontojen ja katsomusten sisällä että niiden välillä. Uskonnon opetus ottaa erilaiset näkemykset huomioon, kunnioittaa yksilöllisiä vakaumuksia ja edistää ihmisoikeuksien toteutumista. Oppiaine tukee opiskelijan kasvua yhteiskunnan aktiiviseksi ja vastuulliseksi jäseneksi.

Opetuksessa käytetään tutkimustietoa, uskontojen omia lähteitä ja ajankohtaisia media-aineistoja. Opetuksessa perehdytään oppiaineen taustalla olevien tieteiden kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Oppiaineen tiedepohja on erityisesti teologiassa ja uskontotieteessä. Lisäksi opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti uskontoihin liittyvää kulttuurin, yhteiskunnan ja taiteen tutkimusta.

Oppiaineen tehtävä ja moduulien tavoitteet huomioon ottaen opetusta voidaan toteuttaa yhteistyössä oppiaineen eri oppimäärien ja muiden oppiaineiden kanssa. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti vuorovaikutteisia työtapoja sekä digitaalisia ja koulun ulkopuolisia oppimisympäristöjä ja asiantuntijoita. Opetuksessa tehdään mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä korkeakoulujen kanssa.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet toteutuvat yhdessä uskonnon oppiaineen tavoitteiden kanssa.

Uskonnon opetus edistää **hyvinvointiosaamista** tukemalla opiskelijan itsetuntemusta sekä itsensä ja muiden arvostamista. Opetus antaa opiskelijalle aineksia ja välineitä oman identiteetin, elämänkatsomuksen ja maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arviointiin.

Opetuksessa käytetään menetelmiä, jotka vahvistavat **vuorovaikutusosaamisen** tavoitteiden mukaisesti opiskelijan sosiaalisia taitoja sekä kykyä yhteistyöhön ja empatiaan. Oppiaineen opetus on kieli-, katsomus- ja kulttuuritietoista, ja se antaa opiskelijalle valmiuksia osallistua dialogiin, joka liittyy uskonnollisiin, katsomuksellisiin, eettisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin.

Monitieteinen ja luova osaaminen vahvistuu uskonnon opetuksessa monipuolisesti. Opetuksessa perehdytään uskonnoille ominaisiin käsitteisiin, kieleen ja symboliikkaan sekä eri tieteenalojen uskontoa koskeviin näkökulmiin. Opetus antaa valmiuksia uskontoja ja katsomuksia koskevan informaation lähdekriittiseen arviointiin. Opetuksessa vahvistetaan opiskelijan monilukutaitoa ja rohkaistaan tietojen ja taitojen luovaan soveltamiseen moninaisissa toimintaympäristöissä.

Uskonnon opetus tukee opiskelijan **yhteiskunnallista osaamista** vahvistamalla osallisuutta ja osallistumista. Opetus rohkaisee opiskelijaa toimimaan demokraattisen ja ihmisoikeuksia kunnioittavan yhteiskunnan ja erilaisten yhteisöjen vastuullisena jäsenenä. Oppiaine antaa valmiuksia toimia katsomuksellisesti ja kulttuurisesti moninaisissa työyhteisöissä. Kehittämällä opiskelijan uskontoihin ja katsomuksiin liittyvää ymmärrystä ja dialogitaitoja oppiaine antaa valmiuksia rakentaa yhteiskuntarauhaa sekä ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävää tulevaisuutta.

Uskonnon oppiaineessa tarkastellaan uskontojen eettisiä ulottuvuuksia ja rohkaistaan opiskelijaa pohtimaan omakohtaisesti arvoja ja eettisiä kysymyksiä **eettisyyden** tavoitteet huomioon ottaen. Opetuksessa tuetaan opiskelijan **ympäristöosaamista** lisäämällä ymmärrystä siitä, että uskonnoilla ja katsomuksilla eettisinä arvojärjestelminä on tärkeä merkitys ja rooli ekologisesti kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa.

Globaali- ja kulttuuriosaamisen kehittäminen kytkeytyy vahvasti uskonnon oppiaineen keskeisiin tavoitteisiin. Uskonnon oppiaineessa tarkastellaan monipuolisesti uskontojen, kulttuurien ja yhteiskuntien vuorovaikutusta ja vahvistetaan näin ymmärrystä suomalaisesta, eurooppalaisesta ja globaalista kulttuuriperinnöstä ja niiden moninaisuudesta. Uskonnon opetus tarjoaa turvallisen tilan käsitellä yksilön, yhteisön ja suomalaisen yhteiskunnan suhteita sekä niihin liittyviä ajatuksia ja tunteita. Arvoja ja katsomuksia pohtivana oppiaineena uskonto rakentaa valmiuksia toimia moniarvoisissa globaaleissa toimintaympäristöissä sekä muuttuvissa media- ja teknologiaympäristöissä.

Tavoitteet

Uskonnon opetuksen tavoitteena on, että

opiskelija

- osaa hankkia, soveltaa, analysoida, arvioida ja esittää uskontoihin ja katsomuksiin liittyvää tietoa
- kehittää uskontoihin ja katsomuksiin liittyvää kulttuurista lukutaitoaan
- hallitsee uskonnollisiin ja eettisiin kysymyksiin liittyviä ajattelu- ja vuorovaikutustaitoja
- tuntee uskonnon tutkimuksen keskeisiä käsitteitä, näkökulmia ja menetelmiä
- perehtyy uskontojen historialliseen ja ajankohtaiseen merkitykseen sekä yhteiskunnan, kulttuurin ja uskonnon vuorovaikutukseen eri puolilla maailmaa
- perehtyy opiskeltavan uskonnon erityispiirteisiin Suomessa ja muualla maailmassa
- tunnistaa ja ymmärtää uskontojen sisäistä moninaisuutta
- ymmärtää uskonnon erityisluonnetta, esimerkiksi uskonnollisen kielen ja symboliikan erityispiirteitä, sekä tunnistaa ja osaa analysoida uskonnollisen ja tieteellisen tiedon ominaispiirteitä
- kehittää valmiuksia rakentaa ja jäsentää omaa maailmankatsomustaan ja kulttuuri-identiteettiään
- kehittää valmiuksia ymmärtää ihmisiä, joilla on erilainen vakaumus, sekä valmiuksia toimia moniarvoisissa, moniuskontoisissa ja kansainvälisissä toimintaympäristöissä
- ymmärtää ja kunnioittaa ihmisoikeuksia ja osaa tarkastella uskontoja ja katsomuksia ihmisoikeusnäkökulmasta
- kehittää valmiuksia rakentaa ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävää tulevaisuutta sekä toimia yhteiskunnan aktiivisena ja vastuullisena jäsenenä.

Arviointi

Uskonnon oppiaineessa arvioinnin tehtävänä on kannustaa opiskelijaa opiskelemaan ja oppimaan sekä antaa palautetta hänen oppimisprosessistaan ja osaamisestaan. Opetuksessa ohjataan ja tuetaan opiskelijaa oman oppimisprosessinsa pitkäjänteisessä suunnittelussa ja arvioinnissa. Arviointi on monipuolista, ja siihen kuuluu sekä oppimisprosessin aikainen palaute että opitun ja osaamisen arviointi. Arviointi kohdistuu laaja-alaisen osaamisen ja uskonnon oppiaineen yleisten tavoitteiden saavuttamiseen moduulikohtaisia tavoitteita ja keskeisten sisältöjen hallintaa painottaen. Arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen näyttöön sekä opiskelijan uskonnolliseen ja katsomukselliseen yleissivistykseen liittyvien tietojen ja taitojen havainnointiin. Arvioinnissa kiinnitetään

huomiota käsitteiden ja kokonaisuuksien hallintaan, tiedon soveltamiseen, analysointiin, arvioimiseen ja esittämiseen sekä tiedonhankintataitoihin ja työskentelyyn erilaisissa oppimistilanteissa.

Paikalliset kirjaukset

Nivalan lukiossa annetaan opetusta evankelisluterilaisessa uskonnossa.

Evankelisluterilainen uskonto (UE)

PAKOLLISET OPINNOT

Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä (UE1) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa ja osaa analysoida maailman uskontotilannetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä sekä uskontojen sisäistä monimuotoisuutta
- osaa jäsentää uskontoa ja uskonottomuutta ilmiönä
- hahmottaa ja osaa analysoida juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin yhteisiä juuria, keskeisiä piirteitä, kulttuuriperintöä ja vaikutusta yhteiskuntaan sekä kehittää niihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa
- kehittää valmiuksia toimia moniuskontoisissa ja monikulttuurisissa ympäristöissä ja työelämässä sekä keskustella uskontoihin liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä

Keskeiset sisällöt

- uskonto ilmiönä, uskonnon määrittely sekä uskonnon ja tieteen suhde
- maailman uskontotilanne, uskonnollisuuden ja uskonottomuuden piirteitä nykyajassa sekä uskonnonvapaus ihmisoikeutena
- uskontojen merkitys kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä muita ajankohtaisia uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä kysymyksiä
- juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin kulttuuritausta, synty sekä niiden keskeiset ja yhteiset piirteet
- pyhien kirjojen synty, asema, käyttö ja tulkintatavat juutalaisuudessa, kristinuskossa ja islamissa
- juutalaisuuden ja islamin oppi, etiikka ja elämäntapa

- juutalaisuuden ja islamin sisäinen monimuotoisuus, suhde yhteiskuntaan sekä merkitys länsimaiselle kulttuurille

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija saa välineitä oman identiteetin, elämänkatsomuksen ja maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arviointiin tutustuttaessa esimerkiksi uskontoon ja uskonnottomuuteen ilmiöinä. Opintojakson sisällöt tukevat valmiuksia ymmärtää ja arvostaa itseä ja muita, mikä on keskeistä niin yksilön kuin yhteisöjen hyvinvoinnin kannalta.

Perehdyttäessä uskontoihin ja katsomuksiin opiskelija oppii ottamaan huomioon katsomuksellisia näkökohtia vuorovaikutuksessaan muiden kanssa ja erilaisissa toimintaympäristöissä.

Opintojaksossa käsiteltyjen sisältöjen, kuten juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin tarkastelun kautta opiskelija oppii tunnistamaan ja refleктоimaan kulttuuriperintöjä, arvoja ja ihmisten erilaisia toimintaympäristöjä. Kulttuuriosaaminen puolestaan kannustaa vuorovaikutusosaamiseen.

Arviointi

Opintojakson tavoitteita voidaan arvioida mm. summatiivisella arvioinnilla, itsearviointilla, vertaisarviointilla sekä palautteen kautta. Erilaisten kirjallisten tuotosten lisäksi arvioinnin kohteena on myös opintojakson aikainen jatkuva näyttö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Maailmanlaajuinen kristinusko (UE2) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa ja osaa analysoida kristinuskon merkitystä kulttuurin, yhteiskunnan ja yksilön näkökulmasta sekä kehittää kristinuskoon liittyvää kulttuurista lukutaitoa

- tuntee kristinuskon keskeiset suuntaukset ja niiden syntytaustan sekä pystyy vertailemaan niiden keskeisiä piirteitä
- perehtyy kristinuskon erilaisiin tulkintatapoihin ja ilmenemismuotoihin eri puolilla maailmaa
- osaa analysoida ja arvioida ajankohtaisia kristinuskoon liittyviä mediasisältöjä ja keskustelujä
- kehittää valmiuksia toimia moniarvoisissa toimintaympäristöissä

Keskeiset sisällöt

- kristinuskon asema ja vuorovaikutus ympäröivän kulttuurin kanssa eri puolilla maailmaa
- uskonnon asema sekä uskonnon ja valtion suhteet Euroopassa
- katolisen, ortodoksisen ja protestanttisen, erityisesti luterilaisen, kristillisyyden synty, erityispiirteet, eettinen ajattelu ja yhteiskunnalliset vaikutukset
- karismaattinen kristillisyyden ilmiönä
- kristillisperäisten uskontojen pääpiirteet
- ekumenia ja uskontodialogi
- kristinusko ja ympäristökysymykset sekä muita ajankohtaisia kristinuskoon liittyviä kysymyksiä ja niiden taustoja

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen
- Eettisyys ja ympäristöosaaminen
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Tutustumalla monipuolisesti kristinuskon asemaan ja vuorovaikutukseen ympäröivän kulttuurin kanssa eri puolilla maailmaa opiskelija saa välineitä oman identiteetin, elämäntutkimuksen ja maailmantutkimuksen rakentamiseen ja arviointiin.

Perehdyttäessä kristinuskon monimuotoisuuteen sekä ekumeniaan ja uskontodialogiin opiskelija saa valmiuksia toimia moniarvoisissa toimintaympäristöissä.

Tutustumalla uskonnon asemaan sekä uskonnon ja valtioiden suhteisiin Euroopassa sekä kristinuskon vaikutukseen ympäröivän kulttuurin kanssa opiskelija saa välineitä hahmottaa yksilöiden ja yhteisöjen erilaisia mahdollisuuksia ja asemaa yhteiskunnassa.

Tutustuttaessa kristinuskon eri muotojen eettiseen ajatteluun sekä kristinuskon ilmenemiseen eri maanosissa lisätään opiskelijan ymmärrystä siitä, että uskonnoilla ja katsomuksilla eettisinä arvojärjestelminä on tärkeä merkitys ekologisesti kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa.

Opintojaksossa käsiteltyjen sisältöjen kautta opiskelija oppii tunnistamaan ja refleктоimaan kulttuuriperintöjä, arvoja, ihmisten erilaisia toimintaympäristöjä ja muita seikkoja, joiden pohjalle kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat omassa arjessa sekä suomalaisessa yhteiskunnassa, Euroopassa ja globaalisti.

Arviointi

Opintojakson tavoitteita voidaan arvioida mm. summatiivisella arvioinnilla, itsearviointilla, vertaisarviointilla sekä palautteen kautta. Erilaisten kirjallisten tuotosten lisäksi arvioinnin kohteena on myös opintojakson aikainen jatkuva näytö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä (UE3) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneisiin uskontoihin osana yksilön ja yhteisön elämää sekä niiden kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin
- tunnistaa ja osaa analysoida Intiassa, Kiinassa ja Japanissa kehittyneiden uskontojen ilmenemistä ja vaikutuksia länsimaissa
- hahmottaa ja osaa analysoida luonnonuskontojen nykytilannetta ja keskeisiä piirteitä
- hahmottaa ja osaa analysoida uusien uskonnollisten liikkeiden taustoja ja keskeisiä piirteitä
- kehittää uskontoihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa ja valmiuksia toimia työelämässä ja kansainvälisissä toimintaympäristöissä

Keskeiset sisällöt

- hindulainen maailmankuva, elämäntapa ja etiikka, hindulaisuuden monimuotoisuus ja vaikutukset Intian kulttuuriin ja yhteiskuntaan sekä Intian nykypäivän uskontotilanne
- jainalaisuuden ja sikhiläisyyden keskeiset piirteet ja eettiset periaatteet
- buddhalainen elämäntapa ja etiikka sekä buddhalaisuuden opetukset, suuntaukset ja keskeiset vaikutukset Aasian kulttuureihin
- Kiinan vanhan kansanuskon, kungfutselaisuuden ja taolaisuuden keskeiset piirteet ja vaikutus kiinalaiseen ajatteluun ja yhteiskuntaan sekä Kiinan nykypäivän uskontotilanne
- shintolaisuuden keskeiset piirteet sekä uskontojen vaikutuksia kulttuuriin ja yhteiskuntaan Japanissa
- Intiassa, Kiinassa ja Japanissa kehittyneiden uskontojen vaikutuksia länsimaissa
- luonnonuskontojen ja vodou-sukuisten uskontojen keskeiset piirteet ja levinneisyys
- uusien uskonnollisten liikkeiden taustaa ja keskeisiä piirteitä

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Vuorovaikutusosaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen
- Eettisyys ja ympäristöosaaminen
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Perehdyttäessä eri uskontoihin ja niiden merkityksiin yksilöiden ja yhteisöjen elämässä opiskelija saa välineitä huomioida katsomuksiin liittyviä tekijöitä omassa vuorovaikutuksessaan.

Kulttuurisen lukutaidon kehityttyä opiskelija vahvistaa valmiuksiaan toimia katsomuksellisesti moninaisissa ja globaaleissa opiskelu- ja työympäristöissä.

Uskontojen yhteiskunnallisiin vaikutuksiin perehtyminen lisää ymmärrystä siitä, uskonnot ja katsomukset voivat joko edistää tai estää toimintaa ekologisesti kestäväen tulevaisuuden puolesta.

Tutustuttaessa eri uskontojen keskeisiin piirteisiin ja niiden rooliin osana yksilöiden ja yhteisöjen elämäntapaa, opiskelija rakentaa ymmärrystä maailman ja yhteiskunnan moninaisuudesta, jossa erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään.

Arviointi

Opintojakson tavoitteita voidaan arvioida mm. summatiivisella arvioinnilla, itsearvioinnilla, vertaisarvioinnilla sekä palautteen kautta. Erilaisten kirjallisten tuotosten lisäksi arvioinnin kohteena on myös opintojakson aikainen jatkuva näyttö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa (UE4) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu monipuolisesti uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen nyky-Suomessa sekä perehtyy uskontojen vaikutukseen ja merkitykseen julkisella, yksityisellä, kolmannella ja neljännellä sektorilla
- ymmärtää, että tietoa uskonnoista ja katsomuksista tarvitaan yhteiskuntaelämän eri osa-alueilla
- tunnistaa ja osaa analysoida muinaissuomalaisen uskontoperinteiden ja kristinuskon vaikutuksia suomalaisessa kulttuuriperinnössä
- osaa analysoida ja arvioida uskonnonvapautteen, uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen sekä uskonnottomuuteen ja uskontokritiikkiin liittyvää ajankohtaista keskustelua
- kehittää valmiuksia osallistua uskonnollisia, katsomuksellisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä koskevaan dialogiin sekä osaa toimia kulttuuri- ja katsomustietoisena ja aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä

Keskeiset sisällöt

- Suomen uskontotilanne, suomalainen uskonnollisuus ja sekularisaatio
- uskonto ja uskonnolliset yhteisöt suomalaisessa ja yleiseurooppalaisessa lainsäädännössä, uskonnon- ja katsomuksenvapaus sekä yhdenvertaisuuteen ja syrjintään liittyvät kysymykset
- uskonnon merkitys ja näkyvyys julkisella sektorilla, politiikassa, työelämässä ja taloudessa, uskonnolliset yhteisöt kolmannen sektorin toimijoina sekä uskonto yksilöiden ja perheiden elämässä ja tapakulttuurissa huomioiden uskonnon rooli etnisten ja kielellisten vähemmistöjen elämässä Suomessa
- muinaissuomalaiset uskontoperinteet ja niiden merkitys suomalaisessa kulttuuriperinnössä sekä kristinusko yhteiskunnan ja kulttuurin muokkaajana Suomessa eri aikoina

- uskonottomuus, uskontokritiikki ja uskonoton tapakulttuuri nykypäivän Suomessa
- uskontojen ja katsomusten välinen dialogi nykypäivän Suomessa

Osana opintojaksoa voidaan toteuttaa vapaaehtoistyöhön liittyvä projekti tai perehtyä jonkin uskonnollisen yhteisön yhteiskunnalliseen toimintaan.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen

Käsiteltäessä suomalaista uskonnollisuutta ja uskonottomuutta, uskonnon- ja katsomuksenvapautta sekä yhdenvertaisuuteen ja syrjintään liittyviä kysymyksiä opiskelija saa välineitä oman identiteettinsä rakentamiseen sekä itsensä ja toisten arvostamiseen. Opintojakso valottaa myös sitä, miten kirkko/kristinusko on vaikuttanut ihmisten hyvinvointiin eri aikoina.

Perehdyttäessä suomalaisen katsomuksellisen kentän piirteisiin opiskelija saa valmiuksia empatiaan, yhteistyöhön ja kunnioittavaan vuoropuheluun.

Opintojakson sisältöjä opiskeltaessa opiskelija kehittää uskontoihin ja katsomuksiin liittyvää ymmärrystään ja dialogitaitojaan, mikä vahvistaa opiskelijan edellytyksiä osallisuuteen ja osallistumiseen sekä rohkaisee häntä toimimaan ihmisoikeuksia kunnioittavan yhteiskunnan ja erilaisten yhteisöjen vastuullisena jäsenenä.

Arviointi

Opintojakson tavoitteita voidaan arvioida mm. summatiivisella arvioinnilla, itsearvioinnilla, vertaisarvioinnilla sekä palautteen kautta. Erilaisten kirjallisten tuotosten lisäksi arvioinnin kohteena on myös opintojakson aikainen jatkuva näyttö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa (UE5) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ja osaa analysoida uskonnon ja taiteen suhdetta: taiteen ja arkkitehtuurin merkitystä uskonnoissa sekä uskontojen vaikutusta taiteen kehitykseen
- perehtyy siihen, miten uskonnollisen taiteen kautta ilmaistaan uskonnon, erityisesti kristinuskon, keskeisiä oppeja ja kertomuksia
- tunnistaa uskonnollista symboliikkaa ja perehtyy siihen, miten taiteessa ja populaarikulttuurissa käsitellään uskonnollisia teemoja
- harjaannuttaa taitoa tulkita uskontoon liittyviä ulottuvuuksia taiteen ja populaarikulttuurin eri muodoissa

Keskeiset sisällöt

- uskontojen ja taiteen vuorovaikutus, uskontojen merkitys taiteen kehityksessä
- uskonnollinen taide ja uskonnon ilmeneminen eri taidemuodoissa
- uskonnollisten tilojen arkkitehtuuri uskonnon ja sen erityispiirteiden kuvaajana
- uskonnollisia teemoja, symboliikkaa ja myyttejä eri taidemuodoissa ja populaarikulttuurissa
- Raamatun kertomusten ja kristillisen opin erilaisten tulkintojen tarkastelu taiteen eri muotojen avulla

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Vuorovaikutusosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Tutustumalla uskonnolliseen symboliikkaan sekä siihen, miten uskonnollisen taiteen kautta ilmaistaan uskontojen oppeja ja kertomuksia opiskelija harjaannuttaa monilukutaitoaan ja valmiuksiaan olla kanssakäymisessä toisten kanssa yli kieli-, katsomus- ja kulttuurirajojen.

Opiskelijaa rohkaistaan kehittyvien tulkitsemisen taitojensa luovaan soveltamiseen moninaisissa toimintaympäristöissä.

Perehtymällä uskonnolliseen taiteeseen ja symboliikkaan opiskelija oppii osaltaan tunnistamaan ja refleктоimaan kulttuuriperintöjä, arvoja, ihmisten erilaisia

toimintaympäristöjä ja muita seikkoja, joiden pohjalle kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat eri kulttuureissa.

Arviointi

Opintojakson tavoitteita voidaan arvioida mm. summatiivisella arvioinnilla, itsearvioinnilla, vertaisarvioinnilla sekä palautteen kautta. Erilaisten kirjallisten tuotosten lisäksi arvioinnin kohteena on myös opintojakson aikainen jatkuva näyttö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Uskonto, tiede ja media (UE6) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa uskonnon tutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla sekä tuntee ajankohtaista tutkimusta
- tunnistaa ja osaa analysoida uskuntoon liittyviä ajankohtaisia teemoja ja sisältöjä mediassa
- osaa analysoida uskonnon ja median välisiä suhteita sekä arvioida kriittisesti uskuntoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä
- kehittää valmiuksia tuottaa ja esittää uskuntoon liittyvää tietoa
- kertaa lukion uskonnon opintojaksojen keskeisiä sisältöjä
- valmistautuu uskonnon ainereaalikokeeseen yo-kokeiden aikaisempiin kysymyksiin tutustumalla ja harjoittelemalla vastaamaan niihin

Keskeiset sisällöt

- uskonnon tutkimuksen ajankohtaisia näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla: uskontotieteen ja teologian eri tutkimusalat sekä taiteentutkimus, kulttuurintutkimus ja yhteiskuntatieteet
- uskonnollinen media ja median käyttö uskonnoissa
- uskonnollisen kielen ja kuvaston käyttö eri medioissa
- uskontojen mediajulkisuus
- uskontoilmiön käsittely mediassa, kuten uskontoihin liittyvät asenteet ja mielikuvat, uskontojen rooli konflikteissa ja rauhan rakentamisessa, uskonnot ja ympäristökysymykset, uskonnot ja eettiset kysymykset, uskontokritiikki
- lukion uskonnon opintojaksojen keskeiset sisällöt
- uskonnon ainereaalikokeeseen valmistautuminen

Osana opintojaksoa voidaan toteuttaa uskontoon liittyvä mediasisältö, media-analyysi tai pienimuotoinen uskontoon liittyvä tutkimus.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Vuorovaikutusosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen

Uskontoon liittyviin tutkimuksiin ja mediasisältöihin perehtyminen antaa opiskelijalle valmiuksia osallistua dialogiin, joka liittyy uskonnollisiin, katsomuksellisiin, eettisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin.

Tutustuminen uskonnon tutkimuksen ajankohtaisiin näkökulmiin ja menetelmiin eri tieteenaloilla kehittää opiskelijan monitieteistä osaamista sekä antaa mahdollisuuden oman ajattelun, näkemysten ja toiminnan arvolähtökohtien pohdintaan.

Lukion uskonnon opintojaksojen keskeisten sisältöjen kertaaminen auttaa muodostamaan laajaa kokonaiskäsitystä maailman uskonnollisesta ja katsomuksellisesta tilanteesta. Samalla ymmärrys uskontojen ja katsomusten merkityksestä yksilöiden ja yhteisöjen elämässä syvenee.

Uskontoon liittyviin tutkimuksiin ja mediasisältöihin tutustuminen auttaa opiskelijaa havaitsemaan uskonnon ja yhteiskunnan erilaisia suhteita eri puolilla maailmaa.

Arviointi

Opintojakson tavoitteita voidaan arvioida mm. summatiivisella arvioinnilla, itsearviointilla, vertaisarviointilla sekä palautteen kautta. Erilaisten kirjallisten tuotosten lisäksi arvioinnin kohteena on myös opintojakson aikainen jatkuva näyttö.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

7.14 Terveystieto (TE)

Oppiaine ja tehtävä

Terveystieto on monitieteinen oppiaine, jonka tehtävänä on opiskelijan terveysosaamisen kehittäminen. Terveysosaaminen ilmenee asiatietojen ja käsitteiden hallintana, terveyteen liittyvinä taitoina, kykynä itsenäiseen kriittiseen

ajatteluun, itsetuntemuksen syventymisenä sekä eettisenä vastuullisuutena. Se mahdollistaa terveyden laaja-alaisuuden hahmottamisen sekä antaa valmiuksia tunnistaa ja muokata tekijöitä, jotka mahdollistavat opiskelijan oman ja muiden ihmisten terveyden sekä ympäristön terveellisyyden arvostamisen, edistämisen ja ylläpitämisen. Terveys ymmärretään fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena hyvinvointina sekä toimintakyknä. Oppiaineen arvopohja rakentuu elämän kunnioittamisen, ihmisoikeuksien mukaisen arvokkaan elämän, tasa-arvon, yhdenvertaisuuden, vastuullisuuden ja aktiivisen kansalaisuuden perustalle.

Opetuksessa haastetaan tarkastelemaan terveyttä, turvallisuutta, terveyden edistämistä ja sairauksien ehkäisyä sekä näihin liittyviä ilmiöitä moniulotteisina kokonaisuuksina yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan sekä globaalin maailman näkökulmasta. Olennaista on ohjata opiskelijaa ymmärtämään terveyttä voimavarana, jonka pohjalta monet muut arkielämän toiminnot rakentuvat. Opetuksessa perehdytään oppiaineen taustalla olevien tieteenalojen kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Opetuksen tarkoituksena on tukea opiskelijan valmiuksia yksilölliseen ja yhteisölliseen tiedon hankintaan, rakentamiseen ja käyttämiseen sekä taitoa arvioida kriittisesti terveyteen liittyvää tietoa ja viestintää. Oppiaineen tehtävänä on myös kehittää opiskelijan valmiuksia omien terveyteen liittyvien valintojen ja tottumusten taustalla vaikuttavien tekijöiden analysointiin ja seurausten arviointiin sekä itselle sopivien oppimisen tapojen tunnistamiseen. Opetuksessa kehitetään opiskelijan kykyä tarkastella monipuolisesti terveyteen ja sairauteen liittyviä eettisiä ja oikeudellisia kysymyksiä. Lisäksi terveyden osalta edistetään valmiuksia tarkoituksenmukaisten ja perusteltujen valintojen tekemiseen sekä omien voimavarojen ja kestäväen tulevaisuuden rakentamiseen.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Laaja-alainen osaaminen toteutuu terveystiedon opetuksessa monipuolisesti ja auttaa siten osaltaan opiskelijaa kehittymään tasapainoiseksi ja sivistyneeksi ihmiseksi.

Terveystiedon opetus tuottaa **hyvinvointiosaamista** kehittämällä ymmärrystä keskeisistä hyvinvointiin liittyvistä yksilöllisistä, yhteisöllisistä ja yhteiskunnallisista edellytyksistä sekä lisäämällä valmiuksia oman ja muiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Terveystiedossa kehitetään opiskelijan itsetuntemusta, mikä auttaa tunnistamaan omia vahvuuksia ja rakentamaan identiteettiä.

Vuorovaikutusosaaminen kehittyy terveystiedossa sekä oppiaineen sisältöjen että käytettävien opetusmenetelmien avulla. Opetuksessa käsitellään mielen hyvinvointiin liittyviä tekijöitä, kuten tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Yhteisöllinen tiedonrakentaminen edistää sosiaalisia taitoja ja kykyä yhteistyöhön.

Eri tieteenaloihin perustuvana oppiaineena terveystiedolle on luontevaa kehittää **monitieteistä ja luovaa osaamista**. Terveystiedossa opiskelija ohjataan yhdistelemään eri tieteenalojen tuottamaa tietoa ja muodostamaan näin itselle uutta tietoa. Oppiaine sisältää tavoitteita, jotka ohjaavat tiedon soveltamiseen ja kriittiseen tulkintaan. Terveystiedon tavoitteet tukevat myös oppimisen säätelyä ohjaamalla opiskelijaa löytämään itselle sopivia oppimisen tapoja ja pohtimaan oppiaineen aihepiirien merkitystä itselle.

Oppiaineen tavoitteet ja arvoperusta ohjaavat opiskelijaa pohtimaan esimerkiksi turvallisen ympäristön edellytyksiä, terveyden eriarvoisuutta sekä elintapavalintojen seurauksia. Näiden aihepiirien tarkastelu tuottaa aineksia turvallisen, oikeudenmukaisen ja kestävän tulevaisuuden hahmottamiseen ja kehittävät siten **yhteiskunnallista osaamista**.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen näkyy terveystiedon opetuksessa erilaisten ympäristöjen terveysvaikutuksiin liittyvien omien kulutustottumusten analysointina ja seurausten arviointina sekä eettisten kysymysten ratkomisena.

Terveystiedossa etsitään selityksiä erilaisten terveyskulttuurien ilmiöiden syntymiselle ja arvioidaan niiden merkitystä. Lisäksi tarkastellaan globaaleja terveyskysymyksiä ja niihin vaikuttamista. Tällaisten aihepiirien käsittely vahvistaa osaltaan **globaali- ja kulttuuriosaamista**.

Tavoitteet

Terveystiedon opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy luomaan kokonaiskuvaa terveydestä ja sen yksilöllisistä, yhteisöllisistä, yhteiskunnallisista ja globaaleista edellytyksistä, pystyy tekemään perusteltuja ehdotuksia siitä, miten omaa, muiden ihmisten sekä ympäristön terveyttä ja turvallisuutta voidaan ylläpitää tai edistää, sekä osaa käyttää terveystiedon käsitteitä asianmukaisesti
- osaa hakea tietoa eri lähteistä, soveltaa ja analysoida terveyteen liittyvää tietoa sekä arvioida tiedon luotettavuutta ja pätevyyttä, ymmärtää tieteellisen tiedon ja arkitiedon eron terveyden ja sairauksien riskien, syiden, vaikutusmekanismien ja seurausten selittämisessä sekä osaa perustella näkemyksiään tutkimustiedon avulla
- osaa analysoida ja arvioida omien tarpeiden, käsitysten, kokemusten, asenteiden ja arvojen ohjaavaa vaikutusta terveyteen liittyvissä valinnoissa sekä omien elintapojen ja kulutustottumusten vaikutuksia terveyteen ja ympäristöön
- osaa analysoida terveyteen ja sairauksiin liittyviä eettisiä kysymyksiä sekä kestävän kehityksen edellytyksiä ja vaikutuksia terveyteen

- osaa valita itselle sopivia ja tilanteen kannalta tarkoituksenmukaisia oppimisen tapoja sekä osaa asettaa tavoitteita omalle oppimiselleen ja pystyy arvioimaan niiden saavuttamista realistisesti.

Arviointi

Arvioinnin tehtävänä on tukea oppimista sekä antaa opiskelijalle tietoa hänen edistymisestään ja oppimistuloksistaan. Arviointi perustuu oppiaineen tavoitteista johdettuihin kriteereihin, ja se koostuu monipuolisesta oppimisprosessin aikaisesta ja osaamisen summatiivisesta arvioinnista sisältäen myös itse- ja vertaisarviointia. Kriteerien avaaminen opiskelijoille opintojakson alussa sekä opintojakson aikana suoritettu arviointi ja palaute auttavat opiskelijaa suuntaamaan oppimistaan.

Arviointi kohdistuu oppimäärän asiatietojen hallintaan ja käsitteiden täsmälliseen käyttöön, opiskelijan tiedonhankintataitoihin sekä kykyyn soveltaa, analysoida, arvioida ja yhdistellä terveyttä ja sairauksia koskevaa tietoa sekä rakentaa sille perusteluja. Arvioinnissa otetaan huomioon myös opiskelijan kyky tarkastella monipuolisesti terveyteen ja sairauksiin liittyviä eettisiä kysymyksiä. Lisäksi arvioinnissa huomioidaan opiskelijan kyky asettaa oppimistavoitteita ja arvioida niiden saavuttamista. Arviointi ei saa kohdistua opiskelijan arvoihin, asenteisiin, terveyskäyttäytymiseen tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin sinänsä, vaan arviointi keskittyy opiskelijan valmiuksiin analysoida, arvioida sekä perustella näkemyksiään ja erilaisia terveystottumuksia.

PAKOLLISET OPINNOT

Terveys voimavarana (TE1) (2op)

Opintojaksolla luodaan kokonaiskuvaa ihmisen voimavaroista, terveyden edistämisestä sekä terveyttä määrittävistä tekijöistä, niiden yhteyksistä ja vaikutusmekanismeista. Lisäksi syvennetään ja laajennetaan perusopetuksen aikana hankittua ymmärrystä elintapojen merkityksestä terveydelle ja arvioidaan terveyden edellytysten toteutumista omassa elämässä, perheessä ja lähiyhteisöissä.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy kuvailemaan ja jäsentelemään keskeisiä ihmisen voimavaroja ja terveyttä määrittäviä tekijöitä sekä analysoimaan niiden yhteyksiä ja vaikutusmekanismeja terveyteen

- osaa selittää erilaisten terveystilanteiden ilmiöiden muodostumista ja arvioida niiden merkitystä terveydelle sekä soveltaa keskeisiä sosiaalipsykologisia malleja ja teorioita elintapojen omaksumisen selittämisessä
- tunnistaa omiin elintapoihinsa vaikuttavia tekijöitä ja pystyy arvioimaan elintapavalintojen merkitystä omalle ja lähiympäristön terveydelle sekä antamaan perusteltuja ehdotuksia siitä, miten terveyttä edistäviä elintapoja voidaan ylläpitää ja vaarantavia ehkäistä.

Keskeiset sisällöt

Terveyden kokonaisvaltaisuus

- terveyttä määrittävät keskeiset tekijät ja niiden vaikutusmekanismit
- terveyttä ja elintapoja selittävät keskeiset sosiaalipsykologiset teoriat ja mallit: suunnitellun käyttäytymisen teoria, sosiaalis-kognitiivinen teoria, terveystilanteiden malli, muutosvaihemalli
- terveystilanteiden ilmiöitä: terveyden arvostamisen ja käyttäytymisen välinen ristiriita, medikalisaatio ja terveyden sairastuminen, elintapoihin puuttuminen, uskomus- eli vaihtoehtohoidot

Kehon ja mielen hyvinvoinnin keskeiset perusteet

- terveyttä edistävä ravinto, liikunta, lepo, uni sekä painonhallinta
- seksuaalisuus, seksuaaliterveys, seksuaalioikeudet
- mielenterveyttä suojaavat yksilölliset, yhteisölliset ja yhteiskunnalliset tekijät, stressi ja kriisit mielenterveyttä kuormittavina tekijöinä, keinoja kuormituksen hallintaan
- opiskeluhuvinvointi

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolle keskeisimmät laaja-alaiset osaamisalueet ovat

- hyvinvointiosaaminen
- vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson aikana opiskelija kehittää hyvinvointiosaamistaan tutustumalla terveyttä edistäviin ja sitä kuormittaviin tekijöihin sekä pohdiskelee omia mahdollisuuksiaan vaikuttaa näihin omassa elämässään. Opintojaksolla pyritään myös työskentelemään pareittain ja ryhmissä, mikä on omiaan harjaannuttamaan opiskelijoiden vuorovaikutusosaamista.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. terveystieteelle tyypillisten ajattelu- ja toimintatapojen omaksumista ja hyödyntämistä sekä käytännön terveystaitojen kartuttamista. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

Terveys ja ympäristö (TE2) (2op)

Opintojaksossa kehitetään valmiuksia arvioida kriittisesti terveyteen liittyvää tietoa ja viestintää sekä perehdytään tutkimustiedon hankkimisen periaatteisiin. Keskeistä on mediaympäristön ohella tarkastella myös muiden elinympäristöjen terveysvaikutuksia sekä arvioida omien valintojen merkitystä ympäristön terveellisyydelle. Lisäksi opintojaksossa syvennyttään riippuvuuksiin ja niiden vaikutuksiin.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tietää tutkimustiedon hankkimisen periaatteista ja tutkimusprosessin vaiheista sekä osaa soveltaa näitä tietoja ja kuvata perustellen, miten terveyteen, terveyskäyttämiseen ja toimintakykyyn liittyvistä aiheista voidaan saada luotettavaa ja monipuolista tutkimustietoa
- osaa hakea tietoa ja pystyy vertailemaan eri lähteiden luotettavuutta
- osaa kuvata terveysviestinnän muotoja ja vaikutuskeinoja sekä analysoida terveysviestinnän merkitystä ihmisten terveyskäsitteille ja terveydelle
- osaa esitellä ja analysoida fyysisen ja psykososiaalisen ympäristön yhteyksiä ja vaikutuksia terveydelle sekä arvioida omien elintapojen ja kulutustottumusten merkitystä ympäristön terveydelle ja terveellisyydelle
- osaa eritellä riippuvuuden muotoja ja niiden syntyyn vaikuttavia tekijöitä sekä analysoida riippuvuuksiin liittyviä terveys- ja muita haittoja.

Keskeiset sisällöt

Terveyteen liittyvän tiedon hankinta, arviointi ja tulkinta

- tieteellinen tieto ja arkitieto, ajattelun vinoumia, tutkimusprosessin vaiheet, tutkimustiedon luotettavuuden arviointi
- terveysviestinnän muotoja ja vaikutuskeinoja, terveysviestinnän merkityksen ja luotettavuuden arviointi

Ympäristön terveellisyys ja turvallisuus

- rakennetun ympäristön, luonnonympäristön ja psykososiaalisen ympäristön yhteyksiä ja vaikutuksia terveyteen
- kestävä kehitys ja terveys
- ympäristöjen turvallisuus ja väkivallan ehkäisy
- työhyvinvointi

Mielihyvä ja riippuvuus

- riippuvuuteen vaikuttavat biologiset, psyykkiset ja sosiaaliset mekanismit
- keskeiset aine- ja toiminnalliset riippuvuudet, riippuvuuksien syitä ja ehkäisykeinoja, riippuvuuksien aiheuttamia haittoja

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolle keskeisimmät laaja-alaiset osaamisalueet ovat

- eettinen- ja ympäristöosaaminen
- yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksolla opiskelija tutustuu terveystieteen rooliin osana yhteisöllistä, yhteiskunnallista sekä globaalia rakennettua ja luonnollista ympäristöä. Hän perehtyy myös terveysviestinnän perusteisiin ja pyrkii arvioimaan mediasta löytyvää terveystieteellistä informaatiota kriittisesti.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. terveystieteelle tyypillisten ajattelu- ja toimintatapojen omaksumista ja hyödyntämistä sekä käytännön terveystaitojen kartuttamista. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Terveys ja yhteiskunta (TE3) (2op)

Opintojaksossa ohjataan tarkastelemaan laajasti terveyden edistämisen ja sairauksien ehkäisyn historiallisia kehityslinjoja sekä tulevaisuuden haasteita yhteiskunnassa. Tehtävänä on avata keskeisiin tarttumattomiin ja tartuntatauteihin liittyviä tekijöitä sekä tarkastella sosiaali- ja terveystalouden, itsehoidon ja omahoidon merkitystä terveydelle. Olennaista on myös perehtyä terveyteen ja sairauksiin liittyviin eettisiin kysymyksiin sekä globaaleihin terveyshaasteisiin.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa kuvata ja analysoida yhteiskunnallisten olosuhteiden, sosiaali- ja terveystalouden ja muun yhteiskuntapolitiikan, tieteen sekä teknologian muutosta, kehitystä ja yhteyksiä väestön terveyteen
- pystyy erittelemään keskeisten tarttumattomien ja tartuntatautien riskitekijöitä, esittämään perusteltuja ratkaisuja näiden ehkäisemiseksi sekä arvioimaan sairauksien ja tautien merkitystä yksilölle ja yhteiskunnalle sekä elintapojen vaikutuksia tarttumattomien ja tartuntatautien näkökulmasta
- osaa esitellä perustellen, mihin sosiaali- tai terveystalouteen yksilö voi hakeutua erilaisissa tilanteissa, arvioida kriittisesti palvelujen järjestämistä ja tuottamista sekä arvioida sosiaali- ja terveystalouden, itsehoidon ja omahoidon merkitystä terveydelle
- osaa analysoida terveyteen ja sairauksiin liittyviä eettisiä kysymyksiä, kuvata ja arvioida terveyteen ja terveyden eriarvoisuuteen vaikuttavia tekijöitä Suomessa ja globaalisti sekä analysoida terveyserojen kaventamiseen vaikuttavia tekijöitä.

Keskeiset sisällöt

Terveyden edistäminen ja sairauksien ehkäisy eri aikakausina

- terveyskasityksiä ja sairauksien selitysmalleja
- keskeisiä väestöjen terveyteen vaikuttaneita yhteiskunnallisia, tieteen ja teknologiaan liittyviä tekijöitä
- tulevaisuuden terveyshaasteita ja mahdollisuuksia

Sairaudet ja hoito

- epidemiologinen siirtymä, keskeiset tarttumattomat ja tartuntataudit
- sosiaali- ja terveystalouden järjestäminen, tuottaminen ja käyttäminen
- itsehoito ja omahoito

Eettiset kysymykset

- eettisen analysoinnin näkökulmia: hyveet, seuraukset, oikeudet, velvollisuudet, motiivit, arvot ja normit
- keskeisiä terveyteen ja sairauksiin liittyviä eettisiä ja oikeudellisia kysymyksiä kuten hedelmöityshoidot, abortti, elintapoihin liittyvä vapaus ja vastuu, seulonnat, geeniteknologia, eutanasia
- terveydenhuollon eettiset periaatteet, potilaan oikeudet, priorisointi
- terveys ja terveyden eriarvoisuus Suomessa ja globaalisti sekä niihin vaikuttaminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolle keskeisimmät laaja-alaiset osaamisalueet ovat

- monitieteinen ja luova osaaminen
- globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojakson aikana opiskelija tutustuu terveyden ja sairastamisen historiaan sekä terveystieteen merkitykseen eri aikakausina, mikä on omiaan kehittämään hänen monitieteistä ja luovaa osaamistaan. Globaali- ja kulttuuriosaamista tuetaan puolestaan tarkastelemalla terveystietoa osana historiallisia ja moderneja yhteisöjä sekä yhteisöjen ja yhteiskuntien välisiä terveyseroja.

Arviointi

Arviointi perustuu suullisten ja/tai kirjallisten näyttöjen ja kokeiden lisäksi jatkuvaan näyttöön, jossa arvioidaan mm. terveystieteelle tyypillisten ajattelu- ja toimintatapojen omaksumista ja hyödyntämistä sekä käytännön terveystaitojen kartuttamista. Arviointiin pyritään sisällyttämään myös opiskelijan itse- ja vertaisarviointia.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4-10.

KOULUKOHTAISET OPINNOT

Terveystiedon kertaus (TE4) (2op)

Opintojakso kertaan pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten opintojaksojen oppisisältöjä ja valmisteelee opiskelijoita ylioppilaskokeeseen.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- kertaan terveystiedon lukion oppimäärän keskeisimpiä teemoja ja syventää ymmärtämystään niistä
- kehittää oppimistaitojaan tehostaakseen opiskeluaan
- oppii hahmottamaan terveystieteellisiä vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
- harjoittelee ylioppilaskoemaisia tehtäviä ja niistä määräjassa selviytymistä
- harjoittelee erilaisten taulukoiden, kuvien, videoiden ja muiden materiaalien hyödyntämistä osana esseevastauksiaan

Keskeiset sisällöt

Terveys voimavarana

- terveyttä määrittävät keskeiset tekijät ja niiden vaikutusmekanismit, terveyttä ja elintapoja selittävät keskeiset sosiaalipsykologiset teoriat ja mallit, terveystieteelliset ilmiöt, terveyttä edistävä elämä, seksuaalisuus, seksuaaliterveys ja seksuaalioikeudet, mielenterveyttä suojaavat ja kuormittavat tekijät, opiskeluhuvinvointi

Terveys ja ympäristö

- tieteellinen tieto ja arkitieto, tutkimusprosessin vaiheet, tutkimustiedon luotettavuuden arviointi, terveystieteen muotoja ja vaikutuskeinoja, terveystieteen merkityksen ja luotettavuuden arviointi, rakennetun ympäristön, luonnonympäristön ja psykososiaalisen ympäristön yhteyksiä ja vaikutuksia terveyteen, kestävä kehitys ja terveys, ympäristöjen turvallisuus ja väkivallan ehkäisy, työhuvinvointi, riippuvuudet

Terveys ja yhteiskunta

- terveystieteen ja sairauksien selitysmalleja, väestöjen terveyteen vaikuttaneita tekijöitä, tulevaisuuden terveyshaasteita ja mahdollisuuksia, epidemiologinen siirtymä, keskeiset tarttumattomat ja tartuntataudit, sosiaali- ja terveystieteen järjestäminen, tuottaminen ja käyttäminen, itsehoito ja omahoito, eettisen analysoinnin näkökulmia, keskeisiä terveyteen ja sairauksiin liittyviä eettisiä ja oikeudellisia kysymyksiä, terveydenhuollon eettiset periaatteet, potilaan oikeudet, priorisointi, terveys ja terveyden eriarvoisuus

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolla käsitellään kaikkia aiemmilta opintojaksoilta tuttuja laaja-alaisia osaamisalueita ja syvennetään niiden ymmärtämystä.

Arviointi

Arviointi perustuu opiskelijan osallistumiseen oppitunneille sekä tämän suorittamiin kirjallisiin ja suullisiin harjoitteisiin. Arvioinnissa pyritään myös tarjoamaan välineitä vertais- ja itsearviointitaitojen kehittämiseen.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.15 Liikunta (LI)

Oppiaine ja tehtävä

Liikunnan opetuksen tehtävänä on tukea opiskelijan hyvinvointia, kehitystä ja oppimista. Liikunnassa opetetaan taitoja ja tietoja, joiden avulla opiskelija pystyy arvioimaan, ylläpitämään ja kehittämään fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyään. Opetuksen tavoitteena on ohjata opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta fyysisestä aktiivisuudestaan sekä toiminta- ja opiskelukyvystään. Opetuksessa korostetaan kokonaisvaltaista hyvinvointia edistävän liikunnan merkitystä osana aktiivista elämäntapaa. Opiskelija rakentaa myönteistä kehosuhdetta ja minäkuvaa liikunnan avulla. Liikunnassa opiskelija kokee iloa, onnistumista ja liikunnallista pätevyyttä sekä oppii keinoja oman jaksamisen ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Lukion liikunnassa edistetään kaikkien opiskelijoiden tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Liikunnan tehtävää ja tavoitteita toteutetaan opettamalla monipuolisesti ja turvallisesti ottaen huomioon eri opiskelu ympäristöjen ja vuodenaikojen tarjoamat mahdollisuudet. Opetuksessa käytetään erilaisia työtapoja ja menetelmiä, osallistetaan opiskelijoita toiminnan suunnitteluun ja arviointiin sekä ohjataan heitä ottamaan vastuuta omasta ja ryhmän toiminnasta ja turvallisuudesta.

Opetusryhmiä muodostettaessa otetaan huomioon opiskelijan oikeus fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen turvallisuuteen. Oppimista tuetaan opetusta eriyttämällä ottaen huomioon opiskelijoiden yksilölliset lähtökohdat ja kehitystarpeet (lukiolaki 714/2018, 28 ja 29 §).

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Liikunnan opetus vahvistaa opiskelijan motivaatiota, itseluottamusta ja pätevyyttä fyysiseen aktiivisuuteen sekä ymmärrystä elämänmittaisen liikunta-aktiivisuuden merkityksestä.

Liikunta tukee opiskelijan pitkäjänteisyyttä, sinnikkyyttä ja jaksamista vahvistaen **hyvinvointiosaamista** sekä laajemmin terveyttä ja hyvinvointia edistävää toimintakulttuuria. Liikunnassa toimintakyvyllä tarkoitetaan fyysisiä, sosiaalisia ja psyykkisiä edellytyksiä selvitä erilaisista arkielämään kuuluvista toiminnoista. Liikunnassa opetellaan pitämään huolta omasta toimintakyvystä sekä opitaan ymmärtämään, miten toimintakyky vaikuttaa omaan fyysiseen ja kognitiiviseen suorituskyykyyn sekä hyvinvointiin.

Vuorovaikutusosaaminen kehittyy liikunnan opetuksen monipuolisten työtapojen ja menetelmien avulla. Vuorovaikutusosaamisen näkökulmasta on oleellista, että opiskelijan myönteistä minäkuvaa vahvistetaan niin, että hän oppii arvostamaan itseään. Hyvä vuorovaikutus edellyttää itsesäätelyn taitoja, kuten omien tunteiden tunnistamista, ymmärtämistä ja ilmaisun säätelystä. Näin liikunta oppiaineena edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta sekä fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä turvallisuutta kouluyhteisössä laajemminkin.

Lukion liikunta on monitieteinen oppiaine, joka tarjoaa mahdollisuuksia eri tieteenalojen ja oppiaineiden, esimerkiksi terveystiedon, biologian, fysiikan ja musiikin, ymmärtämiseen. **Monitieteinen ja luova osaaminen** kehittyy liikunnan oppimistilanteissa, jotka ovat luonteeltaan ongelmanratkaisutilanteita. Liikunta kehittää aivoja ja niiden hyvinvointia monipuolisesti tukien yleistä opiskeluvireyttä ja oppimisedellytyksiä.

Opiskelijan hyvä toimintakyky vahvistaa niin opiskelu- kuin työelämävalmiuksia. **Yhteiskunnallista osaamista** vahvistetaan liikunnassa opettamalla opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta ja yhteisestä toiminnasta ja sen turvallisuudesta sekä auttamalla ja avustamalla muita liikuntatunneilla. Parhaansa yrittäminen, ponnistelu ja pitkäjänteinen toiminta tavoitteiden saavuttamiseksi ovat niin liikunnan opiskelun kuin opiskelu- ja työelämänkin arkista ydintä. Liikunnassa opiskelijat kokevat yhteisöllisyyttä yhdessä tekemisen, keskinäisen kannustamisen, osallisuuden ja yhteiseen päämäärään pyrkimisen kautta.

Itsensä pitkäjänteinen kehittäminen, oman lihasvoiman käyttö sekä toisia kunnioittava toiminta ilmenevät **eettisyytenä ja ympäristöosaamisena**, joka toteutuu liikunnassa toimintana yhteiseksi hyväksi. Liikunnassa tuetaan opiskelijan myönteisiä sosiaalisia arvoja ja niiden mukaista toimintaa, kuten rehellisyyttä, vastuullisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Opiskelija oppii tunnistamaan ympäristöä säästäviä ja kuormittavia liikuntamuotoja oppien esimerkiksi luontoliikunnassa eettisesti kestävään liikuntakulutukseen.

Liikunnan opetuksessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan hyvinvointi- ja liikuntateknologiaa sekä opitaan tiedon kriittistä tulkintaa ja turvallista toimintaa mediassa, kuten paikkatietojen julkaisuja ja suoritusten kuvaamista. Liikunta

globaalina, yhteisenä ja kehollisena, kielenä yhdistää erilaiset ihmiset ja kulttuurit vahvistaen opiskelijoiden **globaali- ja kulttuuriosaamista**.

Tavoitteet

Liikunnan opetuksen tavoitteena on, että

opiskelija

- oppii soveltamaan liikuntataitoja ja -tietoja erilaisissa liikuntatehtävissä, -muodoissa ja -lajeissa eri vuodenaikoina ja eri olosuhteissa (kuten sisällä, ulkona ja vedessä)
- oppii arvioimaan fyysisiä ominaisuuksiaan (voima, kestävyys, liikkuvuus ja nopeus) sekä saadun tiedon pohjalta harjoittamaan niitä
- osaa tehdä perusteltuja valintoja fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn kehittämiseksi sekä fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi
- kehittää taitoa itsearviointiin (tavoitteenasettelu, suunnitelma ja toteutus tavoitteiden suuntaisesti sekä edistymisen arviointi)
- yrittää parhaansa suorittaen tehtävänsä tunnollisesti ja vastuullisesti, työskennellen aktiivisesti ja asiallisesti sekä kehittäen itseään pitkäjänteisesti
- toimii vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittavasti, oppii auttamaan ja avustamaan muita liikuntatunneilla, tukee yhteisöllisyyttä kannustamalla sekä antaa rakentavaa palautetta ja vertaisarviointia.

Arviointi

Liikunnassa arvioinnin tehtävänä on tukea opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä. Liikunnan arviointi perustuu opintojaksoissa määriteltyihin fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn tavoitteisiin. Arviointi koostuu oppimista ja työskentelyä edistävästä palautteesta sekä tavoitteiden toteutumista kuvaavasta arvioinnista. Arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen näyttöön, ja siinä käytetään monipuolisesti opettaja-, vertais- ja itsearviointien eri muotoja. Arviointi ei kohdistu opiskelijan arvoihin, asenteisiin tai henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Fyysisten kunto-ominaisuuksien tasoa ei käytetä arvioinnin perusteena. Opiskelijan terveydentila ja erityistarpeet tulee ottaa huomioon liikunnan arvioinnissa siten, että opiskelijalla on mahdollisuus osoittaa parasta mahdollista osaamistaan tarvittaessa vaihtoehtoisin tavoin ja erityisjärjestelyin (lukiolaki 714/2018, 28 ja 29 §).

PAKOLLISET OPINNOT

Oppiva liikkuja (L11) (2op)

Opiskelija ymmärtää liikuntataitojen sekä fyysisen aktiivisuuden merkityksen oman toimintakyvyn, terveyden ja hyvinvoinnin perusedellytyksenä. Opiskelija saa monipuolisia kokemuksia yhdessä liikkumisesta, osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä reilun pelin hengessä. Opiskelijan koettu liikunnallinen pätevyys ja myönteinen minäkuva vahvistuvat uuden oppimisen sekä liikunnan tuoman ilon ja virkistykseen myötä.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- soveltaa liikuntataitoja ja -tietoja erilaisissa liikuntatehtävissä, -muodoissa ja -lajeissa eri vuodenaikoina ja eri olosuhteissa (kuten sisällä, ulkona ja vedessä)
- osaa toimia vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittavasti, auttaa ja kannustaa muita liikuntatunneilla sekä antaa rakentavaa palautetta ja vertaisarviointia
- yrittää parhaansa suorittaen tehtävänsä tunnollisesti ja vastuullisesti, työskennellen aktiivisesti ja asiallisesti sekä kehittäen itseään pitkäjänteisesti.

Keskeiset sisällöt

- liikuntataitojen soveltaminen erilaisissa opetusryhmän yhteisissä liikuntatehtävissä, -muodoissa ja -lajeissa opiskeluympäristön mahdollisuuksia (kesä-, talvi-, luonto- ja vesiliikunta) sekä sisä- ja ulkoliikuntaa monipuolisesti toteuttaen
- opetusryhmän yhteistyötaitoja ja yhteishenkeä kehittävät liikuntatehtävät ja -leikit sekä pelit

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolle keskeisimmät laaja-alaiset osaamisalueet ovat

- eettisyys- ja ympäristöosaaminen
- yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakson aikana opiskelija kartuttaa ymmärtämystään valintojensa ja liikunnallisen aktiivisuutensa vaikutuksista omaan terveyteensä, ja vahvistaa näin eettisyys- ja ympäristöosaamistaan. Yhteiskunnallisen osaamisen kehittymistä

puolestaan tuetaan vastuuttamalla opiskelijaa tämän päivittäisissä valinnoissa ja harjaannuttamalla tätä ryhmässä toimimisessa.

Arviointi

Arviointi perustuu opintojaksolla fyysiselle, sosiaaliselle ja psyykkiselle toimintakyvylle asetetuissa tavoitteissa suoriutumiseen ja edistymiseen. Arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen näyttöön, ja siinä pyritään käyttämään monipuolisesti opettaja-, vertais- ja itsearviointin eri muotoja.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Aktiivinen elämä (LI2) (2op)

Opintojaksolla opiskelijaa opetetaan ja kannustetaan liikunnallisen elämäntavan omaksumiseen sekä riittävän päivittaisen fyysisen aktiivisuuden saavuttamiseen. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään, että liikuntaharrastusten lisäksi toimintakykyä, terveyttä ja hyvinvointia tukeva fyysinen aktiivisuus muodostuu arjen valinnoista ja pitkäkestoisen istumisen välttämisestä. Opiskelija ohjataan havainnoimaan arkisia toimintatapojaan ja valintojaan kestävän tulevaisuuden, fyysisen aktiivisuuden ja terveyden näkökulmista. Opetus toteutetaan rakennettua ja rakentamatonta opiskeluympäristöä sekä liikunta- ja hyvinvointiteknologiaa mahdollisuuksien mukaan hyödyntäen.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- arvioi fyysisiä ominaisuuksiaan (voima, kestävyys, liikkuvuus ja nopeus) sekä asettaa kehittämistavoitteita saadun tiedon pohjalta
- osaa tehdä oman toimintakyvyn ja ympäristön kannalta perusteltuja valintoja fyysisen toimintakyvyn kehittämiseksi ja fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi
- toimii vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittavasti, auttaa ja kannustaa muita liikuntatunneilla sekä antaa rakentavaa palautetta ja vertaisarviointia
- yrittää parhaansa suorittaen tehtävänsä tunnollisesti ja vastuullisesti, työskennellen aktiivisesti ja asiallisesti sekä kehittäen itseään pitkäjänteisesti.

Keskeiset sisällöt

- fyysisten ominaisuuksien (voima, nopeus, kestävyys ja liikkuvuus) itsearviointi, ylläpito ja kehittäminen monipuolisesti liikkuen
- liikkuvuus ja kehonhuolto

- ergonomia liike- ja suoritustekniikoissa
- yhteistyötaitoja sekä yhteishenkeä kehittävät liikunnalliset pari- ja ryhmätehtävät

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolle keskeisimmät laaja-alaiset osaamisalueet ovat

- hyvinvointiosaaminen
- vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson aikana opiskelija vahvistaa hyvinvointiosaamistaan harjoittelemalla taitoja, joilla tämä kykenee arvioimaan ja kehittämään liikunnallisia taitojaan. Samalla hän myös vahvistaa minäkuvaansa opettelemalla uusia toimintatapoja ja tunnustamalla henkilökohtaisia vahvuuksiaan.

Arviointi

Arviointi perustuu opintojaksolla fyysiselle, sosiaaliselle ja psyykkiselle toimintakyvylle asetetuissa tavoitteissa suoriutumiseen ja edistymiseen. Arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen näyttöön, ja siinä pyritään käyttämään monipuolisesti opettaja-, vertais- ja itsearviointien eri muotoja.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

Uudet mahdollisuudet (LI3) (2op)

Opintojakson tavoitteena on erityisesti edistää opiskelijan fyysistä toimintakykyä sekä monipuolistaa opiskelijan liikunnallista osaamista ja koettua pätevyyttä uuden oppimisen myötä.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- harjoittaa ja soveltaa liikuntataitoja ja -tietoja monipuolisesti ja uusin tavoin
- harjaantuu kehon hallinnassa
- tunnistaa tunteitaan, toimii vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittaen sekä tukee yhteisöllisyyttä toisia auttaen ja kannustaen

- yrittää parhaansa suorittaen tehtävänsä tunnollisesti ja vastuullisesti, työskennellen aktiivisesti ja asiallisesti sekä kehittäen itseään pitkäjänteisesti.

Keskeiset sisällöt

- uusiin liikuntamuotoihin ja -lajeihin tutustuminen
- liikuntataitojen ja fyysisten ominaisuuksien monipuolinen ylläpito ja kehittäminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolle keskeisimmät laaja-alaiset osaamisalueet ovat

- yhteiskunnallinen osaaminen
- hyvinvointiosaaminen

Opintojakson aikana opiskelija pyrkii parantamaan yhteiskunnallista osaamistaan sitoutumalla tavoitteisiin, joita kohti hän pyrkii pitkäjänteisesti ponnistelemaan. Uusien liikuntataitojen ja -lajien harjoittelu puolestaan vahvistaa fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä, mikä tukee hyvinvointiosaamisen kehittymistä.

Arviointi

Arviointi perustuu opintojaksolla fyysiselle, sosiaaliselle ja psyykkiselle toimintakyvylle asetetuissa tavoitteissa suoriutumiseen ja edistymiseen. Arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen näyttöön, ja siinä pyritään käyttämään monipuolisesti opettaja-, vertais- ja itsearviointien eri muotoja.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Yhdessä liikkuen (LI4) (2op)

Opintojakson tavoitteena on erityisesti edistää opiskelijan sosiaalista toimintakykyä ja yhteenkuuluvuutta liikunnan avulla. Työtavoissa painottuu opiskelijaryhmän aktiivinen osallisuus, toiminnallisuus ja yhteistoiminta.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- toimii yhdessä asetetun liikunnallisen tavoitteen saavuttamiseksi

- toimii vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittavasti, auttaa ja kannustaa muita liikuntatunneilla sekä antaa rakentavaa palautetta ja vertaisarviointia
- yrittää parhaansa suorittaen tehtävänsä tunnollisesti ja vastuullisesti, työskennellen aktiivisesti ja asiallisesti sekä kehittäen itseään pitkäjänteisesti.

Keskeiset sisällöt

- vanhojenpäivätanssien organisointi, harjoittelu ja läpivieminen
- vaihtoehtoisena toteutustapana opettajan niin valitessa esim. luontoliikunta tai muu projektiluonteinen kokonaisuus

Laaja-alaiset osaamisalueet

Opintojaksolle keskeisimmät laaja-alaiset osaamisalueet ovat

- monitieteinen ja luova osaaminen
- globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojakson aikana opiskelija joutuu tekemään ja muokkaamaan suunnitelmia, ratkaisemaan ongelmia sekä, sovittamaan yksilön ja ryhmän tavoitteita yhteen, mikä on omiaan harjoittamaan monitieteistä ja luovaa osaamista. Liikunnan kokeminen globaalina, yhteisenä ja kehollisena historiallisena jatkumona puolestaan vahvistaa globaalia- ja kulttuuriosaamista.

Arviointi

Arviointi perustuu opiskelijan osallistumiseen oppitunneille, sekä yhteisiin tavoitteisiin ja pelisääntöihin sitoutumiseen. Arvioinnissa pyritään myös tarjoamaan välineitä vertais- ja itsearviointitaitojen kehittämiseen.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Virkistystä liikunnasta (LI5) (2op)

Opintojakson tavoitteena on erityisesti edistää opiskelijan psyykkistä toimintakykyä, myönteistä minäkuvaa, voimavaroja ja jaksamista liikunnan avulla. Opetuksessa korostuu toiminta- ja opiskelukyvyyn tukeminen sekä liikunnan ilo ja virkistys.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- arvioi omaa jaksamistaan ja vireyttään sekä osaa tehdä perusteltuja liikunnallisia valintoja toiminta- ja opiskelukyvyyn lisäämiseksi
- ymmärtää, miten liikunnan avulla voidaan edistää jaksamista ja opiskeluvireyttä
- osallistuu toimintaan asiallisesti, aktiivisesti ja yhteisöllisyyttä edistäen.

Keskeiset sisällöt

- virkistystä lisäävät liikuntamuodot
- rentoutus ja kehonhuolto

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolle keskeisimmät laaja-alaiset osaamisalueet ovat

- monitieteinen ja luova osaaminen
- hyvinvointiosaaminen

Opintojakson aikana opiskelija kartuttaa ymmärtämystään liikunnan ja kehollisuuden psyykkistä vaikutuksista, ja näin ollen vahvistaa monitieteistä ja luovaa osaamistaan. Omien psyykkisten voimavarojen tunnistaminen ja kerryttäminen taas kehittää omalta osaltaan hyvinvointiosaamista.

Arviointi

Arviointi perustuu opintojaksolla fyysiselle, sosiaaliselle ja psyykkiselle toimintakyvylle asetetuissa tavoitteissa suoriutumiseen ja edistymiseen. Arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen näyttöön, ja siinä pyritään käyttämään monipuolisesti opettaja-, vertais- ja itsearviointien eri muotoja.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

KOULUKOHTAISET OPINNOT

Vanhojen tanssit (L16) (2op)

Yleiset tavoitteet

- Vuorovaikutustaitojen vahvistaminen ja yhteisöllisyyden tunteminen
- Tanssitaitojen edistäminen
- Tanssien historiaan perehtyminen
- Tanssikulttuuriin tutustumien vanhojen tanssien osalta

- Vanhojen tanssimusiikin rakenteiden hahmottaminen

Keskeiset sisällöt

- Salonki- ja muiden historiallisten tanssien oppiminen
- Vanhojenpäivän esitykset

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet

- Vuorovaikutusosaaminen

Arviointi

Opiskelijan oppimista ja laaja-alaisen osaamisen kehittymistä pyritään tukemaan antamalla palautetta opintojakson aikana esimerkiksi opiskelijan työskentelystä. Opintojakson arviointi perustuu opiskelijan aktiiviseen työskentelyyn koko periodin aikana.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.16 Musiikki (MU)

Oppiaine ja tehtävä

Lukiokoulutuksessa musiikin opetuksen tehtävänä on edistää opiskelijan aktiivista musiikillista toimintaa ja osallisuutta. Musiikin opetuksessa opiskelija tutustuu maailmaan moniaistisesti ja tutkii sitä etenkin kuulonvaraisesti. Hän syventää myönteistä suhdetta musiikkiin ja taiteelliseen ilmaisuun sekä pohtii niiden merkitystä elämässä.

Lukion musiikin opetus tarjoaa tilaisuuksia musiikillisten ilmaisutapojen kokeilemiseen, mielikuvituksen käyttöön ja taiteidenväliseen työskentelyyn. Luova tuottaminen ja uusien musiikillisten ratkaisujen etsiminen ovat prosesseja, jotka vaativat aikaa ja rauhaa ajatella. Ne kehittävät pitkäjänteisyyttä ja kykyä soveltaa opittua uusissa tilanteissa.

Musiikin opetuksen lähtökohtana ovat opiskelijoiden kokemukset ja musiikille antamat merkitykset. Omakohtainen musiikkisuhde vahvistaa itsetuntemusta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä musiikillisen identiteetin kehittymistä. Musiikin opetus myös syventää opiskelijan ymmärrystä musiikista yhteiskunnallisena ilmiönä. Musiikillinen ja muu taiteellinen työskentely antavat valmiuksia musiikilliseen

kansalaisaktiivisuuteen, kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen sekä median ja ääniympäristön kriittiseen tarkasteluun.

Musiikin opiskelu tukee oppimista ja yhteisöllisyyttä monin tavoin. Yhteismusisointi on ainutlaatuista ryhmätoimintaa, joka vahvistaa vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitoja. Rakentava vuorovaikutus ja yhteensovittaminen avartavat opiskelijan näkemyksiä musiikista ja muista taiteista sekä kulttuurisista arvostuksista ja arvojärjestyksistä. Samalla kehittyvät muun muassa luovan ja kriittisen ajattelun taidot. Näitä taitoja opiskelija tarvitsee niin hyvän elämän rakentamisessa kuin eri alojen opinnoissa ja työtehtävissä.

Musiikkikäsitteiden merkitykset opitaan kehollisesti musiikillisessa toiminnassa auditiivisten, visuaalisten ja motoristen kokemusten kautta. Soivan äänimateriaalin lisäksi opetuksessa käytetään muun muassa puhetta, liikettä ja kuvia sekä erilaisia kirjoitettuja tekstejä, kuten nuotteja ja tabulatuureja.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Musiikin opiskelu on kokonaisvaltainen musiikillinen oppimisprosessi, jossa on kyse kehollisten, motoristen, kognitiivisten ja ilmaisutaitojen kehittämisestä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Tämän lisäksi musiikilla oppiaineena on luonteva yhteys kaikkiin lukion laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin.

Musiikki on olennaiselta olemukseltaan yhteistoimintaa ja yhdessä tekemistä. Oppiaineena musiikki luo pohjaa **hyvinvointi-** ja **vuorovaikutustaitojen** sekä **eettisyyden** kehittymiselle. Se tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuksia ymmärtää itseään ja muita ihmisiä sekä musiikin merkityksiä elämässä. Musiikkia opiskellessaan opiskelija oppii tunnistamaan vahvuuksiaan ja myös vielä harjoiteltavia taitoja. Musiikillisen ja muun taiteellisen toiminnan kautta opiskelijat harjaantuvat ymmärtämään muiden ajatuksia ja tunteita, mikä on edellytys myötätunnon kehittymiselle ja kyvylle asettua toisen asemaan.

Monipuolinen musiikin opetus kehittää opiskelijan **luovaa ja monitieteistä osaamista**. Musiikillinen toiminta ohjaa ymmärtämään, että mielikuvitus ja kyky kuvitteluun ovat tärkeitä inhimillisiä ominaisuuksia. Ne auttavat katsomaan asioita toisin, ajattelemaan uusilla tavoilla ja ratkomaan käytännön ongelmia. Kyky kuvitteluun on tärkeää myös **ympäristöosaamisen** kannalta. Ekologinen kuvittelukyky auttaa näkemään vaihtoehtoisia valinnan mahdollisuuksia ja punnitsemaan toiminnan seurauksia kestävän elämäntavan näkökulmasta. Musiikin opetus vahvistaa esteettistä harkintakykyä ja auttaa hahmottamaan musiikin ja muiden tiedonalojen yhtymäkohtia. Olennaista taiteessa ja luovassa tuottamisessa on kuitenkin se, että ne auttavat näkemään toisissa täyden ihmisyyden taitoineen, tietoineen, kokemuksineen ja tunteineen.

Globaali- ja kulttuuriosaamisen sekä **yhteiskunnallisen osaamisen** kehittäminen kytkeytyy luontevasti musiikin opetuksen tavoitteisiin. Musiikki avaa näköalan ihmisenä olemiseen ja yhteiskuntaan. Musiikki ja muut taiteet avartavat ja laajentavat ajattelua, sisäistä katsetta, mikä auttaa näkemään esimerkiksi yli erilaisten raja-aitojen ja kohtaamaan konflikteja. Musiikillinen toiminta kehittää taitoa arvioida kriittisesti asioille annettuja ja ilmaisussa tuotettuja merkityksiä. Tällöin opiskelijoiden on mahdollista tarvittaessa vastustaa ajattelua, joka nojaa epädemokraattisiin arvoihin halventaen ihmisarvoa tai esimerkiksi muita kulttuureita. Musiikki opettaa opiskelijoita toimimaan vastuullisesti ja yhdessä yhteisen päämäärän hyväksi myös niiden kanssa, joiden lähtökohdat eroavat heidän omista lähtökohdista. Musiikin ja muun taiteen keinoin elämän vaikeidenkin aihepiirien käsittely on mahdollista.

Musiikki on kulttuurinen ilmiö ja myös musiikin tekemisen tavat ovat kulttuurisia. Siksi musiikin opiskelu syventää opiskelijoiden ymmärrystä niin oman maan kuin muiden maiden kulttuureista ja kulttuuriperinnöistä. Näin musiikin opiskelu voi vahvistaa kulttuurisen moninaisuuden kunnioitusta ja ryhmien välistä dialogia.

Tavoitteet

Musiikin opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät musiikilliseen monipuolisuuteen, musiikilliseen luovaan ajatteluun, musiikin merkityksiin ja musiikilliseen vuorovaikutukseen sekä musiikin oppimiseen ja demokratiaan. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Musiikillinen monipuolisuus

Tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää edelleen musiikillista osaamistaan, kuten laulu-, soitto- ja kuuntelutaitoaan
- syventää musiikin eri tyyleihin, lajeihin ja historiaan liittyvää osaamistaan
- käyttää musiikkiteknologian mahdollisuuksia musiikin tekemisessä.

Musiikillinen luova ajattelu

Tavoitteena on, että opiskelija

- suhtautuu kiinnostuneesti ja uteliaasti musiikkiin sekä muuhun taiteelliseen ilmaisuun
- kokeilee rohkeasti uusia ja epätavallisiakin musiikillisiä ideoita myös yhdessä muiden kanssa
- ymmärtää luovan prosessin luonnetta ja sietää keskeneräisyyttä.

Musiikin merkitys ja musiikillinen vuorovaikutus

Tavoitteena on, että opiskelija

- suhtautuu avoimesti ja arvostavasti eri kulttuureihin sekä käy dialogia musiikillisista kokemuksista
- oppii musiikin kautta suhtautumaan myötätuntoisesti monenlaisiin kokemuksiin ja elämäntilanteisiin
- osaa käyttää musiikkia hyvinvoinnin ylläpitämiseen ja edistämiseen
- huolehtii ääni- ja musisointiympäristön turvallisuudesta ja suojelee kuuloa.

Musiikin oppiminen ja demokratia

Tavoitteena on, että opiskelija

- tunnistaa musiikillisia vahvuuksiaan sekä rohkaistuu käyttämään ja kehittämään niitä
- asettaa tavoitteita musiikilliselle toiminnalleen ja kehittää toimintatapojaan
- osaa käyttää musiikillisia ja muita taiteellisia ilmaisukeinoja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen
- ymmärtää ja tuntee vastuunsa sananvapautta, yksityisyyden suojaa ja tekijänoikeuksia koskevissa kysymyksissä.

Arviointi

Musiikin opetuksessa arviointi tukee myönteisesti jokaisen opiskelijan musiikillisen osaamisen kehittymistä ja musiikkisuhteen syvenemistä. Oppimisprosessin aikana opiskelija saa ja antaa monipuolista palautetta, mikä ohjaa häntä arvioimaan ja edistämään omaa oppimistaan.

Luottamuksellisessa ja turvallisessa ilmapiirissä tapahtuva arviointi kohdistuu koko musiikinopiskelun prosessiin, musiikille ominaisten työskentelytapojen kehittymiseen ja opiskelulle asetettujen tavoitteiden toteutumiseen. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan lähtötaso sekä se, että opiskelijan osaaminen voi ilmetä millä tahansa musiikin osa-alueella. Musiikissa arvioidaan opiskelijan musiikillista toimintaa koulussa ja erityisesti opintojaksojen aikana, ei hänen musikaalisuuttaan.

PAKOLLISET OPINNOT

Intro – kaikki soimaan (MU1) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää äänenkäyttöään ja musisointitaitojaan
- uskaltaa käyttää musiikkia ilmaisunsa välineenä ja tuottaa musiikillisia ideoita
- harjaantuu hahmottamaan musiikin elementtejä kokemuksellisesti

- tutkii ja syventää omaa kuuntelusuhdettaan
- ymmärtää ja osaa soveltaa teknologian käyttömahdollisuuksia musiikissa
- ymmärtää musiikin merkityksiä ja merkityksellisyyttä elämässä ja yhteiskunnassa
- toimii edistämällä turvallisen ääniympäristön syntymistä.

Keskeiset sisällöt

- monipuoliset äänenkäyttöä sekä laulu- ja yhteismusisointitaitoja kehittävät tehtävät ja ohjelmisto
- luovaan tuottamiseen ja taiteelliseen ilmaisuun rohkaisevat tehtävät
- musiikin merkitysten pohdintaan innostava kuuntelu- ja musisointiohjelmisto
- musiikkiteknologian monipuolisen hyödyntämisen mahdollisuudet
- mahdollisuuksien mukaan konserttikäyntejä ja tutustumista muihin taide- ja kulttuuripalveluihin

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Hyvinvointiosaaminen

- turvallinen ääniympäristö
- omien vahvuuksien tunnistaminen

Vuorovaikutusosaaminen

- yhteistyötaidot
- tunnetaidot

Monitieteinen ja luova osaaminen

- musiikin merkitykset ja muihin aineisiin linkittyminen
- musiikin tuottaminen matalalla kynnyksellä

Yhteiskunnallinen osaaminen

- uudistumiskyky
- yrittäjämäinen asenne

Arviointi

Musiikin työtavat mahdollistavat monipuolisen ja jatkuvan arvioinnin, joka tukee opiskelijan oppimisprosessia. Arviointi tukee myös hänen musiikillista edistymistään sekä musiikkisuhteensa syventymistä ja se tapahtuu luottamuksellisessa ja turvallisessa ilmapiirissä. Opiskelijan itsearviointi on luonnollinen osa arviointia. Musiikissa arvioidaan opiskelijan musiikillista toimintaa koulussa, ei hänen musikaalisuuttaan.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Syke – soiva ilmaisu (MU2) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- syventää osaamistaan itselleen mieluisissa musiikillisissa ilmaisutavoissa
- kehittää yhteismusisointitaitojaan ja taiteellista ilmaisuaan
- analysoi musiikin kulttuurisia piirteitä ja merkityksiä
- heittäytyy rohkeasti tuottamaan musiikillisia ideoita.

Keskeiset sisällöt

- musiikillisen osaamisen eri osa-alueita kehittävä ohjelmisto
- suomalaiset ja opiskelijoiden omat musiikkikulttuurit
- luovaa ajattelua ja taiteellista ilmaisua edistävät tehtävät myös teknologiaa hyödyntäen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Hyvinvointiosaaminen

- terve äänenkäyttö
- musiikin hyvinvointivaikutukset

Vuorovaikutusosaaminen

- palautteenanto, vertaispalaute
- kielitietoisuus: musiikin kieli, vieraat kielet

Yhteiskunnallinen osaaminen

- vastuullinen musiikin käyttö
- ihminen osana musiikkikasvatuksen portaita

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

- musiikki aineetomana hyödykeenä

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

- omien musiikillisten ja kulttuuristen juurien tunnistaminen

Arviointi

Musiikin työtavat mahdollistavat monipuolisen ja jatkuvan arvioinnin, joka tukee opiskelijan oppimisprosessia. Arviointi tukee myös hänen musiikillista edistymistään sekä musiikkisuhteensa syventymistä ja se tapahtuu luottamuksellisessa ja turvallisessa ilmapiirissä. Opiskelijan itsearviointi on luonnollinen osa arviointia. Musiikissa arvioidaan opiskelijan musiikillista toimintaa koulussa, ei hänen musikaalisuuttaan.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

Genre – globaali uteliaisuus (MU3) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää musiikin kulttuurisidonnaisuutta ja kulttuurien välisiä kytköksiä
- suhtautuu uteliaasti ja perehtyy kokemuksellisesti itselleen uusiin musiikin lajeihin ja musiikkikulttuureihin
- hahmottaa itsensä osana globaalia musiikillista maailmaa
- tunnistaa omat lähtökohtansa sekä kulttuurien välisen vastavuoroisuuden haasteet ja mahdollisuudet.

Keskeiset sisällöt

- erilaiset musiikinlajit, musiikkityylit ja -kulttuurit sekä niihin kytkeytyvät merkitykset ja arvostukset
- musiikkikulttuurit kulttuurin osana
- monipuolinen työskentely erilaisten musiikkien kanssa

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Hyvinvointiosaaminen

- turvallinen ääniympäristö
- omien vahvuuksien tunnistaminen
- musiikin hyvinvointivaikutukset

Vuorovaikutusosaaminen

- yhteismusisointi

- kielitietoisuus

Monitieteinen ja luova osaaminen

- musiikin merkitykset ja muihin aineisiin linkittyminen
- musiikin tuottaminen matalalla kynnyksellä

Yhteiskunnallinen osaaminen

- vastuullinen musiikin käyttö

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

- musiikki aineeton hyödyke

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

- suvaitsevaisuus
- omien musiikillisten ja kulttuuristen juurien tunnistaminen ja peilaaminen muihin musiikkikulttuureihin
- musiikin kulttuurisidonnaisuuden ymmärtäminen

Arviointi

Musiikin työtavat mahdollistavat monipuolisen ja jatkuvan arvioinnin, joka tukee opiskelijan oppimisprosessia. Arviointi tukee myös hänen musiikillista edistymistään sekä musiikkisuhteensa syventymistä ja se tapahtuu luottamuksellisessa ja turvallisessa ilmapöydässä. Opiskelijan itsearviointi on luonnollinen osa arviointia. Musiikissa arvioidaan opiskelijan musiikillista toimintaa koulussa, ei hänen musikaalisuuttaan.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Demo – luovasti yhdessä (MU4) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää luovaa osaamistaan musiikillisessa tai taiteidenvälisessä prosessissa
- ottaa vastuuta ryhmän musiikillisesta toiminnasta
- syventää ymmärrystään musiikillisen vaikuttamisen ja vuorovaikutuksen tavoista
- hahmottaa musiikin suhdetta muihin taiteenlajeihin ja mediaan.

Keskeiset sisällöt

- opintojakson tavoitteiden toteuttamistavan ja ohjelmiston opiskelijalähtöinen suunnittelu
- musiikillinen tai taiteidenvälinen ryhmän resurssien mukaan
- musiikin vaikuttavuus esimerkiksi vuorovaikutuksessa, lyriikassa ja muissa taiteissa, mediassa tai yhteiskunnassa

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Hyvinvointiosaaminen

- fyysinen, psyykinen sekä sosiaalinen hyvinvointi

Vuorovaikutusosaaminen

- rakentavan viestinnän taito

Yhteiskunnallinen osaaminen

- musiikin suhde mediaan, taiteisiin sekä yhteiskuntaan

Arviointi

Musiikin työtavat mahdollistavat monipuolisen ja jatkuvan arvioinnin, joka tukee opiskelijan oppimisprosessia. Arviointi tukee myös hänen musiikillista edistymistään sekä musiikkisuhteensa syventymistä ja se tapahtuu luottamuksellisessa ja turvallisessa ilmapiirissä. Opiskelijan itsearviontion luonnollinen osa arviointia. Musiikissa arvioidaan opiskelijan musiikillista toimintaa koulussa, ei hänen musikaalisuuttaan.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

KOULUKOHTAISET OPINNOT

Esittävä musiikki (MU5) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- suunnittelee ja toteuttaa yksin tai ryhmässä musiikillisen kokonaisuuden, jossa hän käyttää aiemmin hankittuja tietoja ja taitoja
- valmistelee yksin tai yhdessä muiden kanssa ohjelmistoa koulun tapahtumaan tai juhlaan

- voi toteuttaa myös esimerkiksi pienimuotoisen konsertin, äänitteen tai koulun ulkopuolella esitettävän musiikkiesityksen

Keskeiset sisällöt

- valitun ohjelmiston tavoitteellinen harjoittelu sekä esiintymiset
- yhteissoiton tai laulutaidon kehittäminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Hyvinvointiosaaminen

- musiikin vaikutus mielenterveyteen

Vuorovaikutusosaaminen

- yhteissoiton harjoittelu ja toteutus

Monitieteinen ja luova osaaminen

- ohjelmiston valinta ja sovittaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

- miten otetaan ympäristöasiat huomioon esityksen suunnittelussa

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

- ohjelmiston valinta

Arviointi

Musiikin työtavat mahdollistavat monipuolisen ja jatkuvan arvioinnin, joka tukee opiskelijan oppimisprosessia. Arviointi tukee myös hänen musiikillista edistymistään sekä musiikkisuhteensa syventymistä ja se tapahtuu luottamuksellisessa ja turvallisessa ilmapiirissä. Opiskelijan itsearviointi on luonnollinen osa arviointia. Musiikissa arvioidaan opiskelijan musiikillista toimintaa koulussa, ei hänen musikaalisuuttaan.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Vapaa säestys (MU6) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- saa valmiuksia sointumerkeistä soittamiseen, improvisointiin ja korvakuulolta soittamiseen valitsemallaan soittimella (esim. piano, kitara, ukulele)
- hallitsee erilaisia säestystapoja ja tyylejä
- saa valmiuksia melodian soinnuttamiseen

Keskeiset sisällöt

- opintojakson tavoitteiden ja ohjelmiston opiskelijalähtöinen suunnittelu
- tavoitteita tukevan monipuolisen ohjelmiston harjoittelu
- luovaa ajattelua ja taiteellista ilmaisua edistävät tehtävät

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Hyvinvointiosaaminen

- vapaan säestyksen merkitys erilaisissa musisointitilanteissa

Vuorovaikutusosaaminen

- yhteissoiton mahdollisuudet vapaassa säestyksessä

Monitieteinen ja luova osaaminen

- eri tyylien omaksuminen ja luova käyttö

Yhteiskunnallinen osaaminen

- esim. eri ikäryhmien musiikkiin tutustuminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

- ohjelmiston valinta

Arviointi

Musiikin työtavat mahdollistavat monipuolisen ja jatkuvan arvioinnin, joka tukee opiskelijan oppimisprosessia. Arviointi tukee myös hänen musiikillista edistymistään sekä musiikkisuhteensa syventymistä ja se tapahtuu luottamuksellisessa ja turvallisessa ilmapiirissä. Opiskelijan itsearviointi on luonnollinen osa arviointia. Musiikissa arvioidaan opiskelijan musiikillista toimintaa koulussa, ei hänen musikaalisuuttaan.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Harrastaja (MU7) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- käyttää musiikillista osaamistaan lukion musiikin opetuksen tavoitteiden suuntaisesti
- ottaa vastuuta lukion musiikitoiminnan elävyydestä hahmottaa oman musiikillisen toimintansa osana lukion musiikillista toimintaa

Keskeiset sisällöt

Opiskelijalähtöiset sisällöt yksilöllisen suunnitelman mukaan tämän opintojakson sisältöön voi liittää esim. musiikkiopiston tai muun musiikkioppilaitoksen tavoitteita (korvaukset).

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Hyvinvointiosaaminen

- oman soittotaidon kehittäminen

Vuorovaikutusosaaminen

- soittotaidon käyttäminen yhdessä muiden kanssa

Monitieteinen ja luova osaaminen

- omien ideoiden esille tuominen ryhmässä

Yhteiskunnallinen osaaminen

- musiikin käyttäminen erilaisissa tilaisuuksissa

Arviointi

Musiikin työtavat mahdollistavat monipuolisen ja jatkuvan arvioinnin, joka tukee opiskelijan oppimisprosessia. Arviointi tukee myös hänen musiikillista edistymistään sekä musiikkisuhteensa syventymistä ja se tapahtuu luottamuksellisessa ja turvallisessa ilmapiirissä. Opiskelijan itsearviointi on luonnollinen osa arviointia. Musiikissa arvioidaan opiskelijan musiikillista toimintaa koulussa, ei hänen musikaalisuuttaan.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.17 Kuvataide (KU)

Oppiaine ja tehtävä

Kuvataide on visuaalista kulttuurikasvatusta, jossa opiskelija tutkii todellisuutta taiteen keinoin. Oppiaineen keskeisenä päämääränä on, että opiskelija ymmärtää kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkityksen omassa elämässään. Kokemukset, mielikuvitus ja tavoitteellinen työskentely luovat perustan moniaistiselle oppimiselle. Opetuksessa tarkastellaan taiteessa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviä esteettisiä, ekologisia ja eettisiä arvoja. Opiskelija vahvistaa aineettoman ja aineellisen kulttuuriperinnön tuntemustaan, joka tukee traditioiden välittymistä ja uudistumista. Opetuksella tuetaan laaja-alaisen yleissivistyksen rakentumista sekä aktiiviseen paikalliseen ja globaaliin toimijuuteen kasvamista. Opiskelijoille tarjotaan monipuolisia mahdollisuuksia tulevaisuuden jatko-opinto-, työelämä- ja kansainvälisyysvalmiuksien kehittämiseen. Opinnot antavat edellytyksiä luovan ja kriittisen ajattelun kehittämiseksi, elinympäristöön vaikuttamiselle ja kestävän elämäntavan edistämiseksi.

Kuvataiteen opetuksessa syvennetään opiskelijan visuaalisen kulttuurin monilukutaitoa ja kielitietoisuutta. Opiskelijat havainnoivat, tuottavat, tulkitsevat ja arvottavat kuvia hyödyntämällä visuaalisuutta ja muita tiedon tuottamisen tapoja. Eri tiedonalojen kielet avaavat opiskeltavaan ilmiöön uusia näkökulmia. Opetuksessa kannustetaan kulttuurisen osaamisen syventämiseen taiteiden- ja tieteidenvälisyyttä hyödyntäen. Opiskelija perehtyy erilaisiin taidekäsitteisiin. Opinnossa tarkastellaan visuaalisen kulttuurin merkitystä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle historian ja kulttuurin näkökulmista. Opiskelijaa ohjataan perustelemaan mielipiteitään ja näkemyksiään kuvataiteesta ja muusta visuaalisesta kulttuurista.

Kuvataiteen opetuksessa tutkitaan opiskelijoille tuttuja ja heille uusia visuaalisen kulttuurin teoksia, tuotteita ja ilmiöitä. Kuvilla tarkoitetaan kaksi- ja kolmiulotteisia teoksia ja tuotteita sekä niitä esittäviä jäljenteitä. Visuaalisen kulttuurin kenttään kuuluvat opiskelijoiden omaehtoisesti tekemät kuvat, luonto, rakennettu ympäristö, esineet, median kuvat ja taiteeksi määritetyt teokset. Opiskelijat osallistuvat sisältöjen ja ilmaisun keinojen valintaan. Opetuksessa tarjotaan edellytykset työtapojen ja opiskeluympäristöjen monipuoliselle käytölle. Opiskelijaa kannustetaan välineiden, materiaalien ja ilmaisun keinojen kokeilemiseen sekä niiden luovaan soveltamiseen. Uudet teknologiat, mediaympäristöt ja audiovisuaalisen kulttuurin muodot ovat sekä tutkittavia ilmiöitä että kuvailmaisun välineitä. Opiskelijat perehtyvät ajankohtaisiin visuaalisen kulttuurin ilmiöihin ja toimintatapoihin sekä erilaisiin osallistumisen ja vaikuttamisen muotoihin. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti myös museoiden ja muiden

kulttuuritoimijoiden tarjoamia mahdollisuuksia. Kuvataiteen lukio-opinnot luovat hyvän pohjan rakentaa omakohtaista ja elinikäistä suhdetta visuaaliseen kulttuuriin.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Kuvataiteen opinnot tukevat opiskelijan **hyvinvointiosaamista** kuvailmaisuun sisältyvien aistinautintojen, tunteiden ja henkilökohtaisten merkitysten avulla. Itselle merkityksellisen visuaalisen kulttuurin ymmärtäminen ja ilmaiseminen tukee identiteettien rakentumista, ihmisenä kasvua, hyvinvointia ja elinikäistä oppimista. Opinnot tarjoavat välineitä yksilöiden ja yhteisöjen kulttuurisen moninaisuuden kunnioittamiseen ja arvostamiseen. Opiskelijoita kannustetaan etsimään heitä itseään kiinnostavia kuvakulttuureja ja kuvailmaisun tapoja.

Kuvataiteen opinnoissa kehitetään **vuorovaikutusosaamista** rakentamalla dialogia ja ymmärrystä ihmisten välille erilaisia kuvakulttuureja tarkastelemalla, niitä jakamalla ja niistä keskustelemalla. Opinnot kehittävät yhteistoiminnallisia taitoja taiteelle ominaisen kokonaisvaltaisen työskentelyn avulla. Opiskelijat kehittävät vuorovaikutustaitojaan esimerkiksi visuaalisen kulttuurin kuvallisiin ja sanallisiin käsitteistöihin, kuvatyyppeihin ja kuvastoihin perehtymällä. Erilaisten kuvatulkinnan menetelmien soveltaminen kuvien analysoinnissa, arvioinnissa ja tuottamisessa luo valmiuksia merkitysten jakamiselle ja niistä keskustelemiselle.

Kuvataide syventää opiskelijan visuaalisen kulttuurin monilukutaitoa, jonka avulla myös **monitieteinen ja luova osaaminen** kehittyy. Taiteelle ominainen työskentely hyödyntää erilaisia tutkimisen, ilmaisemisen, esittämisen ja toiminnan tapoja. Opinnoissa kulttuurisia ilmiöitä tutkitaan visuaalisuutta ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttämällä. Kuvatulkinnassa tarkastellaan myös kuvan intertekstuaalisia viittauksia esimerkiksi lauluun, näytelmään tai toiseen kuvaan. Opiskelijat hyödyntävät eri taiteen- ja tieteenalojen näkökulmia heidän tuottaessaan ja tulkitessaan visuaalista kulttuuria.

Yhteiskunnallista osaamista syvennetään kuvataiteessa tutkimalla visuaalisen kulttuurin ilmentämiä arvoja ja merkityksiä esimerkiksi rakennetussa ympäristössä, esineissä, mediassa ja taiteessa. Opiskelijoita rohkaistaan ottamaan kantaa ja osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä vaikuttamaan kestävän tulevaisuuden puolesta. Oppiaine tarjoaa mahdollisuuksia tarkastella demokratian ja perusoikeuksien tilaa, toteutumista ja kehitystä taiteen keinoin. Opiskelijat perehtyvät myös oikeudellisesti suojeltuihin etuihin, kuten tekijänoikeuksiin, sananvapauteen ja yksityisyyteen. Opinnoissa tutustutaan työelämän, kansalaistoiminnan ja jatko-opintojen tarjoamiin mahdollisuuksiin kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin näkökulmasta.

Kuvataiteen opinnoissa syvennetään **eettisyyttä ja ympäristöosaamista** tutkimalla ympäristön, yhteiskunnan ja globaalin maailman eettisiä ja ekologisia kysymyksiä kuvailmaisun keinoin. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan omia valintojaan, ratkaisujaan ja tekojaan kestävän elämäntavan näkökulmasta. Opinnot syventävät osaamista erilaisten materiaalien ja teknologioiden kestävästä käytöstä. Opiskelijoita rohkaistaan paikalliseen ja globaaliin toimijuuteen kulttuurisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävään kehitykseen liittyvissä kysymyksissä. Taiteellisen työskentelyn kautta avataan näköaloja vaihtoehtoihin tulevaisuuksiin.

Globaali- ja kulttuuriosaamista syvennetään kuvataiteessa tutkimalla todellisuuden kulttuurista monimuotoisuutta. Opiskelijoita kannustetaan rakentamaan identiteettiään sekä arvostamaan elinympäristöään ja sen kulttuuriperintöä. Kuvataiteessa tarkastellaan ja pohditaan omaa suhdetta yhteiskunnassa vallitsevaan kulttuuriin. Opiskelijaa ohjataan tutkimaan, miten visuaalinen kulttuuri heijastaa ja muokkaa yksilöitä, yhteisöjä ja maailmaa. Kulttuuriperintöä tarkastellaan globaalista, kansallisesta ja opiskelijan kulttuurisen taustan näkökulmasta. Opiskelijoita rohkaistaan käsittelemään kulttuuriseen moninaisuuteen ja globalisaatioon liittyviä ilmiöitä kuvallisessa työskentelyssä.

Tavoitteet

Kuvataiteen opetuksen yleiset tavoitteet on jäsennetty kolmeksi tavoitealueeksi: Kuvien merkitys, Osallisuus ja toimijuus sekä Ilmaisun ja tulkinnan taidot.

Kuvien merkitys

Tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin merkityksen omassa elämässään, yhteiskunnassa ja globaalissa maailmassa
- rakentaa kulttuuri-identiteettiään erilaisia kuvia tuottamalla ja tulkitsemalla
- kehittää valmiuksiaan ja vahvuuksiaan vastaanottaa, ymmärtää ja tuottaa aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä
- tulkitsee, millaisia esteettisiä, ekologisia ja eettisiä arvoja kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin kytkeytyy
- tutkii kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkitystä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle eri aikoina ja eri kulttuureissa
- ymmärtää aistinautintojen, mielikuvien, tunteiden ja luovan ajattelun merkityksen omalle oppimiselle ja hyvinvoinnille.

Osallisuus ja toimijuus

Tavoitteena on, että opiskelija

- ottaa kantaa kuvataiteessa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviin arvoihin

- osaa soveltaa kuvallisen tuottamisen, viestinnän ja teknologian keinoja näkemysten esittämisessä, osallistumisessa ja vaikuttamisessa
- kehittää kriittistä ajatteluaan ympäristön havainnoinnissa ja omassa toiminnassa
- hyödyntää mielikuvia kuvallisessa ajattelussa, luomisprosessissa ja vaihtoehtoisten toimintatapojen kuvittelussa
- osaa käyttää tutkivaa lähestymistapaa suunnittelussa, työskentelyssä ja kuvailmaisussa
- ottaa toiminnassaan huomioon kulttuurisen moninaisuuden ja kestävän elämäntavan näkökulmia.

Ilmaisun ja tulkinnan taidot

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa asettaa tavoitteita taiteelle ominaiselle tutkivalle, pitkäkestoiselle ja ilmiökeskeiselle työskentelylle ja oppimiselle
- syventää visuaalisen kulttuurin monilukutaitoa hyödyntämällä kuvien tekemisessä ja tulkinnassa erilaisia tietämisen tapoja
- kehittää kuvanlukutaitoa, medialukutaitoa ja ympäristönlukutaitoa visuaalisen kulttuurin tuottamisessa ja tulkinnassa
- syventää kuvailmaisun taitoja erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja toimintatapoja tarkoituksenmukaisesti käyttäen
- osaa tehdä ja tulkita kuvia liittämällä ne erilaisiin käsityksiin taiteesta
- tarkastelee kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria teoksen, tekijän, vastaanottajan ja yhteiskunnan näkökulmasta.

Arviointi

Kuvataiteen opetuksessa arviointi on kannustavaa, pitkäkestoista, vuorovaikutteista ja opiskelijan kuvataiteellista osaamista kehittävää. Arviointi tukee opiskelijan omakohtaista suhdetta kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin.

Arviointi kohdistuu kuvataiteen yleisten tavoitteiden ja moduulikohtaisten tavoitteiden saavuttamiseen sekä laaja-alaiseen osaamisen toteutumiseen kuvataiteessa. Monipuolinen arviointi edistää opiskelulle asetettujen tavoitteiden toteutumista kaikissa oppimisprosessin vaiheissa. Näin arvioinnilla tuetaan opiskelijan oppimaan oppimisen taitojen syventämistä. Arvioinnin kokonaisuuteen kuuluu myös itsearviointia ja vertaisarviointia.

Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kuvataiteellisen osaamisen kehittyminen, erilaiset työskentelyprosessit ja työskentelyn tulokset. Arvioinnilla ohjataan työtapojen ja opiskeluympäristöjen tarkoituksenmukaiseen käyttöön yksin ja ryhmässä.

PAKOLLISET OPINNOT

Omat kuvat, jaetut kulttuurit (KU1) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- havainnoi itselle ja muille merkityksellisiä kuvia sekä jakaa ajatteluaan kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen
- käyttää erilaisia kuvailmaisun välineitä, materiaaleja, teknologioita ja lähestymistapoja itsenäisesti sekä ryhmän jäsenenä
- soveltaa visuaalisen viestinnän ja teknologian keinoja näkemysten esittämisessä sekä osallistumisessa ja vaikuttamisessa
- tutkii ja tulkitsee taidetta yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmista
- tutkii ja tulkitsee eri aikojen, kulttuurien ja yhteisöjen visuaalista kulttuuria
- tutkii ja tulkitsee kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin ajankohtaisia ilmiöitä
- ymmärtää kuvakulttuurien merkityksen omassa elämässään, yhteiskunnassa ja globaalissa maailmassa
- ymmärtää visuaalisen kulttuurin merkityksen kulttuurisen moninaisuuden ilmentäjänä, kulttuuriperinnön uudistamisessa ja kestäväen tulevaisuuden kannalta.

Keskeiset sisällöt

Omat kuvat

- opiskelijoiden omat kuvat sekä kuvakulttuurit, joihin he osallistuvat omaehtoisesti
- opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen kuvailmaisun lähtökohtana
- opiskelijoiden omien kuvien tarkasteleminen suhteessa taiteen kuvaan ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin
- opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen tutkivan, pitkäkestoisen ja ilmiökeskeisen työskentelyn lähtökohtana

Taiteen ja ympäristön kuvat

- kuvan tuottamisen, muokkaamisen ja esittämisen keinoja taiteessa, ympäristössä ja mediassa
- kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin käsitteistöön ja kuvastoihin tutustuminen
- erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä ja muusta visuaalisesta kulttuurista tutustuminen
- kuvallisten, sanallisten ja muiden kuvatulkinnan keinojen käyttäminen

- kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin ajankohtaisten ilmiöiden tutkiminen kuvailmaisussa
- vaikuttaminen ja osallistuminen kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin keinoin

Paikallinen lisäys keskeisille sisällöille

Opiskelija syventää omia kuvailmaisun taitojaan yksin ja yhdessä monipuolisesti opiskeluympäristön tarjoamilla mahdollisuuksilla.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen

Tuetaan ihmisenä kasvua ja monikulttuurisuuden kunnioittamista.

- Vuorovaikutusosaaminen

Syvennetään opiskelijan visuaalisen kulttuurin monilukutaitoa.

- Monitieteinen ja luova osaaminen

Tutustutaan mahdollisuuksien mukaan paikallisen ja globaalin visuaalisen kulttuurin taustaan ja sen merkityksiin identiteetin rakentumisessa. Rohkaistaan kulttuurisen moninaisuuden käyttämiseen työskentelyssä.

- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Tutustutaan visuaalisen kulttuurin mahdollisuuksiin omien ja yhteiskunnan arvojen ja asenteiden muokkaajana ja kestävän tulevaisuuden rakentajana.

Arviointi

Arviointi on kannustavaa ja pitkäkestoista, opiskelijan kuvataiteellista osaamista edistävää.

Arviointi pitää sisällään esimerkiksi itsearviointia, ryhmäarviointia, suullista ja kirjallista palautetta sisältäen myös laaja-alaiset alueet.

Arvosanan saaminen edellyttää vaadittujen opintojakson tehtävien palauttamista. Arvosanan täydentäminen on mahdollista ainoastaan seuraavan periodin ajan.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Ympäristön tilat, paikat ja ilmiöt (KU2) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- havainnoi itselle ja muille merkityksellisiä teoksia, tuotteita ja palveluita sekä digitaalisia, rakennettuja ja luonnon ympäristöjä
- perustelee ympäristöihin, tuotteisiin ja palveluihin liittyviä havaintojaan ja ajatteluaan kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen
- tarkastelee ympäristön kuvien yhteyksiä omiin kuviinsa, taiteeseen ja kulttuuriperintöön
- soveltaa arkkitehtuurin, muotoilun ja tuotteistamisen prosesseja, teknologioita ja toimintatapoja kuvailmaisussaan itsenäisesti ja ryhmän jäsenenä
- tutkii ja tulkitsee rakennettua ympäristöä, tuotteita ja palveluja yhteiskuntakehityksen, oikeuksien ja kestävän tulevaisuuden näkökulmista
- kehittää osaamistaan ympäristön kuvien tekijänä, tulkitsijana, arvottajana ja toimijana
- ymmärtää visuaalisuuden merkityksiä tuotteiden, palveluiden ja arkkitehtuurin kestävässä suunnittelussa, viestinnässä ja käyttämisessä
- ymmärtää kuvilla vaikuttamisen ja osallistumisen mahdollisuuksia omassa elämässään esteettisesti, eettisesti ja ekologisesti kestävän tulevaisuuden kannalta.

Paikallinen lisäys tavoitteille

- Opiskelija tutustuu alueen rakennettuun ympäristöön ja kulttuuriperintöön mahdollisuuksien mukaan.
- Opiskelija syventää omia kuvailmaisun taitojaan yksin ja yhdessä monipuolisesti opiskeluympäristön tarjoamilla mahdollisuuksilla.

Keskeiset sisällöt

Omat kuvat

- opiskelijoiden omat kuvat sekä kuvakulttuurit, joihin he osallistuvat omaehtoisesti
- opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen kuvailmaisun lähtökohtana
- opiskelijoiden omien kuvien tarkasteleminen suhteessa ympäristön kuviin ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin
- opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen tutkivan, pitkäkestoisen ja ilmiökeskeisen työskentelyn lähtökohtana

Ympäristön kuvat

- kuvan tuottamisen, muokkaamisen ja esittämisen keinoja ympäristössä, mediassa ja taiteessa
- arkkitehtuurin, muotoilun ja median käsitteistöön ja kuvastoihin tutustuminen
- visuaalisen kulttuurin teosten liittäminen erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä ja muusta visuaalisesta kulttuurista
- kuvallisten, sanallisten ja muiden kuvatulkinnan keinojen käyttäminen

- ympäristön ajankohtaisten ilmiöiden tutkiminen kuvailmaisussa
- vaikuttaminen ja osallistuminen kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin keinoin

Paikallinen lisäys keskeisille sisällöille

Sisältö on joustavaa, keskittyen opiskelijan omiin kuviin, taiteen ja ympäristön kuviin ja kuvakulttuureihin sekä visuaalisen kulttuurien käsitteistöihin.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Vuorovaikutusosaaminen

Vuorovaikutusosaamista kehitetään rakentamalla keskustelua ja ymmärrystä ihmisten välille erilaisia kuvakulttuureja tarkastelemalla, niitä jakamalla ja niistä keskustelemalla.

- Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Eettisyyttä ja ympäristöosaamista syvennetään tutkimalla ympäristön, yhteiskunnan ja globaalin maailman eettisiä ja ekologisia kysymyksiä kuvailmaisun keinoin.

- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla tarkastellaan ja pohditaan omaa suhdetta yhteiskunnassa vallitsevaan kulttuuriin. Opiskelijaa ohjataan tutkimaan, miten visuaalinen kulttuuri heijastaa ja muokkaa yksilöitä, yhteisöjä ja maailmaa.

Arviointi

Arviointi on kannustavaa ja pitkäkestoista, opiskelijan kuvataiteellista osaamista edistävää.

Arviointi pitää sisällään esimerkiksi itsearviointia, ryhmäarviointia, suullista ja kirjallista palautetta sisältäen myös laaja-alaiset alueet.

Arvosanan saaminen edellyttää kuvallisten ja kirjallisten töiden palauttamista opintojakson aikana. Arvosanan täydentäminen on mahdollista ainoastaan seuraavan periodin ajan.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

Kuva viestii ja vaikuttaa (KU3) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- syventää omakohtaista suhdettaan digitaaliseen kuvaan, mediaan, taiteeseen ja teknologiaan ajattelun ja ilmaisun taitojaan kehittämällä
- laajentaa median, taiteen, teknologian ja audiovisuaalisen kulttuurin tuntemustaan perehtymällä erilaisiin ilmaisu-, tuotanto- ja esitystapoihin
- tutkii mediakulttuuria tuottaessaan ja tulkitessaan teoksia, tuotteita ja palveluja
- hyödyntää mediateknologian keinoja, työtapoja ja prosesseja suunnittelussa, vuorovaikutuksessa ja osallistumisessa itsenäisesti sekä osana ryhmää
- tulkitsee tiedon tuottamisen tapoja yhdisteleviä visuaalisen kulttuurin tuotteita ja niihin sisältyviä intertekstuaalisia suhteita
- tulkitsee mediaesityksiä ja taidetta teoksen, tekijän, yleisön ja yhteiskunnan näkökulmista
- ottaa kuvillaan kantaa mediassa, kuvataiteessa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviin arvoihin
- tutkii median ja taiteen kuvia identiteettien rakentamisen, kulttuuriperinnön välittämisen ja uudistamisen sekä kestävän tulevaisuuden näkökulmista.

Paikallinen lisäys tavoitteille

Mahdollisuuksien mukaan hyödynnetään av-välineitä tehtävien tekemisessä. Otetaan huomioon opiskelijoiden oma taitotaso ja annetaan mahdollisuus syventää omaa osaamistaan.

Keskeiset sisällöt

Omat kuvat

- opiskelijoille merkitykselliset kuvat sekä mediakulttuurit, joihin he osallistuvat omaehtoisesti
- opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen kuvailmaisun lähtökohtana
- opiskelijoiden omien kuvien tarkasteleminen suhteessa median kuviin ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin
- opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen tutkivan, pitkäkestoisen ja ilmiökeskeisen työskentelyn lähtökohtana

Median kuvat

- kuvan tuottaminen, muokkaaminen ja esittäminen digitaalisesti ja muilla keinoilla
- median, viestinnän ja taiteen käsitteistöön ja kuvastoihin perehtyminen
- mediaesitysten liittäminen erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä ja muusta visuaalisesta kulttuurista
- kuvallisten, sanallisten ja muiden kuvatulkinnan keinojen soveltaminen

- opiskelijoille merkityksellisten kulttuuristen, yhteiskunnallisten ja globaalien ilmiöiden tutkiminen
- opiskelijoiden toimijuus mediassa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa

Paikallinen lisäys keskeisille sisällöille

Sisältö on joustavaa, keskittyen opiskelijan omiin kuviin, taiteen ja ympäristön kuviin ja kuvakulttuureihin sekä visuaalisen kulttuurien käsitteistöihin. Sisältö on joustavaa, keskittyen opiskelijan omiin kuviin, taiteen ja ympäristön kuviin ja kuvakulttuureihin sekä visuaalisen kulttuurien käsitteistöihin. Tutkitaan paikallisia ja globaaleja brändejä ja markkinointia kriittisellä otteella mahdollisuuksien mukaan.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Vuorovaikutusosaaminen

Mediaan ja muuhun some-toimintaan tarvitaan hyviä tunne- ja empatiataitoja, sosiaalisia taitoja, rakentavan viestinnän taitoja

- Monitieteinen ja luova osaaminen

Monilukutaitoa digiajassa ja lähdekriittisyyttä

- Yhteiskunnallinen osaaminen

Media liittyy olennaisesti yhteiskunnalliseen toimintaan, sen ymmärtämiseen ja siinä vaikuttamiseen.

Arviointi

Arviointi on kannustavaa ja pitkäkestoista, opiskelijan kuvataiteellista osaamista edistävää.

Arviointi pitää sisällään esimerkiksi itsearviointia, ryhmäarviointia, suullista ja kirjallista palautetta sisältäen myös laaja-alaiset alueet.

Arvosanan saaminen edellyttää kuvallisten ja kirjallisten töiden palauttamista opintojakson aikana. Arvosanan täydentäminen on mahdollista ainoastaan seuraavan periodin ajan.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Taiteen monet maailmat (KU4) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii, tulkitsee ja arvottaa taiteen kuvien henkilökohtaisia ja yhteiskunnallisia merkityksiä
- syventää omakohtaista suhdettaan eri aikojen ja eri kulttuurien kuvailmaisuun
- syventää kuvailmaisun taitojaan omien tavoitteiden suuntaisesti itsenäisesti ja ryhmän jäsenenä
- soveltaa kuvan tekemisessä nykyaikaiselle ominaisia ilmaisemisen, esittämisen ja toiminnan tapoja
- tulkitsee taidetta teoksen, tekijän, vastaanottajan, taiteen instituutioiden ja yhteiskunnan näkökulmista
- tutkii ilmaisussaan kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin ajankohtaisia ilmiöitä
- ottaa kuvillaan kantaa kuvataiteessa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviin arvoihin
- tutkii kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria identiteettien rakentamisen, kulttuuriperinnön välittämisen ja uudistamisen sekä kestävän tulevaisuuden näkökulmista.

Paikallinen lisäys tavoitteille

Syvennetään opiskelijan paikallisten kuvakulttuurien tuntemusta mahdollisuuksien mukaan.

Mahdollisuuksien mukaan opiskelija syventää ja kehittää omia kuvailmaisun taitojaan ja työskentelytapojaan.

Keskeiset sisällöt

Omat kuvat

- opiskelijoille merkitykselliset kuvat sekä taiteen maailmat, joihin he osallistuvat omaehtoisesti
- opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen kuvailmaisun lähtökohtana
- opiskelijoiden omien kuvien tarkasteleminen suhteessa taiteen kuviin ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin
- opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen tutkivan, pitkäkestoisen ja ilmiökeskeisen työskentelyn lähtökohtana

Taiteen kuvat

- kuvan tekemisen, muokkaamisen ja esittämisen perinteiset ja uudet keinot

- taiteen käsitteistöön ja kuvastoihin perehtyminen
- eri aikoina ja eri kulttuureissa tuotettu taide tutkimuksen kohteena
- teosten liittäminen erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä ja muusta visuaalisesta kulttuurista
- kuvallisten, sanallisten ja muiden kuvatulkinnan keinojen soveltaminen
- opiskelijoille merkityksellisten kulttuuristen, yhteiskunnallisten ja globaalien ilmiöiden tutkiminen
- opiskelijoiden toimijuus kuvataiteessa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa

Paikallinen lisäys keskeisille sisällöille

Sisältö on joustavaa, keskittyen opiskelijan omaan ja mahdollisesti muiden taiteellisiin prosesseihin, kuvakulttuureihin sekä visuaalisten kulttuurien käsitteistöihin.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen

Tuetaan ihmisenä kasvua ja monikulttuurisuuden kunnioittamista.

- Vuorovaikutusosaaminen

Sosiaaliset taidot, yhteistyökyky ja yhdessä oppimisen taidot.

- Monitieteinen ja luova osaaminen

Tuetaan opiskelijan uteliaisuutta ja motivaatiota etsiä uusia tapoja ja toimintamalleja kehittyvässä yhteiskunnassa.

- Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Tuetaan opiskelijan kulttuurisen moninaisuuden ymmärtämistä ja toimijuutta muuttuvassa maailmassa.

Arviointi

Arviointi on kannustavaa ja pitkäkestoista, opiskelijan kuvataiteellista osaamista edistävää.

Arviointi pitää sisällään esimerkiksi itsearviointia, ryhmäarviointia, suullista ja kirjallista palautetta sisältäen myös laaja-alaiset alueet.

Arvosanan saaminen edellyttää kuvallisten ja kirjallisten töiden palauttamista opintojakson aikana. Arvosanan täydentäminen on mahdollista ainoastaan seuraavan periodin ajan.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

KOULUKOHTAISET OPINNOT

Piirtäen, maalaten, kuvaten – työpaja (KU5) (2op)

Yleiset tavoitteet

Työpajatyöskentelyn tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu piirtämisen/ maalaamisen/ valokuvaamisen perustekniikoissa ja ymmärtää niiden vaikutuksia kuvalliseen ilmaisuun
- oppii käyttämään piirtämistä/ maalaamista/ valokuvaamista luovana kuvailmaisun keinona sekä havaintojen tekemisen, ajattelun ja havainnollistamisen välineenä
- etsii omaa piirustus/ maalaus/ valokuvausjälkeä ja löytää omia ilmaisutapoja

Keskeiset sisällöt

- opintojaksolla tehdään kuvia tekniikoita vaihdellen ja uusia tekniikoita kehitellen ja kokeillen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen

Tuetaan Ihmisenä kasvua ja monikulttuurisuuden kunnioittamista.

- Vuorovaikutusosaaminen

Syvennetään opiskelijan visuaalisen kulttuurin monilukutaitoa.

- Monitieteinen ja luova osaaminen

Tutustutaan mahdollisuuksien mukaan paikallisen ja globaalin visuaalisen kulttuurin taustaan ja sen merkityksiin identiteetin rakentumisessa. Rohkaistaan kulttuurisen moninaisuuden käyttämiseen työskentelyssä.

Arviointi

Arviointi on kannustavaa ja pitkäkestoista, opiskelijan kuvataiteellista osaamista edistävää. Arviointi pitää sisällään itsearviointia, ryhmäarviointia, suullista ja kirjallista palautetta sisältäen myös laaja-alaiset alueet. Arvosanan saaminen edellyttää kuvallisten ja kirjallisten töiden palauttamista opintojakson aikana. Hylätyn arvosanan täydentäminen on mahdollista ainoastaan seuraavan periodin ajan.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Muotoilua ja tuotesuunnittelua – työpaja (KU6) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu tuotteiden suunnittelun perusteisiin
- pohtii tuotteiden tarkoituksenmukaisuutta, esteettisyyttä, ergonomiaa ja tuotteen suhdetta kestävään kehitykseen
- tekee omien suunnitelmien pohjalta prototyyppejä erilaisista materiaaleista

Keskeiset sisällöt

- muotoilun ja tuotesuunnittelun käsitteistö
- muotoilun ja tuotesuunnittelun ajankohtaiset ilmiöt
- omat kiinnostuksen kohteet muotoilussa

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- eettisyys ja ympäristöosaaminen: tuotteiden elinkaaren ja suunnittelun merkitys eettisten valintojen ja ympäristöosaamisen myötä

Arviointi

Arviointi on kannustavaa ja pitkäkestoista, opiskelijan kuvataiteellista osaamista edistävää.

Arviointi pitää sisällään itsearviointia, ryhmäarviointia, suullista ja kirjallista palautetta sisältäen myös laaja-alaiset alueet.

Arvosanan saaminen edellyttää kuvallisten ja kirjallisten töiden palauttamista opintojakson aikana. Hylätyn arvosanan täydentäminen on mahdollista ainoastaan seuraavan periodin ajan.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

Valokuvauksen työpaja (KU7) (2op)

Yleiset tavoitteet

Työpajatyöskentelyn tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu valokuvaamisen perustekniikoissa ja ymmärtää niiden vaikutuksia kuvalliseen ilmaisuun

- oppii käyttämään valokuvaamista luovana kuvailmaisun keinona sekä havaintojen tekemisen, ajattelun ja havainnollistamisen välineenä
- etsii omaa valokuvausjälkeä ja löytää omia ilmaisutapoja

Keskeiset sisällöt

- tutustutaan valokuvauksen historiaan ja lajityyppeihin
- otetaan digitaalisia valokuvia kameroilla, puhelimella ja iPadilla
- harjoitellaan erityyppisten kuvien ottamista: henkilökuvat, tuotekuvat, luontokuvat jne.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen

Tuetaan Ihmisenä kasvua ja monikulttuurisuuden kunnioittamista.

- Vuorovaikutusosaaminen

Syvennetään opiskelijan visuaalisen kulttuurin monilukutaitoa.

- Monitieteinen ja luova osaaminen

Tutustutaan mahdollisuuksien mukaan paikallisen ja globaalin visuaalisen kulttuurin taustaan ja sen merkityksiin identiteetin rakentumisessa. Rohkaistaan kulttuurisen moninaisuuden käyttämiseen työskentelyssä.

Arviointi

Arviointi on kannustavaa ja pitkäkestoista, opiskelijan kuvataiteellista osaamista edistävää. Arviointi pitää sisällään itsearviointia, ryhmäarviointia, suullista ja kirjallista palautetta sisältäen myös laaja-alaiset alueet. Arvosanan saaminen edellyttää kuvallisten ja kirjallisten töiden palauttamista opintojakson aikana. Hylätyn arvosanan täydentäminen on mahdollista ainoastaan seuraavan periodin ajan.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla 4 -10.

7.18 Opinto-ohjaus (OP)

Oppiaine ja tehtävä

Opinto-ohjauksen tehtävänä on tarjota opiskelijalle mahdollisuus hankkia sellaisia tietoja ja taitoja, joita hän tarvitsee elämässä, opiskelussa ja työelämässä. Opinto-ohjauksella tarkoitetaan toimia, joiden avulla opiskelija vahvistaa toimijuuttaan, toimintakykyään, oppimaan oppimistaan sekä urasuunnittelutaitojaan.

Toimijuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä opiskelijan kykyä rakentaa tulevaisuuttaan sekä taitoa tehdä opintoihin ja työuraan liittyviä päätöksiä. Opinto-ohjauksen avulla vahvistuu opiskelijan usko omiin mahdollisuuksiin saavuttaa asettamansa tavoitteet ja opiskelija luottaa selviytyvänsä muutostilanteista.

Opinto-ohjaus yhdistää lukiota yhteiskuntaan ja työelämään. Sen avulla edistetään oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja osallisuuden toteutumista sekä ehkäistään syrjäytymistä koulutuksesta ja työelämästä. Sukupuolitietoisella ohjauksella pyritään purkamaan segregoituneita koulutuslavalintoja ja työmarkkinoita. Opinto-ohjauksessa kehittyvät tiedot ja taidot edistävät osaavan työvoiman saatavuutta sekä osaamisen kysynnän ja tarjonnan yhteensovittamista tulevaisuuden työelämässä.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opinto-ohjauksessa opiskelija oppii tietoja ja taitoa toimia vastuullisena kansalaisena ja osallistua aktiivisesti yhteiskunnan toimintaan. Hän omaksuu elinikäisen oppimisen taitoja, urasuunnittelutaitoja ja työelämävalmiuksia. Opiskelija pohtii toimintaansa ja työskentelee rakentavasti muiden kanssa. Opinto-ohjauksen avulla opiskelija kehittää **yhteiskunnallista** ja **vuorovaikutusosaamistaan**.

Opiskelija osaa opinto-ohjauksen tuella etsiä aktiivisesti tietoa, tarkastella sitä kriittisesti ja soveltaa sitä. Hän oppii kehittämään **hyvinvointiosaamistaan**. Opiskelija harjaantuu tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja oppii kohtaamaan epävarmuutta sekä hakemaan tarvittaessa ohjausta ja neuvontaa.

Opinto-ohjauksen avulla opiskelija kehittää **monitieteisen ja luovan osaamisen** tavoitteiden mukaista sinnikkyyttä, ongelmanratkaisukykyä ja uteliaisuutta uusia oppimismahdollisuuksia kohtaan. Hän kehittää **eettisen ja ympäristöosaamisen** sekä **globaali- ja kulttuuriosaamisen** tavoitteissa linjattua halua kehittyä mainittujen osaamisalueiden ja elämän eri osa-alueilla.

Tavoitteet

Opinto-ohjaus tukee opiskelijan uskoa tulevaisuuteen ja antaa hänelle rohkeutta vaikuttaa siihen.

Opinto-ohjauksen tavoitteena on, että opiskelija

- löytää omat elinikäistä oppimista tukevat tapansa oppia
- saa tukea elämänsuunnitteluun ja -hallintaan sekä koulutukseen ja uravalintoihin liittyviin päätöksiin
- suunnittelee ja hallitsee ajankäyttöään

- osaa arvioida toimijuuttaan ja voimavarojaan, ohjaus- ja tuentarvettaan sekä ryhmätyö- ja vuorovaikutustaitojaan
- tunnistaa arvojen, uskomusten ja itselleen merkittävien ihmisten vaikutusta valintoihin ja päätöksiin
- oppii itsearviointitaitoja sekä osaa kartoittaa ja sanoittaa osaamistaan ja vahvuuksiaan
- tuntee keskeiset jatkokoulutuksiin, työelämään ja urasuunnitteluun liittyvät tietolähteet, ohjauspalvelut ja hakujärjestelmät sekä osaa käyttää niissä olevaa informaatiota urasuunnittelussa ja jatko-opintoihin hakeutumisessa
- oppii arvioimaan omien opiskelu- ja urasuunnittelutaitojensa kehittymistä
- harjaantuu arvioimaan tiedonhankintataitojaan ja tieto- ja viestintäteknologian taitojaan koulutus- ja työelämätiedon hankkimisessa
- kiinnittää huomiota taitoonsa tunnistaa eri tietolähteiden luotettavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta omassa urasuunnittelussaan
- toimii ja arvioi toimintaansa digitaalisissa tai muissa ympäristöissä, joissa käydään urasuunnitteluun liittyvää keskustelua.

Arviointi

Opinto-ohjauksesta ei anneta arvosanaa kuten muista oppiaineista, vaan opintojaksoista annetaan suoritusmerkinnät. Opinto-ohjauksessa arviointi perustuu opiskelijan itsearviointiin sekä vuorovaikutteiseen, ohjaavaan ja kannustavaan palautteeseen eri ohjaustoimien yhteydessä. Jokainen opiskelija asettaa itselleen omat tavoitteensa, joiden toteutumista ohjauksessa seurataan.

PAKOLLISET OPINNOT

Minä opiskelijana (OP1) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tunnistaa ja osaa sanoittaa vahvuuksiaan, osaamistaan ja kiinnostuksen kohteitaan
- tuntee lukio-opintojen käytänteet ja opintojen rakenteen
- asettaa valintojaan tärkeysjärjestykseen suhteessa omiin suunnitelmiinsa
- osaa lukiossa tarvittavat opiskelutaidot ja -menetelmät sekä työtavat
- tunnistaa henkilökohtaisen opintosuunnitelman merkityksen urasuunnittelun kannalta
- osaa suunnitella opintojaan suhteessa ylioppilastutkinnon suorittamiseen liittyviin vaatimuksiin

- ymmärtää, miten tehdyt valinnat vaikuttavat mahdollisuuksiin hakeutua jatko-opintoihin
- osaa suunnitella ajankäyttönsä siten, että selviytyy opiskelun ja muun elämän vaatimuksista
- tunnistaa tapoja edistää hyvinvointiaan ja toimintakykyään.

Keskeiset sisällöt

- henkilökohtainen opintosuunnitelma: opiskelu-, ylioppilastutkinto- sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelma
- itsetuntemus ja omat vahvuudet sekä oman osaamisen monipuolinen tunnistaminen, kehittäminen ja dokumentointi
- toimijuus, arjen- ja elämönhallintataidot, minäpystyvyys sekä toimintakyky
- hyvinvointi, opiskelukyky, tasapainoinen elämä
- opiskelu- ja tiedonhankintataidot, oppimaan oppiminen
- jatko-opintoihin ja tulevaisuuden suunnitteluun liittyvät tietolähteet, digitaaliset ohjauspalvelut ja hakujärjestelmät
- työelämään sekä toisen ja korkea-asteen koulutuspaikkoihin tutustuminen
- lukio-opintojen kannalta kulloinkin ajankohtaiset asiat

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolla tuetaan opiskelijan itsetuntemusta, opiskelu- ja tiedonhankintataitojen kehittymistä, omaa toimijuutta sekä ammatinvalinta- ja uraohjaustaitoja.

Hyvinvointi- ja vuorovaikutusosaamista tuetaan esimerkiksi itse- ja vertaisarviointitehtävillä, henkilökohtaisilla ja ryhmäkeskusteluilla. Opiskelija harjoittelee tunnistamaan omia vahvuuksiaan, opettelee kohtaamaan epävarmuutta sekä hakemaan tarvittaessa ohjausta ja neuvontaa. Opiskelijaa kannustetaan toimimaan ja työskentelemään rakentavasti yhdessä muiden kanssa.

Monitieteinen ja luova osaaminen kehittyy opintojakson aikana esimerkiksi tiedonhakuharjoitusten, reflektoitujen tehtävien, vierailujen ja vierailijoiden sekä jatko-opintomahdollisuuksiin tutustumisen kautta.

Arviointi

Opintojakson suorittaminen edellyttää aktiivista osallistumista.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Jatko-opinnot, työelämä ja tulevaisuus (OP2) (2 op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- osaa suunnitella tulevaisuuttaan sekä tuntee koulutusvaihtoehtoja ja työelämän mahdollisuuksia muuttuvassa maailmassa
- syventää osaamistaan itsetuntemuksen sekä elämänsuunnittelu- ja elämönhallintataitojen osalta
- tunnistaa ja osaa sanoittaa sekä dokumentoida osaamistaan
- tuntee keskeiset työelämätaidot ja osaa arvioida osaamistaan suhteessa niihin
- tuntee työelämän ja työllistymisen eri muotoja sekä ymmärtää yhteiskunnan ja talouden muutosten merkityksen työllisyyden näkökulmasta
- tuntee yrittäjyyden eri muotoja ja osaa arvioida omaa suhdettaan yrittäjyyteen
- tuntee kansainvälisiä koulutus- ja työllistymisvaihtoehtoja
- osaa toimia monikulttuurisissa toimintaympäristöissä
- tuntee itsensä kannalta olennaiset jatkokoulutusvaihtoehdot ja niiden pääsyaatimukset sekä valintaprosessit
- osaa hakea töitä ja tunnistaa erilaisia työllistymismahdollisuuksia.

Keskeiset sisällöt

- henkilökohtaisen opinto-, ylioppilastutkinto- sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman päivittäminen
- jatko-opintojen ja tulevaisuuden suunnittelu, jatko-opintoihin hakeutuminen Suomessa ja ulkomailla
- työelämätietous ja -taidot, yrittäjyys muuttuvassa ja monimuotoisessa maailmassa
- työelämään sekä jatko-opintoihin tutustuminen ja kokemusten hankkiminen
- oman talouden hallinta, opintotuki ja asuminen
- oman hyvinvoinnin edistäminen
- tulevaisuuden ennakointiosaaminen sekä kyky tunnistaa oppimistarpeensa suhteessa tulevaisuuden osaamistarpeisiin
- lukio-opintojen kannalta kulloinkin ajankohtaiset asiat

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojaksolla syvennetään edelleen opiskelijan itsetuntemusta sekä opintojen- ja elämänsuunnittelutaitoja.

Yhteiskunnallista osaamista tuetaan koulun ulkopuolisten tahojen, kuten työelämän

edustajien, paikallisten yrittäjien ja koulutusorganisaatioiden kanssa tehtävällä yhteistyöllä järjestämällä mm. mahdollisuuksia vierailuihin ja kutsumalla vierailijoita koululle.

Opiskelijoiden globaalia ja kulttuurien välistä osaamista vahvistetaan mm. kannustamalla tutustumaan kansainvälisiin koulutus- ja työympäristöihin hyödyntäen myös teknologian mahdollisuuksia.

Opiskelijoita ohjataan huomioimaan valinnoissaan ympäristönsuojeluun ja eettisiin kysymyksiin liittyviä asioita mm. keskustelemalla näistä aiheista ja niiden merkityksestä yhteiselle tulevaisuudelle sekä perehtymällä näihin teemoihin asiantuntijoiden avustuksella. Näin vahvistetaan opiskelijoiden eettistä ja ympäristöosaamista.

Arviointi

Opintojakson suorittaminen edellyttää aktiivista osallistumista.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

KOULUKOHTAISET OPINNOT

Lukioniksit (OP3) (2op)

Lukioniksit -opintojakson avulla lukio-opintosi käynnistyvät sujuvasti saadessasi perusvalmiudet opiskelutekniikan käyttöön ja opiskeluryhmässä toimimiseen.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu lukio-opinnoissa käytettäviin sähköisiin oppimisympäristöihin ja välineisiin
- saa valmiuksia lukio-opinnoissa hyödyllisten opiskelutaitojen kehittämiseen ja digisovellusten käyttämiseen
- tutustuu opiskelijatovereihinsa ja tuntee olevansa osa ryhmää

Keskeiset sisällöt

- sähköisiin oppimisympäristöihin kirjautuminen ja perustoimintojen harjoittelu
- erilaisten ohjelmien käytön harjoittelu
- tiedonhaku ja lähteiden käyttö

- tekijänoikeudet
- erilaisten opiskeluissa hyödyllisten digisovellusten kokeileminen
- ryhmäytymispäivä

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijan harjoitellessa tieto- ja viestintäteknologian taitoja digitaalisessa ympäristössä monitieteinen ja luova osaaminen vahvistuu. Opiskelijan ryhmätyö- ja vuorovaikutustaidot kehittyvät etenkin ryhmäytymispäivänä.

Arviointi

Opintojakson arvioinnin perustana on opiskelijan aktiivinen tuntityöskentely sekä ryhmäytymispäivään osallistuminen.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Tutortoiminta (OP4) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- saa valmiuksia toimia uusien opiskelijoiden tukena opiskelujen aloittamisvaiheessa
- vahvistaa omaa itsetuntemustaan
- kehittää vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja
- kehittää omia organisointi- ja esiintymisvalmiuksiaan

Keskeiset sisällöt

- osallistuminen koulun omaan tutorkoulutukseen
- uusien opiskelijoiden vertaisohjaajana toimiminen
- uusien opiskelijoiden ryhmäyttämiseen osallistuminen
- koulun tiedotus- ja markkinointitoimintaan osallistuminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Vuorovaikutusosaaminen
- Hyvinvointiosaaminen

Opintojaksolla vuorovaikutusosaaminen konkretisoituu erilaisissa ryhmätilanteissa oppitunneilla, välitunneilla, lukion markkinoinnissa ja ryhmäytyspäivänä. Ryhmäyttämällä lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoita edistetään yhteisöllisyyden kehittymistä ja siten opiskelijoiden hyvinvointia.

Arviointi

Opintojakson suorittaminen edellyttää aktiivista osallistumista sekä järjestettävään koulutukseen että käytännön työhön. Opiskelija kirjoittaa tutorinnista päiväkirjaa ja saa opintojaksosta suoritusmerkinnän sekä erillisen todistuksen.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Opiskelijakuntatoiminta (OP5) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- toimii kouluyhteisössä aktiivisena vaikuttajana ja edistää oppilaitoksen viihtyvyyttä ja yhteisöllisyyttä
- osaa toimia opiskelijoiden edunvalvojana ja ottaa osaa päätöksentekoon
- osaa suunnitella, markkinoida ja järjestää erilaisia yhteisöllisyyttä rakentavia tapahtumia
- oppii yhteistyötaitoja ja vastuullisuutta

Keskeiset sisällöt

- osallistuminen opiskelijakunnan kokouksiin
- aktiivinen, vapaaehtoinen työskentely koulun hyväksi
- aktiivinen yhteistyö opettajakunnan, koulun opiskelijoiden sekä koulun ulkopuolisten tahojen kanssa

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- yhteiskunnallinen osaaminen
- vuorovaikutusosaaminen
- hyvinvointiosaaminen

Opiskelijakunnan hallituksessa toimiminen kehittää opiskelijan yhteiskunnallista osaamista kouluyhteisön vaikuttamisen keinoin tutustumisen kautta. Samalla kehittyi myös opiskelijan vuorovaikutusosaaminen sekä hyvinvointiosaaminen.

Arviointi

Opintojakson suorittaminen edellyttää aktiivista osallistumista.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.19 Temaattiset opinnot (TO)

Oppiaine ja tehtävä

Lukiokoulutuksen oppimäärä voi sisältää laaja-alaista osaamista kehittäviä temaattisia opintoja. Temaattisten opintojen tavoitteet ja sisällöt päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

7.19.1 Yrittäjyyskasvatus (YR)(1-16op)

Yrittäjyyden ensiaskeleet (YR1) (2op)

Keskeiset sisällöt

Ensimmäisen vuoden opiskelijat työskentelevät ryhmässä, kehittäen kuvitteellista yritystä askel askeleelta. Leirillä harjoitellaan tuotteen tai palvelun ideointia, asiakaskunnan profilointia, markkinointia ja tuote-esittelyä. Ohjelmassa on myös vierailuvia luennoitsijoita, ryhmäytymisharjoituksia ja leikkimielistä kisailua. Leirin päätteeksi ryhmät esittelevät yrityksensä ja tuotteensa "leijonan luolassa", raati palkitsee parhaat!

Tavoitteet

Tavoitteena on, että opiskelija tutustuu yrittäjyyteen omakohtaisella ja kokeilevalla otteella yhdessä kanssaopiskelijoidensa kanssa.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojakso syventää lukion laaja-alaisia taitoja. Opintojakson aikana opiskelijan vuorovaikutustaidot kehittyvät erilaisissa sosiaalisissa kontakteissa. Yhdessä tekeminen ja omien vahvuuksien löytäminen kehittävät opiskelijan

hyvinvointiosaamista. Opintojakso antaa myös hyvät mahdollisuudet opiskelijan luoviin ideoihin vahvistaen hänen monitieteistä ja luovaa osaamistaan.

Arviointi

Arviointi perustuu opiskelijan aktiiviseen osallistumiseen.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Yritetään yhdessä (YR2) (2op)

Keskeiset sisällöt

Toisen vuoden opiskelijat suunnittelevat, valmistelevat ja toteuttavat vuorokauden mittaisen yrittäjyysleirin nuoremmille lukiolaisille. Opiskelijat saavat käyttöönsä valmista materiaalia, mutta loppujen lopuksi jokainen leiri näyttää vetäjiltään! Yrittäjyyskasvatusopettajat osallistuvat leirille lähinnä tarkkailijoina ja ruokahuoltajina.

Tavoitteet

Tavoitteena on, että opiskelija oppii organisoimaan ja koordinoimaan tapahtuman järjestämistä ja ottamaan vastuun suunnitelman toteuttamisesta.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojakso syventää lukion laaja-alaisia taitoja. Opintojakson aikana opiskelijan vuorovaikutustaidot kehittyvät erilaisissa sosiaalisissa kontakteissa. Yhdessä tekeminen ja omien vahvuuksien löytäminen kehittävät opiskelijan hyvinvointiosaamista. Opintojakso antaa myös hyvät mahdollisuudet opiskelijan luoviin ideoihin vahvistaen hänen monitieteistä ja luovaa osaamistaan.

Arviointi

Arviointi perustuu opiskelijan aktiiviseen osallistumiseen.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Työelämätaitoja kartuttamassa (YR3) (1-3op)

Keskeiset sisällöt

Opiskelijat osallistuvat yrittäjyyskasvatustapahtumien järjestämiseen ja toteuttamiseen yhdessä yrittäjyyskasvatusopettajien kanssa. He myös osallistuvat yhteistyökumppaniemme järjestämiin tapahtumiin lukion edustajina ja tarvittaessa vapaaehtoistyöntekijöinä!

Tavoitteet

Tavoitteena on, että opiskelija verkostoituu paikallisten toimijoiden kanssa ja harjaantuu tekemään yhteistyötä erilaisten tahojen kanssa.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojakso syventää lukion laaja-alaisia taitoja. Opintojakson aikana opiskelijan vuorovaikutustaidot kehittyvät erilaisissa sosiaalisissa kontakteissa. Perehtyminen erilaisiin yrityksiin vahvistaa yhteiskunnallista osaamista. Yhdessä tekeminen ja omien vahvuuksien löytäminen kehittävät opiskelijan hyvinvointiosaamista. Opintojakso antaa myös hyvät mahdollisuudet opiskelijan luoviin ideoihin vahvistaen hänen monitieteistä ja luovaa osaamistaan.

Arviointi

Arviointi perustuu opiskelijan aktiiviseen osallistumiseen.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Minä yrittäjänä (YR4 – YR6) (2-6op)

Keskeiset sisällöt

Yrittäjyyskasvatuksemme kruununjalokivi! Osallistuvat toisen vuoden opiskelijat perustavat 2-5 hengen yrityksiä, jotka ovat toiminnassa yhden lukuvuoden. Nuoret kehittelevät yritysideoita, valmistavat tuotteensa tai palvelunsa ja opettelevat yrittämistä käytännössä. Vuoden aikana mm. harjoitellaan yritysesitystä ("pitchausta") sekä lukion seinien sisällä, että erilaisissa tapahtumissa. Nuoret myös osallistuvat Oulun Uskalla yrittää! -semifinaaliin ja yhteistyökumppaniemme tapahtumiin. Jokainen ryhmä saa itse päättää millä intensiteetillä tuotetta tai palvelua valmistaa ja myy, pitää muistaa yritystä pyöritetään lukio-opintojen ohella, kouluajan ulkopuolella.

Tavoitteet

Tavoitteena on, että opiskelija perehtyy yrittäjyyteen käytännön kokemuksen kautta perustamalla yksin tai ryhmässä NY-yrityksen lukuvuoden ajaksi.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojakso syventää lukion laaja-alaisia taitoja. Opintojakson aikana opiskelijan vuorovaikutustaidot kehittyvät erilaisissa sosiaalisissa kontakteissa. Perehtyminen erilaisiin yrityksiin vahvistaa yhteiskunnallista osaamista. Yhdessä tekeminen ja omien vahvuuksien löytäminen kehittävät opiskelijan hyvinvointiosaamista. Opintojakso antaa myös hyvät mahdollisuudet opiskelijan luoviin ideoihin vahvistaen hänen monitieteistä ja luovaa osaamistaan.

Arviointi

Arviointi perustuu opiskelijan aktiiviseen ja pitkäjännitteiseen osallistumiseen. Opintojakson laajuus määräytyy yrittäjän toimeliaisuuden perusteella.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

Visiosta käytännön toteutukseen (YR7) (1-3op)

Sisältö

Opiskelija osoittaa harrastuneisuutta jatko-opinto- tai työelämävalmiuksia vahvistavassa taidossa, harrastuksessa tai työskentelyssä.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojakso antaa hyvät mahdollisuudet opiskelijan luoviin ideoihin vahvistaen hänen monitieteistä ja luovaa osaamistaan.

Arviointi

Arviointi perustuu opiskelijan antamiin näyttöihin. Opintojakson laajuus arvioidaan tapauskohtaisesti.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.19.2 Biologiaa ja kemiaa kokeellisesti (TO1) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu biologian ja kemian eri osa-alueisiin käyttämällä kokeellisia työmenetelmiä
- ymmärtää biologisia syy- ja seuraussuhteita
- vahvistaa kemian opinnoissa oppimiaan teorioita kokeellisen työskentelyn avulla
- kykenee omatoimiseen ja turvalliseen laboratoriotyöskentelyyn
- oppii tulkitsemaan tutkimustuloksia ja tekemään niistä johtopäätöksiä sekä raportoimaan

Keskeiset sisällöt

- solu- ja mikrobiologiset työt, preparoinnit sekä kasvi- ja eläinfysiologiset työt
- retki lähialueen maastoon tai mahdollisuuksien mukaan kauemmaksi
- kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen analyysi erilaisin kemian työmenetelmin
- työselostusten laatiminen
- opintojaksoon voi liittyä vierailu laboratorioon tai yritykseen ja/tai asiantuntijavierailuja

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Monitieteinen ja luova osaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson aikana opiskelijaa ohjataan tiedonhankintaan, ongelmanratkaisuun sekä erilaisten koejärjestelyjen toteuttamiseen, mikä kehittää hänen monitieteistä ja luovaa osaamistaan. Toteuttamalla kokeelliset työt pareittain tai ryhmissä vahvistetaan opiskelijoiden vuorovaikutusosaamista.

Arviointi

Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kyky toimia sekä itsenäisesti että ryhmässä. Opintojakson hyväksyty suorittaminen edellyttää aktiivista läsnäoloa tunneilla ja vaadittavien työselostusten tekemistä.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.19.3 Energiaa ja hyvää mieltä (TO2) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tunnistamaan omia vahvuuksiaan
- kehittää itsetuntemustaan ja elämänhallintaa
- löytää itselle sopivia, omaa hyvinvointia ja jaksamista tukevia keinoja
- kehittää yhteistyötaitojaan
- ymmärtää fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin merkityksen omassa elämässä

Keskeiset sisällöt

- erilaiset itsetuntemus- ja stressinhallintaharjoitukset
- tunnetaidot
- vuorovaikutustaidot
- hyvinvointia ja jaksamista tukevat keinot
- opiskelijoiden ideat
- oppimispäiväkirjan kirjoittaminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Hyvinvointiosaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksolla hyvinvointiosaaminen vahvistuu opiskelijan tunnistessa omia vahvuuksia, omaa hyvinvointia edistäviä ja ehkäiseviä tekijöitä sekä kehitettäessä tunnetaitoja. Vuorovaikutustaidot vahvistuvat erilaisissa pareittain tai ryhmissä tehtävissä harjoituksissa. Monitieteinen ja luova osaaminen kehittyy opiskelijan ymmärtäessä psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin vahvan kytkennän.

Arviointi

Opintojakson arviointi perustuu opiskelijan osallistumiseen tunneilla, yksilö- ja ryhmätehtäviin sekä oppimispäiväkirjan kirjoittamiseen. Arvioinnissa pyritään monipuolisuuteen laaja-alaisen osaamisen osa-alueet huomioon ottaen.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.19.4 Liikennekasvatus (TO3) (2op)

Yleiset tavoitteet

- liikenteessä liikkumisen taito onnettomuuksia välttämällä

Keskeiset sisällöt

- autokoulun teoria- ja ajotunnit

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- yhteiskunnallinen osaaminen
- monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson aikana opiskelija saa lisätietoa suomalaisesta liikennekulttuurista ja -turvallisuudesta sekä oppii hallittua liikenteessä liikkumista.

Arviointi

Suoritusmerkintä ajokortin myötä.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.19.5 Työelämän taitoja (TO4) (2op)

Opintojaksolla opiskelija kehittää työelämävalmiuksiaan käytännön työssä ja pohdiskelee kokemuksiaan. Opintojakson vaatiman työsuhteen on ajoitettava lukion loma-ajoille.

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu työelämään ja yrittäjyyteen
- oppii ymmärtämään työn merkityksen yksilölle ja yhteiskunnalle
- saa kokemusta työn hakemisesta
- pohtii ja arvioi työelämäkokemuksiaan
- luo yhteyksiä työelämään
- saa tukea ammatinvalintaan
- saa motivaatiota opiskeluunsa

Keskeiset sisällöt

Opintojakson keskeisiin sisältöihin kuuluvat mm.:

- työn hakeminen
- työsopimuksen solmiminen
- työn tekeminen
- omien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden tunnistaminen
- työtodistuksen pyytäminen
- raportointi

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojakso harjaannuttaa opiskelijaa monipuolisesti erinäisissä laaja-alaisen osaamisen osa-alueissa:

- Hyvinvointiosaaminen: opiskelija huomioi työergonomiaa osana työskentelyään ja työn ulkopuolella hän huolehtii tarvittavasta levosta ja palautumisesta.
- Vuorovaikutusosaaminen: opiskelija harjaantuu työskentelemään osana työyhteisöä.
- Monitieteinen ja luova osaaminen: opiskelija tutustuu työnteon kokonaisvaltaisuuteen ja hyödyntää sekä jo oppimaansa, että uusia taitoja monipuolisesti työssä toimiessaan.
- Yhteiskunnallinen osaaminen: opiskelija tutustuu käytännön kautta työntekijän juridis- yhteiskunnallisiin velvoitteisiin, ja saa kokemusta työnteon merkityksestä yksilölle.
- Eettisyys ja ympäristöosaaminen: opiskelija perehtyy käytännön kautta työpaikkansa työetiikkaan ja normistoon, hän pohdiskelee ekologisen merkitystä työnsä näkökulmasta.
- Globaali- ja kulttuuriosaaminen: opiskelija tutustuu työntekoon osana suomalaista kulttuuria ja toisaalta osana globaalien yhteiskuntien verkkoa.

Arviointi

Suoritukseen vaaditaan, että opiskelija on suorittanut kaikki opintojakson keskeiset sisällöt riittävässä laajuudessa. Opintojaksolle osallistuvalla edellytetään

- Työtodistus, josta käy ilmi työnantaja, työnkuva ja tehdyt työtunnit (vähintään 38h)
- Erillisten ohjeiden mukaan toteutettu jälkiraportointi, jossa opiskelija mm. pohdiskelee työssä oppimaansa.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.19.6 Kansainvälisyys (TO5) (2op)

Yleiset tavoitteet

- sosiaaliset taidot ja vieraan kulttuurin kohtaaminen
- oman identiteetin vahvistaminen
- kielitaidon vahvistaminen
- esiintymistaitojen harjoittelu vieraalla kielellä
- osallistuminen koulun kansainvälisyysprojekteihin niin kotimaassa kuin ulkomailla

Keskeiset sisällöt

- mahdollisuus tutustua lähemmin muihin kulttuureihin
- oman kulttuuri-identiteetin vahvistaminen
- ihmissuhdetaitojen kehittäminen
- vieraisiin kulttuureihin tutustuminen
- kielitaidon- ja esiintymistaitojen parantaminen
- työskentely vieraalla kielellä

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

- Globaali- ja kulttuuriosaaminen
- Vuorovaikutusosaaminen
- Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakso tukee opiskelijan kansainvälisyysvalmiuksien ja tulevaisuuden taitojen rakentumista sekä kasvua sivistyneeksi ja avarakatseiseksi ihmiseksi. Opiskelijan vuorovaikutusosaaminen ja sosiaaliset taidot kehittyvät vieraalla kielellä toimiessa.

Arviointi

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.19.7 Korkeakoulujen orientoivat opinnot (TO6) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opiskelijoille tarjotaan monipuolisia mahdollisuuksia saada tietoa ja kokemuksia korkeakouluopiskelusta. Korkeakoulujen orientoivien opintojen keskeisenä tavoitteena on sujuvoittaa opiskelijan siirtymistä lukiosta korkea-asteen opintoihin ja edelleen työelämään.

Lukiossa opiskelijaa ohjataan

- tutustumaan korkeakoulujen lukiolaisille suunnattuun opintotarjontaan ennakkoluulottomasti, ilman sukupuolittuneita tai muita ennakkoasenteita
- valmistautumaan jatkuvaan oppimiseen ja hankkimaan monipuolisia valmiuksia, joita tarvitaan erilaisissa korkeakouluopinnoissa ja työelämän eri aloilla

Keskeiset sisällöt

Keskeisenä tavoitteena on sujuvoittaa opiskelijan siirtymistä lukiosta korkea-asteen opintoihin ja edelleen työelämään.

Opintojakson sisällöt määräytyvät opiskelijan valitseman korkeakoulun opintojakson tai -kokonaisuuden oppisisältöjen mukaisesti.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Korkeakouluopintoihin valmistautumisessa korostuvat laaja-alaisen osaamisen alueista monitieteinen ja luova osaaminen, vuorovaikutusosaaminen sekä globaali- ja kulttuuriosaaminen.

Arviointi

Ennen korkeakoulun opintojakson valitsemista ja sille ilmoittautumista, tulee opiskelijan keskustella opinto-ohjaajan kanssa, voidaanko kyseiset opinnot laskea osaksi lukion opintoja.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.19.8 Mun Taidot – harrasteakatemia (HA) (2-10op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on

- tukea omassa urheilulajissaan tavoitteellisesti harjoittelevan ja kilpailevan nuoren mahdollisuutta yhdistää koulunkäynti ja urheileminen
- harjoitella ahkerasti ja tunnollisesti omien urheilullisten tavoitteiden saavuttamiseksi
- lisätä tavoitteellisesti urheilevien nuorten yhteisöllisyyttä
- lisätä opiskelijan ymmärrystä ja tietotaitoa fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden vaikutuksesta suorituskykyyn ja urheilulliseen kehittymiseen

Keskeiset sisällöt

- aamuharjoitukset (klo 8-10) kaksi kertaa viikossa
- toinen harjoitus on kaikille yhteistä monipuolisuus harjoittelua ja sisältää myös lajikokeiluja
- toinen harjoitus on oman lajin mukaan yksilöity lajiharjoitus (seuravalmentajat ja henkilökohtaiset valmentajat)
- fyysisten ominaisuuksien monipuolinen kehittäminen
- luennot, webinaarit ym. harjoittelua tukevan tiedon jakaminen
- harjoituspäiväkirjan täyttäminen ja oman edistymisen seuranta
- testaus

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet

Opintojakson keskeisimmät laaja-alaiset osaamisalueet ovat

- hyvinvointiosaaminen
- vuorovaikutusosaaminen
- yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakson aikana opiskelija vahvistaa urheilullista identiteettiään yhteisöllisten kokemusten ja lisääntyvän itsetuntemuksen kautta. Hän ymmärtää fyysisen harjoittelun, palautumisen, terveellisten elämäntapojen sekä sosiaalisen ja psyykkisen tasapainon merkityksen urheilulliselle kehitymiselle ja yksilön yleiselle hyvinvoinnille. Ryhmässä harjoitteleminen kehittää opiskelijan vuorovaikutusosaamista ja kykyä asettua toisen asemaan. Rakentava ja kriittinen keskustelu ryhmäläisten ja valmentajien kanssa edistää ja tukee urheilevaa nuorta omien tavoitteiden saavuttamisessa. Yhteistyö urheiluseurojen kanssa avaa

opiskelijalle näkökulmia ja antaa kokemuksia siitä, mikä merkitys urheilulla ja sen parissa tehtävällä vapaaehtoistyöllä on yhteiskunnallisesti.

Arviointi

Opintojakson arviointi perustuu opiskelijan aktiiviseen osallistumiseen, vastuulliseen toimintaan ja harjoituspäiväkirjan täyttämiseen.

Opintojakso arvioidaan arvosanoilla Suoritettu/Hylätty.

7.20 Lukiodiplomit (LD)

Oppiaine ja tehtävä

Paikallisessa opetussuunnitelmassa määriteltäviin opintojaksoihin voivat kuulua eri oppiaineryhmissä tai oppiaineissa suoritettavat lukiodiplomit. Lukiodiplomien tehtävänä on antaa opiskelijalle mahdollisuus osoittaa erityistä osaamistaan ja harrastuneisuuttaan pitkäkestoisen näytön avulla. Lukiodiplomi kuvaa monipuolisesti opiskelijan tavoitteellista työskentelyä, kehittyneitä taitoja ja syvällistä osaamista. Opiskelija tutkii ja ilmaisee kulttuurisesti moninaista todellisuutta eri oppiaineille ominaisin keinoin. Lukiodiplomin suorittaminen hyödyntää ja syventää lukio-opinnoissa kehittyvää laaja-alaista osaamista. Opiskelija ilmentää lukiodiplomillaan ajattelun, tuottamisen, tulkinnan ja arvottamisen taitojaan sekä omaehtoista harrastuneisuuttaan. Lukiodiplomi luo edellytyksiä oman ja toisten osallisuuden, toimijuuden ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vahvistamiselle lukioyhteisössä.

Lukiodiplomeja on mahdollista suorittaa kotitaloudessa, kuvataiteessa, käsityössä, liikunnassa, mediassa, musiikissa, tanssissa ja teatterissa. Lukiodiplomin laajuus on kaksi opintopistettä. Lukiodiplomit tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden arvioida lukio-opintojen aikana karttunutta osaamistaan ja vahvuuksiaan jatko-opintojen näkökulmasta. Lukiodiplomit täydentävät lukion päättötodistuksen ja ylioppilastutkintotodistuksen osoittamaa osaamista.

Lukiodiplomeja on koulutuksen järjestäjän päätöksellä mahdollista suorittaa lukiossa yhdessä tai useammassa oppiaineryhmässä tai oppiaineessa. Lukiodiplomi voi sisältyä oppiaineen oppimäärän valinnaisiin opintoihin paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetyllä tavalla. Opetushallitus antaa erilliset ohjeet kunkin lukiodiplomin suorittamisesta.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan koulutuksen järjestäjän tarjoamien lukiodiplomien osalta lukiodiplomien tehtävä, yleiset tavoitteet ja arviointi sekä

tavoitteet ja keskeiset sisällöt lukiodiplomeittain kahden opintopisteen laajuisina opintojaksoina.

Tavoitteet

Lukiodiplomien opetuksen yleiset tavoitteet

Kaikkia lukiodiplomeja yhdistävinä tavoitteina on, että opiskelija

- asettaa lukiodiplomin suorittamiselle omat lähtökohdat ja tavoitteet
- työskentelee tavoitteellisella otteella itsenäisesti ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa
- tutkii ja ilmaisee kulttuurista todellisuutta eri tiedonaloille ominaisilla tavoilla
- soveltaa lukioaikana karttunutta erityistä osaamista ja omaehtoista harrastuneisuutta
- hyödyntää ja syventää lukio-opinnoissa kehittyvää laaja-alaista osaamista
- valitsee tarkoituksenmukaisia opiskeluympäristöjä, työtapoja ja ilmaisun keinoja
- arvioi asetettujen tavoitteiden saavuttamista, työskentelyä, lopputulosta ja kokonaisuutta
- vahvistaa omaa ja toisten osallisuutta, toimijuutta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia lukioyhteisössä.

Arviointi

Lukiodiplomin arviointi perustuu opiskelijan tai opiskelijoiden ryhmänä itsenäisesti toteuttamaan lukioaikaisen erityisen osaamisen ja harrastuneisuuden näyttöön. Opiskelijan toteuttama lukiodiplomi arvioidaan kokonaisuutena. Lukiodiplomin arvioinnissa annetaan palautetta lukiodiplomille asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta. Lukiodiplomin arviointi on monipuolista ja luotettavaa, ja se vastaa opiskelijan oppiaineryhmässä tai oppiaineessa osoittamaa osaamisen tasoa. Lukiodiplomin suorittamiseen sisältyy opiskelijan itsearviointia.

Paikalliset kirjaukset

Nivalan lukiossa voi suorittaa kuvataiteen, liikunnan ja musiikin lukiodiplomin.

VALTAKUNNALLISET VALINNAISET OPINNOT

7.20.1 Kuvataiteen lukiodiplomi (KULD2) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- antaa erityisen näytön lukioaikaisesta osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan kuvataiteessa
- osoittaa kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin osaamistaan tuottamalla, tulkitsemalla ja arvottamalla monipuolisesti kuvia
- osaa kertoa ja välittää lukiodiplomille asettamansa tavoitteet ja lähtökohdat
- osaa tuottaa taiteellisen ja visuaalisen kokonaisuuden, jonka sisällön tuottamisen ja esittämisen tavat tukevat toisiaan
- osoittaa kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuntemusta
- osaa arvioida työskentelyprosessia ja teosta oman oppimisen näkökulmasta.

Keskeiset sisällöt

- perustuvat lukiodiplomille asetettuihin tavoitteisiin sekä valittuun tehtävään, näkökulmaan ja toteutustapaan
- muodostuvat teoksesta sekä työskentelyprosessia, itsearviointia sekä kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuntemusta kuvaavasta portfolioista.

Arviointi

Lukiodiplomi arvioidaan [opetushallituksen ainekohtaisen ohjeistuksen](#) mukaisesti.

7.20.2 Liikunnan lukiodiplomi (LILD4) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- antaa erityisen näytön lukioaikaisesta osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan liikunnassa
- pohtii monipuolisesti liikunnan merkitystä elämässään samalla kehittäen fyysistä toimintakykyään, liikunnallista erityisosaamistaan, harrastuneisuuttaan ja yhteistyökykyjään.

Keskeiset sisällöt

- muodostuvat liikuntakykyisyyden, liikuntatietojen, erityisosaamisen, harrastuneisuuden ja yhteistyötaitojen sekä portfolion muodossa tehtävän itsearvioinnin muodostamasta kokonaisuudesta.

Arviointi

Lukiodiplomi arvioidaan [opetushallituksen ainekohtaisen ohjeistuksen](#) mukaisesti.

7.20.3 Musiikin lukiodiplomi (MULD6) (2op)

Yleiset tavoitteet

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija

- antaa lukioaikanaan näytön musiikillisesta erityisosaamisestaan ja erityisestä harrastuneisuudestaan musiikissa
- osoittaa musiikillista osaamistaan ja harrastuneisuuttaan valmistamalla musiikin taidollista ja tiedollista hallintaa osoittavan projektin tai kokoamalla näytesalkun lukioaikaisista musiikkiopinnoistaan ja toiminnastaan.

Keskeiset sisällöt

- opiskelijan musiikillinen omaelämäkerta, musiikkiprojekti tai musiikillinen näytesalkku, yhteenveto ja arvioitsijoiden lausunto
- erilaiset toteutustavat ja osa-alueet

Arviointi

Lukiodiplomi arvioidaan [opetushallituksen ainekohtaisen ohjeistuksen](#) mukaisesti.

8. LIITTEET

Liite 1. Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta

[Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta 810/2018](#)

Liite 2. Kehittyvän kielitaidon tasojen kuvausasteikko

Kuvausasteikko on Suomessa laadittu sovellus asteikoista, jotka sisältyvät Euroopan neuvoston toimesta kehitettyyn Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteiseen eurooppalaiseen viitekehykseen.

Lukiossa opiskeltavien kielten eri oppimäärien tavoitetasot on linkitetty alla kuvattuihin taitotasoihin. Taitotasoasteikko kuvaa

- taitoa toimia vuorovaikutuksessa (vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa, viestintästrategioiden käyttö, viestinnän kulttuurinen sopivuus)
- taitoa tulkita tekstejä (laaja tekstikäsitelmä)
- taitoa tuottaa tekstejä (laaja tekstikäsitelmä).

Taitotasoasteikkoon on kuvattu opiskelijan edistyminen taitotasolta A1.1 (kielitaidon alkeiden hallinta) taitotasolle C1.1 (taitavan kielenkäyttäjän perustaso).

Alla löydät taitotasokuvaukset etenemisjärjestyksessä alimmalta taitotasolta ylimmälle lukion asteikossa kuvatulle taitotasolle.

A1.1

- Opiskelija selviytyy satunnaisesti viestintäkumppanin tukemana muutamasta, kaikkein yleisimmin toistuvasta ja rutiininomaisesta viestintätilanteesta. **Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa**
- Opiskelija tarvitsee paljon apukeinoja (esim. eleet, piirtäminen, sanastot, netti). Opiskelija osaa joskus arvailla tai päätellä yksittäisten sanojen merkityksiä asiayhteyden, yleistiedon tai muun kielitaitonsa perusteella. Opiskelija osaa ilmaista, onko ymmärtänyt. **Viestintästrategioiden käyttö**
- Opiskelija osaa käyttää muutamia kielelle ja kulttuurille tyypillisimpiä kohteliaisuuden ilmauksia (tervehtiminen, hyvästely, kiittäminen) joissakin kaikkein rutiininomaisimmissa sosiaalisissa kontakteissa. **Viestinnän kulttuurinen sopivuus**
- Opiskelija ymmärtää vähäisen määrän yksittäisiä puhuttuja ja kirjoitettuja sanoja ja ilmauksia. Opiskelija tuntee kirjainjärjestelmän tai hyvin rajallisen määrän kirjoitusmerkkejä. **Tekstien tulkintataidot**
- Opiskelija osaa ilmaista itseään puheessa hyvin suppeasti käyttäen harjoiteltuja sanoja ja opeteltuja vakioilmauksia. Opiskelija ääntää joitakin harjoiteltuja ilmauksia ymmärrettävästi ja osaa kirjoittaa joitakin erillisiä sanoja ja sanontoja. **Tekstien tuottamistaidot**

A1.2

- Opiskelija selviytyy satunnaisesti yleisimmin toistuvista, rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen vielä enimmäkseen viestintäkumppaniin. **Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa**

- Opiskelija tukeutuu viestinnässään kaikkein keskeisimpiin sanoihin ja ilmauksiin. Opiskelija tarvitsee paljon apukeinoja. Opiskelija osaa pyytää toistamista tai hidastamista. **Viestintästrategioiden käyttö**
- Opiskelija osaa käyttää muutamia kaikkein yleisimpiä kielelle ominaisia kohteliaisuuden ilmauksia rutiininomaisissa sosiaalisissa kontakteissa. **Viestinnän kulttuurinen sopivuus**
- Opiskelija ymmärtää harjoiteltua, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää muutaman sanan mittaista kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta. Opiskelija tunnistaa tekstistä yksittäisiä tietoja. **Tekstien tulkintataidot**
- Opiskelija pystyy kertomaan joistakin tutuista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuväriä ja kirjoittaa muutaman lyhyen lauseen harjoitelluista aiheista. Opiskelija ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi ja hallitsee hyvin suppean perussanaston, muutaman tilannesidonnaisen ilmauksen ja peruskieliopin aineksia. **Tekstien tuottamistaidot**

A1.3

- Opiskelija selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen joskus viestintäkumppaniin. **Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa**
- Opiskelija osallistuu viestintään, mutta tarvitsee edelleen usein apukeinoja. Opiskelija osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin, pienin elein (esim. nyökkäämällä), äännähdyksin, tai muunlaisella minimipalautteella. Opiskelija joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa hyvin usein. **Viestintästrategioiden käyttö**
- Opiskelija osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia monissa rutiininomaisissa sosiaalisissa kontakteissa. **Viestinnän kulttuurinen sopivuus**
- Opiskelija ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhteyden tukemana. Opiskelija pystyy löytämään tarvitsemansa yksinkertaisen tiedon lyhyestä tekstistä. **Tekstien tulkintataidot**
- Opiskelija osaa rajallisen määrän lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauksia, keskeistä sanastoa ja perustason lauserakenteita. Opiskelija pystyy kertomaan arkisista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuväriä ja kirjoittamaan yksinkertaisia viestejä ja ääntää harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi. **Tekstien tuottamistaidot**

A2.1

- Opiskelija pystyy vaihtamaan ajatuksia tai tietoja tutuissa ja jokapäiväisissä tilanteissa sekä toisinaan ylläpitämään viestintätilannetta. **Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa**
- Opiskelija osallistuu enenevässä määrin viestintään turvautuen harvemmin ei-kielellisiin ilmaisuihin. Opiskelija joutuu pyytämään toistoa tai selvennystä melko usein ja osaa jonkin verran soveltaa viestintäkumppanin ilmaisuja omassa viestinnässään. **Viestintästrategioiden käyttö**

- Opiskelija selviytyy lyhyistä sosiaalisista tilanteista ja osaa käyttää yleisimpiä kohteliaita tervehdyksiä ja puhuttelumuotoja sekä esittää kohteliaasti esimerkiksi pyyntöjä, kutsuja, ehdotuksia ja anteeksipyyntöjä ja vastata sellaisiin. **Viestinnän kulttuurinen sopivuus**
- Opiskelija ymmärtää helppoja, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sekä selkeää puhetta sisältäviä tekstejä. Opiskelija ymmärtää lyhyiden, yksinkertaisten, itseään kiinnostavien viestien ydinsisällön ja tekstin pääajatuksen tuttua sanastoa sisältävästä, ennakoitavasta tekstistä. Opiskelija pystyy hyvin yksinkertaiseen päättelyyn asiayhteyden tukena. **Tekstien tulkintataidot**
- Opiskelija pystyy kertomaan jokapäiväisistä ja konkreettisista sekä itselleen tärkeistä asioista käyttäen yksinkertaisia lauseita ja konkreettista sanastoa. Opiskelija osaa helposti ennakoitavan perussanaston ja monia keskeisimpiä rakenteita. Opiskelija osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa. **Tekstien tuottamistaidot**

A2.2

- Opiskelija selviää kohtalaisesti monenlaisista jokapäiväisistä viestintätilanteista ja pystyy enenevässä määrin olemaan aloitteellinen viestintätilanteessa. **Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa**
- Opiskelija osallistuu enenevässä määrin viestintään käyttäen tarvittaessa vakiosanontoja pyytäessään tarkennusta avainsanoista. Opiskelija joutuu pyytämään toistoa tai selvennystä silloin tällöin. Opiskelija käyttää esim. lähikäsitettä tai yleisempää käsitettä, kun ei tiedä täsmällistä (koira/eläin tai talo/mökki). **Viestintästrategioiden käyttö**
- Opiskelija osaa käyttää kieltä yksinkertaisella tavalla kaikkein keskeisimpiin tarkoituksiin, kuten tiedonvaihtoon sekä mielipiteiden ja asenteiden asianmukaiseen ilmaisemiseen. Opiskelija pystyy keskustelemaan kohteliaasti käyttäen tavanomaisia ilmauksia ja perustason viestintärutiineja. **Viestinnän kulttuurinen sopivuus**
- Opiskelija pystyy seuraamaan hyvin summittaisesti selväpiirteisen asiapuheen pääkohtia, tunnistaa usein ympärillään käytävän keskustelun aiheen, ymmärtää pääasiat tuttua sanastoa sisältävästä yleiskielisestä tekstistä tai hitaasta puheesta. Opiskelija osaa päätellä tuntemattomien sanojen merkityksiä asiayhteydestä. **Tekstien tulkintataidot**
- Opiskelija osaa kuvata luettelomaisesti (ikäkaudelleen tyypillisistä) jokapäiväiseen elämään liittyviä asioita käyttäen tavallista sanastoa ja joitakin idiomaattisia ilmauksia sekä perustason rakenteita ja joskus hiukan vaativampiakin. Opiskelija osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa. **Tekstien tuottamistaidot**

B1.1

- Opiskelija pystyy viestimään, osallistumaan keskusteluihin ja ilmaisemaan mielipiteitään melko vaivattomasti jokapäiväisissä viestintätilanteissa. **Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa**

- Opiskelija pystyy jossain määrin olemaan aloitteellinen viestinnän eri vaiheissa ja osaa varmistaa, onko viestintäkumppani ymmärtänyt viestin. Opiskelija osaa kiertää tai korvata tuntemattoman sanan tai muotoilla viestinsä uudelleen. Opiskelija pystyy neuvottelemaan tuntemattomien ilmauksien merkityksistä. **Viestintästrategioiden käyttö**
- Opiskelija osoittaa tuntevansa tärkeimmät kohteliaisuussäännöt. Opiskelija pystyy ottamaan vuorovaikutuksessaan huomioon joitakin tärkeimpiä kulttuurisiin käytänteisiin liittyviä näkökohtia. **Viestinnän kulttuurinen sopivuus**
- Opiskelija ymmärtää pääasiat ja joitakin yksityiskohtia selkeästi ja lähes normaalitempoisesta yleiskielisestä puheesta tai yleistajuisesta kirjoitetusta tekstistä. Opiskelija ymmärtää yhteiseen kokemukseen tai yleistietoon perustuvaa puhetta tai kirjoitettua tekstiä. Opiskelija löytää pääajatuksia, avainsanat ja tärkeitä yksityiskohtia myös valmistautumatta. **Tekstien tulkintataidot**
- Opiskelija osaa kertoa ydinkohdat ja myös hiukan yksityiskohtia erilaisista jokapäiväiseen elämään liittyvistä itseään kiinnostavista todellisista tai kuvitteellisista aiheista. Opiskelija käyttää melko laajaa sanastoa ja rakennevalikoimaa sekä joitakin yleisiä fraaseja ja idiomeja. Opiskelija osaa soveltaa useita ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa. **Tekstien tuottamistaidot**

B1.2

- Opiskelija pystyy osallistumaan viestintään melko vaivattomasti myös joissakin vaativammassa viestintätilanteissa kuten viestittäessä ajankohtaisesta tapahtumasta. **Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa**
- Opiskelija pystyy olemaan aloitteellinen tuttua aihetta käsittelevässä vuorovaikutustilanteessa käyttäen sopivaa ilmausta. Opiskelija pystyy korjaamaan väärinymmärryksiä melko luontevasti ja neuvottelemaan myös melko mutkikkaiden asioiden merkityksestä. **Viestintästrategioiden käyttö**
- Opiskelija osaa käyttää erilaisiin tarkoituksiin kieltä, joka ei ole liian tuttavallista eikä liian muodollista. Opiskelija tuntee tärkeimmät kohteliaisuussäännöt ja toimii niiden mukaisesti. Opiskelija pystyy ottamaan vuorovaikutuksessaan huomioon tärkeimpiä kulttuurisiin käytänteisiin liittyviä näkökohtia. **Viestinnän kulttuurinen sopivuus**
- Opiskelija ymmärtää selväpiirteistä asiantietoa sisältävää puhetta tutuista tai melko yleisistä aiheista ja selviää myös jonkin verran päättelyä vaativista teksteistä. Opiskelija ymmärtää pääkohdat ja tärkeimmät yksityiskohdat ympärillään käytävästä laajemmasta muodollisesta tai epämuodollisesta keskustelusta. **Tekstien tulkintataidot**
- Opiskelija osaa kertoa tavallisista, konkreeteista aiheista kuvaillen, eritellen ja vertaillen. Opiskelija ilmaisee itseään suhteellisen vaivattomasti ja pystyy kirjoittamaan henkilökohtaisia ja julkisempiäkin viestejä ja ilmaisemaan ajatuksiaan myös joistakin kuvitteellisista aiheista. Opiskelija käyttää kohtalaisen laajaa sanastoa ja tavallisia idiomeja sekä monenlaisia rakenteita ja mutkikkaitakin lauseita. Opiskelija hallitsee ääntämisen

perussäännöt muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa. **Tekstien tuottamistaidot**

B2.1

- Opiskelija pystyy viestimään sujuvasti myös joissakin itselleen uusissa viestintätilanteissa, joissa käytetään joskus käsitteellistä, mutta kuitenkin selkeää kieltä. **Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa**
- Opiskelija pystyy tuomaan oman kantansa esille ja toisinaan käyttämään vakiofraaseja, kuten "Tuo on vaikea kysymys" voittaakseen itselleen aikaa. Opiskelija pystyy neuvottelemaan myös mutkikkaiden asioiden ja käsitteiden merkityksestä. Opiskelija pystyy tarkkailemaan omaa ymmärtämistään ja viestintäänsä sekä korjaamaan kieltään. **Viestintästrategioiden käyttö**
- Opiskelija pyrkii ilmaisemaan ajatuksiaan asianmukaisesti ja viestintäkumppania kunnioittaen ottaen huomioon erilaisten tilanteiden asettamat vaatimukset. **Viestinnän kulttuurinen sopivuus**
- Opiskelija ymmärtää asiallisesti ja kielellisesti kompleksista puhetta tai kirjoitettua tekstiä. Opiskelija pystyy seuraamaan laajaa puhetta ja monimutkaista argumentointia sekä ilmaisemaan kuulemastaan pääkohdat. Opiskelija ymmärtää suuren osan ympärillään käydystä keskustelusta. Opiskelija ymmärtää monenlaisia kirjoitettuja tekstejä, jotka voivat käsitellä myös abstrakteja aiheita ja joissa on tosiasioita, asenteita ja mielipiteitä.

Tekstien tulkintataidot

- Opiskelija osaa ilmaista kohtuullisen selkeästi ja täsmällisesti itseään monista kokemuspiiriinsä liittyvistä asioista käyttäen monipuolisia rakenteita ja laajahkoa sanastoa, johon sisältyy myös idiomaattisia ja käsitteellisiä ilmauksia. Opiskelija pystyy osallistumaan myös melko muodollisiin keskusteluihin ja hallitsee kohtalaisen laajan sanaston ja vaativiakin lauserakenteita. Ääntäminen on selkeää, sanojen pääpaino oikealla tavulla ja puhe sisältää joitakin kohdekielelle tyypillisiä intonaatiomalleja. **Tekstien tuottamistaidot**

B2.2

- Opiskelija pystyy käyttämään kieltä monenlaisissa myös itselleen uusissa viestintätilanteissa, joissa tarvitaan monipuolista kieltä. **Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa**
- Opiskelija pyrkii antamaan palautetta, esittämään täydentäviä näkökohtia tai johtopäätöksiä. Opiskelija pystyy edistämään viestinnän sujumista sekä tarvittaessa käyttämään kiertoilmaisuja ja pystyy neuvottelemaan myös mutkikkaiden asioiden ja käsitteiden merkityksestä. Opiskelija osaa käyttää ymmärtämistä tukevia strategioita, kuten pääkohtien poimimista ja esimerkiksi tekemään muistiinpanoja kuulemastaan. **Viestintästrategioiden käyttö**
- Opiskelija pystyy ilmaisemaan ajatuksiaan luontevasti, selkeästi ja kohteliaasti sekä muodollisessa että epämuodollisessa tilanteessa ja valitsemaan

kielenkäyttötavan tilanteiden ja niihin osallistuvien henkilöiden mukaan.

Viestinnän kulttuurinen sopivuus

- Opiskelija ymmärtää elävää tai tallennettua selkeästi jäsennettyä yleiskielistä puhetta kaikenlaisissa tilanteissa ja ymmärtää jonkin verran myös vieraita kielimuotoja. Opiskelija pystyy lukemaan eri tarkoituksiin laadittuja kompleksisia tekstejä ja tiivistämään niiden pääkohdat. Hän pystyy tunnistamaan asenteita ja arvioimaan kriittisesti kuulemaansa ja tai lukemaansa. **Tekstien tulkintataidot**
- Opiskelija osaa ilmaista itseään varmasti, selkeästi ja kohteliaasti. Hän hallitsee laajasti kielelliset keinot ilmaista konkreetteja ja käsitteellisiä, tuttuja ja tuntemattomia aiheita. Opiskelija osaa viestiä spontaanisti ja kirjoittaa selkeän ja jäsentyneen tekstin. Ääntäminen on hyvin selkeää, sanojen pääpaino oikealla tavulla ja puhe sisältää joitakin kohdekielelle tyypillisiä intonaatiomalleja. **Tekstien tuottamistaidot**

C1.1

- Opiskelija pystyy vuorovaikutukseen monipuolisesti, sujuvasti ja täsmällisesti kaikenlaisissa viestintätilanteissa. **Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa**
- Opiskelija ottaa luontevasti vastuuta viestinnän etenemisestä. Opiskelija osaa muotoilla uudelleen, mitä haluaa ilmaista sekä pystyy perääntymään, kun kohtaa vaikeuksia ja käyttää taitavasti kieleen tai kontekstiin liittyviä vihjeitä tehdessään johtopäätöksiä tai ennakoidessaan tulevaa. **Viestintästrategioiden käyttö**
- Opiskelija pystyy käyttämään kieltä joustavasti ja tehokkaasti sosiaalisiin tarkoituksiin, myös ilmaisemaan tunnetiloja, epäsuoria viittauksia, esim. ironiaa ja leikkimielisyyttä. **Viestinnän kulttuurinen sopivuus**
- Opiskelija ymmärtää yksityiskohtaisesti myös pitempiä esityksiä tutuista ja yleisistä aiheista, vaikka puhe ei olisikaan selkeästi jäsennettyä ja sisältäisi idiomaattisia ilmauksia tai rekisterin vaihdoksia. Opiskelija ymmärtää yksityiskohtaisesti monipolvisia käsitteellisiä kirjoitettuja tekstejä ja pystyy yhdistämään tietoa monimutkaisista teksteistä. **Tekstien tulkintataidot**
- Opiskelija osaa ilmaista itseään sujuvasti, täsmällisesti ja jäsentyneesti monenlaisista aiheista tai pitämään pitkähkön, valmistellun esityksen. Opiskelija pystyy kirjoittamaan hyvin jäsentyneitä tekstejä monimutkaisista aiheista varmalla, persoonallisella tyyllillä. Opiskelijan kielellinen ilmaisuvarasto on hyvin laaja. Ääntäminen on luontevaa ja vaivatonta kuunnella. Puherytmi ja intonaatio ovat kohdekielelle tyypilliset. **Tekstien tuottamistaidot**

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kehittyvan-kielitaidon-tasojen-kuvausasteikko>